

Kürt Meselesinde
Çözüm Korkusu

Dürzi Ayaklanmasının
Arkasında İsrail mi Var?

Ayrılmaz İkili:
Din ve İmparatorluk

Kritik Bakış

AKIL-FİKİR-ERDEM



MAYIS 2025

*TAHA ÖZHAN *MUHAMMED DAVUT ÜNALMIŞ *DOMİNİC GREEN *ANJANA RAJAN-J. RING
*TURAN KIŞLAKÇI *JİM BAGGOT *ADNAN BOYNUKARA *DAVİD SKRBİNA *SÜMEYYE GANNUŞI
*SEVRANUR YETKİN *SİNAN TAVUKÇU *KEMAL ÖZTÜRK *JASON HICKEL *PAPA AMADY NDİAYE
*SAJJAD ALİ MEMON *DR. MEHMET RAKİPOĞLU *SELÇUK KÜPÇÜK *MEHMET FATİH ARSLAN
*AYŞE DOĞU *NADİR AŞÇI *IMRAN KHALİD *M. MÜCAHİD SAĞMAN *DAVID M.-SIMONE SAIDMEHR
*MARIA SIMEONOVA *HANS VOGEL *ARTHUR C. BROOKS *M. ABU SAMRA-SARA TROIAN
*ELHABİB BENAMARA *NAILA ARONI *DR. MUSTAFA EKİCİ *LACHEL LOMASKY *MICHAEL GOODWIN
*TURAN KIŞLAKÇI *B. DE SOUSA SANTOS *M. BENJAMIN-N.J.S. DAVIES *NAZIA NAZAR *AHMET ÖZCAN
*ALON MIZRAHI *THAPELO TSELAPEDI *İSMAİL KÜÇÜKKİLİNÇ *PROF. DR. EROL GÖKA
*MARK DUFFIELD *DR. ENSAR KIVRAK *SEVRANUR YETKİN *BEKİR GÜNDOĞDU
*DR. MAHMUT ALRANTISI *DOÇ.DR. NECMETTİN ACAR

Dergi Adı: Kritik Bakış

Sayı: Mayıs 2025

Yayın Periyodu: E-Dergi

Yayın Türü: Siyaset, Jeopolitik, Felsefe

Yayın Ekibi

Genel Yayın Yönetmeni: Ahmet Özcan

Sorumlu Müdür: Bekir Gündoğdu

Yayın Danışmanı: Ramazan Yıldırım

Editörler:

Cengiz Sözübek

Cüneyt Güven

Abdullah Miroğlu

Yavuz Aslan

Ali Karakuş

Sanat Yönetmeni: Serkan Sarıkaya

Grafik-Tasarım: Abdullah Başığit

Sosyal Medya yönetmeni: Nezir Doğan, Ömer Gündoğdu

Redaktör: Ayşe Doğu

Katkıda Bulunanlar:

Meliha Çelik

Sevranur Yetkin

Yaren Gündoğdu

Yusuf Arslan

M. Akif Yıldırım

Ahmet Özgür Mut

Berhan Altaş

Sena Balkan

Mustafa Ekici

Çevirmenler:

İngilizce: Ali Karakuş, Yavuz Aslan

Almanca: Meryem Ferah

Arapça: Aşur Çuha

Fransızca: Seda Nur

İspanyolca: Yasin Demir

Yayın ve İletişim Bilgileri

Yayıncı Kuruluş: Sencer Ajans

Yayın Yeri: İstanbul

E-posta: kritikbakisdergi@gmail.com

SOSYAL MEDYA HESAPLARI:



YOUTUBE:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng



X:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

ALM : @kritikbakis_de

FR : @kritikbakis_fr

ARB : @kritikbakis_arb



İNSTAGRAM:

TR : @kritikbakis

ALM : @kritikbakis_de

ENG : @kritikbakis_eng

FR : @kritikbakis_fr

ARB : @kritikbakis_arb



WHATSAPP:

Kanalı Görüntüle



TELEGRAM:

Kanalı Görüntüle



FACEBOOK:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

<u>KRİTİK BAKIŞ</u>	<u>İLK TÜRKÇE 1 MAYIS ŞİİRİ VE PROLETER ŞAİRE YAŞAR NEZİHE</u>	<u>02</u>
<u>TAHA ÖZHAN</u>	<u>KÜRT MESELESİNDE ÇÖZÜM KORKUSU</u>	<u>05</u>
<u>MUHAMMED DAVUT ÜNALMIŞ</u>	<u>DÜRZİ AYAKLANMASININ ARKASINDA İSRAİL Mİ VAR?</u>	<u>09</u>
<u>DOMİNİC GREEN</u>	<u>AYRILMAZ İKİLİ: DİN VE İMPARATORLUK</u>	<u>11</u>
<u>ANJANA RAJAN-J. RING</u>	<u>YAPAY ZEKÂ SİLAHLANMA YARIŞI MATEMATİKSEL KANITLARLA KAZANILACAK</u>	<u>14</u>
<u>DAVİD SKRBİNA</u>	<u>LİBERALLERE AÇIK MEKTUP</u>	<u>16</u>
<u>SÜMEYYE GANNUŞI</u>	<u>İSRAİL SURİYE'Yİ PARÇALAMAK İSTİYOR; AMA İNANÇ VE DİRENİŞ ONU YENECEK</u>	<u>22</u>
<u>SÖYLEŞİ</u>	<u>YAPAY DÜNYADA MAHREMİYETE, AİLE VE AŞK'IN SAHİCİLİĞİNE DÖNÜŞ LAZIM</u>	<u>25</u>
<u>TURAN KIŞLAKÇI</u>	<u>MUHAMMED İKBAL'İN KEŞMİR SEVDASI</u>	<u>27</u>
<u>JİM BAGGOT</u>	<u>SCHRÖDİNGER'İN ÖLMEYEN KEDİSİ</u>	<u>30</u>
<u>ADNAN BOYNUKARA</u>	<u>HÜZÜNLÜ BİR TEBESSÜMÜN SIRRI...</u>	<u>34</u>
<u>SAJJAD ALİ MEMON</u>	<u>MANŞETLERİN ÖTESİNDE: HİNDİSTAN PROPAGANDA MAKİNESİNİN İÇ YÜZÜ</u>	<u>35</u>
<u>SEVRANUR YETKİN</u>	<u>TÜRKİYE'NİN KOMSULARI: SORUNLU İLİŞKİLER</u>	<u>37</u>
<u>B. DE SOUSA SANTOS</u>	<u>BATI KÖR DEĞİL, ANCAK GÖREMİYOR</u>	<u>39</u>
<u>SİNAN TAVUKÇU</u>	<u>ATATÜRK TÜRK OCAKLARI'NI NİYE KAPATTI?</u>	<u>42</u>
<u>KEMAL ÖZTÜRK</u>	<u>BÜYÜK ÇATIŞMALARIN TEST SAHALARI</u>	<u>46</u>
<u>JASON HICKEL</u>	<u>KAPİTALİZM NEDEN TEMELDE DEMOKRATİK DEĞİLDİR</u>	<u>48</u>
<u>DR. MEHMET RAKİPOĞLU</u>	<u>YERALTINDAN YÜKSELEN DİRENİŞ: HAMAS'IN SAVAŞ KAPASİTESİ</u>	<u>50</u>
<u>PAPA AMADY NDİAYE</u>	<u>SİYAHİ EDEBİYATIN EŞİTLİK MÜCADELESİNDE ETKİSİ</u>	<u>52</u>
<u>SELÇUK KÜPÇÜK</u>	<u>HERKES ARABESKİ KÖTÜLERKEN MARTİN STOKES ANLAMAYA ÇALIŞTI</u>	<u>58</u>
<u>MEHMET FATİH ARSLAN</u>	<u>AHLAK İLE ALDATMAK: YASA VE YILDIZLI GÖK</u>	<u>60</u>
<u>AYŞE DOĞU</u>	<u>NEHİRDEN DENİZE FİLİSTİN; GAZZE SEYAHAT NOTLARI</u>	<u>62</u>
<u>NADİR AŞCI</u>	<u>BİCAN'IN GÖZYAŞLARI</u>	<u>65</u>
<u>IMRAN KHALİD</u>	<u>HİNDİSTAN VE PAKİSTAN KRİZİ: SU, SAVAŞ VE UYARILAR</u>	<u>67</u>
<u>M. BENJAMIN-N.J.S. DAVIES</u>	<u>TİCARET SAVAŞLARINDAN VE 3. DÜNYA SAVAŞINDAN KAÇINMANIN YOLLARI</u>	<u>69</u>
<u>M. MÜCAHİD SAĞMAN</u>	<u>HABERMAS NEDEN İSRAİL'İN YANINDA</u>	<u>71</u>
<u>DAVID M.-SIMONE SAIDMEHR</u>	<u>İSRAİL VE TÜRKİYE ÇATIŞMA ROTASINDA</u>	<u>75</u>
<u>MARIA SIMEONOVA</u>	<u>AVRUPA, TÜRKİYE İLE NASIL YENİ BİR SAYFA AÇABİLİR</u>	<u>78</u>
<u>HANS VOGEL</u>	<u>BATI MEDENİYETİ NEDİR?</u>	<u>80</u>
<u>ADNAN BOYNUKARA</u>	<u>SİLAHIN SUSMASI, TÜRKİYE'NİN KONUŞMASI</u>	<u>84</u>
<u>ARTHUR C. BROOKS</u>	<u>GENÇLER NEDEN BU KADAR MUTSUZ?</u>	<u>87</u>
<u>M. ABU SAMRA-SARA TROIAN</u>	<u>ULUSLARARASI HUKUKUN SÖMÜRGEÇİ MANTIĞININ ÖTESİNDE FİLİSTİN</u>	<u>89</u>
<u>ELHABİB BENAMARA</u>	<u>CEZAYİR: ZİHNİ SÖMÜRGEDEDEN KURTARMAK, SUYU ÖZGÜRLEŞTİRMEK</u>	<u>92</u>
<u>NAILA ARONI</u>	<u>ELİTLERCE ELE GEÇİRİLEN PAN-AFRİKANİZM</u>	<u>94</u>
<u>DR. MUSTAFA EKİCİ</u>	<u>SARAY KIRK ODA</u>	<u>98</u>
<u>LACHEL LOMASKY</u>	<u>YAPAY ZEKA ÇAĞINDA DEMOKRASİ: OY PUSULALARINDAN BOTLARA</u>	<u>99</u>
<u>MICHAEL GOODWIN</u>	<u>HUSİ'LER TRUMP'A BEYAZ BAYRAK SALLARKEN, İRAN ARTIK HEDEF TAHTASINDA</u>	<u>102</u>
<u>TURAN KIŞLAKÇI</u>	<u>HİNT ALT KITASI'NDAKİ KAYIP TÜRK İMPARATORLUĞU</u>	<u>104</u>

İÇİNDEKİLER

Kritik Bakış

<u>NADİR AŞÇI</u>	<u>TEMİZ OYUN</u>	<u>108</u>
<u>SELÇUK KÜPÇÜK</u>	<u>VEYSEL'İN MEZARI BAŞINDA BAĞLAMASINI KIRAN SANATÇI</u>	<u>110</u>
<u>NAZIA NAZAR</u>	<u>RETORİKTEN PERVASIZLIĞA: HİNDİSTAN'IN SINIR ÖTESİ SALDIRILARININ SONUÇLARI</u>	<u>113</u>
<u>AHMET ÖZCAN</u>	<u>ERDEMİN GÖLGESİNDE; SAVAŞ VE BARİŞ</u>	<u>115</u>
<u>ALON MIZRAHI</u>	<u>ANTİ SİYONİST YAZARDAN YAHUDİLERE AÇIK ÇAĞRI</u>	<u>117</u>
<u>PROF. DR. EROL GÖKA</u>	<u>SERMAYE-DEVLET VE ADAM SMİTH</u>	<u>122</u>
<u>MARK DUFFIELD</u>	<u>BATİ STK'LARI: HAYAT MI KURTARIYOR, SADECE ÖLÜMLERİ Mİ DÜZENLİYOR?</u>	<u>125</u>
<u>DR. ENSAR KIVRAK</u>	<u>PKK'NIN KENDİNİ FESİH SÜRECİ VE ETA TECRÜBESİ</u>	<u>130</u>
<u>THAPELO TSELAPEDI</u>	<u>ABD İMPARATORLUĞUNUN SONU DÜNYANIN SONU DEĞİLDİR</u>	<u>133</u>
<u>DR. MEHMET RAKİPOĞLU</u>	<u>7 EKİM SONRASI ABBAS REJİMİ: MEŞRUIYETİN EROZYONU VE YENİ OTORİTER YÖNELİMLER</u>	<u>135</u>
<u>İSMAİL KÜÇÜKKILINÇ</u>	<u>İL ABDÜLHAMİD, DAMADI NUREDDİN PAŞA'NIN YASAK AŞK CİNAYETLERİNİ ÖRTBAS MI ETTİRDİ?</u>	<u>138</u>
<u>DR. MAHMUT ALRANTISI</u>	<u>HAMAS, ABD İLE ANLAŞARAK NE KAZANABİLİR?</u>	<u>140</u>
<u>SEVRANUR YETKİN</u>	<u>MAVİ KELEBEKLER, MARS MİRA VE ALİYA: BOSNA HERSEK</u>	<u>142</u>
<u>ADNAN BOYNUKARA</u>	<u>SİLAH BIRAKMA KARARI: TARİHİ BİR EŞİK</u>	<u>144</u>
<u>M. MÜCAHİD SAĞMAN</u>	<u>HABERMAS NEDEN İSRAİL'İN YANINDA (II); KRİZDEKİ MODERNİTE</u>	<u>146</u>
<u>BEKİR GÜNDOĞDU</u>	<u>TRUMP'IN RESTORASYON DİPLOMASİSİ</u>	<u>149</u>

1 Mayıs

Ey işçi...

Bugün hür olma hakkı seninken
Patronlar o hakkı senin almışlar elinden.
Sa'yınla edersin de tufeylileri zengin
Kalbinde niçin yok ona karşı yine bir kin?
Rahat yaşıyor, işçi onun emrine münkad;
lakin seni fakr etmede günden güne berbad,
Zenginlere pay verme, yazıktır emeğinden.
Azmet de esaret bağı kopsun bileğinden,
Sen boynunu kaldır ki onun boynu bükülsün.
Bir parça da evlatlarının çehresi gülsün.

Ey işçi...

Mayıs birde bu birleşme gününde
Bişüphe bugün kalmadı bir mani önünde
Baştan başa işte koca dünya hareketsiz;
Yıllarca bu birlikte devam eyleyiniz siz.
Patron da fakir işçilerin kadrini bilsin
Ta'zim ile, hürmetle sana başlar eğilsin,
Dün sen çalışırken bu cihan böyle değildi.
Bak fabrikalar uykuya dalmış gibi şimdi.
Herkes yaya kaldı, ne tren var, ne tramvay
Sen bunları hep kendin için şan-ü şeref say...
Bir gün bırakınca işi halk şaşkına döndü.
Ses kalmadı, her velvele bir mum gibi söndü.

Sayende saadetlere mazhar beşeriyet;
Sen olmasan etmezdi teali medeniyet.
Boynundan esaret bağını parçala, kes, at!
Kuvvettedir hak, hakkını haksızlara anlat!

Yaşar Nezihe Bükülmez

İLK TÜRKÇE 1 MAYIS ŞİİRİ VE PROLETER ŞAİRE YAŞAR NEZİHE/ ALİ DURAN TOPUZ-GAZETEDUVAR

Yoksuldu. Kadındı. Kırlardan ot toplayıp satarak, dikiş nakış işleyerek okudu, yazdı. Amele Cemiyeti üyesiydi. Kadınlar Halk Fırkası çalışanıydı. Döneminin kimi sosyalist entelektüelleri, okuduğu kitapları, yazdıklarını ve eylemlerini küçümsedi, fakat keskin bakan, ince gören Kerim Sadi hakkını teslim edenlerdendi. İstanbullu bu kadının yazdıklarına en yoğun ilgi Urfalı gazelhanlardan geldi.

Yıl 1923, aylardan mayıs. İstanbul 1. Dünya Savaşı'nın galiplerinin işgali altında. Aydınlık dergisinin o ayki sayısının kapak sayfasında bir şiir yer alır. Bir marş? Besteleyen olursa neden olmasın? "1 Mayıs İçin" başlığıyla, doğrudan işçiye seslenen marşın imzası Yaşar Nezihe'ye ait. O vakit 41 yaşındadır.

O yıl tütün, askeri fabrika, demiryolu, fırın, tramvay, telefon, tünel, gazhane işçileri 1 Mayıs'ı sokakta kutladılar. Sekiz saatlik çalışma süresi, hafta tatili ve sendika-grev hakkı talep eden pankartlar taşındı. Esasen 1919'dan itibaren her yıl kutlandı 1 Mayıs, hem işçi örgütlerinin yoğun emeği vardı bu kutlamaların altında hem de işgal karşıtı duyguların da dile getirildiği bağımsızlık mitinglerine dönüşüyordu her seferinde. En dikkat çeken 1922 1 Mayıs'ı oldu. Yaşar Nezihe'nin şiirindeki eylemlerin etkisine yönelik vurgu hem önceki dört yılın başarılarına bir atıftı hem de o yılki hedefleri dile getiriyordu;

Yaşar Nezihe de eylemleri hazırlayan gruplar içindeydi çünkü. Amele Cemiyeti üyesiydi.

ŞAİRE İLE ŞAİR

Şiirde konuşan öznenin konumu, Osmanlı aydınının tipik üstte yer alan, aydınlatan, bilgi (hatta talimat) veren konumudur; fakat bu durum yanıltıcıdır, sadece dönemin entelektüel işlerine hakim hitap kiplerinin doğal bir sonucudur. Çünkü Yaşar Nezihe, hem sınıfsal olarak hem de cinsiyet olarak egemen tipolojinin dışında yer alır.

Yoksul bir oto-didaktır Yaşar Nezihe, bir sanayi işçisi sayılamasa bile geçinmesi doğrudan emeğine bağlı bir kişidir: Çocukluğunda kırlardan papatya, ısırgan otu, ebegümeci... toplayıp satmış, bu paralarla eğitimi tamamlamaya çabalamış, yaşamını yine “komşu kadınlardan” öğrendiği dikiş-nakış işleriyle idame ettirme gayretinde olmuştur.

1930 sonrası sosyalistleri, “sosyalizmi”ni eleştiri konusu yapsa da Türkiye sosyalist mücadele tarihinin kararlı ve çalışkan entelektüellerinden Kerim Sadi’yi ayrı tutmak icap eder: Kerim Sadi, namı diğer A. Cerrahoğlu, Yaşar Nezihe ile yakın ilişki kurmuş, ailesinin verdiği bilgiye göre hakkında bir kitap da hazırlamıştır. A. Cerrahoğlu imzalı “Türkiye’de Sosyalizm Tarihine Katkı” isimli eserinde elbette Yaşar Nezihe’yi zikredecektir. Dönemin hayli ayrıksı sosyalist isimlerinden Naci Sadullah, A. Cerrahoğlu’nun kitabını değerlendirirken, Yaşar Nezihe’nin “sosyalistliğini” beğenmediğini ilan eder, dili kibirli ve üsttendir: “Proleter şaire”nin sosyalist olmak için ne yaptığını sorar, yazdığı ve okuduğu kitapları açık bir alayla küçümser. Hiç mızraklı ilmiyal okuyandan sosyalist olur mu? Eğitiminin yetersizliğine, eylemlerinin zayıflığına dönük eleştirileri esasen sosyalizmin o dönemlerde sınıfsal bir mesele olmaktan çok, bilgisel bir mesele olarak ele alan hakim entelektüel tutumun üsttenci terazisinden çıkmadır. Bilenin bilmeyenden üstün sayıldığı geleneksel ve ulemanın da benimsediği hiyerarşik bakış, yoksul bir şairenin emek mücadelesine girişmesini de entelektüel emek sarf etmesini de kolayca dışlayabilir. Hem “şaire” şairden de sayılmaz pek!

Oysa Yaşar Nezihe, sadece emek mücadele tarihinin önemli bir aktörü değil, toplumsal cinsiyet mücadelesinin de önemli bir aktörüdür. Kadınlar Halk Fırkası’nın kurucularındandır.

İLK ve EN ESKİ

Yaşar Nezihe’nin eseri, çok erken bir şiirdir: Bugün Türkiye’de 1 Mayıs denilince akla gelen ünlü 1 Mayıs marşı da, Avusturya İşçi Marşı da Yaşar Nezihe’nin şiirinden sonra gelir. Avusturya İşçi Marşı ilk defa 1929’da seslendirilmiş, 1 Mayıs Marşı ise 1974’te Bertolt Brecht’in Gorki’den hareketle yazdığı “Ana” adlı oyunun Ankara Sanat Tiyatrosu tarafından oynanmasıyla ortaya çıkmıştır. Oyunun müziklerini hazırlayan Sarper Özsan, marşı oyun için kendisi yazıp besteler.

Turgay Fişekçi, Cumhuriyet Gazetes’inde “1 Mayıs Şiirleri” başlıklı yazısında minik bir derleme sunarken, şairimizi en başa yerleştirir. Nazım Hikmet, Hasan İzzettin Dinamo, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Can Yücel... olası bir 1 Mayıs seçkinde muhakkak yer alacaklarsa da

ilk sıra hep Yaşar Nezihe’nin olmak durumundadır. Üstelik Yaşar Nezihe, 1924’te yine Aydınlık dergisinde “1 Mayıs” başlıklı bir şiir daha yayınlacaktır. Yaşar Nezihe, 1925’ten (malum, Şeyh Sait isyanı, Takriri Sükun yasası vs ile girilen bol yargılamalı dönem) sonra pek ses vermeyecektir, o günlerin yoğun baskılarından nasibini alacaktır çünkü. Komünizm propagandası suçlamaları, gözaltılar, yargılamalar... Ömrünü 1971’de tamamlayan Yaşar Nezihe 1925 sonrasında “sosyalist mücadele” içinde görünmese de, Kerim Sadi’yi izleyerek, Türkiye’de sosyalist mücadeleler tarihinin önemli bir figürü olarak kabul edilmelidir; aksi, entelektüalist ve cinsiyetçi bir kararlılıkla mümkün olur ancak.

URFA’DAN GELEN BESTELER

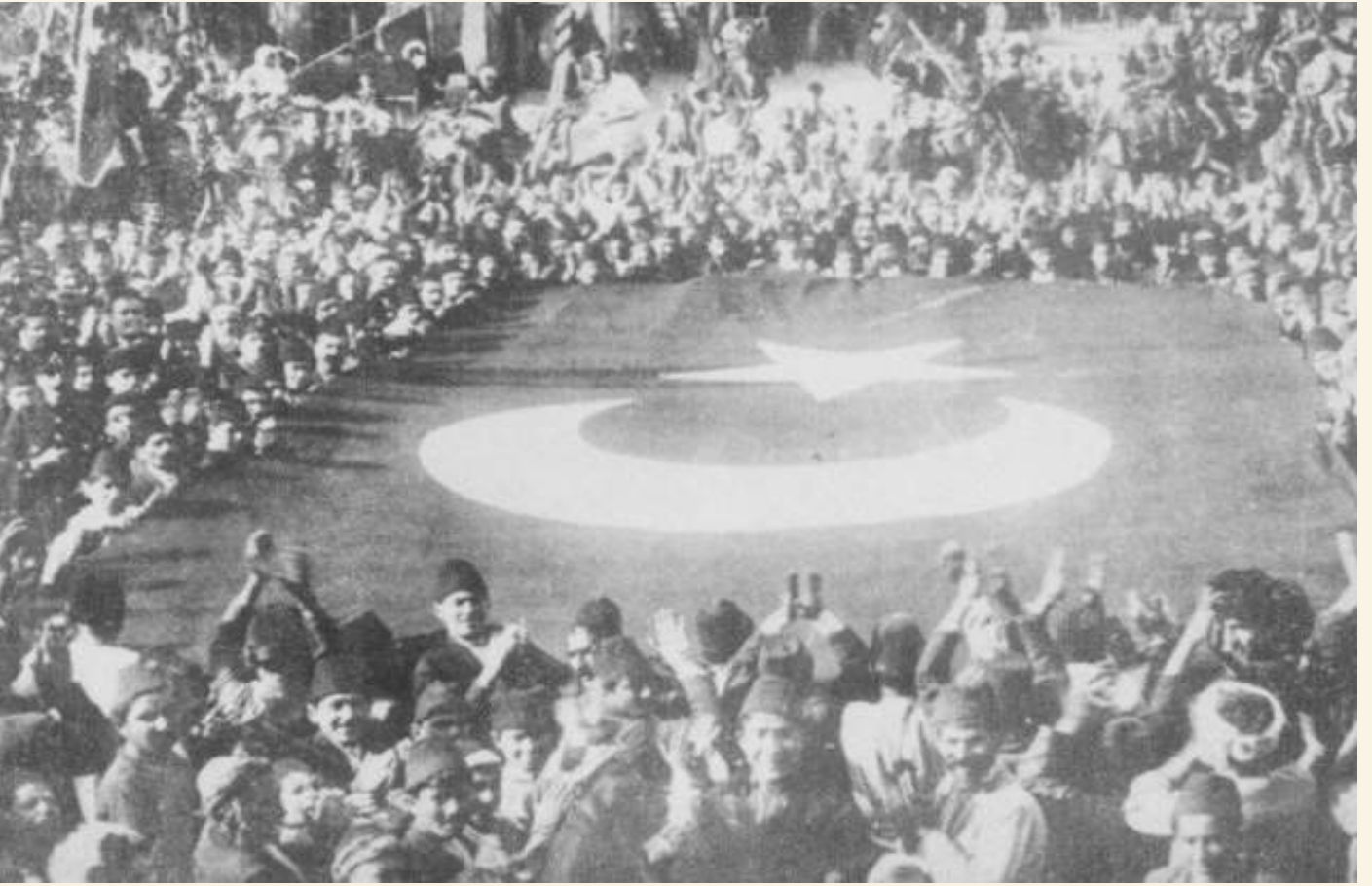
Yaşar Nezihe’nin kendisinin değilse bile eserinin bir şaşırtıcı yönü de şiirlerinin Urfa’da gördüğü ilgidir!

Prof. Muhsin Macit yazıyor: “Urfa musiki meclislerinde Urfalı Abdî ve Kânî gibi mahallî klasiklerin, Kudusî gibi mutasavvıfların ve ilginç bir tesadüfle Yaşar Nezihe Bükülmez’in gazellerinin yanı sıra Ahmet Paşa, Nabî ve Fuzulî gibi divan şairlerinin şiirleri de okunmaktadır.” Üstelik, Kazancı Bedih ve Tenekeci Mahmut Güzelgöz gibi ünlü gazelhanlar Yaşar Nezihe’ye büyük divan şairi Fuzulî’ye gösterdikleri kadar yoğun ilgi gösterirler. Macit, şöyle bir yorum yapar:

“Urfa musiki meclislerinde sesi, feryada dönüşen ve çığlığı bütün memlekete ulaşan Yaşar Nezihe Hanım, her ne kadar İstanbullu olsa ve gazeller söylese de şehir hayatının kıyısında ve modası geçmiş bir şiir geleneğinin ortasında yaşadığı için sesi merkezde değil, çok uzak bir muhitte Urfa’da yankı bulmuştur.” Kendi memleketinde, “merkez”de sosyalistliği beğenilmeyen yoksul kadın şairin sesinin Urfa’da yankı bulması sadece kendisinin “şehir hayatının kıyısında” ve şiirinin “modası geçmiş bir gelenek”ten olmasıyla açıklanabilir mi? Kendisine ve şiirine dair saptamalar “doğru” olsa bile, Urfalı bu müzisyenlerin “kenarda” olana ilgilerinin kendilerinin de “kenarda” addedilmeleriyle bağı olmasın? Sebep her ne olursa olsun, İstanbullu bir şairin gazellerinin Urfalı gazelhanların besteleriyle yeniden İstanbul’da da dinleyici bulması, sınıfsal, etnik ve kültürel tarihteki mücadelelerin beklenmedik bağlar üretebildiğini de göstermiyor mu?

PATRONLARA İLK O ASALAK DEMİŞ OLABİLİR

İlk beyitteki “hür yaşama hakkı”na vurgu, ikinci beyitteki “tufeyli” kelimesinin paranteze alınmasıyla grafik bir titreşim kazanıyor: Patronların “asalak” olarak tanımlandığı ilk Türkçe metin de olabilir mi bu? Devamında iş bırakma/grev eylemlerinin değerini anlatmaya yönelik beyitler, “patronların grev belasıyla karşılaşmaması için de uygulanan olağanüstü hal uygulaması” altında yaşadığımız günlerde yaklaşık yüz yıllık bir tarihi bir arpa boyu yol düzeyine indiriyor. İşçinin, insanlığın ve uygarlığın üretici olduğuna dair fikrin yanı sıra son dize, hakkın güç ile bağına getirdiği vurguyla, bugünkü hak mücadelelerinin temel sorununa yine bir yüz yıl önceden hüznü bir ışık düşürüyor: Güç yoksa, hak da yok!



1 Mayıs 1921

1 Mayıs İçin

Ey işçi...

bugün hür yaşamak hakkı seninken
Patronlar o hakkı senin almışlar elinden.
Sa'yınla edersin de "tufeyli"leri zengin
Kalbinde niçin yok ona karşı yine bir kin?
Rahat yaşıyor, işçi onun emrine münkâd;
Lakin seni fakr etmede günden güne berbâd.
Zenginlere pay verme, yazıktır emeğinden.
Azm et de esaret bağı kopsun bileğinden.
Sen boynunu kaldır ki onun boynu bükülsün.
Bir parça da evlatlarının çehresi gülsün.

Ey işçi...

mayıs birde bu birleşme gününde
Bişüphe bugün kalmadı bir mani önünde...
Baştanbaşa işte koca dünya hareketsiz;
Yıllarca bu birlikte devam eyleyiniz siz.
Patron da fakir işçilerin kadrini bilsin
Ta'zim ile, hürmetle sana başlar eğilsin.
Dün sen çalışırken bu cihan böyle değildi.
Bak fabrikalar uykuya dalmış gibi şimdi.
Herkes yaya kaldı, ne tren var, ne tramvay
Sen bunları hep kendin için şan-ü şeref say
Birgün bırakınca işi halk şaşkına döndü
Ses kalmadı, her velvele bir mum gibi söndü
Sayende saadetlere mazhar beşeriyet;
Sen olmasan etmezdi teali medeniyet
Boynundan esaret bağını parçala, kes, at!
Kuvvettedir hak, hakkını haksızlara anlat!



Osmanlıca Aydınlik dergisinde şiirin kapakta yer alan nüshası...



KÜRT MESELESİNDE ÇÖZÜM KORKUSU



TAHA ÖZHAN

www.kritikbakis.com

Bugün yaşanması beklenen fesih sürecinin en önemli çıktısı, Kürt meselesinin Türkiye'nin genel demokratikleşme sorunsalının tabii bir unsuru haline dönüşmesinin önündeki en büyük "engelin ve bahanenin" ortadan kaldırılmasıdır. Bu tespiti teyit için, çözüm fobisini farklı formlarda dillendirenlerin ortak özelliğinin, cari korkunun arkasına gizledikleri "demokrasi korkusu" olduğu görülebilir. PKK kendisini feshederek demokratikleşmenin önündeki "engeli", siyaset ise çözümü sahiplenerek "bahaneyi" ortadan kaldırabilir.



Türkiye yıllarca zahmetini çekip, menziline vardığında elinde bir şey kalmayan anlamsız yükleri taşımaya alışkın. Böyle bir siyaset geleneğimiz olduğu kadar, demokrasi krizi yaşadığımız dönemlerde siyasetten kaçış geleneğimiz de var. 2013 sonundan itibaren ilk işaretlerini veren Türkiye'nin siyasetsizlik krizi, 2016 darbe girişimiyle yeni bir sayfaya geçti. Siyasete iki müdahalenin sebep olduğu merkezkaç etki, hükümet sisteminde yaşanan değişimle birlikte mezkûr krizi yapısal ve yasal hale getirdi. Parlamenter sistem içerisinde, ihtiyaç olursa, seçim sonrası rollerin ve güç sınırlarının şeffaf bir anlaşma (karşılıklı denetim ve ilan edilmiş politika seti) zemininde belli bir süreliğine iktidarı oluşturmak adına kurulan koalisyonlar, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde seçim öncesinde ilan edilmiş bir mutabakat protokolü olmaksızın (sadece yüzde 50'yi aşmaya "odaklı ve iktidarı korumak" için) oluşan koalisyonlar "siyasetsizliği fiili ve tek" zemin haline getirdi. Koalisyonların hem sürekli hale gelmesi hem de seçim öncesine çekilmesi, üstelik yüzde 50'yi tamamlamaya doğru her bir cüzi oranı temsil edenlerin kaba vesayetinin ortaya çıkması, ittifakın siyasal bir uzlaşmadan uzaklaşıp sayısal bir mahkûmiyete dönüşmesi, siyasetsizliği bütün sistemin ana yazılımı haline getirdi. Ne iktidardaki ne de muhalefetteki aktörlerin bu radikal dönüşümden çok fazla rahatsız olmadıkları da görüldü.

Zira siyasetin emek, vizyon ve meşru rıza üretimine dayanan zorlu yolu yerine sayısal ittifakın zahmetsiz siyasetsizliği konforlu bir tercih sunuyordu. Geçen sene Ekim ayıyla birlikte Bahçeli'nin siyasal müdahalesi bu konforlu dönemin üzerinde ciddi bir değişim baskısı kurdu. Ekim sonundan beri, örgüt dahil farklı siyasi aktörlerin bu sürece yönelik ürkek ve kararsız tutumlarının arkasında belli şüphelerinin ve farklı yaklaşımlarının olmasından çok daha fazla yıllardır alıştıkları siyasetsizlik dünyasından çıkma korkuları bulunuyordu. Aradan geçen altı ayın ardından, PKK'nın feshini ilan etmesine yönelik dillendirilen büyük krizlerin, tıkanmaların ve imkânsızlıkların çözümünden daha fazla ilgi görmesinin de arkasında aynı siyasetsizlik bulunuyor.

Bir kesim, PKK için ütöpik ve tarifi olmayan "zaferin nerede olduğunu" sorgularken; başka bir kesim demokrasi açığına vurgu yaparak, çarpık "demokrasi yoksa silah olur" ezberini tekrar ediyor. Karşımızda derin bir psikopolitik paradoksun olduğu muhakkaktır. Uzun süreli çatışmanın ve onun sona erişinin psikolojik, yapısal ve psikoanalitik boyutlarıyla daha derin bir yüzleşmeye ihtiyaç duyduğu da ortadadır. Talihsizlik, PKK'nın silahsızlanmasının Türkiye'nin yakın tarihinin en siyasetsiz dönemine denk gelmiş olmasıdır. Komplonun, siyasal analizin, iletişiminin, siyasal cesur kararların ve yüzde 50 seçim barajı düzeninin işleyişinin siyasal pozisyon almanın yerini aldığı bir dönemde; PKK'nın olmadığı bir Türkiye siyasetinde, Kürt Meselesi ve demokrasi sorunlarını olgun bir şekilde yönetecek siyasal yaklaşımın ortaya çıkması da kolay olmayacaktır.

Ancak her şeye rağmen PKK'nın silahsızlanması ilk senaryo olmaya devam etmektedir. Eğer bu süreç inkıta uğramazsa, dün Esed'in ve arkasındaki güçlerin gideceğine de hiçbir şekilde ihtimal vermeyen aklın önce sakinleşip ardından da gerçeğe yüzleşmesi gerekecek. Zira gözlerinin önünde yarım yüzyıldır tanıdıkları ve bildikleri MHP çizgisinin sorunla ünsiyetinde yaşanan varoluşsal değişime de ikna olmakta zorlananların aynı düşünce ekseninde bulunanlar olduğunu hatırlamak gerekiyor. Bahçeli'nin siyaset değişimine ikna olmayanların PKK'sız bir Türkiye'ye ikna olmasının sancısız olması elbette kolay değil. MHP liderinin Türk siyasi tarihinde görülmemiş yaklaşım değişikliği herkesin gözü önünde vuku bulmasına rağmen hâlâ yaşanan dönüşüme ikna olmayanların PKK'nın ilan ettiği fesih sürecine ikna olmamasında şaşılacak bir durum bulunmuyor. Olanı kabullenmekte ve sindirmekte zorlanan bir aklın, olacaklara ikna olması elbette kolay değil.

Yas ile Melankoli Arasında PKK'nın Feshi

Bu kitlenin büyük bir kısmı yaşanan çatışmayla kendilerini özdeşleştirmiş durumdalar. Soruna hangi taraftan baktıklarından bağımsız olarak, yaşanan çatışmayı kendi kimlik tanımlarının merkezine yerleştirmiş olanların sancıları ve şüpheleriyle karşı karşıyayız. Çatışmanın sona ermesinin kimlik boşluğu riski doğurmasından daha tabii bir durum olamaz. Ancak bu değişim için gerekli pragmatizmi Bahçeli kadar sergilemeleri, travmayı atlatma sürelerini ciddi şekilde kısaltabilir. Kaldı ki ilerleyen dönemlerde travma tekrarını da görebiliriz. Zira koşullar değişse bile, barışın getireceği psikolojik yön kaybı riskine karşı, bilinçdışı bir travmanın tekrar üretimi eğilimi devam edebilir. Meseleye ısrarla şüpheyle yaklaşanlar ve sorunu sadeleştiremeyenler için görünür, güvence altına alınmış bir kazanım olmaksızın gelen barış, ihanet gibi de hissedilebilir. Bu nedenle, silahsızlanma stratejik ya da siyasi ömrünü tamamlanmanın doğal bir sonucu olarak değil, farklı güçlerinin dayattığı veya inşa ettiği bir teslimiyet olarak çerçevelenebiliyor. Dikkat edilirse bu türden duygu patlamaları sorunun karşıt tarafında olduğu farz edilen aktörler için neredeyse aynı formlarda ve benzer bir retorik içerisinde ortaya çıkmaktadır. Burada sorunla özdeşlik kurmuş, hatta yıllar içerisinde meseleyi PKK fanusuna veya terörle mücadele endüstrisine dönüştürecek kadar yapısal bir dünya inşa etmiş olanlar için sorun, silahsızlanmadan ziyade zihinsel mutatlarının bozulmasıdır.

Burada birçok aktör için "Dünyanın sonunu hayal etmek, çatışmanın sonunu hayal etmekten daha kolaydır" aforizmasındaki sancının yaşanması beklenebilir. Ancak bu durum, analitik olmaktan çok kendini koruma güdüsüyle şekillenen kurumsallaşmış bir şüphecilığe işaret etmektedir. Bu şüphenin ortadan kalkmasını sağlayacak tek kurum siyasettir. Eğer siyaset devreye girmezse, tahrik edici "onursuz bir teslimiyet" retoriği karşısında, silah bırakmayı ve terörle mücadelenin özne değişimini anlamlı kılacak söylem serpilmekte

zorlanacaktır. İkna edici yeni bir anlatı inşa edilmedikçe, eski mitoloji -yalnızca şiddetin değişim yaratabileceği inancı- siyasi hayal gücünü işgal etmeye devam edecektir. Siyasetin devreye girmesi, PKK'sız Türkiye ve terörsüz siyaset eksenini anlamlı bir zemine oturttuğu yaklaşımla çatışma endüstrisinin taraflarının melankoliye tutunmaları yerine sıhhatli bir yas sürecinin önünü açılabilir. Zira on binlerce insanın canına mal olan kanlı bir sürecin ardından, yaşanmış tarihe, fedakârlıklara ve kaybedilenlere ihanet edildiği hissi oluşmadan "40 yıllık hafızadan" sağlıklı bir şekilde çıkma imkânı bulunabilir. Aksi takdirde melankolinin patolojik dünyasında yaşanan sürecin kaybedilen bir nesne, tarih ve anlam haline gelerek öfke üretmesi kaçınılmaz olacaktır.

Siyaset tam da bu noktada devreye girerek, gözümüzün önünde gerçekleşen sürecin inkârını engellemelidir. Çatışmanın varoluşsal bir gereklilik ve barışın kimlik tehdidi olmadığına geniş kitleleri ikna edecek siyasi olgunluğun ortaya konulması gerekiyor. Benzer şekilde, yıllar içerisinde ortaya çıkan yapıların ve söylemin değişmesi, kolektif melankolinin çözümün sonuçlarına karşı direnç oluşturmalarını engellemek için farklı siyasi kesimlerin ortaklaşan bir dil inşa etmesi elzem. Yıllar içerisinde şekillenen anlatıların, ezberlerin ve aslında mitolojiye dönüşmüş hikâyelerin yeniden inşası, sağlıklı bir yas süreciyle siyasete dönüşün gerçekleşmesi, örgütün çözülüşünün yönetilmesi ve yeni siyasal tahayyülünün gelişmesi gerekmektedir. Siyaset sürecin yukarıdaki yönlerine rahatlıkla el atabilir ve sağlıklı bir şekilde gelişmesine farklı meşreplerin zemininde imkân sağlayabilir.

PKK sorununda, paydaş bütün aktörler için "eski hâl muhal ya yeni hâl" momentine çoktan ulaştığımızın idraki zannedildiği kadar zor olmasa gerek. Osmanlı bakiyesi bir ülkede etnokratik bir zırvayı dayatmanın ya da bu toprakların her şeyiyle ev sahibi olan Kürtleri iç savaş unsuru ya da jeopolitik pazarlık malzemesine dönüştürme gayretlerinin yeterince ağır bir maliyeti olmuştur. Bu tarihin içerisinde kaybolarak, demokrasi açığını silahla ve kanla kapatma iddiasının kısır döngüden başka üretebileceği hiçbir şey bulunmamaktadır. Dolayısı ile can yakıcı soru "PKK silah bırakınca ya da feshedilince ne olacak, ne kazanacak, ne kazacağız?" değildir. Aksine doğru soru şudur: "PKK silah bırakmadığında Türkiye, Kürtler ve bölgemiz ne kazanacak?" Bu soruya, PKK'nın dağda kalmış kısır dünyası içerisinde de örgütün dışındaki alanlarla da anlamlı bir tek cevap verilmesi mümkün değildir. Zira PKK'nın daha ilk gün silahla elde edebileceği hiçbir şey olmadığı gerçeği, 40 yıl sonra da zerre değişime uğramadan devam etmektedir. Yaşanan 40 yıl, büyük acılar, kan ve gözyaşı, nefret ve husumetten başka geriye hiçbir şey bırakmamıştır. PKK yıllarca Türkiye'nin demokrasi açığının korunmasında ana fonksiyona dönüşürken, Kürt meselesinin ülkenin genel demokratikleşmesinin tabii bir parçası olması engellenmiştir.

Bugün yaşanması beklenen fesih sürecinin en önemli çıktısı, Kürt meselesinin Türkiye'nin genel demokratikleşme sorunsalının tabii bir unsuru haline dönüşmesinin önündeki en büyük "engelin ve bahanenin" ortadan kaldırılmasıdır. Bu tespiti teyit için, çözüm fobisini farklı formlarda dillendirenlerin ortak özelliğinin, cari korkunun arkasına gizledikleri "demokrasi korkusu" olduğu görülebilir. Hem PKK endüstrisinin farklı sektörlerinde arzı endam edenler hem de terörle mücadeleyi bir araç olmaktan çıkarıp ana fonksiyona dönüştüren eksenin farklı unsurları "demokrasi korkusu" başlığında paydaşlardır. PKK kendisini feshederek demokratikleşmenin önündeki "engeli", siyaset ise çözümü sahiplenerek "bahaneyi" ortadan kaldırabilir.

Altı aydır Bahçeli'nin çıkışı ve müdahalesinin arkasındaki tuzakları, komploları ve gizli planları bulamamanın yorgunluğuyla PKK'nın fesih kongresinin ve sürecin devamının imkânsızlığının söylemini inşa gayretleri aynı kampta bulunuyorlar. Sürece yönelik inançsızlığın da sürecin bir parçası olduğunu kabul ederek adımların atılmaya devam edilmesinde şaşırarak bir durum yok. PKK'sız dünyaya uyum sağlama sancılarının ortaya çıkması da beklenen bir durum olarak değerlendirilmelidir. Ancak mekanik bir okuma ve al-ver dünyası içerisinde düşünerek PKK sonrası döneme dair öznel beklentilerle bugün teslim alınmamalıdır. Zira bu durum yıllarca dün yapılan vahim yanlışlarla bugün ortaya çıkması için uğraşılacak, yarın da güçlendirilecek demokrasi girişimlerini mahkûm etmeye benzemektedir. Hem Türkiye'de hem bölgemizde hem de dünyada yaşanan sert (ve bugün "PKK nasıl silah bırakır" diyenlerin çoğunun da imkânsız gördüğü birçok gelişmenin ardı ardına vuku bulmasıyla) dönüşümün inşa ettiği zeminde, PKK'sız bir Türkiye ve demokratikleşme tahayyülü mümkündür. Yeter ki olanla kavgaya edilmesin, yaşanan değişim rasyonelleştirilerek içselleştirilsin ve kurucu bir siyaset ortaya konulsun.

Suriye Fırsat mı Engel mi?

Çözüm korkusunun anlaşılabilir psikolojik ve ekonomipolitik sebepleri olduğu doğrudur. Ancak bu sebeplerin varlığı korkunun kendisini meşrulaştırmamaktadır. Aksine, özellikle Öcalan'ın tutuklandığı yılların ardından askerî vesayet rejiminin çökmesiyle birlikte PKK'nın varlığının siyasal ve toplumsal izahı imkânsız bir çabaya dönüşmüş durumdadır. Üstelik bu anlamsızlık gereğinden fazla uzamış, süreci kangren haline getiren hem Türkiye demokrasisini hem de Kürtleri esir alan bir unsura dönüşmüştür. Bu yönüyle, istenirse, bütün dinamikleriyle PKK'nın feshinin özünde bir tercih olduğu kadar çok geç kalınmış bir mecburiyet olduğu da görülür. Bu mecburiyetin birinci ayağı demokratikleşmenin önündeki PKK engelinin kaldırılmasıdır. İkinci ayağı ise 2025 dünyasının açık bir şekilde icbar ettiği güvenlik, jeopolitik ve toplumsal matristir. Bu mecburiyetlere rağmen, PKK'nın var olmaya devam etmesinin yıllardır sebep olduğu maliyeti biteviye sürdürmesinden başka bir anlamı

bulunmamaktadır. 8 Aralık sonrası yeni denklemde Suriye’de Kürtlerin yabancılaşmasını körüklemesi ve muhtemelen bir noktada taşıyamayacağı kanlı bir çatışmanın önünü açıp Kürtlerin bedel ödemesine yol açacaktır. Üstelik yıllarca Baas rejiminin gölgesinde serpildiği yerde, çok sıkıştığında da Kürtleri ağır bir fatura ile baş başa bırakıp Suriye’den ayrılıp kendilerine yeni işbirlikleri aramaları şaşırtıcı olmaz. PKK’nın varlığını sürdürmesinin reel zeminini dış bir güç adına taşeron ilişkisine girmeden gerçekleştirmesi mümkün görünmemektedir. Kaldı ki Suriye’de örgütün gerçekleştirdiği konferansın ardından ortaya çıkan talepler listesi, onca yılın ardından basit kimlik siyasetinin maksimalizmi aşamayan, etrafındaki jeopolitik ve ekonomi-politik ortamı asgari düzeyde okuyamayan, ergen ve oldukça acemi bir dünyaya işaret etmektedir. PKK yükü ortadan kalkmadan da Türkiye’de olduğu gibi Suriye’de de çatışma, taşeron ilişki ve yabancılaşma üçlüsünün dışında bir açılımın oldukça zor olduğu görülmektedir.

10 yıla yakındır ABD ile devam eden sözleşmeli örgüt ilişkisini İsrail ve İran’la güncellenmiş yeni bir fonksiyonla devam ettirebilirler. Örgüt liderliğinden farklı isimlerin artık kamuoyuna da açık bir şekilde ifade etmekten çekinmedikleri bu ilişkilerin, PKK’nın varlığının devamını paralı asker statüsünden ibaret kılması kaçınılmaz olacaktır. Bu durum PKK’nın yıllardır süren “devre mülk” fonksiyonu açısından bir gariplik de arz etmez. Ancak böylesi bir tercih, yıllar sonra Türkiye’de ortaya çıkan büyük imkânın heba edilmesi, Öcalan defterinin kapatılması, Kürt meselesini Türkiye’nin demokratikleşme hikâyesinin parçası haline getirebilecek Kürt siyasi figürlerin tamamen anlamsızlaşması ve PKK gölgesinin zerresinin hissedildiği bütün meşru siyasal alanın yasaklanmasından başka hiçbir amaca hizmet etmeyeceği ortadadır. PKK, gelinen noktada, varlığını - ancak taşeron bir yapı olarak- Kürtlere, Türkiye’ye, Suriye’ye ve Irak’a kötülük yaparak devam ettirebilir.

Demokratikleşme Sancısı

Dolayısıyla bugün yer yer kibirli bir şekilde “PKK silah bırakırsa ne olacak, PKK niçin silah bıraksın, PKK ne karşılığında silah bırakıyor” gibi çok zekice ve anlamlı olduğunu farz ettikleri sorularının cevabı bellidir. Küresel jeopolitik kırılmaların, derin bölgesel değişimin, Türkiye’nin yaşadığı dönüşümün ve reel politiğin, Kürt siyasi hareketinin felç olmuş yapısının, Suriye’deki tablonun ve hepsinden önemlisi örgütün kurucu liderinin bile siyasallaşmaya ikna edemediği bir örgütün saf terör örgütü parantezine sıkışmaktan başka bir konumlanması olmayacaktır. PKK’nın varlığına -devre mülk bir örgüt olarak devam etmenin dışında- hangi saikle devam edeceğine dair gerçekçi bir zemini tarif edemeyenlerin, PKK’nın feshini sorgulamalarının gelinen noktada bir anlamı bulunmamaktadır. Bugün düşünülmesi gereken şey, PKK’nın feshi sonrasında siyasetfobinin nasıl aşılabacağı ve Türkiye’nin demokratikleşmesi için neler yapılması gerektiğidir.



İşte tam bu noktada siyasetin yükte hafif pahada ağır sorunsalı önünde durmaktadır. Siyaset açısından, sürecin sahiplenilmesinin ve önünün açılmasının sahici hiçbir riski bulunmadığı gibi fobilerin dışında korkacakları sahici hiçbir tehdidi de bulunmamaktadır. Ancak bu durum yapılması gerekenler listesini ortadan kaldırmamaktadır. Kaldı ki bu listenin büyük bir kısmı Türkiye’nin demokratikleşmesi ve normalleşmesi için de elzemdir. Tıpkı PKK’nın miadını çoktan tamamlamış ve dağda kalmış olan dünyası gibi, Türkiye de artık yıllardır kaldığı araftan çıkmak zorundadır. Küresel dengelerin deprem yaşadığı, bölgesel jeopolitik ve güvenlik matrisinin hızla dönüştüğü bir dönemde Türkiye’nin demokrasi açığının maliyeti oldukça gereksiz bir maliyet üretebilir.

Gelişmiş ekonomilerin vermeye başladığı demokrasi açığıyla Türkiye’nin demokrasi sancısını meşrulaştırma yaklaşımlarının da aşılabilmesi için süreç ciddi bir kaldıraç görevi ifa edebilir. Nihayetinde Türkiye’nin siyasetsizlik dönemini kapatması gerekmektedir. Bu dönemin uzamasının maliyeti zannedildiğinden çok daha fazladır. Özellikle küresel düzenin radikal bir değişim yaşadığı dönemde, Türkiye’nin siyasetsizlikle alacağı bir mesafe de sigorta poliçesi de bulunmamaktadır. Bu süreç marifetiyle veya bir demokratikleşme aracılığıyla siyasete dönüşün gerçekleşmesi gerekmektedir. Önümüzdeki yıllar sadece “mez-kûr dönüşü” gerçekleştirenlerin aktör olabileceği yıllar olacak.

Dipnot:

* Yazarın konuyla ilgili “Umut Hakkı” başlıklı yazısına [buradan](#), “PKK Kısır Döngüsü” başlıklı yazısına da [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

Kaynak: perspektifonline.com



MUHAMMED DAVUT ÜNALMIŞ

www.kritikbakis.com

DÜRZİ AYAKLANMASININ ARKASINDA İSRAİL Mİ VAR?

Suriye'nin yeniden inşa süreci sancılı ilerliyor. Yeni yönetim Şam çevresinde devlet otoritesini yeniden tesis etmeye çalışırken, geçtiğimiz günlerde Jeramana ve Sahnaya'da patlak veren olaylar, yalnızca lokal çatışmalar değil, aynı zamanda bölgesel hesapların bir yansımasıydı. Bu gelişmeler, yeni dönemde Suriye'nin karşı karşıya olduğu gerçek tehditleri tüm açıklığıyla gözler önüne serdi.

Her şey, Jeramana'da Goutalı gençlerle yerel halk arasında yaşanan sıradan bir tartışmayla başladı. Ancak kısa sürede bu tartışma, sosyal medyada yayılan ve Hz. Muhammed'e hakaret içeren bir ses kaydının ortaya çıkmasıyla bir mezhep krizine dönüştü. Bu ses kaydının kaynağının Süveyda olarak işaret edilmesi, fitne ateşini körüklemeye yetti. Toplumsal fay hatlarının ne kadar kırılga olduğunu bir kez daha görüldü.

Kriz derinleşti, devlet refleksi gecikmedi

Olaylar büyürken, Süveyda'dan Jeramana ve Sahnaya'ya gelişigüzel silahlı grupların intikali başladı. Güvenlik güçleri olaya müdahale etti fakat ertesi gün Ashrafiyye bölgesine açılan ateş, durumun ne kadar kontrolsüz olduğunu gösterdi. Bu yüzden gece sokağa çıkma yasağı ilan edildi.

Oluşan güvenlik boşluğu kısa sürede kaosa dönüştü. Jeramana'da – ki bu şehir, Şam banliyölerinde yaşayan en büyük Dürzi topluluğuna ev sahipliği yapıyor – eğlence merkezleri, evler ve dükkânlar yağmalandı. Çatışmalarda çok sayıda güvenlik görevlisi hayatını kaybetti. Hatta bunlar arasında "Rical el-Karame" hareketine bağlı Dürzi mensuplar da vardı. Jeramana, kimliği belirsiz bir bölgeden atılan 6 havan topunun hedefi oldu. Yaralılar arttı, korku yayıldı.

Bu aşamada, dini otoritelerden gelen açıklamalar tansiyonu düşürmeye yönelikti. Süveyda'daki Şeyh el-Akl Yusuf Jerbo, Hz. Peygamber'e yapılan hakareti kınadı. Jeramana'daki dini heyet ise yaşananları "gayrimeşru silahlı saldırı" olarak nitelendirdi.

Homs ve Şam'daki üniversitelerde okuyan Dürzi öğrenciler güvenli şekilde Jeramana ve Süveyda'ya tahliye edildi.

Olayları tek başına değerlendirmek ciddi bir hata olur

Jeramana ve Sahnaya'daki gelişmeleri sadece bir güvenlik olayı olarak görmek, Suriye'deki daha büyük oyunu gözden kaçırmak olur. Zira bu çatışmalar, çok daha kapsamlı bir siyasi ve stratejik zemin üzerine oturuyor.

Olaylardan birkaç gün önce Rami Mahluf, eski rejimin güçlü ismi ve Esed ailesine yakınlığıyla bilinen bir figür olarak, sosyal medyada 150 bin silahlı adamının bulunduğunu ilan etti. Açıkça federal sistem çağrısı yaptı. Bu çıkış, Esed sonrası yeni yönetime köşeye sıkıştırmaya yönelik bir tehdit olarak algılandı.

Aynı hafta içerisinde, YPG ve SDG, Qamişlo'da bir konferans düzenledi. Bu konferansta, Şam'la daha önce yapılan uzlaşıdan geri adım attılar ve önceki mutabakatın ruhuyla çelişen farklı bir tez ve tutum ortaya koydular. Kuzeydoğu Suriye'de farklı bir ajandanın yürütüldüğü artık inkâr edilemez bir gerçek.

Tüm bunların üzerine, Dürzi topluluğundan bir grup, olaylardan yalnızca bir gün önce İsrail'i ziyaret etti. Resmî düzeyde karşılandılar ve kutsal yerleri ziyaret ettiler. Bu ziyaretin zamanlaması, İsrail'in Dürziler üzerinden yeni bir vekâlet savaşı kurguladığını düşündürüyor.

İsrail müdahalesi ve bölgesel pozisyon alışlar

İsrail, sözde "Dürzileri koruma" bahanesiyle Şam'ın güneyine uyarı niteliğinde İHA saldırıları düzenledi. Aslında bu, yeni yönetime doğrudan mesaj vermektir. İsrail Genelkurmay Başkanı'nın "Suriye hedeflerini vururuz" açıklaması da bu müdahalenin geçici değil, sistematik olduğunu gösterdi.

Sahnaya çevresinde güvenlik güçlerini hedef alan üç ayrı İHA saldırısı düzenlendi. Çok sayıda can kaybı yaşandı. Kuneytra, Dera ve Şam semalarında İsrail savaş uçaklarının yoğun uçuşları ise bölgeye gözdağı vermeye yönelikti.

Dürzi dünyasında bölünmüş tepkiler

Dürzi toplumu bölgesel olarak bölünmüş bir tepki verdi. İsrail'de Şeyh el-Akl Muvaffak Tarif, İsrail ordusunu

Suriye'ye müdahale etmeye çağırdı. Lübnan'da Talal Arslan askeri müdahale tehdidinde bulunurken, Wiam Wahhab açık açık İsrail'e çağrı yaptı. Fakat dengeli ve soğukkanlı yaklaşım, Velid Canbolat'tan geldi. Hem Hz. Peygamber'e yapılan hakareti kınadı hem de İsrail'in bu olayı fitneye dönüştürme çabasını teşhir etti. Lübnan'daki Dürzi dini otoritesi ise yaşananları "gizli ellerin kurguladığı bir fitne planı" olarak tanımladı.

Yeni yönetimin kararlılığı: 24 saatte kontrol

Tüm bu gelişmelere rağmen, Suriye'nin yeni yönetimi kararlı bir refleks gösterdi. Sahnaya'daki silahlı isyan bastırıldı, asayiş yeniden sağlandı. İsrail'in doğrudan saldırılarına ve tehditlerine rağmen yalnızca 24 saat içinde devlet otoritesi yeniden tesis edildi. Bu gelişme, hem iç hem dış aktörlere net bir mesaj oldu: Bu devlet yıkılmayacak, parçalanmayacak. Bu kararlılık, aynı zamanda içerdeki ayrılıkçı eğilimlerin, eski rejim kalıntılarının ve dış müdahale girişimlerinin önüne geçmek adına da kritik bir dönüm noktası oldu. Jeramana ve Sahnaya olayları, yeni Suriye'nin güvenlik kapasitesini, siyasi kararlılığını ve dış müdahalelere karşı direncini açıkça ortaya koydu. Hükümetin sadece 24 saat içinde sahada kontrolü sağlaması, iç ve dış aktörlere verilen net bir mesajdı: Bu devlet yıkılmayacak, parçalanmayacak.

Aynı zamanda, İsrail'in içeride bir fitne kışkırtma girişiminin başarısızlığa uğraması, Dürziler üzerinden oynanan kartın büyük ölçüde tükendiğini gösterdi. Suriye'deki Dürziler içinse mesaj netti: İsrail, kriz anında sahada yoktu. Bu nedenle, onları devlete karşı kışkırtan seslerden uzak durmak ve yeni yönetime entegre olmak, hem toplumsal barış hem de kendi gelecekleri için artık bir zorunluluktur.



Ayrılmaz İkili: Din ve İmparatorluk



YAZAR: DOMINIC GREEN*

/

KAYNAK: [HTTPS://MODERNAGEJOURNAL.COM](https://modernagejournal.com)

Dünyamızı onlar inşa etti

2022 yılının Şubat ayında Rusya, Ukrayna'ya ikinci işgalini başlattığında, Moskova ve Tüm Rusya Patriği Kirill, işgalci güçleri “komşulara yönelik evanjelik sevginin aktif tezahürü” olarak kutsayarak meşrulaştırdı. Aynı yılın ilerleyen aylarında Kirill, Vladimir Putin'i “Deccal'e karşı savaşı” ve “baş şeytan kovucu” olarak nitelendirdi.

Bu tür durumları Amerikan analizinin rasyonalist inancı ile bağdaştırmak zordur; bu yüzden analistler genellikle bunları görmezden gelir ya da Putin'in aklını yitirdiğine dair bir kanıt olarak öne sürerler. “Siyaset bilimi” olarak bilinen liberal dogma, realist yaklaşımla Rusya'nın Ukrayna'daki — özellikle de Kırım'daki — stratejik çıkarlarını anlayabilir. Hepimiz emperyalizmi düzensiz ve yozlaşmış bir geçmişin kötü alışkanlığı olarak tanıyoruz; post-emperyal rövanşizmi ise herkesin iyiliği için kesilmiş bir hayalet uzvun istemsiz hareketi olarak görüyoruz. Ama kendi gölgemizi tanımayı tercih etmiyoruz.

Dünyamız, ulus devletler ve anayasalar tarafından değil, imparatorluklar ve dinler tarafından yaratıldı. Amerika Birleşik Devletleri'nin 1945'ten sonra desteklediği liberal dünya düzeni, tıpkı kendi iç düzeni gibi, adı dışında her yönüyle bir imparatorluktur. Amerika, ilk postkolonyal toplumdu; bu yüzden ilk postmodern imparatorluk hâline gelmesi bizi belki de şaşırtmamalı. Amerika, tam bir imparatorluk ördeği gibi yürür, ses çıkarır, davranır ama daha önce bu türü simgeleyen imparatorluk alameti olan tüylü miğferin yükünü taşımayı reddeder. Dünyanın geri kalanı bu oyuna kanmıyor. Sizi gayet iyi tanıyoruz.

Aynı şekilde, Amerika Birleşik Devletleri'nin hem geleneklere bağlılığında hem de onları ihlal edişinde — özellikle de öyle olmadığını düşündüğü zamanlarda — Hristiyan bir ulus olarak sergilediği postmodern tavrı da görüyoruz. Patrik Kirill'in Deccaller ve şeytan kovucular hakkındaki yorumları, imparatorluk tarihi boyunca din ile siyasetin sıkı ittifakının tipik bir örneğidir. Bu ihlalin kaynağı, Hristiyanlığın ruhları kurtarma buyruğunun yerine insan haklarının ulusötesi hukuki anlayışını koyan Anglo-Sakson retoriğidir. Hem Tanrı hem de Birleşmiş Milletler evrensel egemenliği varsayar. Ama hiçbirini bunu bir ordu olmadan uygulayamaz. Bütün imparatorluklar saraylarına gururla bayraklarını asmış ve buna “sonsuzluk” demiştir.

İmparatorluk olmadığını iddia eden Amerika, sanki tesadüfmiş gibi elçiliklerine Onur bayrağı asar ve bunu ilerleme olarak sunar. Eric Voegelin'in siyaseti din olarak incelediği uzun çalışmasında belirttiği gibi, Batı imparatorluğunun istisnacılığı misyonerlikteki süreksizliklerinde yatar.

Bu olgusal belirsizliği gidermek için, Philip Jenkins'in Kingdoms of This World (Bu Dünyanın Krallıkları) gibi daha fazla kitap yazılmalı. Baylor Üniversitesi'nde tarih profesörü olan Jenkins, imparatorluğun tarihsel rolü ve dinle olan sürekli ama çeşitlilik arz eden etkileşimi hakkında uzman, açık ve anlaşılır bir rehber kaleme almıştır. Tüm küresel inançlar bu kitapta yer alıyor. Avrupa'nın güç dönemi diye adlandırdığımız ve hatalı biçimde İmparatorluk Çağı diye adlandırılan dönem, tarihteki birçok dönemden sadece biri olarak yerine oturtuluyor.

Asya'nın sözde "zamansız" dinlerinin, modern çağda "imparatorluk şoku" yoluyla yeniden şekillenen ve dinamik hale gelen yapılar olduğu gösteriliyor. Jenkins, iki yüz sayfadan biraz fazla bir kitapta, dinin — evrensel bir durum olarak — nasıl olup da imparatorluklar tarafından şekillendirildiğini, yani koşullu evrensel tarafından nasıl biçimlendirildiğini açıklayarak dünya tarihini yeniden yazıyor. Eğer akademi, misyonerlik süreksizliğinin ve not enflasyonunun merkezi olmasaydı, Kingdoms of This World, Edward Said'in 1980'lerde Oryantalizm ile yaptığı gibi, entelektüel düşünce iklimini yeniden şekillendirirdi — ama bu kez daha olumlu yönde.

Eğer bu türden daha fazla kitap çıkmazsa, suç Vladimir Lenin'indir. Lenin, 1916 yılında — düzgün bir işe başlamadan kısa bir süre önce — Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması (Imperialism: The Highest Stage of Capitalism) adlı kitabını yazdı. Lenin, analizinin "başlıca" kaynağı olarak, Britanyalı sosyalist John A. Hobson'un 1902 tarihli Emperyalizm (Imperialism) adlı kitabını gösterdi. Hobson, Marx ve Engels'in kapitalizmin emperyalizmi yarattığına dair teorisini genişletmişti. Hobson'un teorisine göre, Avrupalı sanayiciler kendi ülkelerindeki fiyatları yüksek tutmak istiyorlarsa, ellerindeki fazla üretimi yurtdışına göndermek zorundaydılar. Parazitik oligarşiler, ahlaken lekeli ve kirli servetlerini bir yerlere yatırmak zorundaydı; hükümetleri de bu yatırımları korumakla görevliydi.

Hobson'un teorisi, 1900 yılında "Yahudi gücü"nün Boer Savaşı'na neden olduğunu ve "Yahudi finansörlerin" dünyanın en büyük imparatorluğunu "şeytani ezgilerine" göre dans ettirdiğini iddia etmesi kadar açık biçimde yanlıştı. Bu yanlışlık, Hannah Arendt'in bu iddiayı Totalitarizmin Kökenleri (The Origins of Totalitarianism, 1951) adlı eserinde yeniden ısıtmasının önünde bir engel teşkil etmedi. Arendt, Nazizmi, Yahudilerin küstahça başarılarına karşı duyulan bir aşağılanmışlık hissinin — ve açıklanamaz bir şekilde gecikmiş — tepkisi olarak yorumladı.

İmparatorluklar karmaşık makinelerdir; bu yüzden onlar hakkında teori üretmek, tek nedenli (monokausal) bir çılgınlığı tetikliyor gibi görünüyor. Sosyalist devrim çılgınlığı, imparatorluğu kapitalist üretim biçiminin bir aracı ve sahte bilinç rüyasının bir tezahürü olarak reddetmeyi yüce bir ilke hâline getirdi; dini ise sihirbazın kolunda gizlenen tek nedenli tavşan gibi gösterdi. Oysa Sovyet Rusya, tıpkı çarların yaptığı gibi — ve bugün hâlâ komünist Çin'in yaptığı gibi — tabi halkları bir yerden bir yere sürdü. Şii emperyalizmi, İran'daki ruhban zorbalığının bir icadı değildir; tıpkı Fâtımîlerin de Pers emperyalizmini icat etmediği gibi.

Kingdoms of This World (Bu Dünyanın Krallıkları), imparatorlukların din üzerindeki etkilerine dair kayıtları düzeltir. MÖ 550 yılında Büyük Kiros tarafından kurulan ilk büyük Pers imparatorluğu olan Ahameniş İmparatorluğu, o zamana kadar dünyanın gördüğü en büyük imparatorluktu. Onun ardıllarının yönetimleri,

Ahamenişlerin izinden giderek Büyük İskender'in doğu imparatorluğundan Seleukoslara, oradan Partlara ve Sasaniyelere kadar uzandı — ki bunların ikisi de Roma ve Bizans'ın düşmanlarıydı. Bu Pers imparatorluklarının tamamının resmî dini Zerdüştlüktü.

Jenkins'e göre, İbrani İncilindeki "imparatorluk karşıtı söylemler", eski Yahudilerin "aslında uzun süreler boyunca yabancı yönetim altında oldukça huzurlu bir şekilde yaşadıkları" gerçeğini gizler. Tek tanrıcılık, imparatorluk deneyimlerinden doğmuştur — ilk olarak Mısır'da ve ardından MÖ 722'de Asurluların Kuzey İsrail Krallığı'nı yıkmasından sonra. "Toplu sürgünler ve kültürel yok oluş" ihtimali, Güneydeki Yahuda Krallığı'nın teolojisini harekete geçirdi. Zor zamanlar sert din adamları doğurur: Yahuda'daki kurumsal din, "katı ve tavizsiz bir tek tanrıcılık" hâline geldi.

Babil Sürgünü'nden sonra, Asurlu zorba kral II. Sargon "Şeytan için bir prototip sundu" (Yeşaya, onun proto-Luciferian unvanını "Sabah Yıldızı" olarak kaydeder). Bu arada, iyi kalpli eski Kiros "Mesih'in ilk taslağı" hâline geldi. Zerdüştlüğün İkinci Tapınak Yahudiliği ve erken dönem Hristiyanlık üzerindeki etkisi akademik olarak hâlâ "tartışmalı"dır; ki bu durumda bu, etkilerin nicel olarak ölçülmesinin zor olduğu anlamına gelir. Sürgünden dönenlerin yanında getirdikleri bagajda, ışıık ile karanlığın düalist kozmik mücadelesi, meleklerle duyulan özel ilgi ve hatta bir ruh teolojisi gibi Zerdüştlük etkileri bulunuyordu — bunların hepsi Patrik Kirill'in de tanıyacağı unsurlardır.

İskender'in halefleri döneminde tamamen Helenleşen Yahudiler, başka bir imparatorluk modeline de ad verdiler: diaspora. "Küreselleşmenin öncü döneminde", dünyanın en büyük kent merkezlerinden bazılarında önemli diaspora toplulukları oluştu. Jenkins, Suriye'deki Seleukos başkenti Antakya, Mısır'daki Ptolemaios başkenti İskenderiye ve antik Babil yakınlarında yer alan ve önce Part, ardından Pers metropolü hâline gelen Ktesifon arasında bir "Helenistik üçgen" in izini sürer. Bu üçgen, İslam'ın yükselişine kadar siyasi ve dini alışverişin merkezi olmayı sürdürdü. İslam, en azından takipçileri arasında, modern çağın en yaygın imparatorluk dini olarak Hristiyanlığı geride bırakabilir. Roma'nın ilk imparatoru Augustus, dinî düzensizlikten tiksinen Roma devleti — ister cumhuriyetçi ister imparatorluk, ister pagan ister Hristiyan olsun — için pontifex maximus (başrahip) unvanını üstlendi. Pagan devletin görevi, tanrılar ile insanlar arasında uyumu sağlamaktı. Erken dönem Hristiyan kilisesi, muhalefet içinde olsa bile, eyaletler ve yerel dinî otoritelerden oluşan imparatorluk şablonuna uyarak kendini Romalılaştırmıştı. Büyük Konstantin ile Jüstinyen arasında gerçekleşen Yeni Roma'nın Hristiyanlaştırılması süreci, pagan öncellerin — özellikle Yunan ve Latin geleneklerinin — izinden gitmiştir. Bu arada, Süryanice konuşan Doğu Kilisesi, Pers modelini esas alarak bir kilise hiyerarşisi benimsemiştir.

Hobbes'a göre Roma papalığı, "ölmüş Roma İmparatorluğu'nun mezarının üzerinde taç giymiş

hayaletinden başka bir şey değildi.” Jenkins’in gözlemine göre ise onun Doğu’daki karşılığı, “Pers döneminin ve hatta Helenistik çağların bir hayaletiydi.” Budist imparatorluğun hayaleti, Hindu gücünün yükselişine eşlik etti, ancak Budizm varlığını sürdürdü ve Kore, Japonya ve Tibet’te devlet gücüyle yakından bağlantılı kalmaya devam etti. Her zaman olduğu gibi, İslam yönetimi altında yaşanan “en sert zulüm ve açık zorlama” örnekleri Müslümanlar arası çatışmalarda gerçekleşti. Rakip İslam geleneklerinin “görece başarısı” ise onları destekleyen imparatorlukların yükselişi ve çöküşü tarafından “büyük ölçüde belirlendi.”

Hristiyan Avrupa imparatorlukları için de durum büyük ölçüde benzerdi. Günümüzün ulus devletler haritasında yer alan Hristiyan mezheplerine mensup nüfusların çoğu, Britanya, Fransa ve İberya imparatorluklarının tarihi izleri üzerinde yaşamaktadır. Anglikanizm, Hristiyanlık içindeki üçüncü en büyük mezheptir. Kavramsal olarak en büyük grup İngiltere Kilisesi’ne aittir, ancak İngiliz cemaati yalnızca “doğar, evlenir ve gömülür.” İşlevsel olarak bakıldığında ise, günümüzde en büyük Anglikan topluluğu Nijerya’daki on sekiz milyon kişiden oluşur. Nijerya’daki bu cemaat, artık var olmayan bir imparatorluğun “hayaletidir.”

Yine de, ortaçağdaki görkemli dönemdeki İslam ile modern çağdaki zirvesinde olan Hristiyanlık arasında üç önemli fark vardı. Bu üç farkın her birinde Britanyalılar belirleyici rol oynuyordu. Daha önceki tüm imparatorluklar — erken dönem Britanya İmparatorluğu da dâhil — köle ticareti yapmıştı. Ancak yalnızca Britanyalılar, köleliği ortadan kaldırmak için büyük kaynaklar ayırdı. Bu çabanın arkasındaki motivasyon ve Parlamento’dan geçirilmesini sağlayan aktivistlerin inancı, Hristiyan hümanizmi idi. Her imparatorluk, Britanyalılar da dâhil olmak üzere, tebaasını Hristiyanlaştırmaya çalıştı; fakat sadece “beyaz dominyonlar”da Britanyalılar Hristiyanlığın zaferini garantileyecek kadar kalıcı olarak yerleşti. Buna rağmen diğer inançları da teşvik ettiler.

Üçüncü benzersiz gelişme, yeni bir tür kültürel misyonerlikti. Bu da Hristiyanlık tarafından şekillendirildi ve tüm dünyaya, özellikle Hindistan’a taşındı. Britanyalılar, Hindistan’da çok az sayıda olan bir dış grup olarak, Hristiyanlıktan önceye uzanan dinlere sahip, çok çeşitli ve gelişmiş bir medeniyeti yönetiyorlardı. Hindistan’ı yalnızca bir bağlı eyalet (satraplık) değil, rasyonel, teknik ve liberal bir toplum hâline getirmek istiyorlardı. J. R. Seeley’in, Britanyalıların dünyanın yarısını “bir dalgınlık anında fethettiklerini fark ettikleri” şeklindeki esprisi tam olarak doğru değildir. Britanyalılar Hindistan’daki varlıklarını derinleştirirken, aynı zamanda oradan ayrılmaya da bilinçli şekilde hazırlanıyorlardı.

1833’teki Hindistan Yasası görüşmelerinde yaptığı konuşmada Lord Macaulay, liberal emperyalizmin paradoksunu kabul etti ve benimsedi. Macaulay’a göre asıl zorluk, zamanı geldiğinde yönetimi devralabilecek bir yerli seçkin sınıf yaratmak ve halkı bir arada

tutabilecek bir ulusal kimlik inşa etmektir. Dönemin gözlemcileri — hem Britanyalı hem de Hintli — dinî duygunun evrenselliğini kabul ediyordu. İmparatorluklar arası etkileşimle hız kazanan karşılaştırmalı dinler bilimi adlı yeni akademik disiplin, karşılıklı zenginleşme için bir çerçeve sundu. Batılılar, rasyonalizmin can sıkıntısına karşı panzehir olarak gördükleri şeye “maneviyat” adını vererek, Doğu dinlerinden seçmeci şekilde unsurlar aldılar. Doğulular ise, din ile siyasetin ayrı alanlar olması gerektiği düşünülse de, dinin aslında siyasi bir gerçeklik taşıdığını Hristiyanlık aracılığıyla öğrendiler.

Bu durum, Doğuluları Batı’nın din kavramlarını evcilleştirmeye zorladı. Japon akademisyenler, “dini ahlak veya yurttaşlık etiğinden ayırmak” amacıyla shukyo adlı yeni bir kategori icat ettiler.

Bu kelime Çinceye zongjiao olarak geçti ve “din” için modern terim hâline geldi. Hindular, kendilerini “Hinduizm” adlı bir dini uygulayanlar olarak tanımayı öğrendiler. Budizm ise çok daha kapsamlı bir imparatorluk “icat” sürecine maruz kaldı. İmparatorluklarda her zaman olduğu gibi, Hindistan’ın geleneksel elitleri — tıpkı Yahuda’daki sürgünlerin Babil’de aldığı gibi — resmi ve gayriresmî bir imparatorluk eğitimi aldılar.

Yine imparatorluklarda her zaman olduğu gibi, modernleştirilmiş ve keskinleştirilmiş öz imgelerinde dinin merkezi konumu, onların isyanlarının da dini-siyasi öz imajlarının merkezine yerleşmesine neden oldu; tıpkı sömürge dönemi Amerika’sındaki Protestanlarda olduğu gibi.

İmparatorluklarda her zaman olduğu gibi, Avrupalı Hristiyanlar önce tabi halkların kitlesel hareketini yönlendirdi, ardından ise o halkların çocuklarının göçüne tanık oldular. Avrupa imparatorluğunun geri çekilişi, özellikle İslamcılık gibi imparatorluk karşılaşmasında kök salmış dini-siyasi ideolojilerin yükselişini teşvik etti. Aynı zamanda azınlık topluluklarını ortada bıraktı ve çoğu zaman onları tehdit altına soktu. İmparatorluğun torunlarının — özellikle Müslümanların — kitlesel göçü, bugün liberal ulus-devletlerin istikrarını tehdit ediyor.

Bu durum, imparatorluk olmadığını iddia eden diğer Batı imparatorluğunu, yani Avrupa Birliği’ni bile sarsabilir.

Dipnot:

*Dominic Green’in kitapları arasında Nil’deki Üç İmparatorluk: Viktorya Dönemi Cihadı, 1869–1899 (Three Empires on the Nile: The Victorian Jihad, 1869–1899) ve Dini Devrim: Modern Maneviyatın Doğuşu, 1848–1898 (The Religious Revolution: The Birth of Modern Spirituality, 1848–1898) bulunmaktadır. Kraliyet Tarih Derneği üyesi olan Green, Wall Street Journal’a katkıda bulunmakta ve Washington Examiner gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır.

Yapay Zekâ Silahlanma Yarışı

Matematiksel Kanıtlarla Kazanılacak



• YAZAR: ANJANA RAJAN-JONATHAN RING /

KAYNAK: [HTTPS://WWW.DEFENSEONE.COM](https://www.defenseone.com)

Otomatik ve otonom sistemlerin beklendiği gibi çalışacağından emin olmanın tek yolu budur.

Pentagon'un inşa etmek için yarıştığı yapay zekâ destekli silahlar ve sistemler, önemli bir zayıflıkla birlikte geliyor: Gerçek savaş koşullarında nasıl davranacaklarını belirleyemememiz. Savunma Bakanlığı, Ulusal Güvenlik Ajansı ve Savunma İleri Araştırma Projeleri Ajansı, bu durumu “yazılım anlama boşluğu” olarak adlandırıyor.

Kullanıcılar, sistemlerinin dijital yapı taşlarını giderek daha az anlıyor ve bu durum, sistemlerinin eylemlerini öngörememe, doğrulayamama ve güvence altına alamama sorunlarına yol açıyor. En karmaşık yazılımlarımıza dair daha derin bir anlayış olmadan, Amerika Birleşik Devletleri'nin dünya çapındaki cephaneliği modern savaş alanlarında güvenilir olmayacak ve düşmanlar bu açıkları kullanma konusunda cesaretlenebilir.

Peki bu otonom sistemlerin gerektiği gibi çalışmasını nasıl sağlayabiliriz?

Geleneksel askeri donanımlar açık ve belirli sınırlar içinde çalışacak şekilde tasarlanırken, yapay zekâ destekli sistemler öğrenen ve uyum sağlayan otomatik karar mekanizmaları kullanır; bu da onları insan öngörüsünü aşan hata ya da manipülasyonlara açık hale getirir. Jet motoru ya da radar sistemi gibi sonlu arıza modlarına sahip deterministik sistemler için yeterli olan geleneksel test yöntemleri, yapay zekânın karmaşıklığı karşısında son derece yetersiz kalır. Öğrenme ve uyum sağlama hızı herhangi bir insanın takip edebileceğinden fazla olan bir sistemi — hele ki kör noktalarını hedef almaya kararlı bir düşmana karşı — hiçbir simülasyon ya da kırmızı takım testi güvence altına alamaz. Testten daha sağlam ve daha sofistike bir şeye ihtiyacımız var. Matematiksel kanıt ihtiyacımız var. Test yapmak, bir zincirin her halkasını tek tek kontrol ederek sağlam olduklarından emin olmaya benzer. Bu yöntem birkaç yüz halka için işe yarayabilir, ancak halka sayısı arttıkça bir zayıflığı gözden kaçırma ihtimali de artar.

Matematiksel kanıt ise farklı bir yaklaşım sunar. Halkaları tek tek kontrol etmek yerine, kanıt zincirin — ne kadar uzun olursa olsun — tamamen kırılmaz olduğunu gösterir.

Bir kanıt, temel kuralları tanımlayarak başlar: zincirin neyden yapıldığı, ne kadar kuvvete dayanması gerektiği ve halkaların nasıl birbirine bağlandığı.

Bu varsayımlar belirlendikten sonra, kanıt ilk halkanın sağlam olduğunu doğrular ve ardından mantıklı bir silsile izleyerek, birbirine bağlı tüm halkaların da sağlam olması gerektiğini gösterir. Zincir on halkadan oluşsa da, sonsuz sayıda halkası olsa da, kanıt herhangi bir zayıf nokta olmadığını garanti eder.

İşte bu nedenle, yapay zekâ destekli askeri sistemler için kanıt vazgeçilmezdir.

Testler, bir sistemin test ortamında oluşturulan koşullar altında çalışıp çalışmadığını gösterebilir.

Ancak testler, her savaş alanını, her siber saldırıyı ya da her türlü olası manipülasyonu kapsamaz.

Kanıt ise sistem ne tür koşullarla karşılaşır karşılaşırsın — henüz hayal bile edilmemiş olanlar dahil — amacına uygun şekilde davranacağını garanti eder.

Bu da haklı bir güven duygusu oluşturur.

Yazılım sistemlerine tam güven duyulması teorik bir mesele değildir — bu, kanıtlanmıştır.

DARPA, Yüksek Güvenceli Siber Askeri Sistemler programında bunu gösterdi; araştırmacılar, bir quadcopter'in uçuş yazılımını matematiksel kanıtlarla kırılmaz hale getirdi.

Bu garantiler uygulandıktan sonra DARPA, sistemi hacklemek için uzman ekipleri devreye soktu — ancak onların en iyi çabaları bile sistemin savunmasını aşmayı başaramadı. Mesaj açıktı: Matematiksel olarak doğrulanmış yazılımlar yalnızca saldırılara direnmekle kalmaz, aynı zamanda **tüm bir zafiyet kategorisini** ortadan kaldırır.

Özel sektör de aynı sonuca ulaştı.

Amazon Web Services, bulut altyapısında yalnızca güvenliği artırmak için değil; daha hızlı dağıtım, daha az hata ve daha güvenilir performans sağlayarak daha iyi sistemler inşa etmek için de matematiksel akıl yürütmeyi kullanıyor. Buradan çıkarılacak ders basittir: Kanıtlar yalnızca başarısızlığı önlemekle kalmaz, aynı zamanda yeniliği de teşvik eder. Şimdi bu kesinlik düzeyini, modern savaşı şekillendiren yapay zekâ destekli sistemlere taşımamız. Meseleyi ciddiyetle ele alalım: Tayvan Boğazı'ndaki otonom bir hava savunma sistemi yaklaşan bir füzeyi tespit ediyor. Sistemin tehdidi sınıflandırmak ve etkisiz hâle getirmek için yalnızca birkaç saniyesi var. Eğer Çin, henüz keşfedilmemiş bir kusuru istismar ederek sensör verilerini gizlice bozabilirse, Tayvan savunmasının en kritik bileşenlerinden birini hızla etkisiz hâle getirebilir. Aynı durum, yapay zekâ destekli siber ve elektronik savaş için de geçerlidir.

Eğer düşmanlar, algoritmalarımızın ayırt edemeyeceği biçimlerde savaş alanı sinyallerini manipüle edebilirse, tüm operasyonlar riske girebilir. Bu senaryolar sert bir gerçeği ortaya koyuyor: Matematiksel garantiler olmadan, ulusal savunmamızı öngörülemez ve felaketle sonuçlanabilecek sistemlere emanet ediyoruz. Çin, otonom savaşta öncülüğü elinde tutuyor. Halk Kurtuluş Ordusu, “akıllı savaş” olarak adlandırılan modernizasyon stratejisinin merkezine yapay zekâ destekli askeri sistemleri yerleştirdi ve otonom silahlar, siber araçlar ile elektronik saldırı yeteneklerini büyük bir hızla geliştiriyor. Amerika Birleşik Devletleri de benzer bir hızla ilerliyor, ancak hız tek başına yeterli değil.

Çin'in, hükümetin her bir kod satırını denetleyebildiği kapalı ekosistemi, kendi yeteneklerine olan güvenini artırıyor. Açık ve parçalı bir teknoloji tedarik zincirine sahip olan ABD ise çok daha karmaşık bir sorunla karşı karşıya. Ve bu sorun, daha sofistike araçlarla karşılanmak zorunda.

Modern çatışmalar, yalnızca en yetenekli yapay zekâ destekli sistemleri inşa edenler tarafından kazanılmayacak. Bu sistemlerin, en kritik anlarda tartışmasız biçimde işe yaradığını kanıtlayabilenler kazanacak. Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleri, matematiksel titizlikten yoksun otonom sistemleri sahaya sürme riskini göze alamaz.

Bu sadece bir test meselesi değil; bu, bir ulusal güvenlik zorunluluğudur.

Savunma topluluğu, inşa ettiğimiz her sistemin temelinde matematiksel kanıtların yer almasını sağlamak için derhal harekete geçmelidir.

Bundan daha azı, göze alamayacağımız bir kumardır.

Dipnot:

* Bu makale, medya ortağı Defense One olan 2025 Küresel Güvenlik Forumu ile koordinasyon içinde yayımlanmıştır.

**Anjana Rajan, 2022'den 2025'e kadar Beyaz Saray'da Teknoloji Güvenliği Ulusal Siber Direktör Yardımcısı olarak görev yaptı.

Jonathan Ring ise aynı dönemde Beyaz Saray'da Teknoloji Güvenliği Ulusal Siber Direktör Yardımcısı Vekili olarak görev yaptı.



Liberalere Açık Mektup



YAZAR: DAVID SKRBINA*

KAYNAK: WWW.THEOCCIDENTALOBSERVER.NET

Sevgili Dostlarım,

Liberal olmak bugünlerde gerçekten zor. Bunu biliyorum; çünkü ben de bir zamanlar liberal biriydim. Daha doğrusu, hâlâ liberalim — ama ortalıkta dolaşan sahte liberallerden farklı olarak, gerçek bir liberalim. Açıklamama izin verin.

Uzun zaman önce, idealist bir üniversite öğrencisiyken; yüksek ahlaki ilkelerime, insan eşitliği fikrine olan (soyut ama sarsılmaz) inancıma, otoritelere duyduğum güvene ve açık fikirli oluşuma büyük değer verirdim. Güç sahibi insanların çoğunun iyi niyetli ama biraz yönünü şaşırması olduğunu, siyasal ve ekonomik sorunların ise çoğunlukla kötü şansa ya da ara sıra ortaya çıkan kötü niyetli kişilere bağlı olduğunu düşünürdüm. İnsanların birey olarak değerlendirilmesi gerektiğine, tüm bir grubu yargılayanın ise haksız genellemelerle veya değersiz karikatürlerle sonuçlanacağına inanırdım.

Tüm insanların ve tüm ırkların bir arada, barış içinde yaşayabileceğine; kim olursa olsun, toplumun daha az şanslı bireylerine karşı bir sorumluluğumuz olduğuna inanırdım. Genel olarak Amerikan sisteminin işlediğine ve en iyilerin toplumda yükselip refah içinde yaşayacağına inanırdım. Ve bu görüşleri hemen herkesin paylaştığını sanırdım.

Ancak zamanla, neredeyse her konuda fena hâlde yanıldığımı anladım. Yıllar süren derin düşünceler, araştırmalar, tartışmalar, kişisel deneyimler ve dikkatli bir günlük yaşam, eski görüşlerimin ne kadar yetersiz olduğunu ortaya koydu; bu inançlarım, zaman içinde yavaş yavaş aşındı ve birer birer çöktü.

Grup özelliklerinin gerçek ve nesnel olduğunu, bireysel istisnalar ne kadar çok olsa da, bu özelliklerin geniş toplumsal eğilimlerin göstergesi sayılabileceğini anladım. Akademide, medyada, hükümette ve iş dünyasında; belirli değerleri yüceltmek, diğerlerini küçümsemek ve belirli bir dünya görüşünü —bazı kişilere doğrudan fayda sağlayan bir zihniyeti— yaygınlaştırmak amacıyla yürütülen sistematik uygulamalara tanık oldum.

Toplumsal kurumların içindeki yolsuzluğun, düşündüğümde çok daha derin ve köklü olduğunu fark ettim. Dinin — özellikle de Hristiyanlığın — toplumda kötücül bir güç olduğunu gördüm ve yine, birçok insanın aleyhine, belirli bir grubun çıkarına hizmet ettiğini kavradım. Tarihin büyük ölçüde çarpıtıldığını, yanlış aktarıldığını ya da düpedüz tahrif edildiğini fark ettim.

Kendimi açık fikirli ve özgür bir dünyada yaşıyor sanıyordum; ama büyük bir hayal kırıklığıyla anladım ki, aslında yönlendirilen ve sistemli biçimde manipüle edilen bir dünyadaydım.

Benim için bardağı taşıran son damla, yetki sahibi birçok insanın da tüm bunların farkında olduğunu, ama ya hiçbir şey söylemediğini, ya üstünü örttüğünü ya da doğrudan bu işlerin bir parçası olduğunu fark ettiğim andı.

Kısacası, yıllar boyunca, toplumun neredeyse her katmanında yer alan, güvendiğim ve saygı duyduğum insanlar tarafından büyük çapta yalanlara maruz bırakıldığımı ya da başka şekillerde kandırıldığımı anladım.

Siz ne düşünürsünüz bilemem, sevgili liberal dostlarım, ama bu dünyada en nefret ettiğim şey, otorite sahibi kişiler tarafından aldatılmaktır. Cehaleti affedebilirim, saflığı da affedebilirim; ama bile bile aldatmak affedilemez.

“Sen daha iyisini biliyordun,” dedim (mecazi anlamda) iktidar sahiplerine; “Bunun yanlış olduğunu biliyordun, ne olup bittiğini biliyordun ama hiçbir şey söylemedin.” Daha da kötüsü: “Bu düzeni sürdürdün ve bundan kazanç sağladın.”

İşte bu, benim o saf, düz liberalizmi sonsuza dek yok etti. Size birkaç somut örnek sunayım; ırk meselesiyle başlayalım. Çocukluğum boyunca, en azından lise son sınıfa kadar, siyahlarla neredeyse hiç temasım olmadı. Siyah kültürü hakkındaki sınırlı bilgim, yaşaması oldukça tatsız bir yer olan şehir merkezindeki yaşamdan ibaretti; bu yüzden, bu uzaklık bana olumlu bir durum gibi görünüyordu. Onların kendi yaşam alanı vardı, bizim de bizimki; pek de önemli bir mesele değildi.

Sonra üniversiteye başvururken, o sıralarda gündemin tam merkezinde yer almaya başlayan pozitif ayrımcılık (affirmative action) meselesiyle karşılaştım. Irksal kotalar yasa dışı ilan edilmişti, ama ırk hâlâ üniversiteye kabul sürecinde bir etken olarak kullanılabiliyordu. Ben herhangi bir sorun yaşamadan kabul edildim, ama bazı arkadaşlarım kabul edilmedi — ve kaç, daha az nitelikli siyahlar ya da başka azınlıklar yüzünden yerini kaybetti, bunu bilmenin imkânı yoktu.

Üniversiteye girişte pozitif ayrımcılığın resmi gerekçesi her zaman “geçmişte ve günümüzde yaşanan ayrımcılığı telafi etmek” olmuştur. Peki bu, daha az nitelikli olduğu hâlde kabul edilen siyah öğrenciyle nasıl bağdaşır? Onun yetersizliğinin nedeni ayrımcılık mıydı?

Ve neden, kimseye ayrımcılık yapmamış olan 18 yaşındaki arkadaşım cezalandırılıyor? Çocuklar babalarının günahlarının bedelini mi ödüyor? (Nasıl da Eski Ahit’e özgü bir anlayış!) Ve gerçekten, daha az nitelikli siyah öğrencileri üniversitelere almak onlara yardımcı oluyor muydu — yalnızca çok daha yüksek oranlarla zorlanmaları ve başarısız olmaları için mi? Güncel verilere göre, beyaz öğrencilerin %68’i altı yıl içinde üniversite eğitimini tamamlıyor; siyah öğrencilerde ise bu oran sadece %45. Neden böyle? Bunun nedeni “sistemik ırkçılık” olabilir mi?

Her ne olursa olsun, pozitif ayrımcılık eğer somut hedefleri olan gerçek bir plan dahilinde uygulansaydı, belki tolere edilebilirdi. Ama böyle bir plan yoktu; zaten liberal yöneticilerimizde hiçbir zaman olmaz.

Eğer çıkıp deselerdi ki: “Bakın, üniversite diploması olmayan siyah ailelerin döngüsünü kırmak için pozitif ayrımcılığa ihtiyacımız var. Bunu 20 yıl boyunca uygulamalıyız ki, diplomalı bir siyah nesil yetiştirebilelim. O zaman her şey eşitlenecek ve liyakate dayalı normal kabul sistemine dönebileceğiz.”

Eğer bunu deselerdi ve bu yaklaşımı destekleyen bazı veriler de sunsalar, belki ben de destekleyebilirdim. Ama elbette böyle bir şey söylemediler. Dürüst olmak gerekirse — akli başında herhangi biri, 20 yıllık

ayrıcalıklı muamele sonrasında siyahların beyazlarla aynı düzeyde başarı göstereceğini gerçekten düşünebilir mi? Elbette hayır! Peki otuz yıl? Elli yıl? Elbette hayır.

Gerçek şu ki, liberal yöneticilerimiz pozitif ayrımcılığın sonsuza kadar sürmesini istiyor. Bu, açıkça bir başarısızlık itirafıdır. Bu, siyahların doğuştan beyazlarla aynı düzeyde performans gösteremeyeceklerinin ve Amerikalı beyazların köleliğin “günahlarının” bedelini sonsuza kadar ödemek zorunda olduklarının kabulüdür. Kısacası, Amerika’daki “siyah sorunu”nun bir çözümü yoktur.

Siyahları tamamen ortadan kaldırmadıkça, bu bedeli sonsuza kadar ödemek zorundayız. Liberal durumun özeti budur. Gelelim tarihe. Ben her zaman İkinci Dünya Savaşı’na meraklıydım; özellikle Almanya’nın hikayesi, Hitler’in yaşamı ve tüm o olayın içerdiği drama ile görkemi beni fazlasıyla etkilerdi. Bu yüzden, İkinci Dünya Savaşı’nın popüler söylemlerde bu kadar sık yer almasını fark etmem zaman aldı — öyle ki, birkaç on yıl önce ve ağırlıklı olarak başka kıtalarda yaşanmış bir olaydan beklenenden çok daha fazla şekilde gündemdedi.

Ve elbette, bu savaşın anlatımı o kadar sistemli bir biçimde yanlıydı ki, uzun süre bunu fark edemedim bile. Kendime çok temel sorular sormam yıllarımı aldı: Neden Hitler Almanyası’nın her yönü olumsuz anlatılır? Neden Hitler kötülüğün evrensel ölçüsü (measuring rod) sayılır? Neden ‘Nazi’, ‘kötü’ ile eşanlamlıdır? Neden Holokost hakkında bu kadar çok şey duyarız?

Aşağı yukarı aynı dönemde, “liberal” eğitimim ilerledikçe, Yahudilerin durumu hakkında daha çok düşünmeye başladım. Büyürken hiç Yahudi tanımamıştım — ya da en azından açıkça Yahudi kimliğiyle ortada olan kimseyi. Üniversiteye başladığımda, yurttan oldukça kaba tabir edilebilecek bir grup gençle karşılaştım; biz onlara “New York’tan gelen adamlar” derdik. Gürültücüydüler, itici ve ukalaydılar (obnoxious).

... Eh, dedim kendi liberal benliğime, insanlar insandır. Sadece yollarına çıkma. Ve New York’a gitmeyi sakın planlama!

Okul hayatımın sonlarına doğru fark ettim ki, “New York’tan gelen adamlar”ın hepsi — istisnasız hepsi — Yahudiymiş ve bu gerçek muhtemelen önem taşıyordu. Sonra kampüsümdeki öğrencilerin yaklaşık %15’inin Yahudi olduğunu keşfettim — oysa yaşadığım eyalette Yahudi oranı belki %1 bile değildi.

Bir dakika, bu nasıl olabilirdi?

Sonra üniversite rektörümün Yahudi olduğunu, mütevelli heyetinin neredeyse yarısının Yahudi olduğunu ve beşerî bilimler hocalarımın büyük bir kısmının da Yahudi olduğunu fark ettim — bir dakika, bu nasıl bir denklem?

Sağduyu ve temel liberal değerler, eyaletimin nüfusunun %1’i Yahudi ise, sınıf arkadaşlarımın ve hocalarımın da yaklaşık yüzde birinin Yahudi olması gerektiğini, üniversite yöneticilerinin de aynı oranda Yahudi olması gerektiğini söyler.

Ama bu durum böyle değildi — açıkça görülen o ki, oran 10 katı ya da daha fazlaydı — o hâlde bunun tek açıklaması Yahudiler lehine işleyen bir tür “sistemik ırkçılık” olabilir miydi?

Bu adil mi?

Acaba tüm o kampüs binalarına adını veren zengin Yahudi bağışçılarla bir ilgisi olabilir mi?

Hayır, asla, dedim kendi liberal benliğime.

Lisansüstü eğitime devam ederken, felsefe doktoramı tamamladım ve mezunu olduğum üniversitede öğretim görevlisi oldum. Bu dönemde, kampüslerde İsrail’in işgal altındaki topraklardaki eylemleri nedeniyle onu boykot etmeye, yatırımları çekmeye ve yaptırımlar uygulamaya yönelik girişimler anlamına gelen “BDS” hareketinin farkına vardım (Boycott, Divestment, Sanctions – Boykot, Yatırımların Geri Çekilmesi ve Yaptırımlar).

Nesnel olarak bakıldığında durum gayet açıktı: İsrail, uluslararası hukuku ihlal ediyor, onlarca yıldır Birleşmiş Milletler kararlarını hiçe sayıyor, Filistinlilere karşı dönem dönem işkence ve kötü muamele uyguluyor, toplu cezalandırmalara başvuruyor, cinayet işliyor, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar işliyordu.

Bu, baştan sona belli, tartışmasız bir davaydı; elbette düşünebilen ve etik değerlere sahip herhangi biri, İsrail’in haksız — ve hatta suç teşkil eden — bir tutum içinde olduğunu kabul ederdi. Ve elbette, herhangi bir ahlaki kurum, bu tür bir kötülükten en azından kendini uzak tutmak isterdi.

Bu, yapılabilecek en asgari şeydi.

Peki o zaman, neden BDS girişimlerinin neredeyse tamamı öğrenciler tarafından yürütülüyordu? Ben de bunu merak ettim.

Öğretim üyeleri de etik değerler taşıyan insanlar değil mi? Onlar da kendilerini liberal olarak tanımlamıyor mu? Birçoğunun Vietnam Savaşı protestolarında kişisel geçmişi yok muydu?

Peki neden BDS hareketinde aktif değillerdi?

Aynı şey üniversite yöneticileri — yani üniversitenin sözde “liderleri” — için de geçerliydi. Bu konuda öncülük etmeleri, her cephede BDS’yi savunmaları gerekmez miydi?

Liberal bir kurumun kendi liberal öğrenci kitlesine verebileceği en güçlü mesaj, zulüm ve adaletsizlikten kazanç sağlamayı reddettiğimiz yönünde olmaz mıydı?

Bu, öğrenciler için gerçek bir ders olmaz mıydı?

Ah, hayır! Benim dışımda ve kelimenin tam anlamıyla birkaç cesur kişi hariç, öğretim üyeleri bu konuda tamamen sessizliğe bürünmüştü; “biz siyasete karışmak istemiyoruz” diyorlardı.

Üniversite yönetimi ise daha da beteri çıktı: BDS’ye öncülük eden öğrenci ve akademisyenlere kötü niyetler atfetmeye başladılar; daha önce kimsenin duymadığı katı “kampüs güvenliği” kurallarını harfiyen uygulamaya koydular; kampüsteki desteği etkisizleştirmek için uğraştılar; ve BDS’ye dair hiçbir bilginin kamuoyuna ulaşmaması için ellerinden gelen her şeyi yaptılar.

(Üniversitelerin en tahammül edemediği şey, kötü bir kamuoyu imajıdır.)

Kendilerine neden BDS’ye direndikleri sorulduğunda, yöneticiler her zamanki gibi ezberlenmiş cevaplar veriyordu: yatırımların “siyasi olmadığı”, “bağışçıların parayı özel amaçlarla verdikleri” ve bu nedenle üniversitenin İsrail’den yatırımlarını çekemeyeceği gibi bahaneler öne sürüyorlardı — oysa yıllar önce Güney Afrika’daki apartheid rejimine karşı tam da bunu yapmışlardı.

İsraili akademisyenlere veya kurumlara yönelik tamamen akademik boykotlar konusunda ise, tek bir destek sözü bile duyulmadı.

Ve sevgili liberal dostlarım, tüm bunlar yirmi yıl önceydi!

Arap öğrencilerle vakit geçirdiğim dönemlerde, “sözde Holokost” hakkında kulağıma bazı fısıltılar çalınmaya başladı.

Vay canına, bu da neyin nesiydi?

Biraz araştırma yaptım ve kısa sürede, bu konuda aslında ne kadar az şey bildiğimi ve görünüşte basit bazı sorulara net yanıtlar bulmanın ne kadar zor olduğunu fark ettim — üstelik bu sorular kimsenin umurunda değil gibiydi.

Mesela: 6 milyon Yahudi’nin öldüğü ne zaman ve nasıl belirlendi? Nerede öldürüldüler? Hangi yöntemle? Peki, o meşhur gaz odaları gerçekten nasıl işliyordu? Ve bugün cesetler nerede?

Dürüst olmak gerekirse, insanlık tarihinin en önemli olaylarından biri hakkında bu kadar az açık ve güvenilir bilgi bulunması beni gerçekten şoke etti.

Konuyu araştırdıkça, mevcut anlatının büyük kısmının yanlış olduğu çok geçmeden ortaya çıktı.

Sahte tanık ifadeleri, kendi içindeki çelişkiler, önyargılı ve baskı altında alınmış “itiraflar”, teknik imkânsızlıklar ve akıl dışı uygulamalar — ve II. Dünya Savaşı’ndan yıllar hatta on yıllar önce “6 milyon acı çeken Yahudi”ye dair haberlerin yayılmış olması gibi çarpıcı gerçeklerle birleşince, bana göre bu durum geleneksel anlatının güvenilirliğini ciddi şekilde sarsıyordu.

Artık giderek zayıflayan bir liberal olarak, başkalarının da bu konulara ilgi duyacağını varsaydım.

Ama bu konuyu liberal arkadaşlarıma açmaya başladığımda, “Bu çok da önemli değil” ya da “Zaten herkes 6 milyon hikâyesinin doğru olmadığını bilir” gibi tepkiler aldım.

Gerçekten mi? Herkes mi?

Ama biz hep birlikte bunun doğruymuş gibi mi davranıyoruz? Neden? Kimi yatıştırmak için?

Ve madem önemi yok, neden bu konu bize bu kadar sık ve ısrarla dayatılıyor?

Neden Holokost kitapları, okullarımızda zorunlu okuma listesinde yer alıyor?

Neden neredeyse her üç filminden biri Hitler, Naziler ya da Holokost’a bir şekilde gönderme yapıyor?

Neden bu konuyla ilgili soru sormak, tam 19 ülkede yasal olarak suç kabul ediliyor?

Neden?

Liberal arkadaşlarımın bu sorulara verecek düzgün bir cevabı yoktu.

Ben biraz daha araştırma yaptım ve başka rahatsız edici sorular ortaya çıktı.

Amerika, neden her yıl İsrail'e "dış yardım" adı altında 3 ila 6 milyar dolar akıtıyor?

Neden Birleşmiş Milletler oylamalarında çoğu zaman yalnızca İsrail'le birlikte ya da onun birkaç bağlı ülkesinin yanında yer alıyoruz?

Neden onlara diplomatik koruma sağlıyoruz?

Neden onların düşmanlarının çoğu bizim de düşmanımız?

Neden son yıllardaki birçok askeri müdahalemiz İsrail'in düşmanlarına yönelik?

Bu şekilde yolum doğrudan İsrail Lobisiyle kesişti — diğer adıyla Siyonist veya Yahudi Lobisi olarak da bilinen o yapıyla.

Kısa sürede fark ettim ki, İsrail Lobisi içindeki en etkili aktörlerin çoğu Siyonist Yahudilerdi; Amerikan Yahudilerinin çoğu da Siyonistti.

Ve hem yurt içinde Yahudi çıkarlarının, hem de yurt dışında İsrail çıkarlarının korunması gerektiği konusunda neredeyse tam bir fikir birliği vardı.

Bu oybirliği, Kongre'ye de yansımış durumdaydı: bağlama göre değişmekle birlikte, Temsilciler Meclisi üyeleri ve senatörlerin %90 ila %100'ü düzenli olarak Yahudi/İsrail çıkarları lehine oy kullanıyordu.

Bu bir tahmin değil; kamuya açık resmi verilere dayanan bir gerçek.

Neden mi? Para.

Kısa sürede öğrendim ki, Cumhuriyetçilerin seçim fonlarının en az %25'i, Demokratlarınkilerin ise en az %50'si Yahudi kaynaklardan geliyor.

Bu, benim için gerçekten şaşırtıcıydı.

Open Secrets'a göre Washington'da yaklaşık 13.800 lobi örgütü bulunuyor.

Ama bu binlerce grup arasında, yalnızca bir tanesi tüm seçim bağışlarının %25 ila %50'sini sağlıyor.

Şöyle hayal edin: 13.000 zengin arkadaşınızdan düzenli bağış alarak geçiniyorsunuz; ve bu arkadaşlardan biri, her yıl size gelen tüm paranın yarısını tek başına veriyor, kalan yarısı ise diğer 12.999 kişi arasında bölüşülüyor.

Hangi arkadaşınız "en iyi arkadaşınız" olurdu? Kimi en çok dinlerdiniz?

En çok kimi memnun etmeye çalışırdınız? Cevabı tahmin etmek zor değil.

Geçen yıl (20 Haziran 2024) Tucker Carlson ile yaptığı bir röportajda, ABD Temsilciler Meclisi üyesi Thomas Massie, Yahudi Lobisi'nin önde gelen bileşeni AIPAC hakkında bazı ilginç açıklamalarda bulundu.

Her kongre üyesinin, sizi gözetleyen, yaptıklarınızı takip eden ve "doğru olanı" yaptığınızdan emin olan bir "AIPAC bakıcısı" ("AIPAC minder" veya "babysitter") olduğunu söyledi.

Ve eğer "doğru olanı" yapmazsanız, sizi basında kararlar ve bir sonraki seçimde İsrail yanlısı rakibinize finansal destek verirler.

Hiçbir başka lobi, buna yaklaşacak düzeyde bir şey yapmaz.

Belki bu röportajı izlemelisiniz, sevgili liberal dostlarım — ama hayır! Siz Tucker Carlson'dan nefret ediyorsunuz! Ne onun ne de konuklarının söyleyeceği değerli bir şey olabileceğine asla inanmıyorsunuz!

Bu durumun ne anlama geldiğini kavramamız gerekiyor. Bu, Amerikan Yahudileri adına çalışan tek bir lobimiz olduğu anlamına geliyor — ki onlar ABD nüfusunun belki %2'sini oluşturuyor — ve bu lobi, diğer herkesin çıkarlarını tamamen baskılıyor: yaşlıların, öğrencilerin, diğer azınlıkların, yoksulların, engellilerin, çevrecilerin...

Ve burada gerçekten "tamamen baskılıyor" demek istiyorum; eğer çıkarlarınız Amerikan Yahudilerinin çıkarlarıyla örtüşmüyorsa, adil bir şekilde duyulma şansınız neredeyse yok.

Bu aynı zamanda, dünya nüfusunun yalnızca %0,19'unu oluşturan İsrailli Yahudiler adına küresel çapta faaliyet gösteren bir Amerikan lobisi olduğu anlamına geliyor — ve bu faaliyetler, geri kalan %99,8'lik insanlık aleyhine işliyor.

Bu nedir böyle, sevgili liberal dostlarım?

Bu durumdan memnun musunuz? Bu adil mi? Bu haklı mı?

Değilse, bu konuda ne yapıyorsunuz?

Belki de Amerikan — ve genel olarak Batı — medyası tarafından biraz fazla kandırıldınız.

Bu medya, yekpare bir biçimde Yahudi ve İsrail çıkarları doğrultusunda çalışıyor.

Bana inanmıyor musunuz?

Neden ana akım medyanın hiçbir kolunda İsrail ya da Yahudi karşıtı bakış açılarına, yorumlara yer verilmiyor? Neden bu durum, en azından onlarca yıldır böyle?

Kanıt mı lazım?

Neden Amerika'daki beş büyük medya holdingi — ABC/Disney, Warner Discovery, NBC/Universal, Fox Corp ve Paramount — Yahudiler ya da Siyonistler tarafından sahipleniliyor ya da yönetiliyor?

(İsimlerini tek tek kontrol edelim mi? Ah, hayır, asla o noktaya gelmeyelim!)

Neden Amerika'daki beş büyük medya kuruluşu — ABC/Disney, Warner Discovery, NBC/Universal, Fox Corp ve Paramount — Yahudiler ya da Siyonistler tarafından ya sahipleniliyor ya da doğrudan yönetiliyor? Neden Amerika'daki beş büyük medya kuruluşu — ABC/Disney, Warner Discovery, NBC/Universal, Fox Corp ve Paramount — Yahudiler ya da Siyonistler tarafından ya sahipleniliyor ya da doğrudan yönetiliyor? Neden böyle, sevgili liberal dostlarım?

Bu umurunuzda değil mi?

Adalet ve eşitliğe inanmıyor musunuz?

Dostlarım:

Gelin, meseleyi bugüne taşıyalım.

Artık tartışmaya yer bırakmayacak şekilde açıktır ki, Amerika'daki ve Avrupa'daki Yahudiler; basın, akademi ve sözde demokratik hükümetlerimiz üzerinde neredeyse tam bir tekele sahiptir.

Her türlü tekel tehlikelidir; ancak Yahudilere ait bir tekel, çok daha derin ve ciddi bir tehdit oluşturun — dünyanın Gazze’de gördüğü gibi.

Bugüne kadar, resmi rakamlara göre çoğu kadın ve çocuk olmak üzere 50.000’den fazla insan öldürüldü.

Gerçek sayıların bunun iki ya da üç katı olması muhtemel.

Ölenlerin bir kısmı silahlı savaşçılar olabilir, ancak şüphesiz ki %95’i silahsız sivillerdi.

Ve yine de Amerika — ve dünya — hiçbir şey yapmıyor, hiçbir şey söylemiyor.

Gözlerimizin önünde toplu katliam ve soykırım yaşanıyor ve... hiçbir şey.

Hiçbir şeyden daha da kötüsü: Amerika, katillere silah ve para sağlıyor, Birleşmiş Milletler’de siyasi koruma sunuyor — ve dünya hâlâ... hiçbir şey yapmıyor.

Peki, bireysel Yahudiler ne yapıyor?

Hiçbir şey yapmamaktan da kötüsünü: Bu eylemleri destekliyorlar.

Geçen yıl yapılan anketlere göre, Amerikan Yahudilerinin yaklaşık %80’i ve İsraili Yahudilerin belki de %90’ı devam eden savaşta destekliyor.

Evet, şu an sayıları 59 olan rehinelerin geri dönmesini istiyorlar, ama bir buçuk yıl süren katliam boyunca her gün ortalama 50 ila 100 Gazzelinin öldürülmesini hiç umursamıyorlar.

“Rehineler için ateşkes!” diye haykırıyorlar; ancak ne gerçek bir barış ne de gerçek bir adalet istiyorlar.

Ve eğer rehinelerini geri alırlarsa, etnik kıyım hiç duraksamadan, engellenmeden devam edecek.

Bu, 21. yüzyılda yaşanan Eski Ahit intikamıdır.

Peki siz, sevgili liberal dostlarım, bütün bunlara karşı ne yapıyorsunuz?

Ellerinizi ovuşturuyor, içiniz mi burkuluyor? Sessizce mi kınıyorsunuz?

Bu ne işe yapıyor?

Peki, Amerika ve Avrupa’yı kısıkvrak saran Yahudi tekelini sorgulayan, buna karşı ciddi ve doğrudan eylemlerde bulunan insanlara ne diyorsunuz, onlara nasıl davranıyorsunuz?

Onlara yardım mı ediyorsunuz? Övüyor musunuz?

Hayır!

Onları kınıyorsunuz!

Onlara “şeytan”, “Nazi” ve “aşırı sağcılar” diyorsunuz!

Onlara “nefret dolu,” “bağnaz” ve en önemlisi “beyaz üstünlükçü” diyorsunuz!

Yahudi Lobisi bu işi kendi başına yapmaya kalksaydı bile bu kadar başarılı olamazdı!

Ama siz, onların işini onlar adına yapıyor, bu tehlikeyi açığa çıkarabilecek olanlara saldırıyorsunuz.

Neden?

Yahudiler sizi tehdit mi ediyor? Başınıza silah mı dayıyor?

Hayır?

O hâlde neden bu kadar hevesle onların adına çalışıyorsunuz, benim “liberal” dostlarım?

Ben durumu şöyle görüyorum: Bugünkü dünya hali büyük bir kum havuzuna benziyor.

Ve iktidar sahipleri — yani her şeyi yöneten güçler — sizin düşüncenizi ve öfkenizi kontrol altında tutmak zorunda. Bunu da dikkatinizi asıl neden olan kendilerinden uzaklaştırarak başka şeylere yönlendirerek yapıyorlar.

Bu şekilde sizi kum havuzunun yalnızca yarısına hapsediyorlar.

Demokrat Parti’ye bağış yapan, onu yöneten ve ana akım medyayı tekelleştiren liberal, sol görüşlü Yahudiler; sizin Cumhuriyetçileri, Trump’ı, muhafazakârları ya da beyaz erkekleri düşman olarak görmeyi istiyor.

Bu grupları şeytanlaştırmak için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar.

CNN’e, MSNBC’ye, New York Times’a ya da Washington Post’a şöyle bir göz atmanız yeterlidir; bunun ne kadar doğru olduğunu hemen görebilirsiniz.

Öte yandan, ‘sağcı’ medya (Fox) ve Cumhuriyetçiler de aynı derecede hevesli biçimde solcu Demokratları şeytanlaştırıyor; yine, Fox’un akşam yorum programlarından herhangi birini izleyin, göreceksiniz.

Ama işin garip yanı şu ki, birbirlerinden böylesine nefret eden bu iki parti, tek bir özel konuda tamamen hemfikir: Yahudi ve İsrail çıkarları.

Her iki taraf da bu çıkarlara hizmet etmek için adeta takla atıyor.

Son birkaç on yılın herhangi bir başkanlık tartışmasını hatırlayın: Tüm adaylar ve tüm partiler, sadece kendilerinin “İsrail’in gerçek dostları” olduğunu ve sadece kendilerinin “antisemitizmin kötülüğüyle” en iyi şekilde mücadele edebileceğini büyük bir vurguyla dile getiriyor. Ve siz, izleyici olarak, sol eğilimli bir “İsrail dostu” ile sağ eğilimli bir “İsrail dostu” arasında seçim yapmak zorunda kalıyorsunuz.

Ne büyük bir seçim ama, öyle değil mi?

Bu şekilde sizi kum havuzunun yalnızca yarısına hapsediyorlar: Size sadece onların seçtiği düşman gösteriliyor — ya “sağ” ya da “sol”.

Ama asla “Yahudi Lobisi” değil.

İşte sizin gözden kaçırdığınız o diğer yarı bu.

Aslında, o yarının var olduğunu bilmenize bile izin verilmiyor. Oraya cesaret edip adım atan herkes, tanımı gereği “aşırı sağcı” ve “nefret dolu” biri olarak damgalanıyor; ve hem sol hem de sağ bu konuda hemfikir olduğundan, sanki oybirliğiyle alınmış bir karar gibi görünüyor.

Zekice, değil mi?

Ama Gazze savaşı, gerçekten göz açıcı bir olay değil mi, sevgili liberal dostlarım?

Sizin liberal yoldaşlarınız, doğduklarından beri herkesin ihtiyaçlarına, kaygılarına, duygularına karşı aşırı duyarlı olmaları gerektiği fikriyle yetiştirildiler.

Kölelik yanlış (elbette); sömürgecilik yanlış (evet); ve dünyadaki tüm “renkli halklara” karşı “sistemik ırkçılığı” uygulayanlar beyazlardı (yanlış).

“Renkli insanların” her türlü ezilmesi, her savunmasız azınlığa yönelik her saldırı en büyük toplumsal kötülük olarak görüldü — ta ki mesele Filistin olana kadar.

Sonra her şey değişti.

Orada, “renkli halk” artık terörist, terör destekçisi ya da teröre sempati duyan biri olarak görülüyor ve bu yüzden haklı ve erdemli İsraili Yahudiler tarafından vurulmaları, bombalanmaları, yakılmaları, yok edilmeleri gerektiğine inanılıyor.

Gazze’deki 2,4 milyon insan, birkaç direnişçinin eylemleri nedeniyle artık topluca cezalandırılıyor.

Oradan oraya sürülecekler, en sonunda da tamamen ortadan kaldırılacaklar; çünkü İsraili Yahudiler etnik temizliği tamamlamak üzere.

Ve bunu, Amerikan Yahudilerinin %80’i ile İsraili Yahudilerin %90’ının desteğiyle yapacaklar.

Peki ya bu devlet destekli suçlara itiraz edecek olursanız, sevgili liberal dostlarım?

Üzgünüm, yandınız.

Kendi üniversitenizdeki bir protesto kampına katılmayı seçerseniz, kampüs polisi sizi tutuklayabilir, okuldan atılabilirsiniz, hatta işinizi kaybedebilirsiniz — nitekim geçen hafta, benim mezun olduğum saygın üniversitede genç bir Arap kadının başına gelen de tam olarak buydu. Ayrıca yerel Hillel adlı Yahudi öğrenci grubu sizi fotoğraflayacak, kimliğinizi tespit edecek ve kişisel bilgilerinizi internete koyacaktır — sadece iş bulmanızı, bir sosyal gruba katılmanızı ya da herhangi bir şekilde toplumsal olarak aktif olmanızı zorlaştırmak için.

Ve eğer yabancı öğrenciyseniz — ya da herhangi bir yabancıysanız — gözüktüğüne alınıp sınır dışı edilme riskiniz de var; hem de Yahudi dostu başkanımız Trump tarafından.

Tüm bunlar sadece bir soykırımı protesto ettiğiniz için!

Peki, geldik şimdi şu soruya: Biz bu durumda neredeyiz, sevgili liberal dostlarım?

Yoksa artık kendinize “liberal” demiyor musunuz?

Akıllıca bir tercih, dostlarım!

Ama şimdi muhafazakâr mı oldunuz? Ah hayır, elbette ki olmadınız — bu da başka bir akıllıca karar.

Artık “liberal,” “muhafazakâr,” “sol,” “sağ” gibi sadeleştirilmiş, ikili ve Maniheizt (Manichean) kavramların neredeyse anlamını yitirdiğini, çünkü bu terimlerin içeriğinin zamanla ne kadar saptırıldığını fark ediyorsunuz belki de.

Belki de artık şunu görüyorsunuz: Amerika’nın ve genel olarak Batı’nın güç yapıları, o denli belirgin bir Yahudi (Judean) yönelime sahip ki, sadece bu gerçek bile sosyal sorunlar ve çatışmalar hakkında düşünürken belirleyici hâle geliyor.

Belki de anlıyorsunuz ki, akademideki ve siyasetteki o “liberaler,” yalnızca çıkarlarına hizmet ettiği sürece liberaller; aksi hâlde son derece otoriter kesiliyorlar.

Belki de artık fark ediyorsunuz ki, Gazze’deki İsrail vahşeti tek bir kötü liderin eseri değil, tüm bir halkın zihin yapısının yansımasıdır. Ve belki de artık şunu öğreniyorsunuz: “Aşırı sağ” (far right), işlevsel olarak “Yahudi Lobisi’ne karşı çıkan” anlamına gelir.

Ve belki de “aşırı sağcı” olarak damgalananların bir kısmı, hem ülke içinde hem de dünya genelindeki düzene duydukları haklı öfke konusunda en azından kısmen haklıdır.

Benim açımdan, bana gerçek bir liberal deyin: Latince kökü liber, yani “özgür” olan bir kelimeden gelir bu.

Ben özgür yaşamayı, özgür düşünmeyi, özgürce konuşmayı ve özgürce hareket etmeyi tercih ederim.

Ama bunu bugünün Amerika’sında ya da bugünün Avrupa’sında yapamam — yoksa Yahudi yönelimli iktidar sahipleri üzerime Eski Ahit öfkesiyle çökerler.

Bu bir gerçek.

O hâlde gelin:

(1) Bu gerçeği açıkça ifade edelim,

(2) Bu gerçeğe karşı durduğumuzu açıkça ilan edelim,

(3) Bu durumun gerçek olmadığı bir toplum ve dünya inşa etmek için çalışalım.

Bundan daha önemli ne olabilir, sevgili liberal dostlarım?

Dipnot:

*David Skrbina, PhD, Michigan Üniversitesi’nde felsefe alanında eski kıdemli öğretim görevlisidir. Kendisi, The Metaphysics of Technology (Teknolojinin Metafizizi, 2015) ve en son olarak The Jesus Hoax’un (İsa Aldatmacası, 2. Baskı, 2024) da aralarında bulunduğu birçok kitabın yazarı veya editörüdür.



İsrail Suriye'yi Parçalamak İstiyor; Ama İnanç Ve Direniş Onu Yenecek



YAZAR: SÜMEYYE GANNUŞİ*

KAYNAK: [HTTPS://WWW.MIDDLEEASTEYE.NET](https://www.middleeasteye.net)

İsrail'in stratejileri sınırların ya da azınlıkların çok ötesine uzanıyor. Onun Suriye ilişkin vizyonu Suriye'nin kalıcı bir şekilde parçalanmasıdır.

Salı günü Tel Aviv'den ürkütücü bir açıklama yankılandı. Destekçilerine hitap eden İsrail Maliye Bakanı Bezalel Smotrich şöyle dedi: "Savaş, yüz binlerce Gazeli Gazze'den ayrılana... ve Suriye bölünene kadar devam edecek."

Sözleri sosyal medyada hızla yayıldı ve İsrail'in sözde "meşru" bahane olarak kullandığı son kılıfları da ortadan kaldırdı. İsrail'in savaşları "güvenlik" ya da "terör" meselesi ile ilgili değildir. Bu savaşlar haritayı yeniden çizmekle, ulusları parçalamakla, halkları yerinden etmekle ve tarihi yeniden yazmakla ilgili.

Nisan ayının başlarında, İsrail savaş uçakları bir kez daha Suriye semalarında dolaşarak, askeri bölgeleri ve sivil mahalleleri hedef alan füze yağmurları başlattı. Saldırıları, merkezi hava üslerinden Neva kenti yakınlarına kadar uzandı; burada İsrail kara birlikleri bir toprak işgaline girişerek açarak dokuz sivil öldürdü.

[WWW.KRİTİKBAKİS.COM](http://www.kritikbakis.com)

Resmî İsrail anlatısı; her zaman olduğu gibi "savunma" ve "önleyici saldırı" şeklindeydi. Ama anlamla yüklü gerçek, coğrafyadan veya politikadan daha derindi; bu, hafızanın kendisine yapılan bir saldırıydı.

Çünkü Neva hedef alındığında, İsrail yalnızca bir kasabayı vurmadı. Müslüman mirası ve entelektüel tarihi barındıran bir sığınağa saldırdı. Nevâ, İslam medeniyetinin en saygın alimlerinden biri olan ve eserleri asırlar ve kıtalar ötesinde yankılanan İmam Nevevî'nin doğum yeridir.

Kur'an'ı burada ezberlemiş, ticaretin telaşını terk ederek ilmin huzuruna yönelmiştir. Adı bugün bile Kahire'den Kuala Lumpur'a kadar evlerde, okullarda ve minberlerde saygıyla anılır. Bu şehri bombalamak, bir bilgelğin soy ağacını bombalamaktır.

Nevâ'ya çok uzak olmayan bir mesafede, Kudüs'ün anahtarlarını almak üzere Medine'den yola çıkan Halife Ömer bin Hattab'ın bulunduğu Tell el-Cebiye yer alır. O antik tepede komutanlarıyla buluşmuş, tarihi bir el değiştirmenin eşliğinde durmuşlardı.

Ayak izleri bugün bile Havran toprağında yankılanır. Burası sadece inançla değil, tarihin ağırlığıyla kutsanmış bir yerdir.

Güneyde ve doğuda tarihimizin diğer yüksek zihinlerinin memleketleri yer alır. Büyük hukukçu ve ilahiyatçı İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye, Deraa'daki İzra kasabasından gelmiştir. El-Bidaya vel-Nihaya'nın ünlü yazarı İbnü'l-Kesir, Busra yakınlarındaki Mecdel köyünde doğmuştur.

Bu bölge, Havran, uzun zamandır bir ilim kaynağı olmuş; sınırların, mezheplerin ve imparatorlukların ötesine uzanan bir medeniyeti beslemiştir.

Ve yine aynı yer, Yermuk Nehri kıyısında, Halid bin Velid'in 636 yılında Bizanslılara karşı muazzam bir zafere imza attığı, imparatorluk yönetimini parçaladığı ve dünya tarihinde yeni bir sayfa açtığı yeri.

Direnişin, fethin ve uyanışın diyarı

Bu topraklara savaş açmak yalnızca egemenliğe saldırmak değildir. Arap ve İslam sürekliliğinin özüne saldırmaktır. Havran'ın toprağı pasif değildir – direniş, fetih ve dirliş yüzyıllarının şahididir bu topraklar.

İsrail'in saldırıları bu nedenle sadece fiziksel değil; aynı zamanda semboliktir. Bu saldırıları sadece askerî üstünlük için değil, izleri silmek için yapılmaktadırlar.

8 Aralık 2024'te Esad rejiminin düşmesinden bu yana İsrail, yıllardır Suriye topraklarına yönelik gerçekleştirdiği en yoğun saldırı kampanyasını yürütüyor. Yüzlerce hava saldırısı, askeri altyapıyı, hava savunma sistemlerini ve silah depolarını yok etti.

İleri sürülen gerekçe ise çok basit: İsrail, yeni geçiş hükümetine güvenmiyor. Ancak saldırıların kapsamı ve zamanlaması daha derin bir amacı ifşa ediyor. Esad Moskova'ya kaçtıktan sadece bir gün sonra, İsraili liderler Suriye topraklarında yaklaşık 400 kilometrekarelik – Gazze Şeridi'nin toplam alanından büyük – “steril bir güvenlik bölgesi” oluşturma niyetlerini açıkladılar.

İsrail güçleri uluslararası hukuka açıkça aykırı biçimde Suriye tarafındaki Hermon Dağı çevresine konuşlandı. Yetkililer başta işgalin geçici olabileceğini ima etse de artık bu maskeyi takmıyorlar.

Artık bir zaman sınırı yok. Bir çıkış planı yok.

“Sonsuza kadar burada olacağız” dedi Savunma Bakanı İsrail Katz, dağın zirvesinde durarak. “Güney bölgesinin tamamen silahsızlandırıldığından emin olacağız ve Dürzi topluluğuna yönelik tehditlere izin vermeyeceğiz.”

Böylece performans başladı – azınlıkların korunması çağrısı. İsrail, yeni Suriye yönetiminin hayalî tehditlerinden Dürzileri koruduğunu iddia ediyor. Ancak tarih, bu iddiaların ne kadar içi boş olduğunu gösteriyor.

Boş İddialar

Uzun süredir İsrail ordusunda görev yapan Filistinli Dürziler, eşit muamele göreceklere inanarak İsrail devletine kanlarını canlarını verdiler. Bunlar resmî olarak İsrail vatandaşı olan Celile Dürzileridir; devletin hizmet çağrısına olumlu cevap verdiler, ancak kendi vatanlarında ikinci sınıf vatandaş olarak muamele gördüler.

Yine de ihanet sistematikti. Konut, eğitim, arazi mülkiyeti ve siyasi tanınma konusunda ayrımcılık derinlere iniyor. İsrail'in önde gelen düşünce kuruluşu Ulusal Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü'nün (INSS) 2024 tarihli bir raporunda şu uyarıda bulunuldu: “İsrail Dürzi toplumunun karşı karşıya olduğu sorunları görmezden gelmeye devam ederse, topluluk üyeleri terk edilmişlik duygusu hissedecek ve bu da devletle ilişkilerini tehlikeye atabilir.”

2018'de çıkarılan ve İsrail'i “Yahudi ulus devleti” olarak tanımlayan Ulus Devlet Yasası, Yahudi olmayanları kalıcı bir alt konuma indirerek birçok Dürzi için bir kırılma noktası oldu. Bir zamanlar gururla anılan “kan sözleşmesi”, artık acı bir mezar yazısına dönüştü.

Dürzi evleri yıkımla karşı karşıya. Dürzi protestocular sokakları dolduruyor. Buna rağmen İsrail, Suriye'de onların kurtarıcısı gibi davranıyor – oysa onları kendi ülkelerinde bile koruyamıyor. Aynı durum, İsrail işgal ordusunda görev yapan ve daha sonra yasadışı sayılan köylerine geri dönen, evleri yıkılmak üzere işaretlenen Arap olan Bedeviler için de geçerlidir.

Bu bir koruma değil, endişe kisvesi altında bir sömürüdür.

Gerçekte, İsrail'in hedefleri sınırların ve azınlıkların çok ötesine uzanıyor. Onun Suriye vizyonu, kalıcı bir parçalanma üzerine kuruludur.

Esad'ın kaçışından sadece bir gün sonra, İsrail Dışişleri Bakanı Gideon Sa'ar açıkça şunu söyledi: Suriye artık birleşik bir devlet olarak var olmamalı. Her topluluğa özerk bölgeler – kantonlar – kurulmalı. “Tek bir egemen Suriye fikri gerçekçi değil,” dedi.

İsraili hukukçu ve askeri eğitmen Rami Simani daha da açık bir ifadeyle şunu ilan etti: “Suriye yapay bir devlettir ve dağılmıştır. Hiçbir zaman gerçek bir var olma hakkına sahip olmamıştır. Ne Arap devletidir, ne de herhangi bir halkın ulus devletidir... Erdoğan birleşik bir Suriye'yi destekliyor. İsrail'in çıkarı Erdoğan'ın istediğinin tam tersidir. İsrail, Suriye'nin ortadan kalkmasını sağlayabilir ve sağlamalıdır. Yerine beş kanton kurulacaktır... İsrail, Suriye'nin iç bölgelerindeki etkisini derinleştirmelidir.”

Bu sadece söylem değil, uygulanan politikanın ta kendisidir.

Paramparça bir Suriye

İsrail, parçalanmış bir Suriye hayal ediyor: kuzeydoğuda bir Kürt kantonu, güneyde bir Dürzi himaye bölgesi, kıyıya yakın bir Alevi bölgesi ve egemenliği elinden alınmış dağınık Sünni bölgeler.

Amaç barış değildir. Felç etmektir.

Paramparça bir Suriye topraklarının işgaline karşı koyamaz. Bölünmüş bir Suriye Filistin adına konuşamaz. Federalize bir Suriye bağımsızlık hayali kuramaz. Ve böylece, “güvenlik” bahanesiyle İsrail etkisini derinleştirir. Ancak bakışı Suriye'nin ötesine – Türkiye'ye – uzanıyor. Ankara defalarca çatışmadan kaçınma sözü vermiş olsa da, İsraili stratejistler artık Türkiye'yi İran'dan daha büyük bir tehdit olarak görüyor.

Türkiye birleşik bir Suriye'yi destekliyor. İsrail ise onun dağılmasını istiyor.

Nisan ayı başındaki saldırılar, özellikle Neva yakınlarındakiler, yalnızca Şam'a değil, Ankara'ya da bir mesaj taşıyordu: Burası bizim etki alanımız.

Şam'dan gelen sessizlik dikkat çekiciydi. Hâlâ dengesini bulamamış olan yeni Suriye yönetimi, sadece temkinli açıklamalar yaptı. Bazı yetkililer barış fikrini bile ortaya attılar. Suriye'nin yeni başkanı Ahmed el-Şaraa, "1974 anlaşmasına bağlıyız" dedi ve ekledi, "Suriye topraklarının saldırılar için kullanılmasına izin vermeyeceğiz."

Daha ileri bir girişimde, Şara'nın bir ABD milletvekiline Suriye'nin İsrail ile ilişkileri normalleştirmeye ve "doğru koşullar" altında İbrahim Anlaşmaları'na katılmaya hazır olduğunu, yaptırımların hafifletilmesini ve İsrail'in güneybatı Suriye'yi işgaline bir çözüm bulunmasını istediğini söylediği bildirildi. Ancak daha sonra Şara, Suriye işgal altında kaldığı sürece İsrail ile ilişkilerini normalleştirebileceği iddialarını reddetti.

Yine de bu jestlere diplomasiyle değil, daha fazla bombayla ve her türlü uzlaşma görüntüsünü silen açıklamalarla karşılık verildi.

İsrail askeri öğrencilerine hitap eden Başbakan Binyamin Netanyahu, İsrail'in ne Heyet Tahrir eş-Şam (HTŞ) güçlerine ne de yeni Suriye ordusuna "Şam'ın güneyine girmesine izin vermeyeceğini" ilan etti.

Kuneytra, Dera ve Süveyda vilayetlerinin tamamen silahsızlandırılmasını talep etti ve İsrail'in "güney Suriye'deki Dürzi topluluğuna yönelik herhangi bir tehdide tahammül etmeyeceğini" söyledi.

İsrail'in duruşu nettir: Egemen bir Suriye'ye yer yoktur.

İmkânsız Talepler

Washington'da İsrail, yaptırımların sıkılaştırılması için lobi yapıyor. ABD yetkilileri Şam'a, Suriye topraklarında tüm Filistin siyasi faaliyetlerinin yasaklanmasını da kapsayan imkânsız bir talepler listesi sunuyor.

14 yıllık savaştan perişan olmuş bir halka, yalnızca bağımsızlığını değil, ittifaklarını, hafızasını, sesini de feda etmesi söyleniyor.

Yine de Suriye'de bir şeyler kıpırıyor.

Neva'da öldürülen dokuz kişinin cenazesi, meydan okuyan bir yürüyüşe dönüştü. Ülke genelinde Suriyeliler sokaklara döküldü.

Savaşın yorgunluğu yerini yeni bir kararlılığa bırakıyor. Bir zamanlar umudunu kaybetmiş bir nesil, umudunu yeniden buluyor – hükümetlerde değil, toprakların kendisinde.

Çünkü Suriye sadece bir devlet değil – bir medeniyettir. İmparatorlukların beşiği, istilacıların mezarıdır. Haçlı Seferlerine direndi, sömürgeciliği püskürttü, zorbalığa başkaldırdı.

Yaraları çok ama ruhu canlıdır. Düşman güçlü olabilir. Ama toprak hatırlar.

İsrail'in tüm hesaplarına rağmen, stratejisi ölümcül bir yanılsamaya dayanıyor: bir ülkenin bir halkın haritalar yeniden çizilerek, bombalarla yok edilebileceği sanrısı. Oysa Suriye sadece toprak değildir. Suriye; Neva'dır ve Yermük'tür, İbn Kesir ve Selahaddin'dir, Sultan el-Atraş ve Halid bin Velid'dir.

O, vücut bulmuş tarihtir; toprağa kazınmış onurdur. Suriye yok olmayacak.

Sessizce parçalanmayacak. Ve halkı – her ne kadar yorgun olsa da – uyanıyor.

İsrail'in güney Suriye'de uyandırdığı şey boyun eğiş değil, hatırlayıştır.

Suriye ve Filistinliler için mücadele ortaktır, yara birdir.

Ve tarih – imparatorlukların yükselişine ve düşüşüne uzun süre tanıklık eden tarih – onların yanındadır.

Dipnot:

*Sümeyye Gannuşi, Tunuslu yazar ve Orta Doğu siyaseti uzmanıdır. Tunus'un meşru Başkanı Raşid Gannuşi'nin kızıdır. Yazıları; The Guardian, The Independent, Corriere della Sera, aljazeera.net ve Al Quds gibi yayın organlarında yer almıştır. Yazılarına soumayaghannoushi.com adresinden ulaşılabilir ve Twitter'da @SMGhannoushi kullanıcı adıyla paylaşım yapmaktadır.



PROF. DR. EROL GÖKA: YAPAY DÜNYADA MAHREMİYETE, AİLE VE AŞK'IN SAHİCİLİĞİNE DÖNÜŞ LAZIM



Söyleşi: Derya KURTOĞLU

Kıymetli Hocam, söyleşi teklifimizi kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz. 2024 yılında yayımlanan yeni kitabınız “Aile ve Aşk Üzerine” hayırlı olsun. Bugünkü söyleşimizde, kitabınızın ana temaları olan aşk, aile, gençlik ve toplumsal değişim üzerine konuşacağız.

1. Hocam, aşk ve aile kavramları arasında keskin bir ayrım olduğuna yönelik popüler bir görüş var. Sizce bu ayrım doğru mu? Aile diye bir toplumsal gerçeklikten bahsedebilir miyiz? Aşk ve aile arasındaki ilişkiyi nasıl tanımlarsınız?

Teşekkür ederim. Haklısınız, artık modern zamanların kurucu fikirlerinden olan “aşk evliliği” anlayışı, epeyce gerilemiş vaziyette. Sadece o değil ailenin de aşkın da savunucuları özellikle Batı’da çok azalmış durumda. Oradan da tüm dünyaya aile karşıtlığı fikri yayılıyor. İnsanlar artık başkalarının sorumluluklarını almak istemiyorlar. Tek başına (solo) bir yaşam kurmak ve neredeyse günü birlik diyebileceğimiz ilişkilerle idare etme hayali peşindeler. Evliliği, sorumluluk isteyen yoğun bir duygusal alışveriş içeren aşkı ve aileyi savunanlar ise giderek azalıyor zaten ileri sürdükleri tezler de özellikle gençler arasında rağbet bulmuyor; belagata dayalı boş sözler olarak görülüyor.

Böyle bir dünyada neyi, nasıl savunacağımız konusunda çok kafa yormalı, ona göre sağlam adımlar atmalıyız. “Aile ve Aşk Üzerine” kitabını bu düşünceyle kaleme aldım. Aileyi tek başına belagatle, aile toplumun temelidir gibi mottoları sürekli tekrarlayarak savunmak mümkün olmadığı gibi ailede değişen rolleri, yeni çocuk anlayışını ve çocuk yetiştirme pratiklerini, gençlerin ve yaşlıların artık bambaşka bir hal almış beklentilerini görüp iyi değerlendiremezsek, Batı’dan üzerimize doğru gelen çığın altında kalmamız mukadder olur.

İnsanlık tarihi boyunca birçok evlenme ve birçok aile biçimi var. Öncelikle bunu bilmeliyiz ve buna göre konuşmalıyız. Bu kadar kültürel çeşitlilik sergilese de insanların neden evlenmekten ve aile kurmaktan vazgeçmediklerini düşünmek, tezlerimizi onun üzerine inşa etmek, günümüzdeki aile ve evlilik karşıtlarına ona göre cevap vermek durumundayız. Aksi takdirde ne kendimizi ne çocuklarımızı üzerimize gelen yeni

dünyanın tehlikelerinden korumamız mümkün olur.

İnsanın aile olarak dünyaya geldiğine ve kadın-erkek ilişkilerinin helal ve haramı gözeten bir çizgide kurulması ve ilerlemesi gerektiğine inanan bir fikriyata sahibiz ama onu yeterince iyi savunamıyoruz. Ailenin mahremiyeti ve sorumlulukları olmasaydı dünyanın, insanlığın düşeceği kaosu doğru düzgün anlatmayı başarmalıyız. Ben kendi adıma insanların topyekûn bu mahremiyetten ve aileyi var eden nesillerin yeniden üretimi idealinden vazgeçmeyeceğini düşünüyorum. Dayanaklarımdan bir tanesi de kadınlar ve erkekler arasında adeta bağlılığı şart koşan, aşka giden bir varoluşa sahip olmamız. Evet, aşk ve sevgi hissiyatı nedeniyle aile mahremiyetine yönelen bir varoluşa sahip olduğumuzu düşünüyorum. O yüzden ailenin yaşadığı günümüz kriziyle ilgili kitabıma bir de aşka bahsi ekleyerek okuyucumla tartışmak istedim. İlk bakışta zıt gibi durmasına rağmen ben aşkın ve ailenin birbirini gereksindiği, birbirine mecbur oldukları ve mütemediyen birbirlerine icbar ettikleri kanaatindeyim.

2. Son yıllarda aile karşıtlarının yükselen sesi dikkat çekiyor. Siz bu karşıtlığın temel sebeplerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Aile kurumunun geleceği için gerçekten tehlike sirenleri çalıyor mu? Aileyi kayıp mı ediyoruz?

Sadece aileye değil, evliliğe ve hatta yoğun duygusal bağlılıklara karşı çıkan bir insan ve özgürlük anlayışı her yere yayılıyor maalesef. Ben bu durumun nedeninin, artık devletler dahil hiçbir geleneksel kuruma ihtiyaç olmaması, dünyanın en zenginlerin istek ve çıkarları doğrultusunda yönetilmesi gerektiğini savunan ve ona göre çalışmalar yürüten “küreselcilik” olduğunu düşünüyorum. Milli devletleri de onun temeli olan aileyi de yıkmak, insan tekini cascavlak bırakmak istiyorlar. Siz kapitalizm, bireycilik, bencillik de diyebilir, narsisimden başlayarak insan psikolojisinin derinliklerine dalabilirsiniz, hepsi aynı kapıya çıkar. Aile kurumu için tehlike çanları yıllardır çalıyor, şimdi sıra evliliğe, eş ve ebeveyn olma sorumluluğuna kadar gelmiş durumda. Artık kimse çocuk yapmayı düşünmüyor, son çocuğun doğacağı tarih bile konuşulmaya başlandı. Nesiller ideali yoksa aile de olmaz. Ama telaşa mahal yok. Bence aile de aşk da insan olmanın temel niteliklerindedir. İnsan var olduğu sürece aşk da aile arayışı da olacaktır.

3. Özalde App Kuşağını genelde ise gençleri hesaba katacak olursak teknolojiyle olan ilişki, aile içi iletişimi nasıl etkiliyor?

Berbat!... Her ne kadar aile karşıtlığını küreselcilikle açıklamaya çalışsam da üretim zincirinin başında bulunan en zenginlerin ellerinde bulundurdıkları teknolojiyi nereye doğru götürdükleri, hangi alanlarda kullanmaya bizi mecbur bıraktıklarını da hesaba katmak

durumundayız. Biliyorsunuz ben yaşadığımız dünyaya “teknomedyatik dünya” adını veriyorum. Bu dünyada giderek sanallık ve yapaylık her şeye hâkim hale geliyor. Sahici insan ve hakiki hayat anlayışı ortadan kalkıyor. Tüm bunlar maalesef hayranı olduğumuz, hız ve hazza dayanan, hayatımızı kolaylaştırıyor diye dört gözle beklediğimiz dijital teknolojiler sayesinde oluyor. Öyle ki artık bu dünyanın içine doğan gençlerimizin bizden farklarını anlatabilmek için onlara kuşak isimleri veriyoruz.

Gençlerin kendilerinden ziyade ellerindeki akıllı aygıtlarda bulunan uygulamalara (application) bel bağladıkları için app kuşağı olduklarını söylüyoruz. Aile ve aşk, sahicidir, hakikidir ve insanidir oysa app kuşağı başta olmak hepimizi esir almış olan teknomedyatik aygıtlar, yapaydır, sanaldır ve tarih boyunca bildiğimiz insana ait olmayan yepyeni ve tuhaf özellikler üretir.

Siz aile içi iletişimi sordunuz ama ben sadece aile içi olanı değil tüm geleneksel iletişim yollarının muhasara altında olduğunu söyledim.

İşte ailenin yaşadığı kriz sorununu ta buralardan yola çıkarak tartışmalıyız.

Ailede tüm roller böylesine bir değişim gösteriyorken aile içi rolleri eski bakış açısıyla ele alıp değerlendirmeye çalışmak pek uygun olmaz.

4. Kıymetli Hocam, aile desteğinin gençlerin ruhsal sağlığı üzerindeki önemi büyük. Özellikle ergenlik döneminde ebeveynler çocuklarına nasıl daha iyi destek olabilir?

Yaşadığımız dünyanın gark olduğu ve her geçen gün daha da içine çekildiği sorunları bilmeden, insanlık ve devlet olarak onlara karşı bir önlem, bir strateji geliştirmeden işimiz çok zor.

Zavallı aileler, ebeveyn ve gençler ne yapacaklarını bilemez ve birbirlerinden kopuk bir halde çırpınıyorken kendi başlarına ellerinden çok bir şey gelemez böyle bir dünyada!

Telaş etmeyin, sorunuza cevap vereceğim ama bu acı gerçeğin de görülmesi gerektiğini vurgulamak istiyorum. Zaten çocuklarınız ve akıllı aygıtlar, online bağımlılıklar konusunda uzmanlarımız sürekli olarak internette, sosyal medyada önerilerde bulunup duruyorlar yıllardır.

İnşallah bunlar bir işe yarıyordur.

Ben de yıllardır söylenen önerilere ilave olarak şunları söyleyebilirim:

Baş etmeye çalıştığımız teknomedyatik dünyadaki gücün dayanağı sanallık ve yapaylıktır.

Biz de sanal ve yapay olanın karşısına sahici ve hakiki olanla çıkmak zorundayız. Sahici ve hakiki olan, birlikte geçirilen iyi ve kaliteli zamandır, arkadaşlıktır, dostluktur, sevgidir. Sorumluluk ve ahlaklıdır.

Genç insanlara bunları vaaz verir gibi anlatamazsınız, onların sürekli komutlarınızı dinleyen robotlar olmalarını bekleyemezsiniz. Bir gün inşallah uzun uzun gençlik dönemini de konuşalım. Ama şunu hiç aklımızdan çıkarmayalım.

Gençlik dönemi, sanılanın aksine insanın en zor ve sıkıntılı dönemidir. Gençlerimize sahip çıkmak, elden geldiğince onlarla didişmemek, her zaman yardıma hazır olduğumuzu ifade etmek ve göstermek zorundayızdır. Yine hatırimızdan çıkarmamamız gereken bir husus da gençlik döneminde insanların aslında katı ahlakçı olduklarıdır. Gençler, ebeveyninden ve yetişkin toplumdan söz ve eylemlerinin birbirini tutmasını beklerler. Bu da genellikle olmadığı, yetişkinler sürekli kendi söylediklerine kendileri uymadığı için gençler, onların söylediklerine inanmazlar. Onlara karşısına sadece doğru düzgün, örnekler değil, özü sözü bir kimseler olarak çıkmak zorundayız.

5. Gençlere iyi birer örnek olmak neden bu kadar önemli? Aileler bu konuda nasıl bir rol üstlenmeli?

Anlatmaya çalıştım, gençler söze değil eyleme bakar. Onlara ne öneriyorsanız siz de öyle olmak zorundasınız. Sözüünüz ve eyleminiz birbirini tutmuyorsa, siz ne kadar doğru söylerseniz söyleyin, genç insan size karşı çıkacak, söylediğinizin tersini yapacaktır. Onların çalışkan olmasını istiyorsanız siz çalışkan olmalısınız. Onların akıllı aygıtlarla çok vakit geçirmelerini istemiyorsanız siz de sabah akşam tv başında olmamalısınız. Gerçek hayatın, ailecek birlikte vakit geçirmenin hoş ve eğlenceli olduğunu yaşantınızla ispat ederek göstermelisiniz. Gençlerin sağlıklı arkadaşlık ilişkilerini desteklemelisiniz.

6. Son olarak, gençlerin gözünden aile ile aile kavramının bugünü ve geleceği hakkında ne söylemek istersiniz? Gençler, aile kurumunun geleceğinde nasıl bir rol üstlenmeli?

Çok güzel soru ama sanırım söylediklerimi bir bütün olarak değerlendirdiğimizde buna da cevap vermeye çalıştığım görülecektir. Gençlerimiz bizden çok daha zeki ve dinamiktir, boş laflardan hiç hazzetmezler. Ailenin iyi ve savunulması gereken bir yapı olduğunu onlara düşünürlerimiz ve örnek insanlarımız sağlam delillerle ispat etmeli, daha da önemlisi ebeveyn yaşantısıyla göstermeli. Her gün kavganın gürültünün eksik olmadığı, büyüklere ve akrabalara saygı gösterilmeyen bir evde doğan çocuğa ve gence ne anlatabilirsiniz ki, üstelik dünya böylesine aile karşıtı fikirlerle dolu iken...

Sayın Prof. Dr. Erol GÖKA, verdiğiniz bu değerli bilgiler için teşekkür ederiz. Gençlik ve aile ilişkileri üzerine yaptığınız bu derinlemesine analiz, okuyucularımıza büyük bir katkı sağlayacaktır. Söyleşimizi burada sonlandırırken, sizin gibi değerli bir akademisyenin görüşlerini paylaşmak bizim için de çok kıymetliydi.

Kaynak:

Kahramanmaraş Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ve Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin birlikte hazırladığı 2025 Aile Yılı Aile Bülteni.



TURAN KIŞLAKÇI

www.kritikbakis.com

Muhammed İkbâl'in Keşmir Sevdası

20. yüzyıl Hint altkıtasının dünyaca tanınan büyük şairlerinden Allâme Muhammed İkbâl, her ne kadar “Lahorî” olarak anılsa da, aslen Keşmirlidir. Doğunun son yüzyıldaki en mümtaz ediplerinden biri olan İkbâl, 9 Kasım 1877’de, bugün Pakistan sınırları içinde yer alan Sialkot şehrinde dünyaya geldi.

Ancak ailesinin kökleri, kadim ve hüznünlü bir coğrafya olan Keşmir’e uzanır.

İkbâl’in ataları, birkaç yüzyıl önce Hinduizm’den İslâm’a geçmiş ve 17. yüzyılın sonlarında Keşmir’den Sialkot’a göç etmişlerdir. Dedesi, 19. yüzyıl başlarında bu göçü gerçekleştiren kuşağın mensubudur.

Ailesinin önde gelenlerinden Şeyh Sâlih Muhammed, Keşmirli Panditlerin “Supro” kastına mensup, tanınmış bir şahsiyettir. Allâme İkbâl, bir lider, bir mütefekkir ve şair olarak, atalarının yurdu olan Keşmir’e karşı daima derin bir sevgi ve bağlılık duymuş, bu coğrafyanın halkını uyandırmak için şiirleriyle, düşünceleriyle mücadele etmiştir. Keşmirli kimliğini gururla taşır, “Biz aslında Keşmirliyiz; köyümüz Kulgam civarındadır, dedemiz oradan göçmüştür” derdi. Onun, bu sevdâyı ve aidiyet duygusunu dile getirdiği şu mısraları, ruhunun derinliklerinden kopup gelen bir vefa yankısı gibidir:

“Tenim, Keşmir cennetinin bağından bir güldür,
Gönlüm Hicaz Kâbe’sinden, ezgim Şiraz’dandır.”

Vatansever ve toplumcu şiirleriyle, sömürgeciliğe karşı verdiği entelektüel mücadele Allâme Muhammed İkbâl’i, 20. yüzyılın en önemli siyasi düşünürlerinden biri hâline getirmiştir. İnkârı mümkün olmayan bir hakikattir ki, İkbâl, hayatını büyük ölçüde atalarının yurdu olan Keşmir’in siyasi ve iktisadî bağımsızlığına adanmıştır. Derin yoksulluk, sistematik sömürü, baskı ve cehaletin altında ezilen Keşmir halkının hâli, onun zihninde silinmez izler bırakmış, ruhunu derinden yaralamıştır. İkbâl, her zaman boyunduruk altındaki Keşmirilileri, vakur ve yüce bir millet olarak tasvir etmiştir. Yazılarında ve şiirlerinde, Keşmir’e ve onun mazlum halkına duyduğu içli sevgi açıkça hissedilir. Dogra Hanedanlığı döneminde Keşmir’in içine düştüğü feci durum, hem onun edebiyatını hem de siyasi söylemini derinden etkilemiştir. 1921 yılının Haziran ayında Keşmir’i ilk kez ziyaret ettiğinde, Nishat Bahçesi’nde kararmış çınarların arasından yükselen dumanı ve ateşi görmüş; bu manzara, halkın çektiği acılarla birleşince yüreğini derinden sarsmıştır. Aslında yalnızca bir hukukî mesele için gelmişti, ancak iki hafta boyunca orada kalınca, halkın yaşadığı çileyi bizzat gözlemlemiş ve bu derin tecrübe, onda silinmez bir iz bırakmıştır. O dönem Keşmir, dostsuz, sahipsiz ve kaderine terk edilmiş bir hâlde idi.

Bu manzara karşısında İkbâl'in dudaklarından şu duâ dökülmüştür:

“Dök mest-i aşkın bâdesinden Keşmirlinin kalbine bir katre-i pâk,

Ki külleriyle bile doğurur şûle-i aşk içre bir âteşin hâk.”

1921 yılında Nishat Bahçesi'nde kaleme aldığı Sâkînâme adlı eserinde, Allâme Muhammed İkbâl, Keşmirlilerin içine düştüğü perişan hâli çarpıcı bir tasvirle ortaya koyar. Aynı dönemde yazdığı “Mollazâde Zîgâm Lûlâbî Kaşmîrî'nin Not Defteri” adlı şiirinde ise, Keşmir'in tabîî güzelliklerini ve iç dünyasındaki derin sancıyı dile getirir. Bu şiirde, Keşmir'in Sirinagar yakınlarında yer alan ve tarih boyunca birçok ermiş, derviş ve âlim yetiştirmiş olan Lolab Vadisi'ni anlatır. İkbâl, bu dizeleri Molla Zâde adında hayalî bir karakterin ağzından seslendirerek vadinin hem manevî kudretini hem de içine düştüğü durgunluğu gözler önüne serer:

“Senin pınarların titreşen cıva gibi,

Seher kuşları semanda bitkin ve suskun,

Ey Lolab Vadisi.

Minber ve mihrap harekete geçirmiyorsa seni,

Mümin için din ya ölüdür ya bir rüyâ,

Ey Lolab Vadisi.

Yürek dağlayan nağme çalgıya bağlıysa,

Gevşek telli sazdan ne çıkar ki?

Ey Lolab Vadisi.

Mollanın basîreti, ferâset nurundan yoksun,

Sûfinin meyhanesi aşk şarabından mahrum,

Ey Lolab Vadisi.

Seher vakti feryatlarıyla gönülleri uyandıracak

Öyle bir derviş doğmadı uzun zamandır bu ulusta,

Ey Lolab Vadisi.”

İngiliz Sömürge İmparatorluğu, 1846 yılında yaptığı bir anlaşmayla, Jammu ve Keşmir'in tamamını, Sih İmparatorluğu'nun eski generallerinden Gulab Singh'e adeta bir meta gibi sattı. Amritsar Anlaşması adıyla tarihe geçen bu pazarlıkta, İngilizler 222 bin kilometrekarelik bir coğrafyayı—yani Marmara ve İç Anadolu Bölgeleri'nin toplamından daha büyük bir alanı—sadece 7,5 milyon rupi karşılığında devretti. Bu meblağ, bugünün hesaplarıyla yaklaşık 105 bin Amerikan dolarına tekabül eder; başka bir ifadeyle, koca bir millet, dağlarıyla, ırmaklarıyla, ekinleriyle, anaları ve çocuklarıyla birlikte “yok pahasına” satıldı. İngilizlerle yapılan bu anlaşmadan önce, Sih hükümdarı Maharaja Ranjit Singh'in orduları 1819 yılında Keşmir Vadisi'ni işgal etmişti. Ardından Ranjit Singh, Dogra kabilesine mensup General Gulab Singh'i Jammu'nun yöneticisi ilan etti. Zamanla Gulab Singh kendi imparatorluğunu kurdu ve topraklarını genişletti. 1846'daki Amritsar Antlaşması ise, Keşmir'de Dogra hâkimiyetinin başlangıcı oldu; bu, Keşmirli Müslümanlar için zulüm ve aşağılanma dolu yeni bir dönemin habercisiydi. Birçok yerli ve yabancı yazar, bu dönemin acı gerçeklerini belgelerle ortaya koymuştur. Muhammed İkbâl, bu utanç verici satışı “Câvidnâme” adlı eserinde öfke ve hüznle dile getirir; Milletler Cemiyeti'ne seslenerek insanlık vicdanını harekete geçirmeye çalışır:

“Sabah rüzgârı, yolun Cenevre'den geçerse eğer, Milletler Meclisi'ne götür yüreğimden düşen sözü.

Çiftçiye, tarlayı, ırmağı, bağı sattılar birer birer

Bir milleti sattılar; hem de ne ucuz, ne sessizce...”

Câvidnâme'de Mir Seyyid Ali Hemedânî ve Gânî Keşmîrî ile karşılaştığında, sohbetin merkezine yine Keşmirlilerin köleliği, yıkımı ve bağımsızlık mücadelesi oturur. İkbâl, aşağıdaki beyitte, halkın duyarsızlığına içli bir ağıt yakar:

“Ne umursamaz geçtiler sabah nağmelerimden,

Sanki alıp götürdü mestliği Keşmirli'nin siyah gözlerinden...”

İkbâl, hayatı boyunca Keşmir semalarında dolaşan korkunç ve zalim bir kişisel yönetimin uğursuz gölgesine tanıklık etmiş; bu manzara, onun merhametli, duyarlı ve vatanperver yüreğinde derin yaralar açmıştır. O yalnızca Keşmir'in kalkınmasını istememiş, halkına gerçekleri şiirleriyle, hitabeleriyle, uyarılarıyla duyurmaya çalışmıştır. Asırlardır sindirilmiş bir milletin içinden doğan bağımsızlık ruhunu bastırmaya çalışan otoriteye karşı İkbâl, bu ruhun bir kıvılcım olduğunu ve mutlaka bir gün alevleneceğini dile getirmiştir. 1925 yılında, İkbâl'in teşvikiyle Keşmirli Müslümanlar, İngiliz Hindistan Valisi'ne bir muhtıra sunarak maruz kaldıkları zulmü resmî bir dille ifade etmişlerdir. Aynı zamanda, eğitimin önemini sürekli vurgulayan İkbâl, Kashmir Magazine'de yayımlanan “Keşmirli Öğrencilere Burs” başlıklı yazısında, gençliğin ilme karşı ilgisizliğinden duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Bu çabalar neticesinde, Lahor'daki Keşmirli Müslümanlar Derneği tarafından, Aligarh Müslüman Üniversitesi ve Lahor İslâmîye Koleji'nde eğitim almaları için sekiz öğrenciye aylık 10 rupi, bir öğrenciye ise 20 rupi değerinde burs tahsis edilmiştir. 1931 yılı, Dogra baskısına karşı Keşmir halkının ilk büyük ayaklanmasının başladığı döneme işaret eder. Bu yıl, Allâme Muhammed İkbâl bir kez daha Keşmir'e gitmek istemiştir. 13 Temmuz 1931 ise, Keşmirlilerin Dogra yönetimine karşı açık bir isyan başlattığı, 22 masum insanın kurşunlarla katledildiği trajik bir gündür. Bu vahşet, İkbâl'in yüreğinde derin bir yara bırakmış; Keşmir davasına duyduğu bağlılığı daha da pekiştirmiştir. Onun için Keşmir meselesi, yalnızca bir siyasal mesele değil, aynı zamanda vicdanî bir sorumluluktur. Bu yüzden, bu konuda konuşma fırsatını hiçbir zaman kaçırmamıştır. Nitekim, 14 Ağustos 1931'de düzenlenen “Keşmir Günü” etkinliğinin tertipleycilerinden biri olmuştur. Lahor'daki Mochi Kapısı önünde yapılan büyük mitinge 50.000 kişi katılmış; toplantıya İkbâl başkanlık etmiş ve kalabalığa hitaben şu sözleri söylemiştir: “Eğer Keşmir Maharajası, silahsız ve mazlum halka zulmetmeye devam ederse, bu zorba yönetimin sonu yakındır. Allah bugün Müslümanların kanına öyle bir ateş ve heyecan vermiştir ki, batıla karşı dimdik durmaktadırlar. Bugüne dek Keşmirlilere korkak diyorduk; ama bakınız, bu ‘korkaklar’ zalim hükümetin kurşunlarına göğüslerini siper ettiler. Biz adalet istiyoruz; Keşmirli Müslümanlara hakları derhâl verilmelidir.”

Temmuz katliamının ardından İktbal, yalnızca sözleriyle değil, fiilen de harekete geçmiştir. Halk için maddi yardım kampanyalarına öncülük etmiş; tutuklanan Keşmirli'lere hukuki destek sağlamak amacıyla tanınmış avukatları bölgeye yönlendirmiştir. Ancak Dogra yönetimi, bu avukatların Keşmir'e girişine izin vermemiş; İktbal'in bölgeye gitmesi de yasaklanmıştır. Bu yasak, onun kalbinde bir ukde olarak kalmış ve hayatı boyunca içini sızlatmıştır. Ayrıca Haydarabad Dekken Nizamı'na mektup yazarak Keşmirli Müslümanlara mali yardımda bulunmasını talep etmiştir.

İktbal'in gösterdiği bu yoğun çabalar neticesinde, İngiliz Hindistan yönetimi, 1931 Temmuz Katliamı'nı araştırmak üzere Glancy Komisyonu'nu kurmak zorunda kalmıştır.

Allâme Muhammed İktbal, bütün Hindistan Müslümanlar Konferansı'na başkan seçildiğinde yaptığı açılış konuşmasında Keşmir meselesine büyük bir hassasiyetle değinmiş ve şu çağrıda bulunmuştur: "Keşmirli Müslümanlara sesleniyorum: Size karşı çalışan odaklara karşı uyanık olun ve saflarınızı sıklaştırın. Henüz Keşmir'de iki ya da üç ayrı siyasi partiye yer yoktur; bu dönemin en büyük ihtiyacı, tüm Müslümanları temsil eden tek ve güçlü bir yapıdır."

5 Temmuz 1933'te İktbal, ilk fırsatta Hindistan Genel Valisi'ne yazdığı mektupla Keşmir'de giderek kötüleşen duruma dair derin endişelerini dile getirmiş, Dogra yönetimini zorbalıktan vazgeçmeye çağırmıştır. Bu mektubunda, Keşmir'de yaşanan olayların Hindistan'daki Müslümanlar arasında büyük bir huzursuzluk yarattığını ve bu gidişatın yeni toplumsal çalkantılara yol açabileceğini özellikle vurgulamıştır.

Ömrünün son yıllarında İktbal, Keşmir'i bir kez daha ziyaret etmeyi büyük bir arzuyla istemiş; ancak bu dileği gerçekleştirememiştir. Buna rağmen, Keşmir halkının gönlünde daima canlı kalan şu veciz mısraları geride bırakmıştır:

"Vicdanında çınar ateşi tutuşmuş bir toprak,
Ne söner, ne soğur, ne de ölür asla..."

İktbal'in Keşmir'e dair ileri görüşlü tespitleri, bugün Hindistan'daki Modi yönetiminin uygulamalarıyla birebir örtüşmektedir. Anayasa'nın 370. maddesinin yürürlükten kaldırılması, "buldozer siyaseti", "sığır bekçiliği" gibi mezhepsel ve ayrımcı politikalar ile nefret dili, Keşmirli Müslümanları her zamankinden daha fazla dışlamış ve marjinalleştirmiştir.

1938 yılında, vefatından sonra yayımlanan son eseri Armağan-ı Hicaz'da yer alan şu dizeler, İktbal'in Keşmir meselesine dair derin kavrayışının ve basîretinin açık bir nişânesidir:

"Bugün Keşmir tutsak, ezilmiş ve yoksuldur,
Ki basîret sahipleri ona 'Küçük İran' derlerdi."

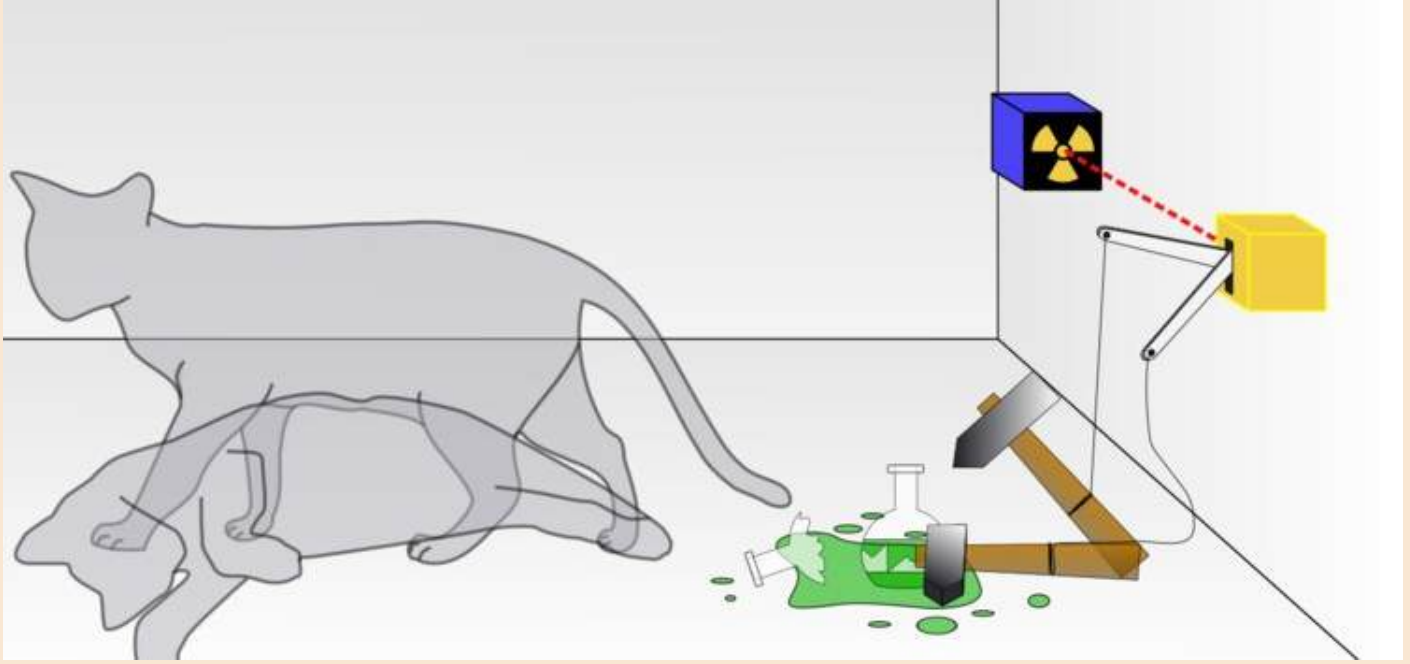
Hâsıl-ı kelâm, İktbal ile Keşmir arasında kurulan bağ, sadece bir şairle bir coğrafya arasındaki ilişki değildir; bu bağ, kanla, gözyaşıyla, dua ve direnişle yoğrulmuş kadim bir kader ortaklığıdır. Onun şiiri, Keşmir'in yitlik ufuklarında hâlâ yankılanmakta; özgürlük, kimlik ve adalet arayışına meşale olmaktadır. Bugün Ceyhun (Jhelum) Nehri kıyısında oturan gençler, dudaklarında İktbal'in dizeleriyle sessiz bir başkaldırıyı mırıldanmakta; her bir mısra, kulaklarına fısıldanan ezeli bir hakikat gibi iç dünyalarında derin bir uyanışı tetiklemektedir.

İktbal'in "hüdi" dediği içsel benlik; kök salmak, yüzleşmek ve yeniden doğmaktır. Onun şiiri, yalnızca dışsal bir özgürlüğü değil, insanın kendi hakikatiyle yüzleşmesini, kimliğini sahiplenmesini ve zulme karşı dimdik durma cesaretini öğretir. Çünkü İktbal'e göre gerçek istiklâl, ruhun zincirlerini kırmasıyla başlar.

Bugün Hindistan işgali altındaki Cemma ve Keşmir'de, bu ruh hâlâ canlıdır. Okula giden bir kız çocuğunun sıktığı taşa, gözlerinde parlayan inatçı ışıltıda, gençliğin haykırışında İktbal'in sesi duyulur. Onun şiiri zamanın ötesinden gelip mazluma seslenen bir çağrıdır: "Kalk ve kendin ol." Her bir dizesi, bir milletin hafızasına kazınmış direnç şerhi gibidir. Ve böylece, İktbal'in kelimeleri Keşmir'in dağlarında, vadilerinde ve kalplerinde yanmaya devam eder: bir ağıt değil, bir direniş marşı gibi.



Schrödinger'in Ölmeyen Kedisi



YAZAR: JIM BAGGOT
KAYNAK: AEON.CO

* Jim Baggott, Güney Afrika'nın Cape Town kentinde yaşayan, ödüllü bir İngiliz bilim yazarıdır. John Heilbron ile birlikte kaleme aldığı Quantum Drama: From the Bohr-Einstein Debate to the Riddle of Entanglement (2024) adlı kitabın ortak yazarıdır.

Schrödinger'in kedisinin tuhaf paradoksu kalıcı bir popülerlik kazanmıştır. Peki bu, kuantum fiziğinin geleceği için ne anlama geliyor?

1935 yılında Avusturyalı fizikçi Erwin Schrödinger, kuantum mekaniği adı verilen görece yeni teori hakkında “mevcut durum” başlığıyla oldukça eleştirel üç bölümlük bir inceleme yayımladı. Schrödinger'in Almanca kaleme aldığı bu inceleme, büyük ölçüde kuru ve teknik bir dille yazılmıştı ve kuantum fiziğinin dar akademik çevresi dışında kimsenin ilgisini çekecek türden bir metin değildi. Ancak ironik bir üslupla yazdığı kısa bir paragrafta, 90 yıl sonra hâlâ popüler kültürde yankılanan bir hayal gücünü serbest bıraktı. Bu paragraf, Schrödinger'in adını taşıyan meşhur kedisiyle ilgiliydi. Matematiksel olarak karmaşık ve oldukça kafa karıştırıcı bir fizik teorisine ilişkin dar bir akademik tartışma, nasıl oldu da halkın bilincine insan ruhuna dair olağanüstü bir sorgulama biçiminde kazındı? Bu makale işte bu hikâyeyi anlatıyor.

Schrödinger'in yazdığı şey şuydu (John D. Trimmer'in İngilizce çevirisine göre):

Oldukça saçma durumlar bile tasarlanabilir. Bir kedi, aşağıda tarif edilen şeytani düzenekle birlikte (kedinin doğrudan müdahalesine karşı güvenceye alınmış bir şekilde) çelik bir odaya kapatılır: Bir Geiger sayacının içinde çok küçük bir miktarda radyoaktif madde bulunur —öylesine azdır ki, belki bir saat içinde bu [radyoaktif] atomlardan biri bozunabilir; ama aynı olasılıkla hiçbiri de bozunmayabilir. Eğer bozunma gerçekleşirse, sayaç tüpü boşalır ve bir röle aracılığıyla küçük bir hidrojen siyanür şişesini kıran bir çekiç serbest bırakılır. Bu sistem bir saat boyunca kendi haline bırakıldığında ve bu sürede hiçbir atom bozunmamışsa, kedinin hâlâ hayatta olduğunu söyleriz.

Ancak ilk atom bozunması kediyi zehirlemiş olurdu. Tüm sistemin [kuantum dalga fonksiyonu (quantum wavefunction)], canlı ve ölü kediyi (ifadeyi bağışlayın) eşit biçimde karışmış ya da uzaya yayılmış bir süperpozisyon hâlinde temsil eder.

Bu yalnızca bir “düşünce deneyi” olsa da, Schrödinger'in kedisi paradoksu, Pavlov'un köpeğiyle birlikte bilimin tuhaf yaratıklar galerisine katılmaya mahkûmdur.

Schrödinger'in ne demek istediğini tam olarak anlayabilmek için meseleyi biraz açmamız gerekiyor. Schrödinger'in bu “şeytani düzenek”ten kastettiği şeyin yapısı, aslında ortaya koyduğu argüman açısından esaslı bir önem taşımaz. Bu düzenekteki amaç yalnızca atomik ölçekte gerçekleşen bir olayı —yani bir radyoaktif atomun bozunmasını— büyütürük çelik bir kutuya kapatılmış canlı bir kedi gibi daha makroskobik, daha tanıdık bir ölçeğe taşımaktır.

Atomlar ve elektronlar gibi atom altı parçacıklar düzeyinde meydana gelen olayları açıklayan teori, kuantum mekaniğidir. Ancak bu teoride, atomlar ve atom altı parçacıklar uzayda hareket eden küçük, bağımsız nesneler olarak betimlenmez. Bunun yerine, gözlemlendiklerinde sergiledikleri son derece tuhaf davranışları yakalayan kuantum dalga fonksiyonlarıyla (quantum wavefunctions) tanımlanırlar. Belirli koşullar altında bu parçacıklar, aynı zamanda birer dalga gibi davranabilir.

Bu zıt davranışlar daha net ya da daha bariz biçimde uyuşmaz olamazdı. Parçacıkların kütlesi vardır. Doğaları gereği “buradadırlar”; uzayda belirli bir konumda yer alırlar ve bir yerden başka bir yere hareket ettiklerinde bu konumları belirli kalır. Birçok parçacığı dar bir alana bırakırsanız, misketler gibi birbirlerine çarpar, çeşitli yönlerde sekerek dağılırlar.

Öte yandan, dalgalar uzay boyunca yayılır — “yerel” değildirler (non-local). Onları dar bir yarıktan geçirmeye zorladığınızda, bir liman duvarındaki aralıktan geçen deniz dalgaları gibi ötesine yayılırlar. Fizikçiler bu olaya kırınım (diffraction) adını verir. Farklı dalgaları bir araya getirirseniz, bunlar birleşerek fizikçilerin süperpozisyon (superposition) adını verdiği durumu oluştururlar. Farklı dalgaların tüm tepe ve çukur noktaları birbirine eklenir: Tepe tepeyle buluştuğunda daha büyük bir tepe ortaya çıkar. Çukur çukurla buluştuğunda daha derin bir çukur meydana gelir. Tepe çukurla karşılaştığında ise her ikisi de zayıflar; eğer yükseklik ve derinlikleri eşitse, birbirlerini tamamen yok ederler. Fizikçiler buna girişim (interference) adını verir. 1935 yılına gelindiğinde, kuantum mekaniğinin matematiksel yapısı görece olgunlaşmıştı ve çoğu fizikçi tarafından bireysel kuantum nesneleri ve olayları için eksiksiz bir teori olarak kabul ediliyordu. Ancak bu teori, kuantum dünyasındaki tuhaflıkların tam olarak nerede sona ermesi gerektiğini söylemez. Radyoaktif bir atoma uygulandığında kuantum teorisi, bir saat sonra atomun dalga fonksiyonunun bozunmuş ve bozunmamış atomların eşit oranlı bir karışımı —yani bir süperpozisyon (superposition)— olarak temsil edileceğini öngörür. Peki, kedi ölü mü, diri mi? Kutunun kapağını kaldırıp içine bakana kadar bunu bilmemizin bir yolu yoktur. Burada durmayı seçebiliriz, ancak radyoaktif atom ile o şeytani düzenek arasındaki etkileşimin de —en azından ilk aşamalarda— kuantum mekaniği ile tanımlanması gerektiğini biliyoruz. Eğer teoriyi harfiyen, yani gerçekliğe dair iddia ettiği biçimde ciddiye alırsak, denklemleri tüm sistemi kapsayacak şekilde genişletmemiz gerekir. Bu da dalga fonksiyonunun; bozunmuş atom, tetiklenmiş düzenek ve buna bağlı sonuç ile; bozunmamış atom, tetiklenmemiş düzenek ve karışık sonuçtan oluşan bir süperpozisyona dönüşeceği anlamına gelir. Schrödinger, bu durumu tanımlamak için “dolaşıklık” (entanglement) terimini ilk kez bu incelemesinde kullanmıştır. Böylece, radyoaktif atom düzenekle dolaşık hale gelir. Bu dolaşıklık mantıksal olarak düzenekten öteye taşıyıp kediye de sisteme dahil edersek —Schrödinger’in açıkladığı gibi— şu sonuca varırız: elimizdeki dalga fonksiyonu, bozunmuş bir atom, tetiklenmiş bir düzenek ve ölü bir kediden oluşan süperpozisyon ile; bozunmamış bir atom, tetiklenmemiş bir düzenek ve canlı bir kediden oluşan süperpozisyonun birleşimidir. Bu durumda canlı ve ölü kedi, ifadesi mazur görülerek söylenirse, dalga fonksiyonu içinde eşit şekilde karışmış ve uzaya yayılmış hâlde görünür. Peki, kedi ölü mü, diri mi? Kutunun kapağını açıp içine bakana kadar bunu bilmemizin hiçbir yolu yok. Kuantum teorisini kediye de kapsayacak şekilde genişletmeye devam edersek, dalga fonksiyonunun “çökmesi” (collapse) —ve kedinin ya canlı ya da ölü olarak bulunması— sözde kapağı kaldırdığımız anda gerçekleşir. Ancak burada küçük gibi görünen fakat büyük sonuçlar doğuran bir sorun vardır: Kuantum mekaniğinin matematiksel formülasyonunda

bu çöküşü tanımlayan hiçbir denklem yoktur. Bu çöküşün gerçekleştiğini sadece varsaymak zorunda kalırız. Peki, kapağı kaldırmadan önce en azından kedinin kaderini tahmin edebilir miyiz? Kuantum teorisi bu soruya net bir şekilde “hayır” yanıtını verir. Kabul gören yoruma göre, iki olasılığın oluşturduğu süperpozisyon (superposition), bu sonuçlardan birinin gerçekleşme ihtimaline karşılık gelen göreceli olasılıkları temsil eder. Ancak bu olasılıklar, yalnızca dalga fonksiyonunun (wavefunction) çöktüğü varsayıldığında —yani bu iki olasılıktan birinin tek bir gerçekliğe dönüştüğü anda— somut bir sonuca dönüşür. Görünüşe göre, bakma eylemi kelimenin tam anlamıyla kediye öldürür... ya da öldürmez. Bu sıradan bir mesele değil; aksine son derece önemli bir noktadır. Bu durum, adil bir madeni para atıp yazı ya da tura gelmesini eşit olasılıkla beklemeye benzemez. Normalde, havadayken dönen bir madeni parayı aynı anda hem yazı hem de tura halinde bir süperpozisyonda olarak tanımlamayı tercih etmeyiz —gerçi bunu yapmamıza engel olan hiçbir şey yoktur. Ama bunu yapmayız, çünkü gayet iyi biliriz ki madeni parayı havaya attığımızda ve yere düşene kadar döndüğü sürece her iki yüzü de değişmeden varlığını sürdürür. Oysa kuantum mekaniği böyle işlemez. Bugün artık pek çok kuantum deneyi göstermiştir ki; atomlar ya da elektronlar gibi nesnelerin, gözlemlenmeden önce belirli bir durumda bulunduklarını varsaymak, hem kuantum teorisinin öngörülerıyla hem de deney sonuçlarıyla çelişir. Süperpozisyondan ya da olasılıklardan vazgeçemeyiz. Bu tuhaflığa ihtiyacımız var. Her ne kadar fizikçilerin büyük çoğunluğu, kuantum mekaniğinin bireysel kuantum nesneleri ve olaylarını açıklamada eksiksiz bir teori sunduğu görüşünü benimsemiş görünse de, bu yaklaşıma itiraz eden bazı önemli isimler vardı. Albert Einstein, kuantum teorisinin nedensellik ilkesine getirdiği zayıflatıcı etkilere ve olasılıklara dayanmasına hiçbir zaman sıcak bakmadı; ünlü ifadesiyle, Tanrı’nın “zar atmadığını” ilan etti. 1935 yılının başlarında Einstein, Princeton’daki meslektaşları Boris Podolsky ve Nathan Rosen ile birlikte, kuantum mekaniğinin eksiksiz bir teori olarak kabul edilemeyeceğini öne süren, çığır açıcı nitelikte bir makale yayımladı. Onlara göre, derin bir şey eksikti. Ayrıntılarda farklı görüşlere sahip olsalar da, Einstein ile Schrödinger ortak bir kaygıda birleşiyorlardı ve 1935 yazı boyunca süren yazışmaları, Schrödinger’i meşhur kedi paradoksunu geliştirmeye yöneltti. Schrödinger, kedisinin hiçbir koşulda aynı anda hem canlı hem de ölü olamayacağını açıkça anlamıştı. Ona göre bu paradoks, kuantum teorisinin doğrudan “canlı ve ölü bir kedinin aynı anda var olabileceğini” söylediği için değil, tam tersine, teorisinin bu konuda sessiz kalmasının mantıksal bir saçmalığa yol açması nedeniyle kuantum teorisinin absürtlüğüne ortaya koyuyordu. Einstein ona şu sözlerle yanıt verdi: “... kedin, bizim tamamen aynı fikirde olduğumuzu gösteriyor.” Ve mesele bir süreliğine orada kaldı. Kedi paradoksu, uzun bir inceleme yazısında yalnızca bir paragrafla sınırlı kalmıştı ve Schrödinger’in itirazı, kuan-

tum teorisinin anlamı üzerine düşünen fizikçiler dahil olmak üzere geniş çevreler üzerinde pek bir etki yaratmadı. Paradoks, Einstein ile Schrödinger arasında 1950'lerin başlarına kadar süren mektuplaşmalarda varlığını sürdürdü ve 1957'de İngiltere'nin Bristol kentinde düzenlenen bir fizikçi ve filozoflar konferansında yeniden gündeme geldi. Bu kez şeytani mekanizma, kedinin elektrikle öldürülmesini (ya da öldürülmemesini) içeriyordu. Konferans tutanaklarında yer alan bir tartışmada, Amerikalı fizikçi David Bohm, Schrödinger'in kedisini yeniden gündeme getirdi. Bu noktada paradoks evrim geçirmişti; artık, yarı gümüş kaplı (ya da "tek yönlü") bir aynadan geçen (ya da geçmeyen) tek bir fotona —yani bir ışık parçacığına— dayanıyordu. Radyoaktif atomda olduğu gibi, fotonun da aynadan geçme ya da yansıtılma olasılığı %50'di. Fotonun geçişi, kedinin bir tabanca ile öldürülmesini sağlayan yeni bir şeytani mekanizmayı tetikliyordu. Paradoks, 1965 yılında Amerikalı filozof Hilary Putnam'ın "Bir Filozof Kuantum Mekanikine Bakıyor" başlıklı makalesinde yeniden gündeme geldi. Foton ve yarı gümüş kaplı ayna yine yerini koruyordu; ancak bu kez şeytani mekanizma, kedinin elektrikle öldürülmesini (ya da öldürülmemesini) içeriyordu. Putnam şu sonuca vardı: "Bugün kuantum mekaniğinin tatmin edici bir yorumu yoktur." Sonrasında yaşananlar oldukça ilgi çekicidir. 1972 yılı civarında, yazmakta olduğu bir kitap için Einstein'ın özel görelilik teorisi üzerine araştırma yaparken, Amerikalı bilimkurgu yazarı Ursula K. Le Guin, Schrödinger'in kedisine dair bir referansla karşılaştı. Filozof Robert Crease'in 2024 tarihli bir makalesinde ifade ettiğine göre, Le Guin "ima edilen belirsizliklerden anında büyülenmiş ve Schrödinger'in imgesinin fantastik doğasını derinlemesine takdir etmişti." Le Guin çok geniş bir okuma yelpazesine sahipti ancak sistematik not tutmadığı için olayların kesin zamanlamasını belirlemek mümkün değil. Bu nedenle, şu anda Le Guin'in yetkili biyografisini kaleme almakta olan Julie Phillips'in açıklamaları "en güçlü tahmin" olarak kabul ediliyor. Le Guin'in, Phillips'ten kendisini "akbabalardan kurtarmasını" rica etmesinin ardından, ikili 2018'deki vefatından önce çok sayıda derinlemesine söyleşi gerçekleştirmişti. Aralarındaki anlaşmaya göre biyografi, Le Guin'in ölümünden sonra yayımlanacaktı. Le Guin, 1974 tarihli kısa öyküsü "Schrödinger'in Kedisini"nde, foton, yarı gümüş kaplı ayna ve tabancadan oluşan Bohm'un versiyonunu işler. İsimsiz anlatıcı ile Rover adlı bir köpek arasında geçen bir diyalogda Le Guin şöyle yazar:

"... Fotonun davranışını tahmin edemeyiz ve dolayısıyla bu davranış sergilendiğinde belirlediği sistemin durumunu da tahmin edemeyiz. Tahmin edemeyiz! Tanrı dünyayla zar oynuyor! Böylece, kesinlik —her ne tür olursa olsun— istiyorsanız, onu kendiniz yaratmak zorundasınız; bu çok güzel bir şekilde gösterilmiş oluyor!" "Nasıl?"

"Tabii ki kutunun kapağını kaldırarak," diye yanıtladı Rover...

Ve böylece tüm kapılar ardına kadar açıldı. Bu noktadan itibaren Schrödinger'in kedisini, kurgu edebiyatta düzenli olarak boy göstermeye başladı. Üstelik yalnızca bilim kurgu türünde değil; kısa öykülerden romanlara, filmlerden tiyatro oyunlarına, televizyon dizilerinden şiir ve müziğe kadar çok çeşitli alanlarda yer buldu. 1980'li yılların başlarında fizikte yaşanan gelişmeler, John Gribbin'in Schrödinger'in Kedisinin Peşinde (1984) gibi popüler kurgu dışı eserlerin gördüğü ilgiyi de aynı anda artırdı. Kedinin kültürel cazibesi, beraberinde getirdiği "ya eğer" sorularında yatar. Bizi, son derece insani olan seçimlerimizin sonuçları üzerine düşünmeye teşvik eder. Ya bakmamayı seçersek? Eğer bakmazsak, kedinin gerçekten var olduğunu söyleyebilir miyiz? Kapağı kaldırma kararımız, bir yol ayrımında bulunmaya benzer. Bir yol seçeriz. Amerikalı şair Robert Frost'un dediği gibi, belki de daha az tercih edilen yolu seçeriz. Ama ya diğer yolu seçmiş olsaydık? Sliding Doors (1998) filmi, bu fikri iki paralel hikâye üzerinden anlatır: biri Helen Quilley'nin (Gwyneth Paltrow) Londra metrosunda treni kaçırmayıyla, diğeri ise trene binmeyi başarmasıyla gelişir. Quilley'nin hayatı, o kayan kapılardan geçip geçmemesine bağlı olarak tamamen farklı yönlerde evrilir. Böylesine önemsiz görünen bir "kayan kapı anı"nın bile geleceğimizi kökten değiştirme potansiyeline sahip olması, insanı derinden sarsar. Dahası da var. Le Guin'in kendi kısa öyküsünde belirttiği gibi, kutunun kapağını kaldırma eyleminin kendisinde aslında hiçbir "özel" yan yoktur ve kuantum mekaniği, olaylar zincirinde bu tuhaflığın nerede sona erdiği konusunda tamamen sessiz kalır. Şöyle yazar: "Ama kutuyu açıp içine bakmak neden sistemi yalnızca bir olasılığa —canlı kedi ya da ölü kedi olasılığına— indirger? Kutunun kapağını kaldırdığımızda neden biz de bu sisteme dahil olmuyoruz?" Peki ya biz de kedi gibi, "gerçeklik" adını verdiğimiz çok daha büyük bir kutunun içinde kapalıysak? Eğer öyleyse, gözlemleyen kim? Ve kapağı kaldırdığında ne olacak? Eğer kutunun içine bakma eylemi, sistemin dalga fonksiyonunu (wavefunction) çökertmiyorsa, o hâlde mantıken gözlemcinin de süperpozisyonun bir parçası haline gelmesi gerekir. Le Guin şöyle yazar: "İşte orada olurduk; hem canlı bir kediye bakarken... hem de ölü bir kediye bakarken." Eğer bakan kişi sizseniz, bu durumda sizin iki versiyonunuzu içeren başka bir süperpozisyon daha oluşur. Bu noktada, kuantum mekaniğine tamamen farklı bir yorum getirme eğilimine kapılabiliriz. Eğer dalga fonksiyonunun çökmesini açıklayan herhangi bir matematiksel mekanizma yoksa, neden böyle bir çöküşün gerçekleştiğini varsayalım ki? Neden, Le Guin'in önerdiği gibi, kapağı kaldırdığımızda sistemle dolaşıklık (entanglement) yaşadığımızı kabul etmeyelim? Hiç kimse, aynı anda farklı olaylara tanıklık eden kendi paralel versiyonlarıyla bir arada bulunmanın o tuhaf, ürpertici hissini yaşamamıştır. Bu durumda, kutunun kapağını kaldırma eyleminin Evren'i iki paralel versiyona bölüp ayırdığını varsayabiliriz. Bir evrende sizin bir versiyonunuz ölü bir kediye görürken, başka bir

evrende başka bir versiyonunuz canlı bir kediye gözlemler. Bu evrenler birbirinden ayrıldığı ve siz, diğer paralel versiyonlarınızın varlığından tamamen habersiz olduğunuz için, aynı anda birden fazla gerçekliğe tanıklık etmenin yaratacağı o ürkütücü hissi yaşamazsınız. Bu, 1957 yılında Amerikalı fizikçi Hugh Everett III tarafından öne sürülen, literatürde “Çoklu Evren” (Many Worlds) yorumu olarak bilinen görüştür. Bize paralel olasılıklardan oluşan bir çoklu evren (multiverse) sunar. Bu yaklaşım, kayan kapı anları gibi ikili canlı/ölü türü soruların çok ötesine geçerek çok daha geniş ve karmaşık bir “ya eğer” yelpazesi açar. Ya seçimlerinizin etkileri zamanla birikerek sadece gelecekteki yaşam koşullarınızı değil, tüm kişiliğinizi dönüştürecek şekilde bir araya gelirse?

Olasılıkların çoklu evreninde, her biri bambaşka kararlar alan, farklı davranan ve farklı hayatlar yaşayan pek çok versiyonunuz olabilir mi? Belki bu evrenlerden birinde sevecen ve insancıl birisinizdir, ama evsiz kalmış, sokak köşelerinde hayatta kalmaya çalışıyorsunuzdur. Oysa başka bir evrende, empati yoksunu bir teknoloji milyarderisinizdir ve kurulu dünya düzenini altüst etme tehdidi oluşturuyorsunuzdur. Bu tür sorular, Blake Crouch’un Dark Matter (Karanlık Madde, 2016) adlı romanında çarpıcı biçimde işlenmiş ve eser geçtiğimiz yıl Apple TV+’ta televizyon dizisi olarak yayımlanmıştır. Popüler kültürdeki Schrödinger’in kedisi, insanın doğasında var olan gizem arzusunu besler ve bizi “biz” yapan şeyleri keşfetmemize alan tanıyan cesur hayal gücü sıçramalarına imkân verir. Üstelik bunu dikkat çekici bir şekilde, bilimin adına yaptığını iddia ederek sunar — çünkü “kuantum teorisi böyle söylüyor.” Kim bilebilirdi ki fiziğin bu kadar eğlenceli olabileceğini? Ancak bu, kedinin kelimenin tam anlamıyla aynı anda hem canlı hem de ölü olduğu anlamına gelmez. Ne var ki, fizikçilerin çoğu bu konuya çok daha temkinli ve ölçülü bir yaklaşımla yaklaşır. 1920’ler ve 30’larda kuantum mekaniğinin kurucuları, yorumlama sorunları üzerine uzun süre düşündüler ve çoğu kişi tarafından tatmin edici kabul edilen çeşitli çözümler geliştirdiler —gerçi Einstein ve Schrödinger gibi bazı isimler, bu çözümleri oldukça yetersiz buluyordu. Peki, süperpozisyon nedir? Daha genel olarak kuantum dalga fonksiyonu (wavefunction) neyi temsil eder? Bu konuda, Danimarkalı fizikçi Niels Bohr’la özdeşleşmiş ve genellikle “Kopenhag yorumu” (Copenhagen interpretation) olarak bilinen görüşe göre, bu yapılar yalnızca birer hesaplama aracıdır; kelimenin tam anlamıyla gerçek olarak kabul edilmemelidir. Yani gerçekliği doğrudan temsil etmezler — yalnızca sembolik ifadelerdir. Süperpozisyon, kutudaki kedi sistemine dair sahip olduğumuz bilgileri temsil eder ve biz de kuantum mekaniğinin denklemlerini kullanarak çeşitli olası sonuçların gerçekleşme olasılıklarını hesaplarız. Dolayısıyla, kedinin yaşam ve ölüm hâllerinin süperpozisyonunda bulunduğundan söz ettiğimizde, bu, kedinin gerçekten aynı anda hem canlı hem de ölü olduğu anlamına gelmez.

Aslında, kedinin gerçek durumunun ne olduğunu ya da onun fiziksel hâlini nasıl tanımlayacağımızı bilemiyoruz; çünkü radyoaktif atomun ne zaman bozunacağını ya da fotonun geçip geçmeyeceğini önceden kesin biçimde söyleyemeyiz. Ancak bu sistemi bir süperpozisyon (superposition) olarak temsil ettiğimizde, deneylerle tutarlı sonuçlar verecek öngörülerde bulunabileceğimizi biliyoruz. Fizikçilerin çoğu —en azından bu tür meseleler üzerine kafa yoranlar— bu yaklaşımı benimser. Belki de bu yüzden sık sık partilere davet edilmezler. Bu noktada, olaylar zincirinde bu kuantum tuhaflığının tam olarak nerede sona erdiğini belirlemenin pek de önemli olmadığı sonucuna varabiliriz. “Heisenberg kesiti” (Heisenberg cut) olarak bilinen bu nokta —adı belirsizlik ilkesiyle tanınan Alman fizikçi Werner Heisenberg’den gelir— kuantum mekaniğini bırakıp Isaac Newton’un 300 yıldan uzun süre önce geliştirdiği klasik fizik yasalarına geçtiğimiz eşiği ifade eder. Bu, dalga fonksiyonunun çöktüğünü varsaydığımız, yani kuantum süperpozisyonundaki “ve”yi, gözlemlenebilir gerçekliğin “ya da”sına dönüştürdüğümüz noktadır. Heisenberg, Bohr’un grubunun bir üyesiydi; ancak zaman zaman yaptığı açıklamalarda Bohr’un felsefesinden önemli ölçüde ayrılıyordu. Heisenberg’e göre, bu kesitin nereye yerleştirildiği önemli değildi. Ancak bir kedi, ne radyoaktif bir atomdur ne de bir foton. Açıkça kuantum âlemine ait değildir ve kuantum mekaniğinin denklemleri —sembolik olarak yorumlansa bile— bu ölçekte geçerli sayılmamalıdır. Bohr ise, bu kesiti, şeytani düzeneğin içerdiği “geri döndürülemez büyütme eylemi”nin başladığı noktaya yerleştirmeyi tercih etmişti. Bu süreçte tuhaflığın tam olarak nerede ya da ne zaman sona erdiğini kesin olarak belirleyemememiz, onun kediden çok daha önce sona erdiği sonucunu geçersiz kılmaz. Schrödinger, 1935 tarihli incelemesini şu gözlemlerle bitirir: Bu konuda önerilen basit yöntem... belki de nihayetinde yalnızca kullanışlı bir hesaplama aracı olabilir; ancak bugün gördüğümüz gibi, doğaya karşı temel duruşumuz üzerinde eşi benzeri görülmemiş bir etki yaratmıştır. Bir seçimle karşı karşıyayız. Kuantum mekaniğinin —tüm tuhaflığıyla birlikte— deneylerimizin olasılıklı sonuçlarını öngörmek için geliştirilmiş, tamamen sembolik bir çerçeve olduğunu kabul edebiliriz. Bu, gerçekliğe dair doğrudan bir temsil sunmayan, ancak atomik ve atom altı dünyayı başka türlü kavrayamadığımız için işe yarayan bir hesaplama aracıdır — kelimenin tam anlamıyla gerçek kabul edilmemesi gereken bir model.

Ya da, Einstein ve Schrödinger’in de savunduğu gibi, kuantum teorisinin en azından eksik ve kökten tatmin edici olmaktan uzak olduğunu kabul edebiliriz.

Atomik ve atom altı dünyayı gerçekten kavrayabilecek bir teori, eğer onu arayacak iradeye ve onu bulacak zekâyâ sahipsek, elbette mümkündür.

İşte yol ayrımı burası. Siz hangi yolu seçeceksiniz?

Metin düzenlemesi: Nigel Warburton



ADNAN BOYNUKARA
www.kritikbakis.com

HÜZÜNLÜ BİR TEBESSÜMÜN SIRRI...

“Ağladıkça gülmek geldi içimden
Gülünce ağlamalar aktı yüreğimden...”
Ahmed Arif

Sırrı Süreyya Önder...

Bazı insanlar, aramızdan sadece bedenlen ayrılmaz. Onlar gittiklerinde, çok şey eksilir, bir vicdan susar. Sırrı'nın vedası da öyle. Bir insanı değil, bir umudu uğurladık. Kalemıyla güldüren, sözüyle düşündüren, siyasetiyle barışa yol açmaya çalışan biriydi. Ama en çok da yüreğiyle dokunurdu insana. Hem çok yakınımızdaydı hem de hep biraz uzakta, kendi iç dünyasının derinliğinde. Aynı şehrin farklı sokaklarında büyüdük. O dönemin koşulları nedeniyle olsa gerek, yollarımız kesişmedi. Ama taşra, hele o yılların taşrası, bırakın birbirini tanımayı, herkesin bir düzeyde hısm-akraba olduğu yıllardı. Adını, hikâyesini, hatta suskunluğunu bilirdim. Gerçek anlamda tanışmamız ise ülkenin en çetin yüklerinden birini omuzlamaya çalışırken oldu.

“Çözüm Süreci” başladı. Silahların sustuğu, kelimelerin yeniden duyulur hale geldiği bir dönemde, yollarımız gerçekten birleşti. O günler hem dostluğun hem de yol arkadaşlığının başlangıcıydı. Sırrı, derinliği olan bir insandı. Mizahla örttüğü yer, aslında kalbinin en kırılgan köşesiydi. Onun her gülümsemesi biraz hüzün, her şakası biraz acı taşırdı. Sözleri, yaşadığı acılardan süzülerek gelirdi. “İnadına barış” dediğinde, bu yalnızca bir slogan değildi, yaşanmışlığın içinden kopup gelen bir haykırıştı. Sıklıkla, “Barış bir kelime değil, bir duruştur” ifadesiyle pozisyonunu açıklardı. Meclis sıralarında konuşurken sesi asla yükselmezdi; ama söyledikleri hep içimize işlerdi. Çünkü o, insanlara değil, bozulan düzene itiraz ederdi. Siyasetteki duruşu üzerinden, dengeleyici biri olmanın önemini hatırlattı. Öfkesinde bile sevgi olurdu. Kızmazdı insanlara; ama çok üzülürdü, küserdi. En çok da insanın kendini inkâr etmesine ve varlık

amacını unutmamasına. Sinemayla konuştu, sokakla konuştu, edebiyatla nefes aldı.

“Beynelmilel”de darbenin karanlığına bir umut türküsü bıraktı. Hayatı da biraz böyleydi, baskının içinden mizahla direnmek, umudu hep diri tutmak.

Sırrı, sadece bir siyasetçi değildi. Vicdan ile bu toprakların ilişkisi biraz karmaşık olsa da bu toprakların en güçlü vicdanlılarından biriydi. Söylediği sözler sadece bir fikir veya düşünce değil, halkın yüreğindeki ifadesiydi. Onu kaybetmek; bir insanı, bir arkadaşı, bir yol arkadaşını yitirmekten fazlası. Barış için çabalayan hakiki seslerinden birinin artık konuşmayacak olması.

Doğru, bu memlekette vicdanlılar hep yalnız bırakıldı. Hep yanlış anlaşıldı. Hep eksik anlatıldı. Ama Sırrı bu noktada farklılaştı. Hakkında illeri geri konuşanlar çıkabilir. Ama hastalandığı ilk andan itibaren farklı kesimlerce gösterilen sevgi çok kıymetli. Çünkü onu yalnız değil, hep birlikte uğurluyoruz. Bu ülkenin gerçek potansiyelini görebilen nadir insanlardandı. Kimin için konuştuğu belliydi, herkes için. Kimin için sustuğu da.

Şimdi geriye kalan, yalnızca bir boşluk değil, aynı zamanda ağır bir sorumluluk. Onun inancını, vicdanını taşımaya devam etmek, gelecek nesillere aktarmak ve eksik bıraktığı cümleleri tamamlamaya çalışmak...

Türkiye'ye bıraktığı mirası sürdürmek.

Mesela;

Kendi mahallesinden çıkmadan başka mahalleler ile diyalog kurabilme ve mahalleler arası etkileşimi, iletişimi, diyalogu sağlaması... Çözüme, siyasete, silahların bırakılmasına, yarım yüzyıllık sorunun çözülmesine yaptığı katkı... Sıkılmış yumrukları açtırma yeteneği... Güle güle Sırrı...

Güle güle, bu toprakların vicdanla konuşan hafızası. Mizahın yetmediği yerde cesaretin konuştu. Umarım, geride kalanlar senin gülüşünü taşıyacak kadar cesur olur...

Hakkını helal et...

Manşetlerin Ötesinde: Hindistan Propaganda Makinesinin İç Yüzü



YAZAR: SAJJAD ALİ MEMON

KAYNAK: WWW.MIDDLEEASTMONİTOR.COM/

Pahalgam'da, dünyanın en güzel manzaralarına sahip ve aynı zamanda en yoğun şekilde askerileştirilmiş bölgelerinden birinde turistlere yönelik gerçekleşen son saldırı, birçok önemli soruyu gündeme getirdi. Hindistan makamları ve medyası tarafından vahşi bir şiddet eylemi olarak çerçevelenen Pahalgam, Keşmir saldırısı; Pakistan'ın egemenliğini baltalayan ve özellikle Pakistanlı Müslümanlar olmak üzere yalnızca Müslümanları terörist olarak gösteren Hindistan yanlısı bir anlatıyı açığa çıkarabilecek, tarafsız ve hesap verebilir bir soruşturmayı hak etmektedir. Olayın zamanı ve yeri, Hindistan'ın geçmişte kurduğu anlatı kalıplarıyla benzerlik göstermektedir. Her zaman olduğu gibi Hindistan, Keşmir meselesine küresel dikkat çekmek amacıyla, üst düzey ziyaretler sırasında sistematik olarak terör saldırılarını gündeme taşıyarak, kendisini sınır ötesi terörizmin mağduru, Müslümanları ise failer olarak konumlandırmaktadır.

Somut kanıtlar sunulmasına rağmen, Hindistan devlet medyası saldırıdan sadece birkaç dakika sonra, yasadışı olarak Hindistan işgali altındaki Cammu ve Keşmir'in (IIOJK) sözde "mini İsviçre" olarak adlandırılan bölgesinde gerçekleşen terör saldırısından doğrudan Pakistan'ı sorumlu tuttu. 800.000 Hint askeri personelinin yanı sıra, insansız hava araçları, biyometrik kontrol noktaları ve elektronik izleme gibi kapsamlı bir gözetim altyapısına rağmen Hindistan devleti, saldırının Pakistan'la bağlantılı olduğunu gösterebilecek tek bir biyometrik veri ya da CCTV kaydı sunamamıştır. Saldırganların Pakistan destekli gruplarla ilişkilendirilebileceğini gösterecek bağımsız ve somut kanıtların bulunmaması, Hindistan tarafından

desteklenen Pakistan karşıtı propagandayı daha da gözler önüne sermektedir. Pakistan'ın özünde saldırgan ve terörizmin faili olarak sunulması, hem küresel hem de iç siyasi hedeflere hizmet etmektedir. Küresel düzeyde Hindistan, iç meselelerini dışa ihraç ederek ve sürekli bir suçlama oyunu ile günahlarını örtbas etmektedir. Terör saldırılarını yabancı destekli terör olarak çerçeveleyerek, yerel hoşnutsuzluklara, IIOJK'deki soykırıma ve Hindistan ordusunun Cammu ve Keşmir'i yasa dışı işgaline dair soruları susturmaktadır. Bu, münferit bir olay değildir; 2008'deki Mumbai saldırıları, Pulwama saldırıları ve Balakot hava saldırıları gibi bir dizi sahte bayrak (false flag) operasyonunu içeren çok boyutlu bir stratejinin parçasıdır. 2000'li yıllardaki Chattisinghpura katliamı gibi olaylar, başlangıçta Pakistanlı militanlara atfedilmiş; ancak daha sonra Hindistan güvenlik güçlerinin olaya karıştığını gösteren somut kanıtlar bulunmuştur. Bu bulgular, Hindistan Merkez Soruşturma Bürosu (Central Bureau of Investigation) tarafından yürütülen bir soruşturma ile doğrulanmış ve 2003 yılında The Hindu gazetesi tarafından yayımlanmıştır. Ancak Hindistan içinde, halkı Pakistan ve Müslümanlar üzerinden kutuplaştırmak, siyasi kampanyalarda maksimum oy potansiyelini elde etmek için uzun süredir denenmiş ve başarılı kanıtlanmış bir formüldür. Hindistan'ın en popüler siyasi partisi BJP (Bharatiya Janata Partisi), "Akhand Bharat" (Büyük Hindistan) anlayışı doğrultusunda hareket etmekte ve Müslümanları yabancı istilacılar olarak görmekte; bu da Hindistan'daki Müslümanlarla Hindular arasında gergin ilişkilere ve devlet destekli şiddet olaylarına yol açmaktadır.

Pahalgam gibi saldırılar, çoğu zaman Pakistan'a yönelik düşmanca bir anlatı oluşturmak ve yurt içinde Hindu milliyetçisi duyguları körüklemek amacıyla kullanılmaktadır. Ancak, bu temelsiz suçlamalar, tarafsız işliyormuş gibi görünen medya aracılığıyla büyütülerek servis edildiğinde; Pakistan'a karşı askerî, ekonomik ve diplomatik yaptırımların kabul edilmesi için psikolojik bir zemin oluşturma işlevi görmektedir.

Bununla birlikte, Hindistan devletine ait medya kanallarının kurguladığı, sansasyonelleştirilmiş ve manipüle edilmiş anlatı, bizzat Hindistan'ın içinden yükselen eleştirilerle karşı karşıya kalmış; bu durum, ülkenin propaganda mekanizmasındaki çatlakları gözler önüne sermiştir. Söz konusu saldırıları, iç güvenlik ve istihbarat zaafiyetlerinin yeniden değerlendirilmesine yol açmak yerine sınır ötesi terörizm olarak sunan Hindistan propaganda düzenini ifşa eden çok sayıda video, Hint vatandaşları tarafından paylaşılmakta ve yayılmaktadır.

Hindistan'ın tiyatral tutumlarının aksine, Pakistan'ın tepkisi itidal ve stratejik netlikle şekillenmiştir. Başbakan Şahbaz Şerif ve muhalefet liderleri, bu trajik olayı açık bir şekilde kınarken, temelsiz suçlamaları da net bir dille reddetmiştir. Cumartesi günü, Pakistan Askerî Akademisi Kakul'daki mezuniyet töreninde konuşan Başbakan, "Pakistan, tarafsız, şeffaf ve güvenilir her türlü soruşturmaya katılmaya açıktır" demiştir. Başbakan, Hindistan'ı, doğrulanabilir deliller ya da güvenilir bir soruşturma olmaksızın temelsiz iddialarda bulunarak "sömürme düzenini sürdürmekle" eleştirmiştir. Öte yandan, Pakistan'ın eski Dışişleri Bakanı Bilawal Butto-Zerdari'nin, Birleşmiş Milletler ara-

buluculuğunda bir soruşturma yürütülmesi ve Hindistan ile Pakistan arasında çok taraflı bir diyalog başlatılması yönündeki çağrısı, Pakistan'ın daha yasal, diplomatik ve meşru yollara olan bağlılığını bir kez daha ortaya koymakta; bu da Hindistan'ın saldırgan tutumuna karşı güçlü bir karşı duruş teşkil etmektedir.

Özellikle, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres, Pakistan ve Hindistan'a azami itidal göstermeleri ve durumun daha da kötüleşmesini engellemeleri çağrısında bulunmuştur. Barışı teşvik etmek bir yana, Hindistan sansasyonel ve çarpıtılmış anlatılarla, savaş eylemleri üzerinden gerilimi körüklemektedir. Buna karşılık Pakistan, Hindistan'ın bölgesel istikrarsızlığa yol açabilecek rahatsız edici hamlelerine karşı daha yasal ve diplomatik yollarla yanıt aramaktadır. Delil olmaksızın sürekli olarak sahte anlatılar inşa etmek ve sınır ötesi terörizm suçlamalarında bulunmak, çatışmayı daha da derinleştirecektir.

Pakistan, kendisini sürekli savunma pozisyonuna sokarak hata yapmaktadır. Sadece karşı çıkmakla yetinmek yerine, Hindistan'ın yasadışı olarak işgal ettiği Keşmir'de sivillerin sürekli risk altında bulunduğu ciddi insan hakları ihlallerini ve baskıları güçlü biçimde ön plana çıkarmalıdır. Hindistan'ın dayattığı bu sahte anlatılara karşı koyabilmek için, Pakistan medya ortamı savunmacı yalanlamalardan çıkarak, gerçeği cesurca ve proaktif biçimde söyleyen bir yapıya evrilmelidir. Pakistanlı gazeteciler, Yasadışı Hindistan İşgali Altındaki Cammu ve Keşmir'deki (IIOJK) insan hakları ihlallerini gündeme taşımak amacıyla uluslararası araştırmacılar ve gazetecilerle iş birliği yapmalıdır.



Türkiye'nin Komşuları: Sorunlu İlişkiler



SEVRATUR YETKİN
www.kritikbakis.com

En büyük talihsizlik, 'kötü komşulara' denk gelmektir.

Osmanlı geçmişi nedeniyle Türkiye'nin birçok komşusuyla eskiye dayanan karmaşık ilişkileri var. Bu miras, bazı ülkelerde olumsuz duygular yaratmış durumda. Son 20 yılda Türkiye, ekonomik iş birlikleri, insani yardım ve kültürel bağlarla komşularla ilişkileri güçlendirmeye çalıştı ama bu her zaman siyasi anlamda tam bir karşılık bulmadı. Bugün etrafımızda çeşitli sorunlarla birlikte mecburi komşuluk içerisinde olduğumuz ülkelere baktığımızda, zor bir coğrafyanın ortasında vatanımızı muhafaza etmenin önemi daha iyi anlaşılır. Türk dış politikasının komşularla iyi geçinmek üzerine kurulu diplomatik geleneğine rağmen zaman zaman bir çok iç sorunun bile bu yakın komşulardan beslendiğini biliyoruz. En son esed rejiminin Suriyesi'nin PKK ve mezhepçi sol örgütlere verdiği desteği unutmamak. Coğrafyamızı değiştiremeyeceğimize göre, bu sorunlu ilişkileri yönetmeye devam etmek zorundayız. Sorun yaşadığımız komşularımızı kısaca özetlersek;

Türkiye ve Yunanistan

Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler tarihsel olarak karmaşık ve dalgalı bir seyir izlemiştir. Kıta sahanlığı, karasuları, hava sahası, adaların silahlandırılması ve EGAYDAAK (Egemenliği Türkiye tarafından tanınmayan adacık ve kayalıklar) gibi konular iki ülke arasında uzun süredir ihtilaf yaratıyor. Doğu Akdeniz'deki enerji aramaları özellikle 2019-2021 döneminde tansiyonu oldukça yükseltti. Türkiye ile Yunanistan, Avrupa'ya geçmek isteyen göçmenlerin geçiş noktası olması nedeniyle zaman zaman karşı karşıya geliyor. Özellikle sınır bölgelerinde (örneğin Meriç Nehri) yaşanan olaylar medyaya da sıkça yansıyor. Türkiye'deki Rum azınlığı ve Yunanistan'daki Türk azınlık hakları da sık sık gündeme

geliyor. Lozan Antlaşması'ndan kaynaklanan haklar konusunda iki taraf da zaman zaman birbirini eleştiriyor. Her iki ülke de NATO üyesi olmasına rağmen zaman zaman ittifak için de gerilim yaşıyorlar. Ancak ortak tehditler ve bölgesel istikrar ihtiyacı, zaman zaman işbirliğini de zorunlu kılıyor. Türkiye ile Yunanistan arasındaki başlıca ihtilaf, hangi ülkenin nerede deniz yetki alanına sahip olduğu konusunda. Türkiye, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni imzalamadığı için Yunanistan'ın tezlerini geçerli saymıyor. 2019-2021 arasında Türkiye'nin sondaj ve sismik araştırma gemileri (Oruç Reis, Barbaros vb.) bölgeye gönderilmiş, Yunanistan ve AB ülkeleriyle sert diplomatik krizler yaşanmıştı. Türkiye ile Libya'nın Ulusal Mutabakat Hükümeti arasında imzalanan deniz yetki alanları anlaşması, Yunanistan'ı ve Mısır'ı rahatsız etti. AB çoğunlukla Yunanistan'ın yanında duruyor ve Türkiye'ye yaptırım tehditleri gündeme geliyor. NATO tansiyonu düşürmeye çalışsa da iki ülke arasındaki askeri gerginlik zaman zaman çok ciddi boyutlara ulaşı.

Batı Trakya'da yaklaşık 120 bin civarında Türk kökenli Müslüman yaşamaktadır. Yunanistan bu topluluğu "Türk azınlık" değil, sadece "Müslüman azınlık" olarak tanımlıyor. Bu Lozan Antlaşması'ndaki ifadeye dayandırılıyor ama uygulamada kimlik sorunları yaratıyor. "Türk" adını taşıyan derneklerin kapatılması ya da kurulmasının engellenmesi en büyük sorunlardan biri. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Yunanistan'ı bu konuda birkaç kez mahkûm etti ama uygulama değişmedi. Azınlığın kendi öğretmenlerini atama ve eğitim müfredatında söz sahibi olma talepleri sınırlı kabul görüyor. Türk okullarının sayısı ve niteliği düşüyor. Türkiye, Batı Trakya'daki Müslümanların kendi müftülerini seçmesi gerektiğini savunuyor. Yunanistan ise müftü atamalarını devlet eliyle yapıyor. Bu da dinsel özerklik tartışmasını doğuruyor. Bazı raporlar, azınlık bölgelerinde kasıtlı ekonomik geri bırakılmışlık ve kamu

hizmetlerinden eşit yararlanamama sorunlarını dile getiriyor. Doğu Akdeniz'deki gerilimle birlikte azınlık meselesi, diplomatik kart haline gelebiliyor.

Türkiye ve Rusya

Rusya ile ilişkilerimiz de stratejik işbirliği ve ciddi rekabetin iç içe geçtiği karmaşık bir yapıya sahip. Türkiye NATO üyesi olmasına rağmen Rusya'yla denge politikası izliyor. Türkiye, Azerbaycan'ı destekliyor; Rusya ise Ermenistan'a daha yakın.

2020 Dağlık Karabağ savaşında bu fark net biçimde görüldü.

Libya konusunda da Rusya ile karşıt güçleri destekliyoruz. Türkiye ile Rusya ilişkileri her an gerilim yaşanabilecek kadar hassas.

İlişkiler “kontrollü rekabet” ya da “zoraki dostluk” şeklinde ilerliyor. Rusyanın Suriye rejimine ve PKK ya verdiği destek, Türkiye'nin Çeçen direnişine ve Ukrayna işgalinde Ukrayna'ya verdiği destek, karşılıklı satranç oyunu gibi, ilişkileri gerilimli bir zeminde tutuyor.

Rus doğalgazına bağlılık, nükleer enerji ve demir çelik tesislerinde Rus yatırımlarına karşılık Rusya'da Türk yatırımları ve bir çok kalemde ambargoya rağmen Türk mallarının ihracatı, Türk-Rus ekonomik ilişkilerini bu zeminde kararsız denge halinde sürdürüyor.

Türkiye ve İran

İran ile ilişkilerimiz hem iş birliği hem rekabet temelinde şekillenmiştir. Ortadoğu'daki iki büyük ve etkili ülke olmaları, bu ilişkiye jeopolitik bir derinlik ve aynı zamanda stratejik bir gerilim katıyor. Rusya ve İran, Suriye'de Esed rejimini desteklerken Türkiye uzun süre rejim karşıtı muhalifleri desteklemişti. Bu nedenle Suriye'de zaman zaman karşı karşıya gelmiştik. Zaman zaman İran'ın dolaylı yollardan PKK'ya göz yumduğu iddiaları Türkiye'de tepki topluyor. İran Şii, Türkiye Sünni ağırlıklı bir ülke. Bu mezhebi farklılık Ortadoğu'da taraf oldukları aktörleri de şekillendiriyor. Yemen, Lübnan, Bahreyn gibi ülkelerde Türkiye ile İran'ın farklı politikaları var. İran, Şii hilalini genişletmeye çalışırken Türkiye Sünni İslamcı hareketlere (örneğin Müslüman kardeşler) daha yakın. Türkiye, Azerbaycan'ı güçlü şekilde desteklerken İran, Ermenistan'da daha sıcak ilişkiler içinde... 2020 Karabağ Savaşı sonrası İran, Türkiye'nin bölgede artan etkisinden rahatsız oldu. İran, Azerbaycan sınırına askeri yığınak yaparak bir anlamda Türkiye'ye dolaylı mesaj verdi. İran'a yönelik ABD yaptırımları Türkiye'yi zor durumda bırakıyor. Zaman zaman İran'a yakın çevrelerin Türkiye'de mezhep temelli propaganda yaptığı iddiaları oluyor. İran'ın medya, sosyal medya ve bazı dini gruplar üzerinden nüfuz kurmaya çalıştığı yönünde raporlar yayınlanıyor. Bu durum “zorunlu komşuluk” anlamına geliyor.

Türkiye ile Ermenistan

Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkiler de tarihsel, diplomatik ve jeopolitik nedenlerden dolayı uzun süredir karmaşık ve gergin bir yapıya sahip. Ermenistan, 1915 olaylarını “soykırım” olarak tanımlıyor ve uluslararası tanıtım için yoğun çaba harcıyor. Ancak 1915 olayları, savaş koşullarında karşılıklı acılarla yaşanmıştı.

Bu mesele, iki ülke arasındaki ilişkilerde en büyük tarihsel engel. Ermenistan'ın 1915 iddialarını uluslararası alanda yayma çabalarını bırakması, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğüne saygı göstermesi, Türkiye'ye yönelik sınır ve toprak taleplerinden vazgeçmesi bekleniyor. Ermeni diasporası (özellikle ABD, Fransa ve Kanada'daki gruplar), Türkiye karşıtı lobi faaliyetlerinde çok etkili. Bu diaspora, Ermenistan hükümeti üzerinde baskı kurarak Türkiye ile yakınlaşmayı zaman zaman engelliyor. Türkiye, Azerbaycan ile Nahçıvan üzerinden kara bağlantısı kurulmasını istiyor (Zengezur Koridoru) Bu koridor Ermenistan topraklarından geçeceği için bölgesel tansiyonun odağı haline geldi... Ermenistan ise bu projeye direnç gösteriyor. Türkiye ile Ermenistan arasında zaman zaman diplomatik yumuşama olsa da; tarihsel meseleler, Dağlık Karabağ bağlamında Azerbaycan'ın hassasiyetleri, diasporanın etkisi ve bölgesel rekabet gibi unsurlar, ilişkilerin hızlı ilerlemesini zorlaştırıyor.

Türkiye ve Kıbrıs

Kıbrıs meselesine gelince, Türkiye ile Kıbrıs arasındaki ilişkiler uluslararası hukuk, etnik kimlik, jeopolitik ve Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları gibi birçok faktörle iç içe. Tarihsel arka plana bakacak olursak 1950'lerde Kıbrıslı Rumlar Enosis (Yunanistan'a bağlanma) hedefiyle hareket ederken Türk tarafı buna karşı çıkıyordu. 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Türkiye, Yunanistan ve İngiltere garantör ülke oldu. Ancak 1963'te Rumların Türklere karşı saldırıları (kanlı Noel) ve anayasal düzenin bozulmasıyla Kıbrıslı Türkler dışlandı. 1974'te Yunanistan destekli darbe sonrası Türkiye, uluslararası garantörlük hakkına dayanarak adaya askeri müdahalede bulundu. Bu müdahale ile Kıbrıs fiilen ikiye bölündü; kuzey'de Türkler, güneyde Rumlar. Türkiye, KKTC'de önemli bir askeri varlığa sahip. Kıbrıs Türk halkı bu varlığı bir güvence olarak görürken, Rum tarafı Türkiye'yi “işgalci” olarak tanımlıyor. Çözüm müzakerelerinde en tartışmalı konulardan biri, Türk askerinin adadaki varlığı. Crans-Montana Görüşmeleri (2017) dahil birçok müzakere başarısız oldu. Rum tarafı, AB üyeliği ve uluslararası tanınmadan aldığı güçle “tek devlet” çözümünü dayatmaya çalışıyor.

Sonuç olarak biraz yalnız bir ülkeyiz... Bu yalnızlık mutlak değil ama ilişkiler her zaman “komşu gibi komşu” sıcaklığında da değil. Balkanlar, Kafkaslar, Orta Doğu gibi siyasi açıdan çalkantılı bölgelerin kesişim noktasındayız. Bu bölgelerdeki ülkelerin çoğuyla tarihsel, etnik veya politik sorunlar var. Irak'ta istikrarsızlık, Ermenistan'la tarihsel sorunlar, Yunanistan'la Ege ve Kıbrıs gerilimleri... Velhasıl Türkiye'nin konumu çok stratejik ama aynı zamanda “zor bir mahallede” yer alıyor... Umarım bu ilişkiler gelecek dönemde iyileştirilir ve “normalleştirme süreci” tam anlamıyla uygulamaya konur. Karşılıklı ekonomik çıkarların ve bölgesel iş birliklerinin ön plana çıkmasıyla ilişkiler zamanla düzelebilir. Bunun için de aktif ve sabırlı diplomasi gerekiyor.

Batı Kör Değil, Ancak Göremiyor



YAZAR: BOAVENTURA DE SAUSA SANTOS

KAYNAK: [HTTPS://ZNETWORK.ORG](https://znetwork.org)

Batı Kör Değil, Ancak Göremiyor

Jeffrey D. Sachs ile samimi bir diyalog içinde

İçinde bulunduğumuz geçiş toplumuna dair birçok metin kaleme aldım. Her yazışımada, Gramsci'nin meşhur düşüncesi aklıma gelir: Ne eski tamamen yok olmuştur ne de yeni tamamen kendini kabul ettirmiştir; geçiş, kimi çevirilerde 'canavarlar' olarak aktarılan hastalıklı (morbid) fenomenlerin zamanıdır. Dünyada olup bitenler, "geçiş" kavramının zamanımızı tanımlamak için hâlâ yararlı olup olmadığını sorgulamama neden oluyor. Giderek artan bir kanaatle düşünüyorum ki, eğer koşullarımızı betimlemek için ünlü ve özlü ifadelerle başvurmak gerekiyorsa, en iyi tercih Goya'nın 1799 tarihli aquatint (asit baskı) eseri *El sueño de la razón produce monstruos* ("Aklın uykusu canavarlar üretir") olacaktır. Hareket metaforu yerine durum metaforu.

Ukrayna'daki savaşın başlangıcından bu yana, Jeffrey Sachs'ın (JS) analizine katılıyorum ve hatta görüşlerimizin kesiştiği noktalar üzerine mesaj alışverişinde de bulunduk. JS, 11 Nisan'da OtherNews'te yayımlanan "Yeni Uluslararası Düzenin Doğuşu" başlıklı yazısında, zamanımızı tanımlamak için "geçiş" kavramını kullanıyor: 15. yüzyıldan beri Batı'nın (son yüz yıldır ise ABD'nin) hâkimiyetinde olan tek kutuplu bir dünyadan, Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın merkezinde yer aldığı çok kutuplu bir dünyaya geçiş. Bu geçişin sağlanması için JS'nin temel önerisi, Hindistan'ın

yükselişi (ki bu yükselişi Çin ile olumlu yönde karşılaştırıyor) ve bu yükselişin, Hindistan'a BM Güvenlik Konseyi'nde daimi üyelik verilmesini sağlayacak jeopolitik bir dönüşüme dönüştürülmesi üzerine kurulu.

JS'nin önerisine karşı değilim; ancak Hindistan'ın, nüfusunun %20'sinden fazlasını (Müslümanları) ikinci sınıf vatandaşlara dönüştüren siyasi Hinduizm nedeniyle, demokratik tarihinin en kötü dönemini yaşadığı bir zamanda övülmesi sorunludur. Öte yandan, JS'nin bu önerisine atfettiği öneme katılmıyorum. Önerisi ne yazık ki iki hatalı öncüle dayanıyor: Birincisi, Birleşmiş Milletler'in hâlâ bir ölçüde etkinliğe sahip olduğu; ikincisi ise, bir tek kutuplu dünya düzeninin mevcut olduğu varsayımı. JS belki de çaresizce BM'nin uluslararası rolüne inanmaya devam ediyor. Ancak her gün, bir yılı aşkın süredir, tüm dünyaya hergün canlı olarak yayımlanan Gazze soykırımından sonra BM'ye inanmak mümkün mü? Balkanlar, Irak, Suriye, Libya, Yemen, Afganistan ve Ukrayna'da tolere edilen tüm yalanlardan sonra hâlâ BM'ye inanmak mümkün mü? İki trajik gerçeği hatırlayalım: Bu yalanların tümü yayımlandıkları anda güvenilir bir şekilde ifşa edilmişti ve bunları ifşa edenler ağır sonuçlara katlandı: susturuldu, sınır dışı edildiler, medya ve yargı baskısına uğradılar. Tüm bu yalanlar, yıllar sonra —çoğu kez bizzat bu yalanları yayan kurumlar ya da onların sözcüleri tarafından— doğrulanmış oldu;

ister New York Times ister Washington Post olsun, ya da bunların dünya genelindeki hegemonik medyaya sinyal ileten devasa yankı odaları. Haklı olanlara, doğru olmanın yasak olduğu bir dönemde doğruyu söyledikleri için özür dilenmedi; yalanlara dayalı saldırılarla yerle bir edilen halklara da hiçbir tazminat ödenmedi. Libya'nın bir zamanlar dünyanın en iyi kamu sağlık sistemlerinden birine sahip olduğunu hatırlayan kaldı mı?

İkinci öncül, tek kutuplu bir dünya düzeni olduğu varsayımdır. Sovyet Bloku döneminde bile dünya düzeninin gerçekten tek kutuplu olup olmadığına dair tartışmaya burada giremeyeceğim. Her ne olursa olsun, bir süreliğine böyle bir düzen mevcuttu. Örneğin, 2005 yılında Narendra Modi'nin insan hakları ihlalleri nedeniyle (2002'de Gujarat'ta İslamcıların katledilmesi) ABD'ye girişinin yasaklandığı dönemde böyle bir düzen vardı. Peki, bugün bir savaş suçlusu ABD Kongresi tarafından ayakta alkışlanırken böyle bir düzen hâlâ mevcut mu? En çok güce sahip olan ülkenin en çok kargaşaya neden olduğu bir dünya, sadece bu nedenle tek kutuplu olarak tanımlanıyorsa, bu aslında bir dünya düzensizliği değil midir? Bugün Çin hakkında söylenenlere inanmak mümkün mü, eğer beş yıl önce Çin hakkında söylenenler doğruysa (şu anda ortaya çıkanlar uzun süredir perde arkasında hazırlanıyor olsa bile)? En güçlü demokratik ülkenin başkanının “en iyi dostları”nın hepsi otokratlardan oluşurken, demokrasi/otokrasi ikiliğine dayalı bir tek kutuplu düzenin sağlamlığına inanmak mümkün mü? Son birkaç yıldır (özellikle 11 Eylül'den bu yana) Amerikan siyasi sınıfı, dünya düzeni fikriyle değil, imparatorluk hâkimiyeti fikriyle yönlendiriliyor. Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi ya da Wolfowitz Doktrinini okuyun; burada, “kolektif eylem organize edilemediğinde” ABD'nin uluslararası sahnede bağımsız hareket etmesi gerektiği açıkça belirtilir. Bu bir düzen ilkesi değildir. Bu, bir kargaşa ilkesidir.

Yoklukların sosyolojisi: Aklın uykusu

JS'nin tüm öngörüsüne rağmen, onun analizleri ve önerileri iki yokluğa —iki gerçekliğe— yol açmaktadır. Bu gerçeklikler var olmalarına rağmen, yokmuş gibi üretilmekte ve bu nedenle herhangi bir teşhis ya da çözüme katkı sunamamaktadır. Bu tür gerçekliklerin yokluğu, analistin iradesinin bir sonucu değildir. Analizin epistemolojik önvarsayımlarından kaynaklanmaktadır. Bu da, aklın uykusunun bir sonucudur. Batı'nın temel sorunu, dünyayı getirdiği mevcut durumdan ziyade, tarihsel süreci boyunca neden olduğu epistemik soykırımdır (epistemicide); başka bir deyişle, egemenliğini dayatmak ve her türlü direnişi etkisiz hâle getirmek için aktif biçimde yok ettiği dünya bilgileri ve deneyimlerindedir. Bu yıkım yalnızca bedenlerin ve yaşam biçimlerinin yıkımı değildir. Aynı zamanda bilgi, bilgelik ve etik anlayışların; insanların ve ulusların birlikte yaşama biçimlerinin; doğayla, yaşayanlarla ve ölümlerle, zamanla ve mekânla kurulan ilişkiler kültürünün yıkımıdır. Bu çok yönlü yıkım, belirli

bir körlük biçimi üretmiştir: görmeden bakmak, anlamadan açıklamak, gözlemlenmeden gözlem yapılabileceğini bilmeden gözlemlemek. Pek çok yokluk arasından özellikle ikisini ayırt ediyorum: dost/düşman ikiliğinin ötesinde olan farklı/yararsız olan ve düzen/düzensizlik ikiliğinin ötesinde olan yaşamak ve yaşamaya izin vermek.

Farklı ve Faydasız Olan

Sömürgecilik ve kapitalizm, modern egemenliğin ikiz biçimleridir. Her ikisi de hiyerarşik mantıklara dayanır: üstün/aşağı, sahip/sahipsiz. Her iki durumda da birinci kategori ikinciye belirler. Aşağı olan, yalnızca üstün olanın çıkarları açısından aşağıdır; başka birçok ölçüte göre üstün olabilir, ancak bu üstünlük, üstün olan için önemsizdir. Sahip olan, neyin (maddi ya da maddi olmayan) değerli olduğunu ve kimin neye sahip olduğunu tanımlar; sahipsiz olan ise, sahip olan açısından değersiz veya var olmayan pek çok şeye sahip olabilir. Bu iki mantık, egemenliğin farklı yüzlerini ortaya koysa da iç içe geçmiş durumdadır. Değerli bir mülke sahip olmaksızın üstün olmak, terimsel olarak bir çelişki, bir oksimorondur. Bu iki mantık, iki tür dikotomik egemen toplumsal ilişki yaratmıştır: yararlı ve zararlı; dost ve düşman. İlk tür, Jeremy Bentham tarafından; ikincisi ise Carl Schmitt tarafından iyi biçimde teorize edilmiştir.

Batı'nın sömürgeci kapitalist düşüncesi, insanların farklı ve yararsız olanın önemini kavramalarını sistematik biçimde unutturmuştur; çünkü bu iki unsur, hiçbir şekilde söz konusu iki hiyerarşik mantığa uymaz. Bu nedenle Batı ya onları tamamen görmezden gelmiş ya da tehdit oluşturmamayan ve artık alan olarak gördüğü bir yere — sanata — sürgün etmiştir. Böylece onlara “gereksizlik” havası kazandırmıştır.

Yaşamak ve Yaşamaya İzin Vermek

Yukarıda değinilen sömürgecilik ve kapitalizme ait iki hiyerarşik mantık, 15. yüzyıldan bu yana yaşamı ve ölümü belirlemiştir. Korunmaya değer yaşam, üstünlerin ve sahip olanların yaşamı olarak tanımlandığından — ve dünya nüfusunun ezici çoğunluğu bu kategorilere dâhil olmadığından — modern çağ, ölüm deneyimiyle ve hatta ölümün seyirlik bir gösteriye dönüşmesiyle şekillenmiştir. Ölüm yalnızca aşağı konumdaki, mülksüz insanlar için değil; tüm canlılar, doğa ve genel olarak yaşam için de geçerliydi. Üstünlerin değerli doğal kaynaklar üzerindeki mülkiyetlerini biriktirdikleri nehirlerin, dağların ve ormanların ölümü; teolojik, etik, bilimsel ve her şeyden önce ekonomik gerekçelerle meşrulaştırılmıştır. İşte bu şekilde, bugün içinde bulunduğumuz ekolojik çöküş çağının eşğine geldik. Gazze'deki etnik temizlik, insanlara, insan altı varlıklara ve insan olmayan varlıklara yönelik uzun bir etno-sosyal-doğal temizlik tarihinin en son iğrenç bölümüdür. 15.yüzyıldan bu yana egemenliğini sürdüren aynı epistemik ve etik öncüllere dayanan bir dünya düzeni — ister tek kutuplu ister çok kutuplu olsun — yaşa ve yaşat ilkesinin egemenliğini sağlamaya hiçbir katkı sunmayacaktır.

Sonuç

Tek kutuplu bir dünyadan çok kutuplu bir dünyaya geçişin kendisi, ne iyi ne de kötü bir durumdur. Gerçek alternatif, farklılık ve yararsızlık alanlarını birer medeniyet değeri olarak genişletmektir: farklılık, çeşitlilik; yararsızlık ise başka tür bir yarar (usefulness-otherwise) olarak ele alınmalıdır. Gerçek alternatif, yaşamın değerine değer vermektir — ki bu değer ancak yaşayarak ve yaşamaya izin vererek saygı görebilir.

Beş yüzyıllık kültürel, epistemik ve etik aşılardan (indoktrinasyondan) sonra, Batı düşüncesinin çok kutuplu bir dünyanın yaratılmasını tasarlayabileceği ya da bu süreçte öncü bir rol oynayabileceği konusunda ciddi şüphelerim var. Batı, asla eşitler arasında bir eş olmayı öğrenemeyecektir. Dahası, farklı olana ve yararsız olana, yaşamak ve yaşamaya izin vermeye dair değerler; JS'nin umut beslediği dünya bölgelerinde — Asya, Afrika ve Latin Amerika'da — Batı'nın egemen düşüncesine kıyasla çok daha güçlü şekilde mevcuttur.

Ancak bu gerçek, kendi başına bir güvence değildir. Zira beş yüzyıllık küresel egemenliğin ardından, Batı düşüncesi özellikle bu bölgelerdeki ülkelerin elitlerinde sinsice yer edinmiştir — ki bu elitler, büyük olasılıkla yeni (ama aslında eski) çok kutuplu dünyayı şekillendirecek olanlardır. Bu nedenle, benim için bu bölgelerin sömürülen ve ezilen sınıfları, çok yüzyıllık epistemik soykırımla (epistemicide) mücadele etme gücüne en çok sahip olanlardır. Bunu da, kendi çok yüzyıllık deneyimlerinden güç alarak gerçekleştireceklerdir. Bu deneyim her zaman savaş ile devrim arasında salınmıştır. Bugün, eğer hâlihazırda içinde değilsek bile, Üçüncü Dünya Savaşı'na uyurgezerlik edencesine ilerlerken; belki de devrim ve kurtuluş kavramlarını yeni terimlerle yeniden ele almamız gerekiyor.

Ancak o zaman, kapitalizm ve sömürgeciliğin uykuda bıraktığı akıl yeniden uyanabilir.



Cumhuriyet'in ilk mimarlarından olan Arif Hikmet Koyunoğlu'nun hatıraları (Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu, Anılar,Yazılar, Mektuplar, Belgeler) adıyla, Yapı Kredi Yayınları tarafından 2008 yılında yayımlandı. Arif Hikmet Koyunoğlu yayımlanan hatıralarında, Osmanlı Devletinin son dönemleri ile Cumhuriyet 'in ilk yıllarında şahit olduğu olayları naklederken, bazı tarihi hadiselerin arka planına da ışık tutmuştur. Bunlardan en önemlilerinden birisi de Türk Ocaklarının kapatılışına ilişkin olarak anlattıklarıdır.

Arif Hikmet Koyunoğlu, 23 Nisan 1930 tarihinde Ankara'da açılan Türk Ocağı Genel Merkezi binasının mimarı olduğu gibi, aynı dönemde Türk Ocakları'nın yönetiminde de görev almıştır. Koyunoğlu'nun Türk Ocakları'nın kapatılmasına ilişkin hatıralarına geçmeden önce, Türk Ocakları'nın tarihini hatırlamakta fayda vardır.

1931 Yılında Kapatılana Kadar Türk Ocakları

1911 yılında 190 Tıbbiye talebesi bir beyanname imzalayarak dönemin önde gelen münevverlerine gönderirler. Bu beyannamede, Türk kavminin “hayat-ı inkıraz yaşadığı”, kendilerinin bu duruma selefleri gibi lâkayd kalamayacakları açıklandıktan sonra, muhataplarını “Nesli müstakbel temiz, miskinliği günah, faaliyeti ibadet bilen, müteşebbis kuvvetli ve servet sahibi” bir millet meydana getirmek için “ilmi ve fiili işbirliğine” davet etmişlerdir.

Mehmet Emin, Ahmet Ağaoğlu, Ahmet Ferit, Yusuf Akçura, Mehmet Ali Tevfik, Fuat Sabit gibi devrin önemli münevverleri bu daveti kabul etmişler ve öğrenci temsilcileri ile 20 Haziran 1327

(3 Temmuz 1911) tarihinde, Ağaoğlu'nun evinde bir toplantı yapmışlardır. Bu toplantıda “milliyet esâsına müstenid” bir derneğin kurulmasına ve “Türk Ocağı” adı altında faaliyete geçirilmesine karar verilmiş, Cemiyetin resmi kuruluşu 9 Mart 1328 (22 Mart 1912)'de gerçekleşmiştir.

Bu beyannamenin yayınlandığı dönem, hakikaten bir inkıraz dönemidir. Müslim ve Gayr-i Müslim tebaanın bir arada tutulmasını hedefleyen “İttihad-ı anasır” politikası çökmüş, bu politikanın arkasından, hiç değilse Müslüman unsurların aynı çatı altında bir arada yaşamasını öngören “Osmanlıcılık” politikası da fazla umut vaad etmemektedir.

Bu dönemde Türkçülük hareketi, ayrılıkçı hareketlere tepki olarak doğmuştur. Türkçülük hareketinin gelişmesinde, Çarlık Rusyası'na karşı mücadele edip, memleketlerini terk etmek zorunda kalan Kırım'lı, Kazan'lı ve Azerbaycanlı aydınlar çok önemli katkılar sağlamıştır. Kurulduğu tarihten itibaren Türk tarihi ve dili, Türk Ocakları'nın ağırlıklı ilgi alanını teşkil etmiştir. Cemiyetin kuruluş nizamnamesinde siyasetle uğraşmamak temel esaslardan sayılmakla birlikte, şartların zorlamasıyla, Cemiyet hiçbir zaman siyasetin dışında kalamamıştır. Türk Ocakları mensupları, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra, gerek işgalci kuvvetlere, gerekse Osmanlı hükümetine karşı

tavır almışlar, bir kısmı Anadolu'ya geçerek milli mücadeleye bizzat iştirak etmişlerdir. Bu siyasi tavırları dolayısıyla, Türk Ocakları Genel Merkezi işgal kuvvetleri tarafından ilk basılan ve kapatılan yerlerden biri olmuştur.

Milli Mücadele'nin kazanılmasından sonra, Türk Ocakları, bütün Türkiye'de yeni baştan teşkilatlanmıştır. 1922 yılında başlayan teşkilatlanma çalışmaları neticesinde, 1931 yılında şube sayısı 278'e ve üye sayısı 32.000'e ulaşmıştır. Bu dönemde Türk Ocakları, Cumhuriyet'in fikir, kültür ve düşünce politikasını halka yayma vasıtası olarak devlet tarafından desteklenmiştir. Nitekim, Bakanlar Kurulu'nun 02 Aralık 1924 tarihli toplantısında, Türk Ocaklarının “on iki senedir halkçılık ve milliyetçilik düsturlarını memleketin en uzak köşelerinde neşir ve tamime çalıştığı” belirtilerek kamu yararına çalışan bir dernek olduğu kabul edilmiş, 01 Nisan 1925 yılında toplanan Bakanlar Kurulu, “Türk gençliğinin fikir ve seciyesinin inkişafına ve milli benliğinin tebellürüne hadim olan Türk Ocakları” na ihtiyaçlarını karşılamak üzere, Türkiye'den ayrılan Ermenilere ve mübadil Rumlara ait gayrimenkulleri tahsis etmiştir. Ayrıca, Bakanlar Kurulunun 03 Mayıs 1925 tarihli toplantısında, “Harsi ve medeni inkişafımıza başlıca avamilden addolunan Türk Ocakları'nın vazifelerinde muvaffak olmalarını temine çalışmak hükümetin siyaseti icabatındandır” denilerek, Türk Ocakları'na yardım edilmesi kararlaştırılmıştır.

1927 yılında toplanan Türk Ocakları 4'üncü Kurultay'ında, Türk Ocakları Yasası'nda değişiklik yapılmış ve Yasanın 3'üncü maddesine, “Cumhuriyet, milliyet, muasır medeniyet ve halkçılık mefkûrelerini takip eden Türk Ocağı, bu mefkûreleri tahakkuk ettirmekte olan Cumhuriyet Halk Fırkası ile devlet siyasetinde beraberdir.” ibaresi konularak, Ocak CHF (Cumhuriyet Halk Fırkası) nin yan örgütü haline getirilmiştir.

Ancak, 1930 yılında yaşanan Serbest Fırka tecrübesinden sonra, Türk Ocakları CHF iktidarının gözünden düşmeye başlamıştır. Belediye seçimlerine giren SCF (Serbest Cumhuriyet Fırkası)' ye halkın umulandan daha fazla teveccüh göstermesi, hem bu partiyi kurduran Mustafa Kemal'i, hem de CHF yönetimini kaygılandırmış, neticede bu demokratikleşme denemesi SCF'nin kapatılması ile sonuçlanmıştır. Serbest Fırka hadisesinden sonra Gazi bir heyet oluşturarak uzun bir yurt gezisine çıkmış, bu gezide halkın CHF'ye duyduğu kızgınlığın sebebini ve çözüm yollarını araştırmıştır.

Mustafa Kemal, gittiği yerlerde Türk Ocakları'nı da ziyaret ediyor, burada yaptığı konuşmalarda Ocakların CHF ile birlikte çalışmalarını istiyordu. Mesela, 04.02.1931 'de Aydın Türk Ocağı'nda yaptığı konuşmada, “Türk Ocakları Halk Fırkası'nın hars şubesidir.” diyordu. Aslında Gazi bu ziyaretlerinde, Türk Ocaklarının Cumhuriyet Halk Fırkası ile birlikte hareket etmediğini tespit etmişti. Cemiyet, 1927'de Türk Ocağı Yasası'nda yapılan değişiklikle kendisine verilen vazifeyi gereğince yerine getirmiyordu.

Bu kanaat, Türk Ocakları'nın kapatılma sürecini başlatmıştı. Gazi'nin kafasında, Halk Fırkası'nın hars şubesi olarak çalışacak yeni yapı, "Halk Evleri" olarak şekillenmişti. 1931 yılının Mart ayında, muhtelif gazetelerde yayımlanan haber ve yorumlarda, Türk Ocakları'nın kapatılarak CHF'ye katılacağı hususları işleniyordu. Hatta Falih Rıfkı Hakimiyet-i Milliye'deki yazısında, Türk Ocaklarının oy potansiyeli olan gizli bir parti niteliğinde olduğundan, ileride ikinci bir SCF örneği olabileceği ihtimalinden bahsediyordu.

Nihayet, 25 Mart 1931 tarihli gazetelerde yayımlanan açıklamasında Atatürk; "Türk ocaklarının yeni esasları siyasî ve tatbiki sahada tahakkuk ettiren fırkamla ve bütün mânâsiyle yekvücut olarak çalışmalarını münasip gördüm. Bu kararım ise, milli müessese hakkında duyduğum itimat ve emniyetin ifadesidir. Aynı cinsten olan kuvvetler müşterek gaye yolunda birleşmelidir." diyerek kapatma talimatını vermişti.

10 Nisan 1931 tarihinde yapılan Türk Ocakları'nın son olağanüstü kurultayında; Türk Ocakları Cemiyeti'nin feshine, bu cemiyetin haiz olduğu bütün hakların, bütün vecibeleri ile birlikte CHF' na devrine karar verilmiştir. Türk Ocakları'nın yerini alan halkevleri, CHP'ye devredilen ocak binalarında ve ocaklıların imkânları ile faaliyetlerini sürdürmüştür. CHF'nin alt kolları gibi çalışan halkevleri, 8 Ağustos 1951'de 5830 numaralı kanunla kapatılınca, kullandıkları binalar hazineye devredilmiştir. Türk Ocakları'nın fesih gerekçelerini SSCB'nin baskılarına bağlayanlar da vardır. Bu düşüncede olanlara göre, 1930-1931 yıllarında Rusya'nın Ankara Büyükelçisi, Ocakların Rusya'daki Türklerle fazla ilgilenmesinden duyduğu endişeyi Hariciye Vekili Tevfik Rüştü'ye bildirerek tedbir alınmasını istemiştir.

Arif Hikmet Koyunoğlu'nun Hatıralarında Türk Ocakları'nın Kapatılması Hadisesi

Arif Hikmet Bey, Türk Ocağı'nın kapatılması öncesinde ve sonrasında şahidi olduğu olayları hatıratında aşağıdaki gibi anlatmaktadır.

"Türk Ocağı açılmıştı. Bu benim amacıma uygun bir teşekküldü. Türklüğün yükselmesi, bu aziz milletin bütün anlamıyla yüksek bir seviyeye ulaşması için çaba sarf eden bu hayırlı cemiyet benim çalışmalarım için de ideal bir yer olacaktı. Ben de ona katıldım ve kendi alanımda, ocak büyüklerinin de teşvikiyle senelerce çalıştım. Ocak'ın asıl beğendiğim hali, onun hiçbir siyasi teşekkülle alakadar olmaması, yalnız ilm ü irfan sahasında ve hiçbir tesir altında kalmayarak çalışması idi. İlmi, fenni, edebi konferanslar; lisan, musiki dersleri verilirdi ve büyük kitaplığımızda yüzlerce genç istedikleri gibi serbestçe çalışırlardı. Milletçe sevilen bu müessese günden güne üremekte idi. Bütün azaları münevver ve memleketlerinin sevilmiş adamları idi.

Ocak'ın merkez binasını yapmak da bana nasip olmuştu. Ankara'da henüz inşaatını bitirmek üzere olduğum Maarif Vekaleti ve Etnoğrafya Müzesi binalarından sonra bu mühim eseri yapmak da bana nasip olduğundan çok sevinçliyim. Ne ise, ben inşaata devam ederken Ocak hakkında bazı kıvıldamalara şahit oldum.

O zaman Keçiören devletin birçok büyüklerinin oturdukları bir yerdi. Hepsinin burada evleri vardı. Hatırimda kalanları yazıyorum: Hamdullah Suphi, Ağaoğlu Ahmed, Süreyya, Recep Peker, Yusuf Akçura, Kazım Özalp... Sıra ile evlerimizde toplanır, konuşur, dertleşir ve güzel saatler geçirirdik. Bu toplantılarımıza Atatürk de muntazam katılırdı.

Bir akşam Hamdullah Suphi'nin köşkünde toplanmıştık. Söz Türk Ocaklarına gelmişti. Atatürk ani olarak Hamdullah'a sordu: " Kaç Ocak şubesi ve ne kadar azası var? " Ben Merkez Heyetinde aza olup bu işlerle uğraştığım için Hamdullah yüzüme sorar gibi bakmıştı. Söze başladım ve " 276 şubemiz ve 32 bin üyemiz var, Paşam , " dedim. Paşa hayret eder gibi biraz düşündü ve: "O kadar çaba sarf ettiğimiz halde bizim Halk Fırkası'nın bütün üyesi ancak 4 bin kadar. Korkarım, siz hükümete bir beyanname vererek siyasi bir hale geçerseniz, bizim parti ortadan siliniverir." Hamdullah cevap verdi: " Paşam, Ocak'ımız siyasetle alakadar değildir. O, bilim, hars ocağıdır. Bizim yegâne amacımız milletimizin medeni sahada yükselmesidir. Biz Ocak duvarları arasında siyasete ait tek bir kelime konuşmayız ve bundan başka bir emelimiz yoktur. " Bu sözlerden sonra başka konulara girildi ve bu akşam toplantımızda böyle ve biraz düşündürücü olarak sona erdi.

Türk Ocakları merkez binasının inşaatı bitmiş gibi idi. Yalnız, yapılmasını çok istediğimiz bir misafir salonunun tezyinatı kalmıştı. Salona iskele kurmuş ve işe başlamıştım. Yerlerin boya ile kirlenmemesi için iskelenin üstünü yan yana tahtalarla kapatmıştım. Ben çalışırken salondan içeri birkaç kişi girdi. Onlar beni görmüyorlardı, fakat tahtaların aralığından onları görüyordum. Bunlar Recep Peker, Saffet Bey ve diğer Halk Fırkalı arkadaşları idi. Aralarında konuşarak bizim binayı paylaşıyorlardı. Karşıdaki oda riyaset, yanındaki umumi katip, son büyükçe oda müfettişlerin olur, diye konuşuyorlardı. Çıkıp gittiler. Ben de üzülerken işime devam ettim. Akşamüzeri Hamdullah Bey gelmişti. Anlattım ve " Korkarım biz, severek, bin bir güçlülkle ortaya çıkardığımız binamızdan atılacağız," dedim. Hamdullah Bey üzülerken beni teselli etti. " Korkma, böyle bir şey olamaz. " dedi.

Binayı tamamen bitirmiştik. Severek yaptığım el işlerimin bir katalogu gibi her an gözlerimin önünde beliren bu salonu güzelce döşedik. Binanın açılış merasimi yapıldı. İskele üzerinden konuşmalarını dinlediğim zevat kahvelerini içtiler. İşin iç yüzünü bilmeyen arkadaşlar da çok sevinçli idiler, beni tebrik ediyorlardı. Bense başımıza gelecekleri düşünerek çok üzüliyordum. Bu halimi gören arkadaşlardan Hasan Ferit Bey yanıma gelmiş ve " Hikmet, hasta mısın? Çok durgun bir halin var! " demişti.

Biraz daha zaman geçti. Türk Ocakları'nın Halk Fırkası'yla birleşmesi istenmişti. Türk Ocakları bu teklifi kabul etmemişti. Nihayet 10 Nisan 1931 tarihinde fevkalade kurultay toplanmasına zaruret hasıl olmuştu. Fakat nizamname hükümlerine uygun bir şekilde bütün Ocak şubelerine tamim yapılamadığı için şube

delegelerinin birçoğu kurultaya iştirak edememiş, ancak Ankara'da bulunan Ocak'lı mebuslar Ocak şubelerini temsil etmek suretiyle kurultay toplanmıştı. Kurultayda seçilen hususi bir encümenin Türk Ocakları'nın kapanması ve Halk Fırkası ile meczedilmesi hususunda verdikleri rapor aynen kabul edilmiş ve Ocakların binalarına, eşyalarına, kitaplarına, antika koleksiyonlarına, hasılı her şeyine Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından el konulmuştu. O günlerde Halk Fırkası büyükleri Ocakların amansız bir düşmanı halini almışlardı. Onlara her fenalığı yapıyorlardı. Benim gibi memur olmayan kimselerin de her fırsatta işlerini baltalıyorlardı. Onlar karşılarında herkesin boyun eğmesini, zelil bir biçimde yalvarmalarını istiyorlardı. Bunu yapacak bir yaradılıştan değildim. Artık yaptığım birçok işlerden alacaklarımı alamayacağımı anlayarak bir yere başvurmak istemedim. Talihimin açacağı yeni yollardan ilerlemek için, hiçbir şey düşünmeden yeniden çalışmaya başladım ve bugüne kadar geldim. İlerisini kadere bırakıyorum.

(Kapanıştan Sonra)

Burada sebebini yazmıyorum. Devlet, Türk Ocakları'nın kapatılmasını istemiş ve " Bir kongre yaparak kendiniz fesih kararı alınız! " diye emir vermişti. Ocakların bütün binaları, eşyaları, her şeyi hükümete (aslında Cumhuriyet Halk Partisine) geçmişti. Benim yirmi bin lira kadar alacağım vardı. Ben Ocak'tan proje ve nezaret ücreti paramın çok azını almıştım. Gayem, işin sonunda elime toplu bir para geçmesi ve bununla Avrupa'ya giderek bir müddet mimari etütler yapmamı temin içindi.

Bu vaziyet karşısında hangi makama başvurduğuma bir cevap bile alamadım. Cumhuriyet Halk Partisi'ne müracaat ettim, "Yaptığım binanın bugün sahibi sizsiniz, paramı verin, " dedim, aldırmadılar. En son müracaatıma fırka katib-i umumisi Recep Peker beyin gönderdiği mektubu hazin bir hatıra olarak saklıyorum (Belge 39). Nihayet hakkım olan ve bütün kuvvetimle gece gündüz çalışarak ve muvaffak olarak yaptığım bu eserimin parasını da alamayınca yine bir sıkıntı devresi başlamıştı. (shf. 272-274)

Türk Ocakları, 18 yıllık fasıladan sonra, 10 Mayıs 1949 tarihinde Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından yeniden açılacak, ancak mal varlıklarının iadesi bir daha mümkün olmayacaktır.

Yararlanılan kaynaklar

ARIKAN Mustafa, DENİZ Ahmet; Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlakının Tasfiyesi, <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s15/arikan.pdf>

BAYDAR, Mustafa; Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları, Menteş Yayınları, 1968. /

TEVETOĞLU; Fethi; Hamdullah Suphi Tanrıöver, Kültür Bakanlığı, 1986.

TUNCER Hüseyin, HACALOĞLU Yücel, MEMİŞOĞLU Ragıp; Türk Ocakları Tarihi Açıklamalı Kronoloji 1912-1997, Cilt: 1-2, Türk Ocakları Genel Merkezi, 1998.

ÜSTEL, Fusun; İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912- 1931), İletişim Yayınları, 1997.



Büyük Çatışmaların Test Sahaları



KEMAL ÖZTÜRK

www.kritikbakis.com

Türkiye Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler ile bir toplantı öncesi konuşma fırsatı buldum. Doğal olarak konu Suriye'ye geldiğinde durumun ne olduğunu sordum. Şöyle dedi: “Ürdün’de yaptığımız toplantıda IŞİD ile mücadele etmek için kurduğumuz mekanizma yakında hayata geçecek. Bu konuda kararlıyız. Bizim için bir diğer önemli konu terör örgütü de silahları bırakacak ve kendini feshedecek. Tüm bunlar için İsrail sürekli sorun çıkarmaya çalışıyor. Ancak beyhude, biz kararlarımızı uygulayacağız.”

SURİYE, İSRAİL-TÜRKİYE ÇATIŞMA TESTİ ALANI

İsrail bu yazının yazılışı saatlerde Kuneytra üzerinde savaş uçakları uçuruyordu ve el altından desteklediği küçük Dürzi gruplar da Kuneytra’da Suriye ordusuyla çatışmalara girmişti.

Aynı saatlerde Cumhurbaşkanı Erdoğan İtalya dönüşü uçakta yaptığı açıklamada, “İsrail’in saldırıları yeni Suriye yönetimini baltalama girişimi. Suriye’nin toprak bütünlüğü bizim için vazgeçilmezdir, bir oldubittiye müsaade etmeyeceğiz” dedi.

İsrail yeni Suriye yönetimini ve Suriye’de oluşan yeni jeopolitik durumu kendisi için tehdit olarak algılamaya başladığı günden buyana sürekli olarak ülkede karışıklık çıkarmaya ve Türkiye’yi test etmeye çalışıyor. İsrail medyasında ve düşünce kuruluşlarında İsrail-Türkiye çatışmasının muhtemel sonuçları üzerine raporlar yayınlarak durumun ciddiyetini anlatıyor güya. Bu

kadarla kalmıyorlar, özellikle İngiltere ve bazı Arapça yayınlarda Suriye konusunda yayınlar yaparak Türkiye aleyhine propaganda yapıyor.

Tüm bunlar Suriye sahasının Türkiye-İsrail çatışma riskini test etme alanı olarak kullanıldığının göstergesi. İsrail Türkiye’nin ne kadar ciddi olduğunu, yeni Suriye yönetiminin Ankara için ne kadar vazgeçilmez olduğunu ve İsrail’e karşı ne kadar sertleşebileceğini öğrenmeye çalışıyor bu test sürecinde.

TÜRKİYE İSRAİL’E KARŞILIK VERİR

Türk Silahlı Kuvvetlerinde üst düzey bir komutanla yaptığım görüşmede İsrail ile Türkiye’nin askeri olarak kıyaslanması konusunu sorduğumda bunun komik bir kıyas olacağını, İsrail’in Türk ordusu karşısında şansının olmadığını söylüyor. Aynı yetkili sert ifadelerle şunu ekledi: “Bizim angajman kuralımız şudur, bize yapılan saldırının aynısıyla hangi devlet olursa olsun karşılık verimiz. Askeri üslerimize yapılacak bir saldırı savaş nedenidir.”

Türkiye’deki tüm yetkililerin açıklamaları benzer nitelikte. İsrail da bunları okuyor. Ancak ABD’nin tam desteğini alan İsrail’e Türkiye ne derece karşılık verir ve ne reaksiyon gösterebilir? İsrail’in test ettiği şey bu.

Türkiye sahada yaşayacağı her olumsuz duruma mutlaka karşılık verir ancak bunun yöntemi konvansiyonel askeri taktikler olmayabilir. Bu biraz da İsrail’in taciz etme yöntemlerine bağlı.

Doğrudan bir çatışma doğuracak herhangi bir adım atmasını kimse beklemiyor İsrail'den. Ancak Suriye'de istikrarlı ve güçlü bir yönetim istemediğini artık saklamıyor. Bunun için de ne gerekiyorsa yapacaktır. İşte sahada kimin bileğinin kuvvetli olduğu bu nedenle test ediliyor.

ABD ÇİN ÇATIŞMA TESTİ, YAKIN ASYA GERİLİMİ

Hindistan ve Pakistan arasındaki gerilim yıllardır vardı ve buna biraz da alışmıştık. Başta Keşmir olmak üzere, su, göçmen, sınır güvenliği gibi konularda sık sık karşılıklı gerilim yaşanıyordu.

Ancak son olaylar diğerlerinden farklı bir dinamik kazandı ve beklenmedik şekilde büyüyor. Keşmir'de 25 kişinin öldüğü olayların detaylarını anlatmaya gerek yok sanırım. Bu kez durumu değiştiren şey Çin ve ABD'nin bu çatışma alanındaki konumlanmaları.

ABD Hindistan ile ilişkilerini yoğunlaştırırken, Pakistan'da Çin ile ilişkilerini zirveye çıkarmıştı.

Pakistan Savunma Bakanı Keşmir'de yaşanan çatışmaları soruşturmak için Rusya ve Çin'in de devreye gireceğini açıkladı. Çin ayrıca Hindistan'ın su anlaşmasını askıya alarak Pakistan'a yönelik saldırgan tutumuna karşı, kendilerinin de Hindistan'a giden suları kesebileceğini söyledi. ABD şimdilik tansiyonu düşürme çağrılarını yaparken, perde gerisinde Hindistan'ı her türlü destekleyeceğini söylemeyi de ihmal etmiyordur.

ABD-ÇİN GÜÇ TETSİ OLABİLİR Mİ?

ABD'nin Çin'in büyümesini ve dünyadaki etkisini arttırmak için başlattığı ticaret savaşlarından umduğunu bulamadığı anlaşıyor. Trump yüksek perdeden söylediği tüm meydan okuyan cümlelerinde geri adım atıp duruyor.

Fakat Çin'i durdurmak için son eşik olarak belirlediği tarihten önce mutlaka bir şey yapması gerektiğini de biliyor ABD.

Bu yüzden Hindistan-Pakistan gerilimi ile yakın Asya'da Çin'in hemen dibinde başlayacak çatışma alanında güçleri test etmek için bir fırsat olarak da görüyor anlaşılan. Çatışma alanına Bangladeş, Afganistan, Rusya'nın da dahil olduğu bir kaotik ortamda Çin'in nasıl bir tavır alacağı, ne kadar yıpranacağı, kaynaklarının ne kadar tükeneceğini görmek isteyebilir ABD. Kendi topraklarından 13 Bin kilometre uzakta bu testi yapmayı da oldukça güvenli buluyordur.

Çin'in meşhur stratejik sabrı bu krizde yine öne çıkacak ve ticaret savaşlarında olduğu gibi soğuk kanlı bir biçimde durumdan avantajlı çıkmayı deneyecektir.

Ancak ilk defa Çin açıktan bir çatışmada taraf almayı göze almış gözükmesi beni biraz şaşırttı. Bu krizin sonunda şunu göreceğiz muhtemelen, Çin Pakistan'a daha fazla yerleşecektir. Ayrıca Bangladeş, Afganistan ve benzeri ülkelere Hindistan/ABD tehlikesini göstererek nüfuzunu arttıracaktır.

Kanımcı ABD Çin'i engellemek, dengelemek, durdurmak için panik halinde tüm tuşlara basıyor. Her seferinde Çin daha da güçlenmiş, ABD biraz daha gerilemiş olarak çıkıyor krizlerden.

Kaynak: aljazeera.net



Kapitalizm Neden Temelde Demokratik Değildir



YAZAR: JASON HICKEL

/

KAYNAK; [HTTPS://JASONHICKEL.SUBSTACK.COM](https://jasonhickel.substack.com)

Bunun panzehiri ekonomik demokrasidir. Batı söyleminde, kapitalizm ile demokrasi arasında doğal bir bağ olduğu sıkça öne sürülür. Bazen bu iki kavram neredeyse birbirine yapışmış gibidir. Demokrasiye değer veren biri olarak bunu her zaman tuhaf bulmuştumdur, çünkü kapitalizmde demokratik olan hiçbir şey yoktur. Evet, birçoğumuz her birkaç yılda bir ulusal liderleri seçebildiğimiz demokratik siyasal sistemlerde yaşıyoruz — gerçi bu sürecin çoğu zaman yozlaşmış ve yetersiz olduğunu da kabul ediyoruz. Ancak konu ekonomiye, yani günlük hayatımızı doğrudan etkileyen ve toplumumuzun şeklini ve yönünü belirleyen üretim sistemine geldiğinde, genellikle demokrasinin en ufak bir izine bile yer verilmez. Kapitalizmde üretim, büyük ölçüde sermaye tarafından kontrol edilir: büyük finans kuruluşları, büyük şirketler ve yatırım yapılabilir varlıkların çoğunluğuna sahip olan o %1'lik kesim. Ne üretileceğine, ortak emeğimizi ve gezegenimizin kaynaklarını nasıl kullanacağımıza ve ortaya çıkan artı değerlerin ne şekilde değerlendirileceğine karar verenler onlardır. Sermaye açısından bakıldığında, üretimin ve artığın yeniden yatırılmasının amacı insan ihtiyaçlarını karşılamak, toplumsal ilerleme sağlamak ya da demokratik olarak onaylanmış hedefleri gerçekleştirmek değildir. Amaç, kârı ve gücü maksimize etmek ve biriktirmektir — bu, her şeyin önündeki hedeftir.

Bu kararlar, kapitalist sınıfın dar çıkarları doğrultusunda alınır.

Üretimi fiilen gerçekleştiren işçilerin — yani emekçilerin — ise neredeyse hiç söz hakkı yoktur. Bu düzen tamamen antidemokratiktir. Aslında, kelimenin tam anlamıyla bir plütokrasidir. Ve böyle bir sistemi yönettiğinizde, sonuçlar çarpıtılmış ve tersine dönmüş olur. Fosil yakıtlar, SUV araçlar ve endüstriyel sığır eti gibi (sermaye için son derece kârlı olan) zararlı ve daha az gerekli ürünlerin aşırı üretimiyle karşı karşıya kalırken; yenilenebilir enerji, toplu taşıma ve uygun fiyatlı konut gibi (sermaye için daha az ya da hiç kârlı olmayan) açıkça gerekli şeylerin kronik biçimde yetersiz üretimiyle karşılaşırız.

Sonuç olarak, olağanüstü bir üretim kapasitesine ve gezegenin sınırlarını zorlayacak kadar yüksek bir çıktı seviyesine sahip olmamıza rağmen, yine de herkesin temel mal ve hizmetlere erişimini sağlamakta başarısız oluruz.

Dünyanın en zengin ülkesi olan Amerika Birleşik Devletleri'nde nüfusun neredeyse yarısı sağlık hizmetlerini karşılayamazken; Birleşik Krallık'ta 4,3 milyon çocuk yoksulluk içinde yaşıyor; Avrupa Birliği'nde ise 95 milyon insan düzgün bir konuta ve besleyici gıdaya erişemiyor.

Bunların hepsi tamamen yapay kıtlıklardır.

Ayrıca bu sistem içinde üretimi kontrol edenlerin, elde ettikleri kârları seçim kampanyalarını finanse etmek ve reklam yoluyla kendi çıkarlarına hizmet edecek politikacıları desteklemek amacıyla kullanarak ulusal seçimleri manipüle ettiklerini de belirtmek gerekir. Ya da medya kuruluşlarının mülkiyeti ve üzerindeki denetim yoluyla. Demokrasi bu koşullar altında işleyemez. Nitekim 2014 yılında yapılan bir araştırma, bu dinamiğin ABD'deki siyasi sonuçlar üzerindeki etkisinin, ülkenin bir demokrasi olmaktan çok bir oligarşiye benzediğini ortaya koymuştur.

Bir eleştirmen, tüm bunları bir kenara bırakarak kapitalizmin demokratik olduğunu, çünkü herkesin “parasını oy gibi kullanabildiğini” savunabilir. Bu görüşe göre, tüketiciler ekonominin yönünü belirler ve ekonomi böylece halkın ihtiyaçlarını en verimli şekilde karşılamış olur. Ancak bu argüman, birkaç önemli nedenle geçerliliğini yitirmektedir.

Birincisi, eğer dolar oy demekse, o zaman bazı insanların diğerlerinden çok daha fazla oy hakkına sahip olduğu açıktır. Elinde bir milyar dolar bulunan tek bir kişi, asgari ücretle çalışan 66.000 işçiden daha fazla “oy gücüne” sahip olur. Bu durumun demokratik olan hiçbir yanı yoktur. Dahası, tüketim ihtiyaçlarının ötesinde paraya sahip olanların (yani zenginlerin), gerçek seçimleri manipüle etmek için yatırım yapma gücüne sahip olduğunu anladığımızda bu durum daha da iğrenç hale gelir.

İkincisi, bu sorunu bir kenara bıraksak bile, sıradan insanların dolarları oy anlamına gelmez; çünkü üretilmeyen bir şeyi satın alamazsınız. Yenilenebilir enerji, uygun fiyatlı konut, daha uzun ömürlü ürünler, toplu taşıma ve rejeneratif tarım isteyebiliriz. Ancak bu şeyler üretilmiyorsa — çünkü sermaye bunu yeterince kârlı görmüyorsa — elimizde ne kadar çok dolar olursa olsun bunu değiştiremeyiz. Eğer değiştirebilseydik, bu şeylerin kronik yoksunluğunu yaşamazdık.

Gerçekte sermaye, yatırımları sıradan insanların gerçekten neye ihtiyaç duyduğuna ya da neyi istediğine göre yapmaz. Yatırımlar, sermaye için en kârlı olan alanlara yönlendirilir ve bu alanlar insan ihtiyaçlarıyla örtüşebilir de, örtüşmeyebilir de. Elbette bir şeyin kârlı olması için ona yönelik belli bir talep olması gerekir. Talep gerekli bir koşuldur, ancak tek başına yeterli değildir. Yatırımı belirleyen şey talep değil, kârlılıktır. Üretimi belirleyen sermayedir ve biz ancak sermayenin üretmeye istekli olduğu şeyler arasında “oy kullanabiliriz”.

Sonuçta mesele, kimin tüketim gücüne sahip olduğu değil, kimin üretim gücünü elinde bulundurduğudur. Zenginlik, yalnızca tüketim üzerindeki gücü değil, daha da önemlisi üretim araçları üzerindeki denetimi temsil eder. Bu denetim, emeğimiz üzerinde kurulan denetimi de içerir. Ne inşa edeceğimizi, ne üreteceğimizi ve dolayısıyla medeniyetimizin şeklini ve yönünü belirleyen sermayedir. Eğer üretim üzerinde demokratik bir denetimimiz yoksa, gerçekten bir demokrasi içinde yaşadığımızı söyleyemeyiz.

Bunların hiçbirisi kaçınılmaz değildir. Demokrasi kavramını ekonomiye de taşıyabiliriz ve taşımalıyız. Deneyimsel olarak biliyoruz ki, insanlar üretim üzerinde demokratik bir denetime sahip olduklarında — yani ekonomik demokrasi sağlandığında — üretimi insan ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenleme eğiliminde olurlar; kaynakları daha sürdürülebilir biçimde yönetirler ve elde edilen çıktılar daha adil şekilde dağıtılır. Araştırmalar göstermiştir ki, üretim bu hedefler doğrultusunda organize edilirse, yoksulluğu ortadan kaldırabilir ve şu anda kullandığımızdan daha az enerji ve kaynakla 8,5 milyar insana iyi bir yaşam sağlanabilir.

Ne üretileceğine ve ortak fazlamızın (kolektif artı değerimizin) nasıl kullanılacağına dair kararlar, kapitalistlerin ve %1'in çıkarları tarafından ve onlar adına kontrol edilmek yerine, demokratik yollarla belirlenmelidir. Bu; evrensel kamu hizmetleri ve kamusal istihdam garantisi yoluyla (insan refahı için gerekli mal ve hizmetlerin yeterli üretimini sağlamak adına), işletmelerin demokratik mülkiyetiyle (örneğin Mondragon ya da Huawei örneklerinde olduğu gibi) ve yatırım ile üretimin demokratik onaylı hedeflerle uyumlu olmasını sağlamak üzere sanayi politikası, kamu maliyesi ve kredi yönlendirme sistemleriyle başarılabilir.

Kapitalizmden çıkış yolu ekonomik demokrasidir.

Dipnot:

* **Jason Hickel**, yazar ve Barselona Özerk Üniversitesi Çevre Bilimi ve Teknolojisi Enstitüsü'nde (ICTA-UAB) profesördür. Ayrıca Londra Ekonomi Okulu'na bağlı Uluslararası Eşitsizlikler Enstitüsü'nde misafir profesör ve Kraliyet Sanat Derneği üyesidir. Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Bilimler Akademisi'nin İklim ve Makroekonomi Yuvarlak Masa Toplantısı, Avrupa için Yeşil Yeni Düzen Danışma Kurulu, Rodney Tazminat ve Yeniden Dağıtım Adaleti Komisyonu ve Lancet Sürdürülebilir Sağlık Komisyonu'nda görev yapmaktadır. Hickel'in araştırmaları, politik ekonomi, eşitsizlik ve ekolojik ekonomi üzerine yoğunlaşmakta olup, bu konular en son iki kitabının da temelini oluşturur: *The Divide: A Brief Guide to Global Inequality and its Solutions* (Penguin, 2017) ve *Less is More: How Degrowth Will Save the World* (Penguin, 2020) — ki bu kitaplar, Financial Times ve New Scientist tarafından yılın kitapları arasında gösterilmiştir.





DR. MEHMET RAKİPOĞLU

www.kritikbakis.com

YERALTINDAN YÜKSELEN DİRENİŞ: HAMAS'IN SAVAŞ KAPASİTESİ

İsrail'in 7 Ekim 2023'ten bu yana Gazze'de sürdürdüğü soykırım, modern savaş tarihinin en yoğun şehir çatışmalarından birine sahne olmaktadır. İsrail işgal ordusu hava, kara ve deniz unsurlarını koordineli biçimde kullanarak Hamas'ın askerî ve siyasi varlığını ve Gazze'deki silahlı direniş kuvvetlerini ortadan kaldırmayı hedeflediğini ilan etmiştir. 'Meşru müdafaa' kisvesi altında yüzbinlerce sivil öldüren ve milyonlarca sivil zorla yerinden eden İsrail, Gazze'de herhangi bir somut askeri başarı elde edememiştir. Nitekim üzerinden 1.5 yıla yakın zaman geçmesine ve bütün lider kadrosu kaybına rağmen Gazze'deki silahlı direniş halen işgale karşı büyük kazanımlar elde etmektedir. Örneğin Nisan 2025'te İzzeddin el-Kassam Tugayları'nın Beyt Hanun'da gerçekleştirdiği pusu operasyonu ve devam eden keskin nişancı eylemleri, Hamas'ın askerî kapasitesini koruduğunu ve İsrail'in 'mutlak güvenlik' doktrininin ciddi şekilde sorgulanması gerektiğini ortaya koymuştur. Gazze'deki silahlı aktörlerin yeraltındaki tüneller ve yetişmiş savaşçı kadrosu ile İsrail'e karşı başarılı biçimde direnmeye devam etmektedir. Dolayısıyla her ne kadar Hamas fiziksel olarak kuşatılmış olsa bile stratejik derinliğini, savaş kapasitesini artırarak koruduğu ve İsrail'in teknolojik üstünlüğünün tek başına kesin sonuç getirmediği ifade edilebilir.

Beyt Hanun Pusu

Kassam Tugayları'ndan 6 özel savaşçının Beyt Hanun'da gerçekleştirdiği askerî operasyon, Hamas'ın planlama, istihbarat toplama ve taktik uygulama kabiliyetlerini sürdürdüğünü açıkça ortaya koymuştur.

Operasyonun gerçekleştiği coğrafi konumun İsrail sınırına sadece 300-400 metre mesafede olması, Hamas'ın savunma pozisyonundan çıkarak taarruz yeteneğini koruduğunu göstermektedir. Bu durum, İsrail'in Gazze sınırındaki 'güvenli bölge' iddiasını temelden sarsan bir gelişmedir.

Operasyonun zamanlaması incelendiğinde, Hamas savaşçılarının İsrail askerlerinin nöbet değişimi sırasında harekete geçtiği görülmektedir.

Bu detay, operasyonun uzun süreli gözlem ve istihbarat çalışmasına dayandığını kanıtlamaktadır. Hedef seçimindeki hiyerarşik yaklaşım da dikkat çekicidir: Önce sınır kontrol kulesi, ardından zırhlı personel taşıyıcı ve son olarak askerî pick-up hedef alınmıştır. Bu kademeli saldırı düzeni, Hamas'ın sadece can kaybına değil, aynı zamanda İsrail'in askerî iletişim ve lojistik altyapısına maksimum zarar vermeyi hedeflediğini göstermektedir.

Ayrıca Hamas bu hamlesi ile İsrail gibi rastgele operasyon icra etmediğini, uzun vadeli, stratejik operasyonlar planladığını ortaya koymaktadır.

Operasyonun en çarpıcı yönlerinden biri de tünel kullanım stratejisindeki değişimdir. Hamas savaşıları, önceki operasyonlarda yaygın olarak kullanılan betonarme tüneller yerine, yeni kazılmış ve daha dar toprak geçitleri tercih etmiştir. Bu yöntem, İsrail'in gelişmiş tünel tespit sistemlerini atlatmayı başarmıştır. Dahası İsrail bütün teknolojik donanıma rağmen Hamas'ın tünel yapısının %30'una bile erişememiştir. Ayrıca Hamas, İsrail'in askeri ve Batılı devletlerin istihbari varlığına rağmen halen tünel inşa ederek savaş kapasitesini koruduğunu kanıtlamıştır. Askerî uzmanlar, bu tür basit ama etkili geçitlerin kazılmasının sadece birkaç gün aldığını ve geleneksel tespit yöntemlerine karşı daha dayanıklı olduğunu belirtmektedir. Hamas'ın bu operasyonda rehin alma yoluna gitmemesi de stratejik bir mesaj taşımaktadır. Bu tercih, iki temel amaca hizmet etmiş olabilir: Birincisi, uluslararası toplumda oluşabilecek tepkileri kontrol altında tutarak savaşın daha fazla tırmanmasını engellemek; ikincisi ise 'rehin alabilme kapasitesine sahip olduğunu ama şu an için bu yöntemi tercih etmediğini' vurgulayarak psikolojik üstünlük sağlamak. Bu durum, Hamas'ın askeri eylemlerini siyasi hedefleriyle uyumlu biçimde yürüttüğünü göstermektedir.

Keskin Nişancı Operasyonları ve Yeraltı Savaşının Evrimi

Hamas'ın son dönemde artan keskin nişancı faaliyetleri, hareketin İsrail askerlerini en korunaklı pozisyonlarda bile etkisiz hale getirebildiğini kanıtlamaktadır. Bu operasyonların dikkat çeken özellikleri arasında yüksek isabet oranı, önceden belirlenmiş kritik hedeflerin vurulması ve İsrail'in askeri tahkimatlarının yetersizliğinin ortaya konulması sayılabilir. Keskin nişancı eylemleri, sadece fiziksel kayıplara yol açmakla kalmamakta, aynı zamanda İsrail ordusunda ciddi bir moral çöküntüsüne neden olmaktadır. Nitekim yaralanan veya Gazze'den çekilen birçok İsrail askeri halüsinasyonlar görmekte ve ciddi psikolojik tedaviler almaktadır. Keskin nişancı operasyonlarının başarısı, Hamas'ın istihbarat ağının halen aktif olduğunu göstermektedir. Hareket, İsrail askerlerinin devriye rotalarını, nöbet saatlerini ve karargâh konumlarını doğru şekilde tespit edebilmektedir. Bu bilgiler, Hamas'ın Gazze'deki yerel bağlantılarının halen devam ettiğini göstermektedir. Askerî uzmanlar, keskin nişancıların çoğunlukla Gazze'deki polis teşkilatı mensuplarından veya özel olarak eğitilmiş Hamas savaşılarından oluştuğunu belirtmektedir. Yeraltı tünel ağları, Hamas'ın direniş stratejisinin bel kemiğini oluşturmaya devam etmektedir. İsrail, bu tünelleri etkisiz hale getirmek için termobarik bombalar, yeraltı radarları ve robotik sistemler dahil çeşitli yöntemler kullanmıştır. Ancak eldeki veriler, Hamas'ın tünel ağının yaklaşık %70'inin halen faal durumda olduğunu göstermektedir. Daha da önemlisi, yeni tünel inşaat çalışmalarının devam ettiği bildirilmektedir.

Modern tünel sistemleri sadece lojistik amaçlı kullanılmamakta, aynı zamanda eğitim merkezleri, istihbarat toplama birimleri ve sığınak işlevi görmektedir.

dir. Bazı tünellerde patlamamış İsrail mühimmatları sökülerek yeni silahlar üretilmekte, bu da Hamas'ın kaynak yaratmadaki becerisini ortaya koymaktadır. İsrail'in 'yer üstü kontrolü', Hamas'ın 'yer altı hâkimiyeti' karşısında etkisiz kalmaktadır. Bu durum, modern asimetrik savaşın yeni bir evresine işaret etmektedir.

Toplumsal Meşruiyet ve Bölgesel Etkiler

Hamas'ın askeri varlığını sürdürmesindeki en kritik faktör, Gazze halkının direnişe verdiği destektir. İsrail'in yıkıcı saldırılarına ve insani krizin derinleşmesine rağmen, yerel halkın önemli bir bölümü Hamas'ı meşru bir direniş hareketi olarak görmeye devam etmektedir. Bu desteğin arkasında yatan temel dinamikler arasında işgal karşıtlığı, dini motivasyonlar ve ulusal onur duygusu sayılabilir. Yerel üretim kapasitesi de Hamas'ın dayanıklılığında önemli rol oynamaktadır. El yapımı roketler, patlayıcılar ve diğer silahların üretimi, İsrail ablukasına rağmen devam etmektedir. Tünellerde kurulan atölyelerde, basit ama etkili silahlar üretilmekte ve bu silahlar keskin nişancı eylemleri ile pusularda kullanılmaktadır. Hamas savaşıları, tünellerde düzenli olarak askeri eğitimlerini sürdürmekte ve yeni taktikler geliştirmektedir. Hamas'ın direnişi, bölgesel dengeleri de etkilemektedir. Ürdün'de Müslüman Kardeşler hareketinin yasaklanması ve Mısır'ın Gazze sınırındaki askeri önlemleri artırması, Arap rejimlerinin Hamas'ın varlığından ve direniş gücünden duyduğu rahatsızlığı göstermektedir. Öte yandan, Lübnan'daki Hizbullah ve Yemen'deki Husiler gibi gruplar, Hamas'la dayanışma mesajları yayınlamakta ve İsrail'e karşı ortak cephe sinyalleri vermektedir. Fakat Hamas ile kıyaslandığında dev askeri kapasite ve coğrafi üstünlüğe rağmen Hizbullah'ın İsrail ile Gazze'deki soykırıma rağmen ateşkes imzalaması da direniş ekseninde güven sorununu ortaya çıkarmıştır.

Sonuç olarak İsrail, tüm teknolojik üstünlüğüne ve askeri kapasitesine rağmen Hamas'ı ve Gazze'deki silahlı direnişi fiziken yok edememiştir. Bunun temel nedenleri arasında yeraltı savaşının dinamik doğası, halkın direnişe olan desteği ve uluslararası diplomasinin getirdiği kısıtlamalar sayılabilir. Hamas'ın stratejik derinliği, İsrail'in 'askeri çözüm' yaklaşımını çıkmaza sokmaktadır. Uzun vadede, siyasi bir çözüm olmadan Gazze'de kalıcı bir istikrar sağlanması mümkün görünmemektedir. Bu anlamda İsrail işgalinin sona erdiği, Filistinli grupların tek bir çatı altında toplandığı ve başkenti Kudüs olan Filistin devletinin inşası İsrail sorunun çözümüne katkı sunabilir. Öte yandan Hamas'ın fiziksel olarak ciddi kayıplar verse de ideolojik olarak varlığını sürdüreceği gerçeği, bölgedeki tüm aktörler tarafından kabul edilmelidir.

'Yerin üstünü kontrol edebilirsiniz, ama yerin altını asla' sözü, Gazze direnişinin özünü özetlemektedir. Hamas, askeri kapasitesini ve toplumsal meşruiyetini koruduğu sürece, İsrail'in mutlak zafer beklentisi hayalden öteye geçemeyecektir.

Bu durum, modern asimetrik savaşların doğası hakkında önemli dersler içermektedir.

Siyahi Edebiyatın Eşitlik Mücadelesinde Etkisi



YAZAR: PAPA AMADY NDIAYE

/

KAYNAK; [HTTPS://WWW.İPRJB.ORG](https://www.iprjb.org)

Langston Hughes ve Claude McKay'in Amiri Baraka, MLK Jr. ve Malcolm X Üzerindeki Etkisi

Papa Amady Ndiaye

Journal of Philosophy, Culture and Religion 2025

Tercüme: Ali Karakuş

Amaç:

Aşağıdaki makalenin amacı, Langston Hughes ve Claude McKay'in, 1960'ların Siyah Sanat Hareketi ve LeRoi Jones (Amiri Baraka) gibi geleceğin siyahi yazarları ile Martin Luther King Jr. ve Malcolm X gibi siyahilere yönelik baskıya karşı çıkan hareketlerin liderleri üzerindeki etkisinin inkâr edilemez olduğunu göstermektir.

Yöntem:

Çalışmada, arşiv araştırması, söylem analizi, şiir analizi, biyografi ve edebiyat eleştirilerinin incelenmesi gibi çeşitli yöntemlerin bir kombinasyonu kullanılmıştır. Çalışma; 2015 yılında Dakar Üniversitesi'nde savunulan Langston Hughes ve Claude McKay'in Şiirinde Siyah Milliyetçiliği: Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım başlıklı doktora tezimin bir bölümünün derinleştirilmiş halidir.

Bulgular:

Langston Hughes ve Claude McKay'in şiirleri, Afrika kökenli Amerikalıların kimliğinin karmaşıklıklarını ve sistematik ırkçılık ile ayrımcılığı sona erdirmeye mücadelesini başarılı bir şekilde ele alıyordu. Bu temalar aslında 2020 Pulitzer Şiir Ödülü sahibi Jericho Brown gibi çağdaş Afro-Amerikalı yazarlara ilham vermeye devam ediyor. Brown'ın 'The Tradition' adlı şiir koleksiyonu, Amerika'daki ırksal eşitlik, toplumsal adalet ve şiddet konularını ele alıyor. Brown, eğer Claude McKay şiirlerini yazmamış olsaydı, kendisinin zafer kazanan

şiirlerini nasıl yazabileceğini hayal bile edemediğini ileri sürüyor (Brown, 2022).

Kurama, Uygulamaya ve Politikalara Eşsiz Katkı:

Hughes ve McKay'in Afro-Amerikalılara yönelik şiddeti ve vahşeti kınayan yazıları, Black Lives Matter (Siyahların Hayatı Değerlidir) hareketinin ısrarla kınadığı polis vahşeti ve suistimalleri temalarıyla derinden örtüşmektedir.

GİRİŞ

Langston Hughes ve Claude McKay'i, hem Amerika'da hem de tüm Siyahların anavatanı olan Afrika'da, kendi kişilikleriyle Siyah halklar arasında neredeyse tam bir bağ ve karışım içinde olmaları, onları her şeyden önce Siyah kitlelerin şairleri haline getirmiştir. Bu yakın ilişki ve Siyahi halkların içine karışma, onları şiir yazma alanında kendi kuşaklarının en etkileyici Siyahi milliyetçileri hâline getirmiştir. Siyahilik ideolojisine ilişkin pek çok boyut, neredeyse tüm şiirlerinde açıkça ifade edilmiştir. Rampersad, "Afrika kökenli birçok okuyucu için o [Hughes] şairler şairi, Afro-Amerikan kültürünün zenginliğiyle dolu şiirlerin sevilen yazarı, Hughes'un siyahi Amerikalılara olan sevgisini yansıtan şiirler..." diyor. (Hughes, 1994) Hughes aynı zamanda siyahi kardeşleri için sosyal ve siyasal adalet ideallerine kendini tamamen adanmış en etkili Siyahi şairlerden biridir ve her fırsatta şiirlerini, onların adına ırksal adaletsizlik ve baskının yarattığı acıları ifşa etmek için kullanmıştır.

Kölelik ve onun temelindeki ideoloji, siyahi insanın kişiliğini yok etmeyi, onu alt-insan statüsüne düşürmeyi ve onu medeniyetin ve insanlık tarihinin dışına atmayı

başarmışken, Hughes ve McKay, 20. yüzyılın başlarında siyahi insanı yeniden canlandırmak ve Amerika'da siyahi kimliğini ve onun Afrika geçmişini yüceltmek gibi devasa bir göreve cesurca ve başarıyla girişmişlerdi. Countee Cullen tarzında pek çok siyahi şair, eserlerinde derin bir utanç ve ırksal kötümserlik duygusunu dile getirirken, Afro-Amerikalı şair ve Jamaikalı çağdaşı, dizelerinde siyahlıklarını gururla kucaklıyor, hem fiziksel hem de ruhsal olarak siyahi insanlara özgü güzelliği durmaksızın yücelterek, kendilerini zenci kimliğinin en yetenekli temsilcilerinden ikisi haline getiriyorlardı. Bir ırkın geçmişi ve uygarlığı, onun kimliğinin hayati bir parçası olduğundan, iki Siyahi milliyetçi şair, Amerika'daki Siyahilerin Afrikalı mirasını yüceltmeye sıkça başvurmuştur. Hem Hughes hem de McKay için bu durum, Afrika'ya geri dönüş özlemini (atavizmini) konu alan şiirler aracılığıyla Yeni Dünya'daki siyahiler için manevi ve kültürel geri dönüş fikrine karşılık gelmektedir; bu şiirlerde, atalarının topraklarına aşık olan iki yazar, ana vatanın sömürge öncesi medeniyetini ve egzotik manzaralarını sıklıkla överler. Efsanevi Negritude (1930'lardan itibaren Fransa'daki siyahi entellektüellerin, edebiyatçıların oluşturdukları bir ekol) kültü ve derin Afro-merkezcilikle birlikte, Hughes'un milliyetçiliği, kariyerinin sonlarına doğru kaleme aldığı protest şiirlerinde de gözle görülür hâle gelmiştir. Çoğunlukla "olayların baskısıyla" yazılan bu şiirler (Wagner, 1965), Hughes'un Siyahilik militanı olma durumunu daha da pekiştirmiştir. Afro-Amerikan şair için, mesele yalnızca fiziksel şiddetten ekonomik ve cinsel sömürüye kadar her türlü siyahi ırksal önyargıya saldırmak ve onları kınamak, Afro-Amerikalılara karşı işlenen ırksal ayrımcılığı da hesaba katmak değil aynı zamanda onların gecikmeden anayasal haklardan yararlanmalarını talep etmek, Amerika'yı Bağımsızlık Bildirgesi ve Federal Anayasa'da yer alan özgürlük ve eşitlik idealleriyle uzlaştırmaya çalışmak ve onları siyasi, ekonomik ve toplumsal baskıdan kurtarmaktır.

Jamaikalı yazar da bu alanda geri kalmamıştır. Jamaika'da, Beyaz egemenliğinde doğup büyümüş olmasına rağmen, mesleki eğitimini sürdürmek için gittiği ABD'de ırkçılığın ve şiddetin en kötü biçimleriyle karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle, Amerika topraklarındaki ırksal kardeşlerinin durumunun aciliyetinin farkına varmıştır. Bu yüzden, "Amerikan şiirleri" olarak adlandırılan şiirleri, ton ve nefret açısından o kadar şiddetlidir ki, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki diğer hiçbir siyahi şairle karşılaştırılamazlar. Gerçekten de, beyaz şiddetine, ayrımcılığına ve küstahlığına karşı şiirsel çabalarında, Afro-Amerikan çağdaşlarından daha dokunaklı ve şiddetliydi. Bu nedenle, "nefretin şairi" lakabını almıştır. Wagner, onun bu unvanı doğruluyor ve "Tüm siyah şairler arasında o [McKay], nefretin açık ara şairidir (...)" diyor; nefret, onun bakış açısından "kişiliğine denge getiren ve yaşadığı dünyaya tatmin edici bir şekilde uyum sağlamasını sağlayan bir telafi edici faktördür." (Wagner, 1965)

HUGHES'UN AMIRI BARAKA ÜZERİNDEKİ MİRASI

Hughes'un şiiri, Amiri Baraka, Richard Wright, Hoyt Fuller, Ron Karenga ve diğerleri gibi bir nesil Afro-Amerikalı yazar üzerinde büyük bir etki yaratmıştır. Bu yazarlar, ilerleyen yıllarda Amerika'daki Siyahi milliyetçiliği meşalesini özellikle Baraka'nın önde gelen figürü olduğu Siyahi Sanat Hareketi aracılığıyla yükseltmişlerdir. "Hughes, 1960 ve 70'lerin yazarlarının kültürel milliyetçiliğinin habercisidir" (Onwuchekwa, 1976). Baraka ve Hughes arasında siyasi görüşlerindeki farklılıklar nedeniyle zaman zaman sorunlu bir ilişki olsa da, Harlem Rönesansı'nın şairi, Siyahi Sanat Hareketi'nin şairi üzerinde özellikle şiir estetiği açısından güçlü bir etki yaratmıştır. Sylvanise'e göre, Baraka'nın yalnızca serbest ölçüyle yazmaya yönelmesinde, Langston Hughes'un etkisi ve şiire dair milliyetçi anlayışı belirleyici olmuştur (Sylvanise, 2009). Hughes'un, meslektaşlarını Afro-Amerikan toplumunun halk kaynaklarından edebi malzeme çekmeye davet ettiği 1926 tarihli "Zenci Sanatçı ve Irk Dağı" adlı makalesinde, Harlem Rönesansı şairinin milliyetçi fikirleri, Baraka'nın şiirsel çabaları boyunca yol gösterici ilkeleri olmuştur. Dahası, Baraka'nın şiirlerinde sıklıkla Siyahi konuşma dilini kullanması, Hughes'un lehçeli şiirlerini okuması ve sefeinin Siyahi lehçesinin, yani Zenci konuşmasının, ABD topraklarında Siyah kimliğinin bir kendini ifade etme biçimi olduğu yönündeki Siyahi milliyetçi felsefesini yorumlaması göz önüne alındığında şaşırtıcı değildir. Yan Han da bu görüşümüzü paylaşarak, "Baraka, Hughes'un özellikle caz ve blues gibi Siyahi müzikal ifadelerden esinlenmiş ritimler aracılığıyla yardım ettiği ve cesaretlendirdiği genç kuşağa aittir" demektedir (Han, 2011). Onwuchekwa (1976), Baraka'nın ve onun kuşağındaki Siyahi yazarların Hughes'a borçlu oldukları mirası şöyle açıklar: "Baraka'nın sesi, 60'ların sonlarında onun etkili ve yoğun gölgesinde olgunlaşan en genç Siyah şairler tarafından yinelenmiş ve güçlendirilmiştir. Bu şairler, Baraka ile birlikte Hughes'un doğrudan mirasçılarıdır. Hughes'un çalıştığı prensiple çalıştılar... Çalışmalarının çoğu da tıpkı Hughes gibi ırksal temalara dayanmakta ve tanıdıkları hayattan beslenmektedir. Onlar da çalışmalarında, cazın anlam ve ritmini ve blues'un anlam ve ritimlerini anlamaya ve göstermeye çalışırlar. Amiri Baraka da birçok defa, Hughes'un özellikle The Negro Speaks of Rivers ve Dream Variation adlı şiirlerine yaşam boyu duyduğu hayranlığını dile getirmiştir. Siyah Sanat Hareketi'nin öncüsü olan Baraka, bu iki eseri Harlem Rönesansı şairinin gerçek başyapıtları olarak görmektedir.

Ancak Baraka, Beyaz baskıcının boyunduruğundan Siyahi kardeşlerini kurtarma kaygısı taşıyan bir şair olarak kendini daha çok McKay ile özdeşleştirmiştir. Gerçekten de, Jamaikalı ada şairi ile 1960'ların Afro-Amerikalı milliyetçi şairi, şiirlerinde taşıdıkları sert ton ve sözlü "küstahlık" ile Hughes'un asla sergilemediği bir biçimde ırksal baskı adaletsizliğini lanetlemişlerdir. Kalamu Salaam bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Amiri Baraka, eserlerinde birçok temanın önemini göstermek için sık sık McKay’in ilk romanı Home to Harlem’dan alıntılar yapar. Claude McKay’in çalışmaları, Baraka’ya benzeyen çağdaş yazarlar üzerinde kalıcı bir etkiye sahiptir” (Salaam, 2008). Baraka, kariyerinin erken dönemlerinde McKay’in şiir biçimini taklit ederek Jamaikalı yazarın milliyetçi görüşlerini benimsediğini kabul etmiştir. McKay’in şiirleri, Baraka’nın ırkçılığa karşı pençelerini bilemesinde yardımcı olmuştur. “Claude McKay belli felsefeleri tanımlayan bazı biçimlere odaklandığında, bunlar benim felsefem hâline geldi. Ondan etkilenmenin beni onun sunduğu içerikten ilham almaya yönlendirdiğini görmeye başladım.” (Salaam, 2008)

McKAY’İN “HİDDETI”NİN BARAKA VE MALCOLM X ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

If We Must Die (Eğer Ölmemiz Gerekirse) şiirini okuduğunuzda, Jamaikalı şairin, radikal üslubu ve Talion Yasası’na (göze göz, dişe diş) yönelik açık çağrısı nedeniyle “öfke dolu” veya “nefret yüklü” olarak tanımlayanların sizi etkilemesi şaşırtıcı değil. Aynı ırktan olduğu kardeşlerine yönelik uygulanan adaletsizlik ve şiddete öfkelenerek, kısas çağrısında bulunuyor. Şiirinde şöyle seslenir:

Eğer ölmemiz gerekirse, domuzlar gibi olmayalım
Avlanıp şanlı olmayan bir köşeye hapsedilmiş,
Çevremizde kudurmuş, aç köpekler havlarken
Lanetli yazgımızla alay eden.
Eğer ölmemiz gerekirse, bırak onurumuzla ölelim,
Böylece kıymetli kanımız akmamış olur,
Boşa; O zaman meydan okuduğumuz canavarlar bile
Ölmüş olsak da bizi onurlandırmak zorunda kalsın!
Ey soydaşlar! Ortak düşmanla yüzleşmeliyiz!
Sayıca az olsak da cesaretimizi gösterelim,
Ve bin darbelerine karşı bir ölüm darbesi indir!
Önümüzde açık mezar mı var? Ne çıkar?
Erkek gibi karşılayacağız bu korkak, katil sürüsünü,
Duvara kısırılmışken, ölsek bile savaşıyoruz! (McKay, 2004)

Bu şiir, Siyah Milliyetçiliğin liderlerinden Malcolm X’in siyahi kardeşlerinden maruz kaldıkları ırkçılığa karşı daha saldırgan bir duruş sergilemelerini talep ettiği birçok konuşmasında yankılanır. İslam Milleti’nin (Nation of Islam) bir sözcüsü olarak ve daha sonra bağımsız bir aktivist olarak Malcolm X, polis şiddeti ve ırk ayrımcılığının gerçekliğini açıkça ifşa etmiştir. Martin Luther King Jr. gibi, polis şiddetine karşı kısas misillemesini reddeden liderlerin aksine Malcolm X, Afro-Amerikalıların gerekirse polisten gelen saldırılar da dâhil olmak üzere haksız saldırılara karşı kendilerini savunma ve kısasın hakları ve görevleri olduğunu savunmuştur. En ünlü sloganlarından biri olan “Gereken her yolla”, eşitliğe olan bağlılığının bir ifadesiydi; bu, kişinin kendisini ve başkalarını korumak için şiddete şiddetle karşılık vermesi anlamına gelse bile. Malcolm X’e göre, bu yasadışı baskıya karşı şiddete başvurmamak bir zayıflıktan başka bir şey değildi ve bu nedenle daha saldırgan bir tutum sergilenmesini teşvik ediyordu.

Polisi açıkça Beyaz baskısının bir aracı olarak nitelendirmiş ve adalet sistemini Siyahlara karşı açıkça taraflı olmakla sert bir şekilde eleştirmiştir.

Enslaved şiirinde şairin öfkesi ve nefreti, beyaz toplumun siyahi kardeşlerine uyguladığı baskıyla yüzleştikçe daha da belirginleşir:

Ah, uzun süre acı çeken ırkımı düşündüğümde,
Asırlardır hor görülen, ezilen,
Köleleştirilen ve linç edilen, insan yerine konulmayan
Hristiyan Batı’nın büyük yaşam zincirinde
Ve Kara Topraklarda mirasından koparılan,
Doğduğu antik topraklardan çalınan,
Yüreğim yanıyor (McKay, 2004)

Amiri Baraka, adeta McKay’in bıraktığı yerden devam etmiştir. Doğum adı LeRoi Jones olan Baraka; şair, oyun yazarı ve Siyahi bir aktivisttir. Keskin yazıları, üslubundaki radikallik nedeniyle çoğu zaman güçlü duygular ve tepkiler uyandırıyor. Baraka’nın tarzı kariyeri boyunca değişip gelişen ideolojilerini yansıtsa da, sanatını sistematik ırkçılığa, toplumsal adaletsizliğe ve emperyalizme meydan okumak için kullandı. Radikalizmi, bazen aşırılıkçı ve bölücü olduğu için eleştirilerle karşılandı. Ancak kışkırtıcı söylemi, baskıyı kınama ve ortadan kaldırma konusundaki yakıcı bağlılığının sonucuydu. “Öldüren şiirler istiyoruz./Suikastçı şiirler, Silah gibi vuran şiirler.” (Baraka, 1979) Baraka, Afro-Amerikalı bir yazarın rolünü şu şekilde tanımlamıştır: Siyah Sanatçı’nın Amerika’daki rolü, tanıdığı haliyle Amerika’yı yok etmeye yardımcı olmaktır. Rolü; toplumun ve bu toplumdaki kendi yerinin doğasını öyle net bir şekilde raporlamak ve yansıtmak ki, diğer insanlar onun aktarımının netliğiyle harekete geçsinler. Eğer bu insanlar siyahsa güçlensinler... ve eğer beyazlarsa titresinler, lanet okusunlar, delirsinler; çünkü kendi kötülüklerinin pisliliğiyle sıırıslıklam olacaklardır. (Onwuchekwa, 1976) Baraka’nın yazıları sık sık polis şiddeti, ekonomik eşitsizlik ve sistematik ırkçılık gibi konuları işlemiştir ki bu temalar McKay’in şiirlerinde de sıkça ve etkileyici bir şekilde yer bulmuştur. Jamaikalı selefi gibi Baraka’nın tonu da sıklıkla aciliyet ve öfke duygusunu yansıtıyor, Afro-Amerikalıların karşı karşıya olduğu acı gerçekleri yansıtıyordu. Baraka’nın 1967’de yazdığı Black People (Siyahiler) adlı şiir, hayatta kalma mücadelesi veren bir topluluğun öfkelerini ve hayal kırıklığını yansıtır: “Tüm dükkânlar açılacak eğer sihirli kelimeleri söylerseniz. / Sihirli kelimeler şunlardır: ‘Duvara karşı ellerini kaldır pislik bu bir soygundur!’” (Baraka, 1979) Ancak belirtmekte fayda var ki, McKay ne Beyaz Adam’dan ne de Amerika’dan nefret ediyordu, daha ziyade Beyaz Adam’ın Siyahilere yaptığı kötülük onun öfkelerini uyandırıyor. Sonuç olarak, o dönemde Siyahi kardeşlerinin maruz kaldığı adaletsizlikten nefret ediyordu.

DAHA “UZLAŞMACI” BİR ŞAİR OLARAK HUGHES

Langston Hughes zaman zaman “uyumlu” bir şair olarak anılır. Ancak bu tanımlama, kullanıldığı bağlama bağlıdır. Hughes, hiçbir zaman ırkçılık, sosyal

adaletsizlik ve Afro-Amerikalıların mücadelesini dile getirmekten çekinmemiş olsa da, Claude McKay veya Amiri Baraka gibi bazı çağdaşlarına kıyasla daha uzlaşmacı ve iyimser bir ton benimsemiştir.

Amacı, toplumun ana akım üyeleri de dahil olmak üzere daha geniş bir kitleye ulaşarak, onları Amerika'daki siyahların dayanılmaz durumuna karşı daha duyarlı hale getirmektir. Bu arada, ırksal gurur ve toplumsal değişim savunuculuğundan da asla vazgeçmemiştir.

Hughes; "I, Too, Sing America" (Ben de Amerika'yı Çığırtıyorum), "Let America Be America Again" (Amerika Yine Amerika Olsun), "The Dream Keeper" (Düş Bekçisi) ve "Dreams" (Düşler) gibi şiirlerinde, Amerikan Anayasası'nda ifade edildiği gibi herkes için demokrasi, adalet ve özgürlük gibi ortak idealleri öne çıkararak ırkçılık ve eşitsizlik sorunlarını oldukça iyimser bir şekilde ele alır. Hughes, sadece çatışma ve bölünmeye odaklanmak yerine kapsayıcı bir toplumu ön plana çıkarmıştır. Hughes'un uzlaşmacı doğasını en iyi örnekleyen şiirlerden biri "I, Too, Sing America"dır. Hughes bu şiirinde beyaz kardeşlerini, aşağılanmalarına rağmen ikinci sınıf vatandaş olmaktan çıkacağı günü sabırsızlıkla bekleyen siyah kardeşlerinin güzelliğini takdir etmeye çağırıyor.

Ben koyu renkli kardeşinizim.

Misafir gelince beni mutfağa yollarlar

Ama ben gülerim,

İyi yerim,

Güçlenirim.

Yarın,

Masada olacağım

Misafir geldiğinde.

Kimse cesaret edemez

Bana "Git mutfakta ye" demeye

O zaman.

Ayrıca,

Nasıl güzel olduğumu görecekler

Ve utanacaklar—

Ben de Amerika'yım. (Hughes, 1994)

Hughes, özellikle ırksal baskıya karşı sergilediği uzlaşmacı yaklaşımı nedeniyle, şiddetsizliği savunan ve adaletsizlikle mücadelede Talionis yasasını (göze göz, dişe diş yasası) reddeden Martin Luther King Jr. ile daha fazla özdeşleşiyor.

HUGHES'UN MARTIN LUTHER KING İLE BAĞI VE AYRILIĞI

Afro-Amerikan milliyetçisi olan şair, dizelerinde sık sık ABD'de siyah azınlığın toplumsal ilerleme hayalinin dağılmasına müteessir olduğunu dile getirirken, aynı zamanda Siyahi kardeşlerini ana akım toplumda onurlu bir yer edinme mücadelelerinde teslim olmanın cazibesine kapılmamaları konusunda uyarıyor. Bu açıdan bakıldığında, Afro-Amerikalı şair, ait olduğu topluluğun meşru sosyo-politik entegrasyon hayallerinin "Düş Bekçisi" olma görevini üstlenmiştir. Dolayısıyla, Amerikan topraklarında Siyah milliyetçiliğinin eşdeğeri veya kopyalarından biri olan Sivil Haklar Hareketi'nin liderinin, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Siyahi

toplum için adalet mücadelesine idealist bir bakış açısı kazandırmak amacıyla Hughes'un şiirlerinden ilham aldığına şüphe yoktur. Martin Luther King'in, konuşmalarında ırksal adalet ideale dayanan "düş" temasını sıkça vurgulaması tesadüf değildir. "Hughes, bir düş ötelendiğinde neler olacağını açıkça biliyordu. Afro-Amerikalıların demokrasi ve özgürlük hayalleri 'güneşte kuruyan bir üzüm tanesi' ya da 'ağır bir yük' gibi ertelenmemelidir. Afro-Amerikalılar yalnızca hayallerine inanmakla kalmamalı, aynı zamanda bu hayallerden ilham almalı ve onları gerçekleştirmek için birlikte çaba göstermelidir." (Han, 2011) Bu nedenle her iki Afro-Amerikalı lider de, çoğunlukla ırkçı ve ayrımcı bir toplumun inşa ettiği engellere rağmen, yazılarında ve konuşmalarında Siyahi kardeşlerini adalet ve özgürlük ideallerine sarılmaya teşvik etmek için hiçbir çabadan kaçınmadılar. Sivil Haklar Hareketi'nin lideri, Hughes'un şiirlerini ilham kaynağı ve ortak bir ifade biçimi olarak kullanmıştır. Şairin eseri, ırk gururu, toplumsal adalet ve eşitlik meselelerini, Martin Luther King ile tefrik ve ayrımcılığa karşı mücadeleye kendini adanmış diğer kişilerle derinden yankılanacak bir tarzda, etkili bir şekilde ele alıyor.

Hughes için Afro-Amerikalı kültürünü ve mirasını yüceltmek, ırksal gurur ve kimlik duygusunu pekiştirirdi. Uzun şiir kariyerinin başlarında şu dizeleri yazmıştır, "Ben bir Zenciyim / Gece kadar Siyahım / Afrika'mın derinliği gibi Siyahım" Kendini doğrulama ve ırksal gurur duygusuna duyulan ihtiyaç, sivil haklar hareketinin merkezinde yer alıyordu. Martin Luther King, genç Afro- Amerikalılardan oluşan bir topluluğa yaptığı "Hayat Planınız Nedir?" başlıklı konuşmasında, siyahi adamın özgüvenine vurgu yaptı. "Hayatınızın planında bir numara, kendi onurunuz, değeriniz ve kendi biricikliğinize olan derin inanç olmalıdır. Kimsenin sizi hiç kimse olmadığını hissettirmesine izin vermemin."

Her zaman önemli olduğunuzu hissedin. Her zaman değerli olduğunuzu hissedin ve hayatınızın nihai bir öneme sahip olduğunuzu hissedin." (King, 2017)

Her ne kadar Hughes ve King arasında yüz yüze görüşme ya da doğrudan işbirliği olduğuna dair bir kayıt bulunmasa da, idealleri ve vizyonları örtüşmüştür. Hughes, hayatı boyunca Sivil Haklar Hareketi'ni desteklemiş, eserleri Dr. King tarafından takdirle okunmuş ve sık sık alıntılanmıştır.

Afro-Amerikalı yazar, Martin Luther King Jr.'a ithafen birkaç şiir kaleme almış ve King'in eşitlik ve sivil haklar mücadelesine olan hayranlığını dile getirmiştir. Bu eserler, King'in Amerikan toplumu üzerindeki etkisini ve sosyal adalet mücadelesindeki merkezi rolünü yansıtır. Brotherly Love (Kardeşçe Sevgi) adlı şiir, Montgomery otobüs boykotu bağlamında yazılmış olup, King'in şiddet içermeyen direniş ve kardeşçe sevgi anlayışına içten bir saygı duruşudur.

Şiir, King'in karşılaştığı direnç ve düşmanlıkları vurgularken, sevginin dönüştürücü bir güç olduğunun altını çizer.

“Benim Montgomery’deki
Ailemin söylediklerine göre,
Öğrettikleri sevgiye göre,
Elimi uzattığımda,
Tutacak mısın?

Yoksa kesecek misin?” (Hughes, 1994)

Hughes’un I Dream a World (Bir Dünya Düşlüyorum)
adlı şiiri sivil haklar hareketinden önce yazılmış olsa da,
King’in yaşamı boyunca savunduğu idealleri yansıtır.
Şiir, nefretin ve baskının olmadığı bir dünya düşler:

“Bir dünya düşünüyorum

Hiçbir insanın bir başkasını hor görmediği,

Sevginin yeryüzünü kutsadığı

Ve barışın yolları süslediği bir dünya.” (Hughes, 1994)

Bu dizeler, King’in ünlü I Have a Dream (Bir Düşüm Var)
konuşmasındaki şu bölümde yankılanır: “Bir gün,
Georgia’nın kıvıllı tepelerinde eski kölelerin oğullarıyla
eski köle sahiplerinin oğullarının kardeşlik sofrasında
birlikte oturabileceklerini hayal ediyorum” (King, 1963)
Bu, iki adamın daha iyi bir gelecek için paylaştıkları
ortak vizyonu gösterir.

King, 1956’da ilk kez Anneler Günü’nü kutlayan eşi
Coretta’yı onurlandırmak için kürsüden Hughes’un
“Anneden Oğula” şiirini okumuştur. Aynı yıl Hughes, Dr.
King ve otobüs boykotu hakkında “Kardeşçe Sevgi”
başlıklı bir şiir yazdı. O zamanlar, Hughes, King’den çok
daha ünlüydü ve King, şiire konu olmaktan onur
duymuştur (Miller, 2018). King’in, genç siyah erkek ve
kadınları ırksal adalet ve eşitlik mücadelesinde asla pes
etmemeye teşvik etmek amacıyla yaptığı “Hayat Planınız
Nedir?” konuşmasını, “Mother to Son” şiirini uzun uzun
okuyarak bitirmesi, Hughes’un onun üzerindeki derin
etkisini ortaya koyar. Sivil Haklar lideri King, buna
rağmen Hughes’u kendinden uzak tutmak zorunda kaldı;
çünkü Afro-Amerikalı şair, sınıfsız ve ırk temelli
sömürüden uzak bir dünya yaratma yolundaki Komünist
ideallerine bağlılığı nedeniyle birçok kişi tarafından
Siyahi komünist olarak damgalanmıştı. Hughes, uzun
süredir ana akım basında Komünist Parti üyesi olarak
yaftalanıyordu. Miller (2018), sivil haklar hareketinin en
çalkantılı yıllarında Dr. King’in kamuoyuna açık şekilde
Hughes’un adını hiç anmadığını belirtir. Papaz (Dr.
King), şairin sözlerine doğrudan atıf yapmaktan da
kaçınmıştır. Oysa King’in bunu yapmaya istekli olması
beklenirdi; zira Hughes, Harlem Rönesansı’nın önde
gelen şairlerinden biri ve milyonlarca okuyucuyu [Dr.
King dâhil] etkileyen bir söz ustasıydı.

Norm Allen, “Martin Luther King, Jr. from a Humanist
Perspective”(Hümanist Bir Bakış Açısıyla Martin Luther
King Jr.) başlıklı makalesinde, Dr. King’in siyah kitlelerin
özgürleşmesi için yürüttüğü aktivizmin şekillenmesinde
Hughes’un oynadığı önemli role dikkat çekiyor. “Onun
[Hughes] şiiri ... Amerika’nın en popüler siyahi
figürlerinden biri olan Martin Luther King Jr.’ı etkiledi.
Hughes dindar olmasa da ve şiirlerinden bazıları küfür
olarak görülse de, ‘I, Too’ ve ‘Dream America’ adlı şiirleri
King’in ‘I Have a Dream’ konuşmasına ilham kaynağı
oldu.” (Allen, 2008)

HUGHES VE MCKAY’IN SİYAH SANAT HAREKETİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Yeni Dünya’da Siyah milliyetçiliği, Afrikalı kökenli
halklar arasında Siyahiliğe dair derin bir gurur ve
kendini ortaya koyma duygusunu yansıtır. Aynı
zamanda, Siyahların, ağırlıklı olarak Beyazlara ait olan
toplumsal düzenden siyasi, ekonomik ve sosyal olarak
bağımsız olmasını savunan bir ideolojidir. ABD’de bu
hareket, 1960’larda ünlü Sivil Haklar Hareketi’nin daha
radikal bir uzantısı olarak zirveye ulaşmıştır. Ancak
Amerika’daki Siyahi milliyetçiliğinin kökleri 1920’lere,
Henry McNeal Turner, Martin Delany, Paul Cuffe,
Marcus Garvey ve diğer siyasi liderlere kadar uzanır.
Siyah bir Jamaikalı ve siyahilerin onurunun ve
özgürlüğünün yeniden tesisi mücadelesinde öncü bir
isim olan Garvey, UNIA “Universal Negro Improvement
Association” (Evrensel Zenci Geliştirme Derneği)
aracılığıyla, derneğine katılan on bir milyondan fazla
üyenin felsefesini benimsediği ve bu güne kadar en
büyük Siyah Milliyetçilerinden biri olmaya devam
ediyor.

Siyahi milliyetçiliği; Hughes ve McKay’de, “en kusursuz
şiişel ifadesini” bulur (Emanuel, 1970). Siyahların
durumu, yalnızca Siyahi gurur ve Afrika mirasının geri
kazanılmasından bahsedilerek değil, aynı zamanda
ırksal önyargıların ifşa edilmesi ve bunların protesto
edilmesi ve Siyahi Amerikalılar için medeni ve siyasi
hakların derhal uygulanması talebi yoluyla da
çalışmalarının merkezinde yer almaktadır. McKay ve
Hughes’un da mensup olduğu ve 1920-1930’lardaki Siyah
Milliyetçiliğinin kültürel ve edebi karşılığı olarak kabul
edilebilecek Harlem Rönesansı eserlerinin tutkulu bir
okuyucusu olan şair ve oyun yazarı Imamu Amiri
Baraka, asıl adı LeRoi Jones, Malcolm X’in 21 Şubat
1965’te suikasta uğramasının ardından Siyahi Sanatlar
Hareketi’ni kurmaya karar verdi. Bu hareketin amacı,
Siyahi tarih ve kültüründen duyulan gururu daha iyi
yansıtan şiir, roman, görsel sanatlar ve tiyatro
eserlerinin yaratılması için uygun koşullar yaratmaktır.
Bu yeni yönelim, Siyahi sanatçıların Siyahiler için Siyahi
sanat üretme özerkliğini savunmak, Siyahilik bilincini
uyandırmak ve özgürlük ile toplumsal gelişim için bir
stratejiydi. “En radikal ve eksiksiz öz-kabul
örneklerinden biri, 1960’ların sonları ve 70’lerin
başındaki Siyah Bilinç Hareketi’ne bağlı yazarlar ve
eleştirmenler arasında görülür.” (Onwuchekwa, 1976)

Bu hareketin resmî kuruluşu, şiir ve tiyatro alanında
önemli etki yaratan bu hareketin resmi başlangıcı,
Baraka’nın Harlem’de Black Arts Repertory Theater’ı
açtığı 1965 yılına dayanır. Başlangıçta New York ve
Newark bölgesinde başlayan hareket, kısa sürede
Chicago, Detroit ve San Francisco gibi şehirlerde de
etkili olmuştur. Chicago’da Hoyt Fuller ve John Johnson,
Negro Digest (sonrasında Black World) adlı dergiyi
yayımlayarak yeni Siyah edebi sanatçıların çalışmalarını
tanıtmıştır. 1969’da Robert Chrisman ve Nathan Hare,
üniversitelerde Siyahi çalışmaları teşvik eden ilk
akademik dergi olan The Black Scholar’ı kurmuştur.

Hareket sadece, özellikle John Coltrane, Thelonious Monk, Archie Shepp ve diğerleri gibi caz müzisyenleri arasında, müzikal zaferlerine de yaslanmadı. Kültürel milliyetçiler cazı; soul, gospel, ritim, blues ve diğer siyahi müzik türlerinden politik açıdan daha çekici olan, tipik bir siyah sanat formu olarak görüyorlardı. Baraka, şiir yazımında Langston Hughes'un şiirinden büyük ölçüde ilham aldığını dile getirmiştir (Sylvanise, 2009).

Ancak BAM (The Black Art Movement), 1970'lerin ortasında Komünizmin getirdiği değişim rüzgârlarına direnememiştir. Pek çok Siyahi sanatçı, Marksizm'in adalet ve eşitlik vaatlerinden etkilenmiştir. Yine de hareket, ardında zamanlar üstü ve etkileyici edebi, şiirsel ve tiyatral eserler bırakmıştır. Ayrıca, Siyahi Sanatlar Hareketi modern sözlü edebiyat ve hip-hop için temellerin atılmasına yardımcı oldu.

SONUÇ

ABD'nin ötesinde, bu iki siyahi milliyetçi şairin etkisi, 1930'larda Fransa'da ortaya çıkan ve temel amacı Amerika'daki siyahi milliyetçi ideoloji gibi siyahların yüceltilmesi olan edebi ve kültürel bir hareket olan Negritude hareketinin (1930'lardan itibaren Fransa'daki siyahi entellektüellerin, edebiyatçıların oluşturdukları bir ekol) kökeninde yer alan Fransızca konuşan siyah şairler tarafından da hissedildi. Nitekim, Negritude akımının önde gelen isimlerinden Aime Césaire ve Leopold Sedar Senghor'un, özellikle McKay ve Hughes olmak üzere Harlem Rönesansı yazarlarının eserlerine aşinalığı, Frankofon edebiyat hareketinin milliyetçi yankılara sahip olması tesadüf değildir. Louis Thomas Achille bunu şu ifadelerle doğruluyor: "Yüzyıllar boyunca, Siyah Adam yalnızca çalışmak (bir Zenci olarak) ve başkaları için çalışmak için doğmuş gibi görünüyordu. Yirminci yüzyılın başlarında yaklaşık yirmi yıl süren bir dönem geldi ve bu dönemde yeni bir Siyah Adam, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Atlantik'in her iki yakasında kendini konumlanmış buldu. Beyaz dünyanın ona dayattığı geleneksel imaja karşı çıkan bir adam. İnsan olmanın gizemli bir başka yolunu öneren bir adam." (Sylvanise, 2009) Ancak, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki siyahi Amerikalılar ve Diaspora'daki siyahi halkların kurtuluşu meselesinin ötesinde, ırkları veya etnik kökenleri ne olursa olsun, dünyadaki tüm halklar için adalet ve eşitlik, Afro-Amerikan şairin en önemli kaygılarından biri olmaya devam etti. Hughes, sevgi ve kardeşliğin hakim olduğu, tüm ırkların -Siyah, Beyaz ve Kızıl- yeryüzünün nimetlerinden yararlandığı bir dünya hayal ediyordu. Siyah şair: "Aradığım şey Amerika'daki siyahilerin ve dolaylı olarak tüm insanlığın Zencileşme durumunu açıklamak ve aydınlatmak olmuştur" (Hughes, 1994) diyerek şiirsel çalışmasında amacını özetlemiştir. McKay de, siyahların maruz kaldığı adaletsizliğin yakın bir zamanda sona ereceğine ve dolayısıyla insanlığın bildiği tüm ırkların güneş altında serpileceğine olan güvenini şu sözlerle dile getirirken farklı bir şey söylemiyordu: "Dönen dünyaya yazıklar olsun diyorum, ama umutsuzluktan değil. Çünkü üyesi olarak doğduğum ırkın, yaşam boyu ayrımcılığa ve

köleliğe mahkûm olmasına neden olan güçleri anlıyorum. Ve biliyorum ki bu kuvvetler ebedî değildir, yok edilebilirler ve yok edileceklerdir. Yıkım için işaretlenmişlerdir. Mezopotamya, Mısır, Yunanistan, Kartaca Arabistanı, Babil, Tire, Pers, Roma, Cermanya. İnsan ırkının tüm nümayişi, yüksek bir konsolidasyonla önümden geçiyor." (Cooper, 1996) Langston Hughes ve Claude McKay'ın şiirleri, Afrika kökenli Amerikalıların kimliğinin karmaşıklıklarını ve sistematik ırkçılık ile ayrımcılığı sona erdirmeye mücadelesini başarılı bir şekilde ele alıyor. Bu temalar aslında 2020 Pulitzer Şiir Ödülü sahibi ve 'The Tradition' adlı şiir koleksiyonu, Amerika'daki ırksal eşitlik, toplumsal adalet ve şiddet konularını ele alan Jericho Brown gibi çağdaş Afro-Amerikalı yazarlara ilham vermeye devam ediyor. Brown, eğer Claude McKay şiirlerini yazmamış olsaydı, kendisinin zafer kazanan şiirlerini nasıl yazabileceğini hayal bile edemediğini ileri sürüyor (Brown, 2022). Hughes ve McKay'ın Afro-Amerikalılara yönelik şiddeti ve vahşeti kınayan yazıları, Black Lives Matter (Siyahların Hayatı Değerlidir) hareketinin ısrarla kınadığı polis vahşeti ve suistimalleri temalarıyla derinden örtüşmektedir.

Kaynaklar:

- Baraka, Amiri, The Selected Poems of Amiri Baraka/Leroy Jones William Morrow & Co 1979
- Barksdale, Richard K Langston Hughes: The poet and his critics Unknown Binding -January 1, 1993
- Brown, Jericho (2022) Jericho Brown on Claude McKay's Subversive, Foundational Poems of Love and Protest, <https://lithub.com/jericho-brown-on-claude-mckays-subversive-foundational-poems-of-love-and-protest/>(Allen, 2008)
- Emanuel, James A. Langston Hughes. (Traduit de l'Américain par Jacques Eymesse) Paris: Les Editions Inter-nationales, 1970.
- Han Yan; Variations of Jazz, The Legacy and Influence of Langston Hughes on Amiri Baraka's views of African-American music and the function art, a thesis presented at the Department of English, Modern Languages and Journalism of the Emporia State University, May 2011.
- Hughes, Langston The Collected Poems of Langston Hughes, ed. Arnold Rampersad, Associate ed. David Roessel, New York, Vintage Books, 1994
- McKay, Claude Complete Poems ed, William J. Maxwell, Illinois, University of Illinois Press, 2004
- Onwuchekwu Jemie; Langston Hughes: An Introduction to the Poetry (Columbia Introductions to Twentieth Century American Poetry)
- Salaam Kalamu, A Conversation with Amiri Baraka in Modern American Poetry; http://maps-legacy.org/poets/a_f/baraka/salaam.htm
- Tillery, Tyrone. Claude McKay: A Black Poet's Struggle for Identity. Amherst: University of Massachusetts P, 1992.
- Tolson, Melvin B. "Claude McKay's Art" in Poetry 83 (February 1934) pp. 287-90

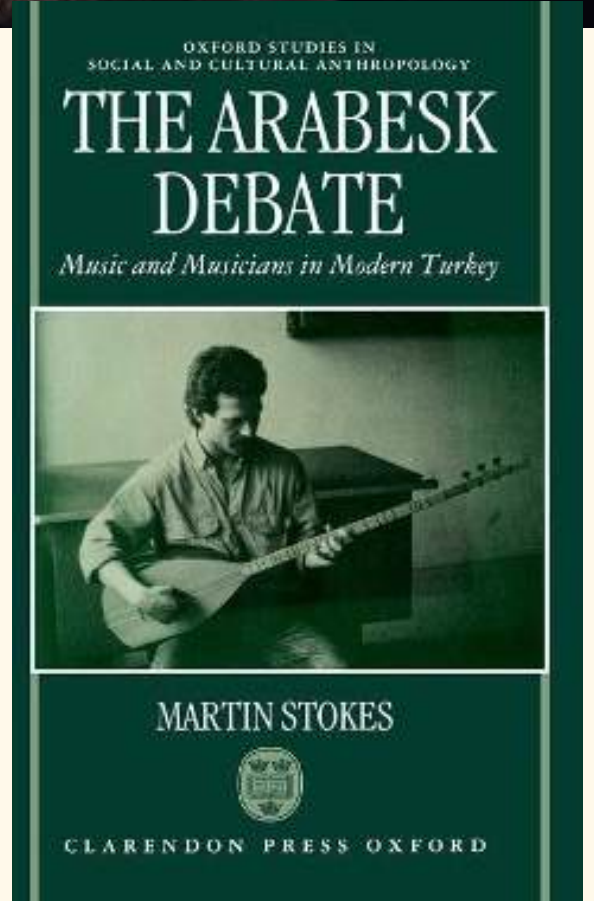
Herkes Arabeski Kötülerken Martin Stokes Anlamaya Çalıştı



SELÇUK KÜPÇÜK

www.kritikbakis.com

1980’lerde Türkiye’de müzik meselelerine kafa yoranlar dahil olmak üzere kimse 2., 3. sınıf gazinolara girip arabeskin arkeolojisine ait bir veri toplamayı düşünmedi o yıllarda. Ki zaten arabesk, üzerine kafa yorulmaya değecek bir müzik türü bile değildi! Sadece bir tek ismi görürüz. İngiliz kökenli bir müzikolog olan Martin Stokes’u. Bizde arabeski anlama çabasına dair ilk yazı ise Barış Pirhasan’ın sahibi olduğu ve Tugay Fişekçi’nin yönettiği Sanat Emeği dergisinin Mayıs 1979 tarihli 15. sayısında Engin Ergönültaş’ın yayınladığı “Orhan Gencebay’dan Ferdi Tayfur’a Minibüs Müziği” başlıklı metindir. Bu yazı ardından ise dergide iç tartışmalar yaşanır (Adnan Özer ile dergiciliği üzerine yaptığım söyleşi. Edebiyat Dergileri Atlası, Hece Yayınları, 2025, sayfa 54).



Stokes’un arabesk müzik üzerine yaptığı ve Amerika’da basılan doktora tezi

Arabesk üzerine yazdıkları Türkiye’de paradigmayı değiştirdi

Türk solu o yıllarda arabeskin, işçi sınıfının devrim yapma gücünü uyumcullaştırdığını, Türk sağ bu müziğin geleneği yozlaştırdığını iddia edip mesafe koyarken Stokes’un içeriden bir zihinle anlama çabası ilginçtir. Stokes’un topladığı bu veriler doktora tezi olarak 1992’de “The Arabesk Debate” ismi ile Amerika’da basılarak literatüre girdi. Türk okurunun bu önemli çalışmayı ancak 1998’de İletişim Yayınları’ndan Hale Eryılmaz’ın çevirisi ile okuyabildiğini hatırlatmak isterim. “Türkiye’de Arabesk Olayı” biçiminde çevrilen bu kitap her bakımdan öncü metinler arasında sayılabilir. Meral Özbek’in “Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski” (İletişim Yayınları, 1991) ve Nazife Güngör’ün “Arabesk” (Bilgi Yayınları, 1990) adlı yayınları ile beraber ele alındığında bu üç metni o yıllarda, verili aydın paradigmasının çok ötesinde hem Türkiye sosyolojisini besleyen periferiyi, hem bu periferinin müzikal dilini ötekileştirmeden anlamaya çalışması açısından önemsemek gerekli.

Bilindiği üzere uzun yıllar Türk entelijansiyesi 1950’lerden itibaren kırdan büyük kentlere akan toplumsal katmanın getirdiği kültürel bellek ve pratiğin bu süreç içerisinde ortaya koyduğu eklemelenememe ya da kendi özgün eklemelenme biçimini yıkıcı bir şekilde eleştirip mesafeli durmuştu. Özellikle büyük tartışmalara kapı aralayan “arabesk müzik” meselesi burada ana çatışma alanıdır aslında. Sağ ve sol düşünce geleneklerinden gelen hemen bütün entelektüel akıl arabesk müziği “geri” ve “yoz” bularak üzerinde, onu anlamaya çalışan zihinsel bir kazı da yapmamıştı. Oysa karşımızda, politik ve sosyolojik merkezin, toplumun diğer katmanlarına “tepeden inme” bir biçimde dayatmaya çalıştığı modernleştirme projesine ilişkin naif bir direniş buluruz. Bu direnişin en simgesel alanını ise müzik oluşturur. Çünkü paradigmanın müdahale ettiği ve geçmiş tarihsel birikim ile ilişkisini kopardığı ilk alanlardan birisi müzik’tir.

Arabeskin sufi düşünceyle ilgisi olduğunu söyledi

Stokes Türkiye’de yayınlanan ilk kitabında işte bu müzikal kopmayı ve periferinin cevabı olarak değerlendirebileceğimiz arabesk müziği teknik ve sosyolojik olarak ele alır. Metnin son bölümünde arabesk müzik ve sufilik geleneği arasında kurduğu irtibat ise bu zamana dek kimsenin üzerinde kafa yorduğu bir konu değildi. Arabeskin en önemli söz yazarlarından Ali Tekintüre’nin vaktiyle Roll dergisinde yayınlanan söyleşi (Ocak 2009, Sayı 136, sayfa 12-13) ya da en azından Özer Şenay’ın “Çıktım arşa seyran eyledim geldim aşka/ Döndüm baktım aleme alem bir başka/ Herkesin bir derdi var hep başka başka/ Vesaire vesaire hep aşka dair” nakaratlı şarkısına bakarak aslında bu ilişkinin ne kadar derin olduğunu görmek mümkün.

Martin Stokes’un 2012 yılında yayınlanan ve bir devam metni biçiminde de değerlendirebileceğimiz çalışması “Aşk Cumhuriyeti-Türk Popüler Müziğinde Kültürel Mahrem-“ (Koç Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, Mayıs 2012, İstanbul) ise modern Türkiye müziğini şekillendiren üç önemli isim üzerinden yürüyerek 1950’lerden günümüze

ülkemizin sosyolojik dönüşümünü çözümler adeta. Zeki Müren, Orhan Gencebay ve Sezen Aksu’nun müziklerinin temel omurgalarının olduğu yıllarda ortaya koydukları eserleri, bu eserlerin teknik analizlerini, süreç içerisinde sanatçıların ne tür gelişim, dönüşüm yaşadıklarını inceleyen Stokes’un, ülkenin o tarihlerde içerisinde bulunduğu politik, sosyolojik evrilmeyi anlamak için de bu üç isim etrafında şekillenen dokuyu kitabının ana fonuna oturttuğu söylenebilir.

Kitabın alt başlığında geçen “kültürel mahrem” kavramını da sanırım okur yeni yeni duymaya başladı.

Ki Stokes, İngilizce’de bile akademik dünya açısından kavramın henüz yaygın olmadığını belirtiyor. Örneklendirmek gerekirse kavram “kitlelerin hislerine tercüman olarak toplumsal bir ikona dönüşen, şarkılarıyla ve yaptıklarıyla kişilerin kendilerini ifade edişini belirleyen, hatta kültürel akışa damgasını vuran bir şarkıcının ve şarkılarının, bu süreç içinde hayranlarının ya da genel olarak kamunun tepkilerine göre de değişip dönüşmesi(s.23)”ni karşılıyor.

Stokes’in kitabı altı bölüme ayrılmış. Ama çalışmaya asıl şeklini veren Zekin Müren, Gencebay ve Sezen Aksu’yu ayrı ayrı incelediği 2.,3.,4. Bölümler.

Türkiye, “Kültürel Mahrem” ve müzik

1950’lerden itibaren önemli çıkış yapan Müren’i özellikle “ideal yurttaş”, 70’lerin sosyolojisini taşıyan Gencebay’ı “müşfik yurttaş”, 1980 ve sonrasının toplumsal ruhunu yansıtan Sezen Aksu’yu ise “diva yurttaş” biçiminde tanımlayıp iddiasının politik gerekçelerini temellendirmeye çalışan kitap bu açıdan da tartışmaya değer çözümlemeler koyuyor önümüze.

Bahsi geçen üç önemli sanatçıyı “kültürel mahrem” kavramının içinde değerlendiren ve 1950 sonrası Türkiye’sini bu üç isim üzerinden sosyolojik, politik okumaya tabi tutan Stokes “Aşk Cumhuriyeti” isimli kitabı ile de entelektüel dünyamıza yeni kanalları işaret ediyor aslında.

Her ne kadar Gencebay üzerine birkaç çalışma var ise de, Zeki Müren ve Sezen Aksu’nun şarkıları, müzikal yolculukları, modern Türk müziğine eklemelenme biçimlerinden hareket ederek, ülkemizin yakın dönem müzik-sosyoloji ilişkisini anlamaya dair metinlerin azlığı tartışma götürmez.

Martin Stokes’un Türkiye’nin müziğini çözümleme çabasının ne kadar içeriden bir ruh taşıdığının sanırım en büyük göstergesi TRT Arşiv’de karşımıza çıkan bir kayıt olsa gerek. 80’li yıllarda Müşfik Kenter’in bir programına konuk katılan Stokes orada söylediği türkü ile dikkat çekiyor.

Türkiye’de müzik-toplum meselelerine dair yine çok sıra dışı bir olay da 1989 yılında Mustafa Keser’i görmeye gelen İzlandalı müzikologun öyküsüdür. O da bir başka yazının konusu olsun.

(Martin Stokes, TRT Arşiv, Müşfik Kenter programı linki)
<https://www.youtube.com/watch?v=ypfvA98GqNw>

AHLAK İLE ALDATMAK: YASA VE YILDIZLI GÖK



DOÇ. DR. M. FATİH ARSLAN

www.kritikbakis.com

Modern dönemde Müslüman toplumların karşılaştığı birçok meydan okuma türü mevcut. Bunlar arasında ahlaki eylemlerin niteliği ve ahlakın mahiyetine ilişkin olan yaklaşımlar ayrı bir yer tutuyor. Zira itikadi alanda icrası mümkün olmayan bir takım çeldirici ve manipülatif yaklaşımların ahlak alanında tahkim edilmesi daha kolaydır. Bu noktada özellikle İslam düşünce geleneğinin zengin mirasından mahrum bırakılmış ve modern müesses ahlak teorileri karışışında yalnızlaştırılmış Müslüman toplumlar büyük oranda ahlaki bir tarafsız alanda ve ahlak düşüncesinin değerlerden arındırılmasında aradıkları savunmacı yaklaşımın bedelini ise itikadi sapmalar ve mevzi kaybı olarak ödediler. Dolayısıyla modern ahlaki meydan okuma karşısında İslam düşünce geleneğinden yola çıkarak iki temel tehlikeyi tespit etmek ve bunlara dair çözümler üretmek bir zorunluluk halini almaktadır. Ahlak alanının itikadi ve metafizik değerlerden arındırılmış, nötr, her türden inanış ve yaşam biçimine mensup bireylerin asgari müştereklerde buluşabilecekleri bir alan olduğuna dair yaygın kanaat Müslüman toplumların zihni kuşatılmışlığının bir tezahürü olarak ortaya çıktı. Bu yaklaşıma göre bireyin inancı, içinde bulunduğu siyasi yapı, referans aldığı metafizik veya ontolojik çerçeve ne olursa olsun nihai kertede kişi vicdani kanaatlerini esas alırsa ahlaken temel doğrulara erişmesi mümkündür ve 'fitrî' saikler zorunlu olarak bireyleri doğruya yöneltir. Elbette bireylerin

bu tür durumlarda şahsi menfaatlerinden, beklentilerinden ve ön yargılarından kaynaklanan birtakım sebeplerle doğru davranışlardan sapmaları söz konusu olabilir. Ancak bu engellerin aşılması ve fertlerin ahlaken doğru olanı seçmeleri mümkündür. Bu noktada özel olarak metafizik, ontolojik ve itikadi olarak belirli bir alanda bulunmaları gerekmez. Daha somut olarak söylemek gerekirse Müslüman olmayan biri de vicdanıyla baş başa kaldığında ahlaki olarak doğru yerde bulunup en azından hayati noktalarda doğru ahlaki tavrı gösterebilir. Bu nedenle, Müslümanlığın, İslami değerlere tabi olmanın veya İslami kavramların inşa ettiği çerçeve içinden dünyaya bakma ahlaklı bir birey olmanın ön şartı olarak sunulması doğru değildir. Bu tür bir ahlaki nötralizm ve liberal hümanist ahlak anlayışı esas itibarıyla bir alâmet, metafizik bir çerçeveden mahrumiyetin, felsefi yetersizliğin ve kavramsal kirlenmenin zorunlu neticesi. Bu tür bir yaklaşımın verili olarak kabul ettiği temel ilke, ahlakın metafizikten, ontolojik değerler sisteminden ve epistemolojiden bağımsız bir alan olduğu. Dolayısıyla varlık anlayışı, bilgi anlayışı ve bu anlayışlar neticesinde oluşan teorik değerler zemini ahlak alanıyla irtibatlı görülmediğinden, bu alanlarla ahlak arasında herhangi bir sebeplilik ilişkisi kurulmaz. Oysa Müslümanların tarih boyunca ortaya koydukları ilmi birikim, felsefe tarihi ve modern ahlaki görecelilik bu hususun tam tersini göstermektedir: ahlakın tabi olduğu teorik zeminin gerekliliği açık bir zorunluluktur. Bu noktada sorulması gereken şu: Müslüman bilinç,

hangi saiklerle ahlakın teorik zeminden müstağni, ilkelerden bağımsız bir alan olduğuna inanır hale geldi? Modernitenin ilham kaynaklarından Kant'a atıf yaparak meseleyi ele almak birçok hususun netleşmesini sağlayacaktır. Kant'ın teorik akla yönelik eleştirilerinden sonra temellendirdiğini iddia ettiği başlıca hususlardan biri metafizik önermelerin kesinlikten yoksun olduğu, Tanrı-varlık-hakikat üçgenindeki tüm metafizik iddiaların teorik kanıtlardan ve sağlam bir zeminden yoksun olduğuydu. İnsanın hakikate teorik zeminde ulaşması mümkün değildir ve bir bütün olarak metafizik sistemler işlevsizdir. Dolayısıyla "sentetik a priori önermelerin doğruluğu ispatlanana kadar tüm metafizikçilere görevden el çektirilmiştir." Bu durumda ahlak da metafiziğe dayanmak bir yana, metafizikten mümkün oldukça uzak bir yere konumlandırılmalıdır. Zira metafizik gibi sorunlu bir alan yerine pratik aklın sahasından yola çıkarak ahlakın ve Tanrı'nın, ahiret hayatının temellendirilmesi çok daha emin ve güvenilir bir yoldur. Felsefenin de görevi bir bakıma bunu sağlamaktır. Dolayısıyla konumuzu ilgilendiren veçhesiyle ahlak, klasik felsefi metafizikten arındırılmalı ve pratik alanda belirli bir bağımsızlıkla inşa edilmelidir: "İki şey, üzerlerine sık sık eğilip ısrarla düşünülürse, insanın ruhsal yapısını hep yeni, hep artan bir hayranlık ve korkunç bir saygıyla dolduruyor: üzerimdeki yıldızlı gök ve içimdeki ahlak yasası." Elbette mesele Kant'ın tahayyül ettiği gibi gelişmedi. Metafizikten koparılan ahlak Kant'ın arzuladığının aksine 'gereksiz' birtakım idealler ve ödevler yumağına düştü ve karşılıksız kesilmiş bir çek olarak ödev ahlakının arzuladığı tüm sonuçların aksini doğurdu: Tanrısız, ahlaki kaygılardan soyutlanmış, teknik detaylarla örülü bir kapitalist zihnin zuhuru. Bu yönüyle Kant'ın en çok sakındığı hususlardan olan teknik kapasitesiyle diğer canlılardan ayrılan insan tasavvuru baskın çıktı ve bütün alternatiflerini bertaraf etti. Nitekim daha sonra Batı düşüncesinde metafiziğe alternatif olarak ortaya çıkan ahlak dizgeleri de samimiyet ve gerçeklik sınavını kaybetti. Levinas'ın Filistin söz konusuna olduğunda 'Öteki'ni bir çırpıda nasıl kurban ettiği hepimizin malumu. Bu tür analitik olarak tanımlanmamış, metafizik nazari esaslara dayanmayan her türlü ahlak teklifinin de benzer sonlarla malul olduğunu görmek için aynı tecrübeyi tekrar etmeyi beklemek safdillik olacaktır. Bu yönüyle düşünüldüğünde Kant dahil olmak üzere metafizik bir zeminden, varlık anlayışından ve epistemolojik bir çerçeveden yoksun her türlü ahlak anlayışının berhava olması kaçınılmazdır. 'İçimizdeki ahlak yasası' bir seraptan ve naif bir hayalden ibarettir. Bu nedenle Kant'ın meşhur insan onuru kavramı da temelsiz bir retorik olmaktan kurtulamamıştır. "Genel insan eğilimleri ve ihtiyaçlarıyla ilgili olan şeyin bir piyasa fiyatı vardır; böyle bir ihtiyacı önceden varsaymasa bile belli bir zevke uyan şeyin süslü (lüks) bir fiyatı vardır; fakat bir şeyin kendi başına bir amaç olabilmesinin tek koşulunu oluşturan şeyin göreceli bir değeri, yani bir fiyatı değil, içsel bir değeri, yani onuru vardır. Ahlak ve ahlak-

lı olmaya muktedir olduğu ölçüde insanlık, onura sahip olan tek şeydir." Ahlakı insan kaynaklı kurmak, ondan yola çıkarak temellendirmek, nihai olarak insan onuruna dönük bir tahribatla sonuçlandı. "İnsanlık onuru" son kertede bir fiyat etiketine kavuştu. Zira insan, kendi başına değeri olabilecek, kendi içinde kalarak anlamlandırılabilir ve kendisinden kalkılarak ödev ve sorumlulukları temellendirilebilecek birşey olarak konumlandırıldığında metafizik ve ontolojiyle ilişkisi kesilmiş ve varlıktan tecrit edilmiş olur. Metafiziğin ve dolayısıyla dinin anlam sağladığı çerçeve olmaksızın insanlık onuru, modern toplumlarda olduğu haliyle nihayet bir maliyet meselesidir. Eğer maliyeti karşılanabilirse, pazarlık konusu edilebilir ve parçalar halinde veya bir bütün olarak muhasebatın içinde bir kalem olarak yer alabilir, kar-zarar hesabına dahil edilebilir. Ödev ahlakının metafizikte temellenen dini çerçeveden kopardığı birey için kendinde bir gaye olma ideali, bir sayı olmaktan öteye gidemediği gibi ahlak ile sahici bir irtibat kurması, sahih bir ahlaki zeminde durması da mümkün olmadı. Aynı şekilde ahlaktan kopartılmış ontoloji ve din de gagesiz ve değersiz entelektüel birer 'merak' seviyesine düşmüştür. İkisinin tekrar buluşması, bir arada bulunmaları Kant'çı çizgide kalarak tahayyül edilemez. Bu nedenle Müslümanlar için ahlaki yeniden tahkim etmenin ilk adımı, ahlaki problemlerin mahza ve saf ahlaki meseleler olmadıklarını anlamaktan geçmektedir. Hiçbir ahlaki problem mutlak olarak ahlak dizgesi içerisinde kalınarak anlaşılamaz. Bilakis, doğru bir ahlaki sistemin işlerliği ancak ve ancak varlık ve bilgiyle doğru bir irtibat kurulmasıyla mümkün. Nitekim halihazırda ahlaka yönelik aşırı vurgu son kertede ahlakın aşınmasına hizmet etmektedir. Bu nedenle Müslüman bir ahlakın inşası için atılacak ilk adım, ahlak ile metafiziğin ve bu metafizik zeminde yükselen doğruluk iddiasının ilişkilendirilmesidir. Nitekim hayattaki tüm tercihlerini hatalı bulduğumuz, inandığı bütün teorik ve pratik yargıların yanlış olduğunu bildiğimiz bir bireyin, o kritik anda ahlaklı hareket edeceği beklentisi içinde olmanın ciddiye alınması zor. Hayatta o ana kadarki tüm mühim tercihlerinin yanlış olduğunu kabul ettiğimiz, şiddetle reddettiğimiz referanslara dayanan birinin mesele ahlaki seçimler olduğunda doğru tarafta duracağına inanmanın tutarlı ve makul bir izahını yapmak mümkün müdür? Dolayısıyla ahlaki referanslarımızın 'insanlık onuru', 'insani değerler' gibi Kant'çı çizgiden neşet eden kavramlar olmaktan çıkması bir zorunluluk. Bunun yerine ahlakın tekrar ilmi-i ilahi ve ilahiyat üzerinden inşa edilmesi gerekiyor. Bu noktada İslam düşünce geleneğinin, Ekberî tasavvufi çerçevenin, kelam ve İslam felsefesinin sunduğu engin imkânlardan istifade etmek ve geleneğe dönmek büyük bir imkân. Ancak bu şekilde Kant'çı çizgiden sıyrılmak, alternatif ve sahih bir ahlaki nazariyat inşa etmek mümkün. Zira Kant'ın tahripkâr metafizik eleştirisinin ve dolayısıyla ahlak tasavvurunun zapt edemediği son müstahkem kale, İslam düşüncesi ve İslam ahlak felsefesidir.

Nehirden Denize Filistin; Gazze Seyahat Notları



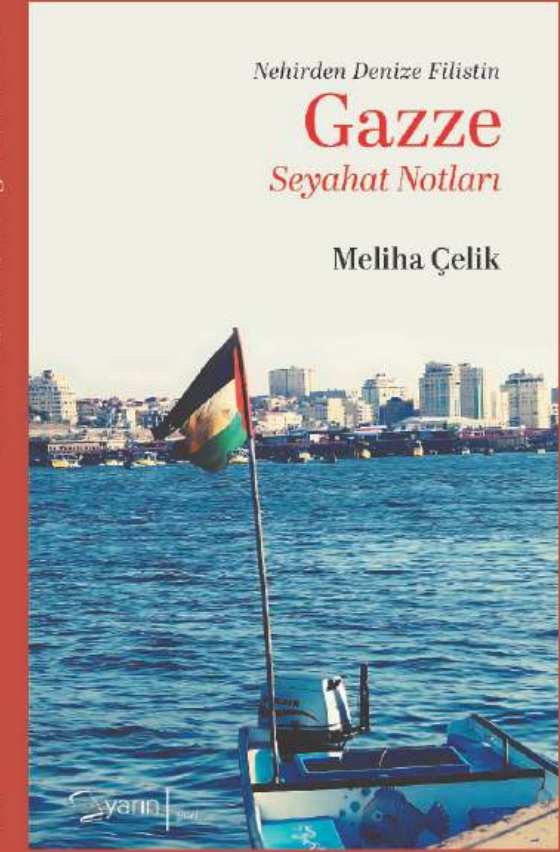
AYŞE DOĞU

www.kritikbakis.com

Meliha Çelik'in ikinci kitabı; Nehirden Denize Filistin Gazze Seyahat Notları, Yarın yayınlarından çıktı.

yazarın ilk kitabı yine tarihsel bir yaramıza değinen Endülüs-Masal Ülkesine Yolculuk'tu. Gazze yıkıntılar arasında bir bölge. Aslında kırk kilometreden daha az incecik bir sahil şehri. Fakat nüfus yoğunluğu çok fazla.

Gazze seyahat notları kitabı, girizgahtan sonra 20 bölümden oluşuyor. Bu bölümlerde tanıklıklar olduğu kadar Gazze tarihi ve yemeklerinden seçme tariflere ve sosyal ve ekonomik yapıya kadın ve çocuklardan kurban bayramında çocukların sokak eğlencelerini gösteren resimlere kadar pek çok doyurucu ayrıntı mevcut. Bu bölümlerden bazıları; Schrödinger'in kedisi, Ehlen ve Sehlen, Mavi Altın Sartaun, Gazze'nin Ninjalari ve Son Samuray, Umut Tünelleri, Şücaie Bir Çocuk Cenneti, Alemiye Nine, Mülteci Bir Lider: İsmail Haniye, Gazze'de Kadın olmak. ElMuntar Tepesi ve Fettan Dalilah, Rachel Corrie vs... Bölümlerin çoğunda o mevzuyla ilgili dipnot mahiyetinde çerçevelenmiş kısa bilgiler de eklenmiş. Mesela; Gazze'nin Ninjalari bölümündeki kısa bilgi Şöyle:



'Kassam Tugayları adını Filistin'deki İngiliz sömürmesine karşı silahlı mücadele verirken hayatını kaybeden Suriye asıllı Filistinli lider İzzeddin El Kassam'dan alıyor. Hamas'ın silahlı kanadı olarak İsrail'in Filistin işgaline karşı başlayan bu direniş şimdi güçlü bir orduyla devam ediyor. Sayıları 10 bini aşan savaşçıların hepsi İsrail tarafından aileleri öldürülen Filistinli yetimler. Ve asla Filistinli olmayan birisi savaşçı olamıyor.'

Bütün bölümler seyyahımızın kaleminden o kadar akıcı ve içe işleyen bir samimiyetle yazılmış ki; insan keşke Filistinli ve hassaten Gazzelilerin hayatı da su gibi akıcı olsa diyor... Kitabın büyüsunü bozmak istemediğim için sadece bir paragraf aktarmak istiyorum;

'Gazzeli balıkçıları en çok mutlu eden zamanlarsa sartaun yani mavi yengeç ile karidesin bol olduğu dönemlerdi. Hamas'ın şehit liderlerinden İsmail Haniye'nin de yaşadığı yaklaşık 85 bin mülteciye ev sahipliği yapan Al Şati (Şati) için mavi yengeçlerin bol olduğu mevsimler çok kıymetliydi. Ekonomik değeri oldukça yüksek olan bu deniz mahsulünün bolluğu 'Mavi Altın' olarak biliniyordu.'

.....

Benim özellikle ilgimi çeken ve doyurucu bölümlerden biri 'Şehrin Künyesi ve Anatomisi' oldu. Gazze şeridinin bütün ilçelerini, semtlerini, mahallelerini öğrenmiş oluyoruz.

Gazze

Geçmişte Suriye ile Mısır arasında gidip gelen kervanların buluşma ve dinlenme noktası yani Via Maris olarak bilinir. Ayrıca Mısır-Hicaz arasındaki hac yolunun da duraklarından biridir.

Kuzeyden güneye doğru sıralarsak; Kuzey Gazze, Gazze, Deir Balah, Han Yunus ve Refah olmak üzere 5 yerleşimden oluşur.

Gazze Şeridi'nin Kuzeyi; Beyt Hanun, Beyt Layiha, Cebaliye, Um Naser'dir,

Orta bölgesi; Gaza, El Mughraka, Zehra ve Vadi Gaza,

Der Balah: Der Balah, Nuseyrat, Zavayda, El Bureci, El Mağazi,

Musaddar ve Vadi Salka mahalleleri,

Han Yunus: Han Yunus, El Karara, Beni Suhaiye, Abasan Kabira, Abasan Cedida, Huza'ave Fukhari semtlerinden, Gazze Şeridinin Güney bölgesi ise, Refah, Naser ve Şoka bölgelerinden oluşur.

Eski dönemlerde Gazze'nin doğu kısmı Şucaieye Batı kısmı da Gazze merkezle Tuffah, Zeytun ve Darac semtlerinden oluşuyordu. Darac bölgesi Ömer Camisi ve Haşim Camisine ev sahipliği yaparken, Hristiyan mahallesi Zeytun da Porphyrius Kilisesine ev sahipliği yapıyordu.

Vadi Gazze, Unesco tarafından da tescillenen Doğu Akdeniz havzasının en sulak bölgesi olup pek çok kuş ve bitki türünün vatanıdır. Ayrıca geçmişte El Halil'den gelen akarsu sebebiyle sulak ve münbit bölge olan vadi, maalesef İsrail tarafından barajlarla kesilerek ekosistem bozulmuş ve Gazze halkı diğer Filistin şehirleri gibi sınırlı su erişimine mahkum edilmiştir.

Beyt Hanun

M.Ö. 8. Yüzyılda Asurlularla savaşan Kartaca kralı Hanun tarafından kurulmuş olup Gazze'nin kuzey kapısı olarak nice savaşlara tanıklık etti. Suyunun tatlılığı ve üzüm, limon ve portakal diyardı. Ayrıca Sultan Salahaddin Üm Naser tepesinde haçlılarla savaşıp kazanınca buraya Üm Naser camisini inşa ettirmiştir.

Han Yunus

14.yy.da küçük bir köy olan Han Yunus, Yunus Nuruzi Han tarafından inşa edilen kervansaraydan sonra büyüyerek kasabaya dönüşmüştür. Tarihçilere göre zamanında Mısır-Halep arasında, Via Maris üzerindeki en iyi konaklama yeri idi. Kuzeydoğusundaki Zana bölgesi Bizans dahil pek çok kalıntıya sahiptir. Hamas'ın kalesi olarak anılıyor.

Refah

Tünellerin de bulunduğu bölge adını Romalılar tarafından verilen Rafya'dan alır. Gazze'nin en güzel plajları buradadır.

Deyr Balah

Güneyde yer alan bölge hurma diyardı demek olup plajları ve eskiden Aziz Hilarius tarafından yaptırılan bir manastıra sahipti.

Cebaliye

Verimli topraklara sahip olup Gazze'nin en büyük mülteci

kampına sahiptir. En eski camilerden biri olan Ömer Camisi 2014'te İsrail tarafından yıkıldı. Tell Hava (Tell İslam) tepesi ve Rimal bölgesi zengin semti olarak bilinir. 1940'larda İngilizler tarafından kurulan Sifa Hastanesi, geçtiğimiz yıl İsrail ve müttefiklerin saldırısı sonucu yıkıldı ve yüzlerce hasta ve sağlık çalışanına mezar oldu..

Liman bölgesi Mina'da 2010 yılında Gazze'ye yardım götürmek için yola çıkan Mavi Marmara gemisi anısına bir anıt da vardı.

Tarihi yapılar

Bir dönem Gazze'ye saldıran Napolyon'un birkaç gece konakladığı Rıdvan Kasrı Osmanlı adına buraya gelen ilk aile tarafından inşa edilmiş olup bir dönem İngiliz karakolu olarak da hizmet vermiş daha sonra Mısır himayesinde kız okuluna ve müzeye çevrilmişti.

Plaj Mülteci kampı yakınlarında Anthedon kenti kalıntıları, Han Yunus'ta 14. Yy.dan kalma Barquq kalesi, Zeytun mahallesinde Saint Porphyrius Kilisesi, Darac mahallesinde 16. Yy.dan kalma Abdulhamit çeşmesi vardı. Deyr Balah'taki Hodr manastırı, Nuseyrat kampında Üm Amr tepesinde olup yapılış tarihi M.S. 329'lara kadar giden St. Hilarion Manastırı, tarihi 14. Yy.a kadar giden Samiri bir aile tarafından işletilen Samara hamamı..

Gazze Vadisi'nin kuzeyinde Accul tepesinde bulunan antik kentin tarihi M:Ö 2100'lere kadar gider. Kazılarda keşfedilen eşya ve mücevherlerin büyük kısmı çalınmış olup British Museum'da sergilenmektedir. (İngilizlerin neden kendine müttefik olarak Yahudi siyonistleri seçtiği ortada)

2014 raporlarına göre İsrail Gazze'de 73 camiye yıkmıştı. Bunların arasında 1365'te inşa edilen Hz. Ömer camisi, Memlüklerden kalma Şamah camisi ile Şucaie'de Bağdat Caddesinde yine Memluk eseri Mahkeme camisi vardı.

Seyyid Haşim Camisinin kuzey batı köşesinde peygamberin dedesinin kabri vardır. Ve cami onun hürmetine Osmanlı tarafından inşa edilmiştir. Avlusu etrafındaki odalar, 19. yy.dan 20.yy.a kadar medrese olarak hizmet verdi. 1. Dünya savaşında İngiliz ve Fransızlar tarafından yıkılan caminin değerli elyazmaları da onlar tarafından alındı.

Bir diğer cami Memluk dönemi yapısı Tuffah mahallesinde mezarlığın ortasındaki Mervan camisidir.

Gazze'de Çarşı Pazar

Eski şehirdeki Memluk döneminde inşa edilen Altın çarşısı rivayete göre Roma dönemine aittir. 1. Dünya savaşında İngiliz ordusu tarafından tahrip edilen çarşı 3 metre genişliğinde 70 metre uzunluğunda olup Ömer Muhtar Caddesi'ndedir.

Eski şehir bölgesinde kurulan Zaviye pazarı günün her saati kalabalık ve cıvı cıvı idi. Cumartesi ve Çarşamba günleri Refah ve Han Yunus'ta, Pazar Pazartesi ve Perşembe günleri Gazze merkezde ve Cuma günü de Şucaie ile kent merkezinde Firas pazarı kuruluyordu. Çarşamba günleri Han Yunus'ta kurulan bit pazarı ile Firas pazarında maalesef İsrail ve Avrupa'dan gelen 2. el kıyafetler satılıyordu. İsraili tüccarlar, Fıfış bayramında evlerden atılan malları toplayıp Gazzeli tüccarlara satılıyordu. Gazze'nin kalburüstü kesimi ise alışverişini en

lüks semt kabul edilen Rammal'dan yapıyordu.

Gazze'nin en önemli meydanları; Meçhul Asker meydanı, Katiba (Miting) ve Saray meydanlarıydı. Saray meydanı İngilizler tarafından inşa edilen, en ağır fiziksel ve psikolojik işkencelerin yapıldığı hapishanesi ile kötü bir şöhrete sahip olup İsrail bombalarıyla yıkılmıştı. 46 km olup beldeleri birbirine bağlayan Salahaddin Caddesi tarihi Via Maris yoludur. Kuzey çıkışı Erez kapısıdır.

Gazze'nin en ünlü caddesi ise 1917'de Cemal paşa tarafından yaptırılan Ömer Muhtar Caddesi'dir. Diğerleri Vahdet Caddesi ile sahil boyu kuzeyden güneye uzanan Raşid Caddesi'dir.

Sabra semtinde Şeyh Yasin Müzesi şehit liderin müzeye dönüştürülmüş evidir.

Şehrin Gazze İslam Üniversitesi, Ezher Üniversitesi Aksa Üniversitesi ile Kudüs Açık Üniversitesi, olmak üzere 4 üniversitesi vardı. En çok tercih edilen bölümlerse tıp ve mühendislik bölümleri idi.

Maalesef bu anlattığımız topraklarla onun üstünde yaşayan kadim halk şimdi yerle bir ediliyor.

2016 yılında Gazze'ye girmeden önce bize gazetecilik belgesi veren İsraili görevli 'Filistinlilerin öldürülmesi onların yararına olur' mealinde bir cümle kurmuştu. Yine de BM ve insan hakları kadın hakları, çocuk hakları vs. hak hukuk adalet medeniyet ilerleme nutukları atan egemenlerin bu kadar yoldan çıkabileceklerine o gün asla ihtimal vermemiştik. Yanılmışız. Meğer o adı büyük batılı üniversiteler ve onlara fon sağlayan ultra zenginlerin tek amacı, demir parmaklıklar arasındaki 2 milyon Gazzeliyle Batı Şeria'daki 4 Milyon Filistinliyi öldürmek için programlar geliştirmekmiş.

Dünya çok büyük bir karabasandan geçiyor ve genç, yaşlı, çocuk, evli, bekar, eğitilmiş, eğitimsiz her nefes alan insanla bilumum canlının hayatı ve geleceği tehlikede. Gezegenin de insanlığın da geleceği tehlikede. İnsanlıkla dalga geçen bu ifritlerle onların ne yaptığına ve söylediğine bakmadan kararlılıkla her cephede mücadele durmaksızın sürmeli!

Bu kitap; gelecek nesillerin hafızasına nehirden denize Filistin'in, deniz kıyısındaki Gazze'nin ve onurlu halkının kayıtlarından biri olarak okurlarını bekliyor.





NADİR AŞÇI

www.kritikbakis.com

Bican'ın Gözyaşları



Avrupa Avrupa duy sesimizi

Bu gelen Türklerin ayak sesleri

Türk futbol tarihinde belirli bir dönemi kapsayan bu tezahürata hemen hemen herkesin kulakları aşınadır. Sporda, sanatta, ekonomide, turizmde, aklımıza gelebilecek her türlü sektör ve disiplinde önümüze rol model olarak Avrupa konulduğu için bunun doğruluğu ve geçerliliği hakkında bir an bile tereddüte düşmeden bu tezahüratın merkezinde bulmuştuk kendimizi. Asya ve Afrika futboluna karşı bigane oluşumuz, Güney Amerika futboluyla dört yılda bir haşır neşir oluşumuz, Kuzey Amerika'da futbol diye bir şeyin varlığından şüpheye düştüğümüz için değil, vasıl olmamız gereken yerin Avrupa olduğu damarlarımıza küçükten zerk edildiği için "Avrupa Avrupa duy sesimizi" diyen koronun bir neferi oluyorduk. Netice itibarıyla de, her ne kadar ülke topraklarının çok büyük bir kısmı Asya'ya dâhil olsa da Kuzeydoğu Marmara'nın hatırına Avrupa organizasyonlarında temsil edilme hakkı kazanıyorduk. Söz konusu tezahüratın hükmünün geçtiği yıllarda, futbol bağlamında ciddi anlamda sesimizi duyurma problemi yaşadığımız bir gerçek. Avrupa futbolunun birinci sınıf futbol takımları karşısında kırk yılda bir güzel sonuçlar alsak da, umumiyetle ikinci sınıf, üçüncü sınıf Avrupa takımları karşısında aldığımız ve sürekliliği olmayan galibiyetler sonunda, o birinci sınıf Avrupa takımlarına dönüp "duy sesimizi" diye söylenip duruyorduk. Sesimizi hiç duydular mı bilmiyorum ama

şimdilerde bu tezahüratın tedavülünden kalkması sesimizi duymalarıyla ilintili değil. Türk futbolu hem milli takım bağlamında hem kulüp takımları bağlamında kör topal yürüyüşünü sürdürmekte oldukça kararlı gözüküyor. Bir türlü rayına oturtamadığımız, her sene sürekli ikinci tur görmenin, çeyrek final oynamanın, yarı final oynamanın, kırk yılda bir Avrup'da kupa sahibi olmaktan evla olduğunu kabule yanaşmadığımız, asıl başarının istikrar ve doğru yapılanma olduğunu daima kulak ardı ettiğimiz bir ortamda sesimizi duyması gerekenlerin bizden epey uzakta olmasıyla ilintili sanırım. Biz her ne kadar yaklaşıyor gibi algılasak da o bir zamanlar sesimizi duymalarını istediklerimiz bizden çok uzaktalar ve çok öndeler. Avrupa'da çok fazla görünemediğimiz yıllarda takımlarımızdaki yabancı futbolcu sayısının iki, üç olması, takımın ezici çoğunluğunun Türk futbolculardan oluşması sebebiyle, Türk futbol kamuoyunda en çok dillendirilen şey, Avrupalı futbolcuların fizik yapısının çok iyi olduğu ve bizden maalesef alt yapılardan iyi oyuncuların çıkmadığı görüşüydü. Türk futbol kamuoyunun aslında en sevdiği tartışma konularından biridir bu alt yapı meselesi. Yabancı futbolcu sınırının dünyayla eş zamanlı olarak neredeyse ortadan kalkması sonucunda, takımlarımızda yer bulabilen Türk futbolcular üzerinden halen devam ediyor alt yapı tartışmaları. Peki gerçekten alt yapılardan iyi futbolcu çıkmıyor mu?

Yoksa biz bir şeyleri yanlış mı yapıyoruz?

Yazının buraya kadar olan kısmı, sözü yakın zaman diliminde U 19 Şampiyonlar Ligi'nde final oynayarak ikinci olan Trabzonspor U 19 takımına getirmek içindi diyebilirim. Baktığımız zaman finale kadar çıkıp orada boy göstermek Türk futbolu için oldukça büyük bir başarı. Ve bu başarıyı yakalayanların 19 yaşın altında olması, futbolumuzun geleceği açısından oldukça ümit verici diye düşünebilir pek çok insan. Görünen tablo bu. Biz ise başka bir kanaldan devam edelim yazıya. Bilindiği gibi finalde Barcelona gibi alt yapısının işleyişi mükemmele yakın olan bir takım ile karşılaştı Trabzonlu gençler. Kimin ne kadar dikkatini çekti bilmiyorum ama Barcelonalı yıldız adaylarının formalarının arkasında sadece forma numaraları yazıyordu. İsimleri yoktu. Bildiğim kadarıyla U takımlarında formaların arkasına futbolcu isimlerinin yazılmaması yönünde bir uygulama var. Kendi liglerinde oynadıkları maçlara arkalarında isimleri yazmayan formalarla çıkıyor gençler. Şampiyonlar Ligi mecrası olunca, Trabzonspor gençlerin isimlerini formaların arkasına yazma seçeneğini kullanmış, Barcelona ise rutin uygulamayı devam ettirerek böyle bir seçeneğe tevessül etmemişti. Belki de şunu diyordu Barcelona yönetimi kendi gençlerine. "Siz henüz bir yıldız adayısınız, önce yıldız olun ve isminiz hak edin." Elbette bu bir tasarruf hakkıdır ve herkes kendi penceresinden düşüncesini dile getirme hakkına sahiptir fakat bana kalırsa da Barcelona'nın bu tavrı hem pedagojik hem ruhsal hem psikolojik açıdan yerli yerinde gibi duruyor. Nihayetinde bu futbolcular 17-18 yaşında ve ancak doğru yönlendirmeye yol alabilecek çocuklar. Bizim penceremizden bakarsak Trabzonlu gençler final maçına kadar bütün ülkenin gündemindeydiler. Ana haber bültenlerinden, spor programlarına kadar, magazin programlarından kültür programlarına kadar üzerlerine öyle bir yük bindi ki, bu yaştaki çocukların bununla baş edebilmesi gerçekten mucize. Yük sadece bununla sınırlı kalmadı tabii. Final maçında karşı tribünleri dolduran yedi bin civarındaki gurbetçilerimizin yoğun tezahüratının yanında protokol tribününde oturan TFF Başkanı, Trabzonspor Başkanı, bakanlar, belediye başkanları, Trabzonspor U 19 takımı üzerinde ekstra bir baskı oluşturdu diyebilirim. Oysa kamerayı ters yöne çevirirsek, İspanya Futbol Federasyonu Başkanı, İspanyol bakanlar, Barcelona kulüp başkanı, Barcelona belediye başkanı statta yoktu. Bunlar olmadığı gibi İspanyol taraftar da yoktu. Orda olanlar sadece futbolcuların aileleriydi. Ve Luiz Figo gibi gözüme işen birkaç eski futbolcu. Türkiye U 19 millî takımının teknik direktörü, daha önceki turlarda tribünde olmadığı gibi final maçında da tribünde yoktu maalesef. Ben 18 yaşında bir futbolcu, bir yıldız adayı olsam, 40 bin kişinin önünde futbol oynamak istemem doğrusu. Tribünde beni izleyenlerin, bakan, belediye başkanı vs. değil milli takım hocası ve eski futbolcular olmasını isterim. Çünkü o ağır havayı kaldıracabileceğimi, o psikolojiyi yönetebileceğimi düşünemiyorum. Bican'ın attığı gol sonrası akıttığı göz yaşlarında o yükü rahatlıkla gözlemleyebiliriz zaten. Burayı toparlarsak, Barcelona gibi bir dünya devi alt yapısını böyle bir nümayiş ile futbol

sathına yayma gereği duymuyor. Çünkü oturmuş, tıkır tıkır işleyen bir sistem bir düzen var orada. Bu ligin yani U 19 liginin adı Gelişim Ligi. Bu gençlerin hiçbir gelişimini tamamlayıp bir üste çıkmış değil daha. Gelişimlerini burada nihayete erdirecekler. Tabii doğru hamleler ve doğru zamanlamayla. O yüzden zaten Barcelona U 19 takımı hiçbir maçını Camp Nou'da yapmadı. Bin kişilik "gelişim" statlarında yaptı. UEFA'nın final maçı için İsviçre'nin üçüncü lig seviyesinde bir stadını seçmesi gibi. Erdal Hoş, alt yapılardaki hocaların az maaş almasının önemli bir sorun olduğunu söylemişti bir programda. Ben bu az maaş olayını biraz daha somutlaştırıp, Trabzonspor'un U 19 değilse de, U 13, U 14, U 15... takımlarındaki hocaların asgari ücretle çalıştığını söylesem Hoş'un "az maaş" söylemi çok ciddi bir alt yapı sorunu olarak yerli yerine oturacaktır. Üst kademedeki futbolcu ve hocalar astronomik ücretler alırken, alt yapı hocalarının komik ücretler alması hakikaten bir an önce aşılması gereken büyük bir sorun olarak duruyor. A takıma transfer edilen ve sezonda üç maç oynayıp tabiri caiz ise yattığı yerden para kazanan nice yeteneksiz yabancı futbolcuya milyon eurolar aktarılırken, alt yapı futbolcularına ve hocalarına hiç ücret ayrılmaması dağ gibi bir sorun. Bunun yanında alt yapı takımlarında oynayan, haftanın altı günü antrenmana gelmek zorunda olan futbolcuların eğitim hayatının aksaması da bir sorun olarak görülebilir. Futbolcu adam okumaz anlayışının eskilerde kaldığı bir dönemdeyiz. Trabzonspor U 19'da oynayan bazı futbolcuların sınavla girilen nitelikli okullarda okuduğunu biliyorum. Hem futbol hem okul hayatının aynı anda zor gideceği de aşikar. Her kulübümüzün U takımlarından oynayan futbolcular için, tesislerinde bir kolej inşa edip onların eğitim hayatını da üstlenmesi isabetli olacaktır. Bu hem çevre şehirlerden gelen alt yapı futbolcuları için hem de sınav stresi yaşayan diğer alt yapı futbolcuları için eşsiz bir imkân olacaktır. Fakat buna yanaşmak, bizim gibi günlük yaşayan, gündelik başarılarla avunan toplumlar için oldukça lüks. Onun farkındayım. Sanırım böylece, yazının bir yerinde sormuş olduğum soruya da cevap vermiş oldum. Alt yapılardan elbette iyi futbolcular çıkmıştır. Bundan sonra da çıkmaya devam edecektir. Ama şu da bir gerçek ki, biz bir şeyleri hep yanlış yapıyoruz. Alt yapıdan doğru hamlelerle, doğru antrenman teknikleriyle, doğru zamanlamayla 5 iyi futbolcu çıkaracakken, yaptığımız yanlışlarla 1 futbolcu çıkarabiliyoruz. Aradaki o dört futbolculuk fark her sene birike birike çoğalıyor ve nice yetenekli futbolcuyu kaybedip gidiyoruz. Sonra ne mi oluyor? Ulaştırma Bakanı, hiç uhdesinde olmayan futbol maçından çıkıp bakanlığına dönüp projelere bakıyor, belediye başkanları maçtan çıkıp çöp ve vergi toplama işine dönüyor, "vur, kır, parçala bu maçı kazan" diyen gurbetçi taraftar fabrikadaki işine dönüyor. Biz de üç beş yıl sonra soruyoruz. Yahu Bican diye genç bir futbolcu vardı Trabzonspor alt yapısında, hani finalde gol atınca ağlamıştı, şimdi nerde oynuyor o çocuk? Bunu sorarken de muhtemelen Lamine Yamal'ın attığı muhteşem bir golü, verdiği muazzam bir pası seyredip "helal olsun be, adamlar ne topçular yetiştiriyor" diye hayıflanıyoruz.

Hindistan ve Pakistan Krizi: Su, Savaş ve Uyarılar



YAZAR: IMRAN KHALID

KAYNAK: [HTTPS://FPİF.ORG](https://fpif.org)

Keşmir'in yoğun biçimde askerileştirilmiş bölgesinde, Pahalgam'da meydana gelen bir terör saldırısının ardından Hindistan ve Pakistan, bir kez daha tehlikeli bir çatışmanın eşiğine doğru yaklaşıyor gibi görünüyor. Saldırı sonucunda 26 Hintli turist hayatını kaybetti. Hindistan, olayın ardından daha en ufak bir soruşturma bile başlatılmadan dakikalar içinde Pakistan'ı suçladı.

Ardından Yeni Delhi, İslamabad'a karşı öngörülebilir bir dizi misilleme önlemi açıkladı. Bu önlemler arasında, sınır ötesi nehirlerin paylaşımına ilişkin ve son altmış yılda birçok krizi atlattırmayı başarmış temel bir anlaşma olan İndus Suları Anlaşması'nın askıya alınması da yer alıyor. Diğer adımlar arasında sınır kapısının kapatılması, vizelerin iptal edilmesi ve Pakistan'ın Hindistan'daki diplomatik varlığının zorunlu şekilde küçültülmesi bulunuyor.

Sözde misilleme önlemleri, usule hiçbir biçimde saygı gösterilmeden açıklandı—Pahalgam saldırısıyla ilgili herhangi bir soruşturma yapılmadı, Pakistan'ı bu trajediye bağlayan inandırıcı bir kanıt da sunulmadı. Hindistan dışişleri sekreteri yalnızca "sınır ötesi bağlantılar"la belirsiz bir atıfta bulundu; buna rağmen Hindistan medyasında koordineli bir medya korusu hevesle suçu İslamabad'a yükledi.

"Pakistan, tarafsız, şeffaf ve inandırıcı her türlü soruşturmaya katılmaya açıktır," diye açıkladı Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif, Hindistan misilleme önlemlerini devreye soktuğunda. Ancak Hindistan, tarafsız ve uluslararası bir soruşturmaya hiçbir ilgi göstermedi. Dünyanın en yoğun biçimde askerileştirilmiş bölgesinde, 600.000'den fazla Hint askeri ve paramiliter gücün bulunduğu bir yerde, silahlı

bir grup militan nasıl olur da 400 kilometre derinliğe sızabilir, büyük çaplı bir saldırı düzenleyebilir ve ardından hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolabilir? Hindistan'ın yoğun biçimde tahkim edilmiş ve sürekli gözetlenen sınırları bu sızmayı tespit edip engelleyemediyse, geriye kalan tek mantıklı çıkarım ya şaşırtıcı bir düzeyde yetersizlik ya da daha olası olan, kasıtlı bir ihmaldir. Ulusal Güvenlik Komitesi toplantısının ardından Pakistan, Hindistan'ın adımlarını "tek taraflı, adaletsiz ve sorumsuz" olarak nitelendirerek bir dizi misilleme önlemi açıkladı. İndus Suları Anlaşması'nın askıya alınması kararlılıkla reddedildi ve Pakistan'a ait hak ettiği su payının başka bir yöne yönlendirilmesine yönelik her türlü girişimin "savaş eylemi" sayılacağı ve "tüm güçle" karşılık verileceği uyarısında bulunuldu. İslamabad ayrıca, 1972 tarihli Simla Antlaşması da dahil olmak üzere "tüm ikili anlaşmaları" askıya alma hakkını saklı tuttuğunu duyurdu—ancak dikkat çekici biçimde, bu anlaşmaları yırtıp atma yoluna gitmedi. Pakistan ayrıca Wagah sınır kapısını kapattı, hava sahasını Hindistan uçaklarına kapattı ve ikili ticareti dondurdu. Eylemlerin simetrisi netti.

Ancak asıl derin soru, bu tür misilleme hamlelerinin tırmanan bir çatışmanın tehlikelerini kontrol altına alıp alamayacağıdır. Hindistan'ın İndus Suları Anlaşması'nı askıya alma kararı, kasıtlı ve uzun süredir şekillendirilen bir stratejinin öngörülebilir sonucuydu. Yeni Delhi, son birkaç yıldır, savaşlara ve tekrarlayan gerilimlere rağmen nadir bir iş birliği örneği olarak ayakta kalmayı başarmış olan bu altmış yıllık anlaşmayı adım adım zayıflatıyordu.

Son dönemdeki anlaşmazlıklar, anlaşmanın uyuşmazlık çözüm mekanizmalarına odaklandı. Bu bağlamda dikkat çekici bir adımla Hindistan, Ocak 2023'te Lahey'de düzenlenen ve su sıkıntısı çeken Pakistan için hayati öneme sahip Chenab ve Jhelum nehirlerindeki Hindistan'a ait hidroelektrik projelere yönelik Pakistan'ın itirazlarını ele almak üzere toplanan Tahkim Mahkemesi duruşmasını boykot etti. Hindistan bunun yerine tarafsız bir uzmanın atanmasını savundu ve oyunun kurallarını yeniden yazma isteğini açıkça ortaya koydu. Aynı ay içinde Yeni Delhi, anlaşmanın koşullarını değiştirme niyetini Islamabad'a resmen bildirdi. Pakistan ise kendi cephesinden, mevcut İndus Suları Komisyonu aracılığıyla görüşmelere devam etmeye hazır olduğunu yineledi ve Hindistan'ı uzun süredir süregelen taahhütlerine sadık kalmaya çağırdı.

Ağustos 2024'te Yeni Delhi, belirsiz güvenlik kaygılarının yanı sıra "temel ve öngörülemez değişiklikler"i gerekçe göstererek İndus Suları Anlaşması'nın gözden geçirilmesini ve yeniden müzakere edilmesini resmen talep etti. Hindistan, bu düzenlemeyi geçersiz kılma nedenleri olarak "demografik değişimler, çevresel zorluklar ve temiz enerji ihtiyacının aciliyeti"ne işaret etti. 24 Nisan'da Islamabad'a gönderdiği mektubunda bu gerekçeleri yineledi, ancak bunlara tanıdık bir şikâyeti de ekleyerek, anlaşmayı askıya almanın bir diğer gerekçesi olarak "sürekli sınır ötesi terörizm" iddiasını ortaya koydu. Alt metin son derece açıktı: siyasal hesaplar, diplomatik taahhütlerin önüne geçmişti.

Hindistan'ın İndus Suları Anlaşması'nı ani şekilde askıya alması yalnızca anlaşmanın kendi hükümlerini ihlal etmekle kalmadı, aynı zamanda uluslararası normları da açıkça çiğnedi. Anlaşma, tek taraflı bir eyleme izin vermez; herhangi bir değişiklik ya da fesih karşılıklı rıza gerektirir. Ancak Yeni Delhi, anlaşmayı tek taraflı olarak "askıya alınmış" ilan etti ve yeniden yürürlüğe girmesini, Pakistan'ın iddia edilen sınır ötesi militan faaliyetlerinden vazgeçmesine bağladı—bu suçlama, Hindistan tarafından siyasi amaçlarla sıkça kullanılan bir argümandır. Gerçekte Hindistan, esas olarak son yıllarda zaten zayıflamış olan bilgi paylaşımı protokollerini askıya almıştır. Dramatik söylemlere rağmen, Hindistan'ın şu anda su akışlarını kayda değer bir ölçekte yönlendirme veya engelleme kapasitesi bulunmamaktadır. Ancak bu hamlenin sembolik anlamı güçlüdür ve sonuçları derin bir istikrarsızlığa yol açabilir.

Modi'nin 24 Nisan'dan bu yana yaptığı sürekli kışkırtıcı açıklamalar, sınırlı hedefli cerrahi operasyon ihtimaline işaret ederek alarm zillerini çaldırdı. Konvansiyonel askeri harekâtların siber saldırılar ve asimetrik taktiklerle birleştirilme olasılığı giderek artıyor. Ağır silahların Kontrol Hattı'na sevk edildiğine dair haberler bu korkuları daha da körüklüyor. Hindistan'ın gerçekleştireceği herhangi bir askeri saldırı kuvvetle muhtemel bir misillemeye yol açacaktır ve bunun sonuçları, kendi hükümetinin bile kontrol edemeyeceği kadar öngörülemez olabilir. Bu tırmanış, bölge bir kez daha felaketin eşiğinde sallanırken, 2019 Balakot çatışmasından çok daha yıkıcı bir krize dönüşebilir.

Pakistan'ın en yakın müttefiki olan Çin, durumun ciddiyetini hızla kavradı. Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi, Başbakan Yardımcısı Ishaq Dar ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirerek Pekin'in Pakistan'ın egemenliğine ve meşru güvenlik kaygılarına tam destek verdiğini vurguladı. Wang Yi, Çin'in tarafsız bir soruşturmayı desteklediğini yineledi ve hem Hindistan'a hem de Pakistan'a itidal çağrısında bulundu.

2019 yılında, üçüncü tarafların müdahalesi tırmanan bir krizin yatıştırılmasına yardımcı olmuştu. Peki ya bu kez böyle bir müdahale gerçekleşmezse ne olur? Zamanında sağlanmayan dış destek, nükleer silahlara sahip iki komşu arasındaki bu çıkmazı bilinmeyen ve çok daha tehlikeli bir alana sürükleyebilir. Nükleer eşik altında sınırlı bir savaş fikri, hesaplanamaz risklerle doludur. Hindistan'ın bariz isteksizliğine rağmen, yıkıcı yanlış hesaplamaların önüne geçmek ve krizi yönetmek adına gizli diplomatik kanalların acilen yeniden açılması gerekiyor. Pakistan'ın tarafsız bir soruşturma talebi evrensel destek görmelidir. Bu, tek rasyonel ve ilkesel çıkış yolu olmaya devam etmektedir.



Ticaret Savaşlarından ve 3. Dünya Savaşından Kaçınmanın Yolları



YAZAR: MADEA BENJAMIN* - NİCOLAS J.S. DAVIES

KAYNAK: [HTTPS://WWW.COUNTERPUNCH.ORG](https://www.counterpunch.org)

Trump yönetimi, Amerikalılar ve dünyanın dört bir yanındaki komşularımız için her gün yeni bir şok yaratmadan geçmiyor. 22 Nisan'da Uluslararası Para Fonu (IMF), 2025 yılı için küresel büyüme tahminlerini %3,3'ten %2,8'e düşürdü ve bu durumdan en çok zarar görecektik ülkenin Amerika Birleşik Devletleri olacağı konusunda uyardı. Trump'ın politikalarının, ABD'nin büyümesini %2,7'den %1,8'e düşürmesi bekleniyor.

Artık tüm dünya için açık ki, Trump'ın ticaret savaşlarının ana hedefi Çin. ABD, Çin mallarına %245'e varan ağır gümrük tarifeleri uyguladı. Çin ise %125 oranında misilleme tarifeleri getirdi ve ABD tarifeleri kaldırılmadıkça müzakere etmeyi bile reddediyor.

2011 yılında Başkan Obama'nın ABD'nin "Asya'ya yönelme" politikasını ilan etmesinden bu yana, her iki ABD siyasi partisi de Çin'i ana küresel rakip, hatta ABD askeri gücünün potansiyel hedefi olarak görmeye başladı. Bugün Çin, Japonya, Güney Kore ve Guam'da konuşlu 100.000 ABD askeri (Hawaii'de 73.000 ve ABD'nin batı kıyısında 415.000 asker ile birlikte) tarafından çevrelenmiş durumda. Ayrıca Çin'i — ve onunla birlikte hepimizi — tamamen yok edebilecek sayıda nükleer ve konvansiyonel silah da bu çevrelemenin bir parçası. ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşını doğru bir çerçevede değerlendirebilmek için bir adım geri atarak iki ülkenin göreceli ekonomik güçlerine ve diğer ülkelerle olan uluslararası ticaret ilişkilerine bakmamız gerekiyor. Bir ülkenin ekonomisini ölçmenin iki yolu vardır: yalnızca döviz kurlarına dayalı olan nominal GSYİH ve mal ve hizmetlerin gerçek maliyetini hesaba katan "satın alma gücü paritesi" (PPP). Günümüzde IMF ve OECD ekonomistleri tarafından

tercih edilen yöntem PPP'dir.

Satın alma gücü paritesine (PPP) göre ölçüldüğünde, Çin 2016 yılında ABD'yi geçerek dünyanın en büyük ekonomisi haline geldi. Bugün Çin'in ekonomisi, Amerika'ninkinden %33 daha büyük: 40,7 trilyon dolara karşılık 30,5 trilyon dolar. Üstelik Çin bu konuda yalnız değil. ABD, dünya ekonomisinin sadece %14,7'sini oluştururken, Çin %19,7'sini oluşturuyor. Avrupa Birliği %14,1'lik bir paya sahipken; Hindistan, Rusya, Brezilya, Japonya ve dünyanın geri kalan ülkeleri kalan %51,5'i oluşturuyor. Dünya artık, Washington'ın hoşuna gitse de gitmese de, çok kutuplu bir yapıya sahip.

Bu nedenle Malezya Ticaret Bakanı Tengku Zafrul Aziz'e Çin'in mi yoksa ABD'nin mi yanında yer alacağı sorulduğunda, cevabı netti: 'Bir seçim yapamayız ve yapmayacağız.' Trump, Başkan Bush'un "Ya bizimlesiniz ya da teröristlerle" tutumunu benimsemek istiyor; ancak Çin ve ABD birlikte dünya ekonomisinin yalnızca %34'ünü oluşturuyorken bu yaklaşımın hiçbir mantığı yok. Çin bunu öngörmüştü. Trump'ın ilk başkanlık döneminde Çin'le giriştiği ticaret savaşı sonucunda, Çin Kuşak ve Yol Girişimi aracılığıyla Asya, Afrika ve Latin Amerika genelinde yeni pazarlara yöneldi. Bugün Güneydoğu Asya, Çin'in en büyük ihracat pazarı konumunda. Artık Amerikan soya fasulyesine bağımlı değil; kendi üretimini artırdı ve geri kalan ihtiyacının büyük kısmını Brezilya'dan tedarik ederek, ABD'nin bu pazardaki payını yarıya indirdi. Bu sırada birçok Amerikalı, askeri gücün, azalan ekonomik etkisini telafi edebileceği düşüncesine sıkı sıkıya sarılıyor. Evet, ABD, dünyadaki diğer on büyük ordunun toplamından daha fazla harcama yapıyor; ancak 1945'ten bu yana büyük bir

savaş kazanabilmiş değil. Vietnam'dan Irak'a, Afganistan'a kadar ABD trilyonlarca dolar harcadı, milyonlarca insanı öldürdü ve aşağılayıcı yenilgiler yaşadı. Bugün Ukrayna'da Rusya, ABD destekli güçleri acımasız bir yıpratma savaşında tüketiyor; hem ABD'nin ve müttefiklerinin üretebildiğinden çok daha fazla mühimmat üretiyor hem de bunu bizim maliyetimizin yalnızca küçük bir kısmına yapabiliyor. ABD'nin şişkin ve kâr odaklı silah sanayisi buna ayak uyduramıyor ve trilyon dolarlık askeri bütçemiz, ekonomik geleceğimizin dayandığı eğitim, sağlık ve sivil altyapıya yapılması gereken yeni yatırımları engelliyor.

Bunların hiçbirisi sürpriz olmamalı. Tarihçi Paul Kennedy, 1987 yılında yayımlanan klasik eseri “Büyük Güçlerin Yükselişi ve Düşüşü”nde bu süreci öngörmüştü. İspanya'dan Britanya'ya, Rusya'ya kadar her baskın imparatorluk, ekonomik tarihin akışı ilerledikçe ve artık hakim olmadıkları bir dünyada kendilerine yeni bir yer bulmak zorunda kaldıkça, göreceli bir gerilemeyle yüzleşmek zorunda kaldı. Askeri aşırı genişleme ve aşırı harcamalar ise her zaman bu çöküşü hızlandırdı.

Kennedy şöyle yazmıştı: “Daha önce ‘bir numara’ konumunda olan ülkelerin karşılaştığı ortak bir açmaz şuydu: Göreceli ekonomik güçleri azalırken, artan dış tehditler, kaynaklarının giderek daha büyük bir kısmını askeri sektöre tahsis etmeye zorladı ve bu da üretken yatırımların önünü kesti...”

Kennedy, hiçbir toplumun diğerlerinden kalıcı olarak üstün kalamayacağını, ancak imparatorluk kaybının eski büyük güçler için yolun sonu olmadığını tespit etti. Bu devletler, artık hakim olmadıkları bir dünyada çoğu zaman yeni ve müreffeh konumlar bulabiliyorlardı. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya ve Japonya'nın uğradığı mutlak yıkım bile — ki bu, onların imparatorluk emellerinin sonu olmuştu — bir başlangıç noktası oldu; silah üretimindeki büyük beceri ve kaynaklarını barışçıl sivil üretime yönelttiler ve kısa süre içinde dünyanın en iyi otomobillerini ve tüketici elektroniğini ürettiler.

Paul Kennedy, Amerikalılara ABD liderliğinin gerilemesinin “mutlak değil, göreceli olduğunu ve dolayısıyla tamamen doğal bir süreç olduğunu; ve Amerika Birleşik Devletleri'nin gerçek çıkarlarına yönelik tek ciddi tehdidin, yeni dünya düzenine makul bir şekilde uyum sağlayamamak olabileceğini” hatırlatmıştı.

Ve işte tam da burada, liderlerimiz bizi yüzüstü bıraktı. Amerika'nın göreceli gerilemesine akıllıca uyum sağlamak ve ortaya çıkan çok kutuplu dünyada ABD için yeni bir konum açmak yerine, savaşlara, tehditlere ve sonsuz hakimiyet fantezisine daha da sıkı sarıldılar. Neoconların etkisi altında, Demokratlar ve Cumhuriyetçiler hep birlikte Amerika'yı, tüm büyük güçlerin yükselişini ve düşüşünü belirleyen ekonomik dalgalara meydan okumaya çalışarak, bir felaketten diğerine sürüklediler.

1987'den bu yana, tüm tarihsel kanıtlara rağmen, Demokrat ve Cumhuriyetçi yedi ABD başkanı, neoconlar tarafından yayılan basit fikre körü körüne bağlandı:



Amerika Birleşik Devletleri, askeri güç tehdidi ve kullanımıyla ekonomik tarihin akışını durdurabilir veya tersine çevirebilir.

Trump ve ekibi de bir istisna değil. Eski politikaların başarısız olduğunu biliyorlar. Radikal şekilde farklı politikalara ihtiyaç olduğunu da biliyorlar. Yine de aynı bozuk plağı çalmaya devam ediyorlar: ekonomik baskı, tehditler, savaşlar, vekalet savaşları ve şimdi de soykırım — uluslararası hukuku ihlal ederek ve dünyanın dört bir yanındaki dostlarımızın ve komşularımızın iyi niyetini tüketerek.

Riskler bundan daha büyük olamazdı. Britanya İmparatorluğu'nu ve Avrupa sömürgeciliği çağını sona erdirmek için insanlık tarihinin en kanlı ve yıkıcı iki savaşı gerekti.

Nükleer silahlarla dolu bir dünyada, başka bir büyük güç savaşı yalnızca yıkıcı olmakla kalmaz, büyük olasılıkla son savaş olurdu. Eğer ABD, yeniden zirveye çıkmak için zorbalıkla yol almaya çalışmayı sürdürürse, hepimiz her şeyimizi kaybedebiliriz.

Buna karşılık gelecek, çok kutuplu bir dünyada uluslararası iş birliğine barışçıl bir geçişi zorunlu kılıyor. Bu mesele ne sağ ya da sol siyasetle, ne de Amerika yanlısı ya da karşıtı olmakla ilgili. Bu, insanlığın bir geleceği olup olmayacağı meselesidir.

Dipnot:

* Medea Benjamin ve Nicolas J. S. Davies, OR Books tarafından Kasım 2022'de yayımlanan “Ukrayna'da Savaş: Anlamsız Bir Çatışmayı Anlamak” kitabının yazarlarıdır.

Habermas Neden İsrail'in Yanında



M. MÜCAHİD SAĞMAN

www.kritikbakis.com

Habermas Neden İsrail'in Yanında;

Bir Düşünce Tarihi Okuması – 1

Habermas'ın İsrail'in Gazze işgaline karşı altına imza attığı bildiri çokça tartışıldı. Bildirinin işgalci güçten yana kurduğu dil birçok kişi için hayal kırıklığı yarattı. Devletlerin ulusal çıkar ve endüstriyel akla karşı tutundukları tavır devlet olma halinin zaaflarına işaret edebilirdi ama yaklaşık yüz yıllık 'eleştirel düşünce' geleneğinin son temsilcilerinden görülen düşünürlerin güç ve hegemonyaya dair ürpertici taraftarlığı düşünce tarihinde yeni bir pencere açmamızı tetikleyebilir. 2. Dünya savaşının öncesinde başlayan ama siyasal bir parametre olarak Holokost'u merkeze alarak vicdani ve ahlaki bir sivillığın sesi olan bir çizginin bugün katliamı meşru görmesi 'sivil düşünce' konusunu da yeniden gündeme getirmeli. Öte yandan Habermas'ın neyi savunduğunu anlamak ve bugün alınan tavrı onun ürettiği çerçeve içinde aramak eleştirel yaklaşımı daha gerçekçi kılacaktır. Bu yazı Habermas'ın Modernlik: Tamamlanmamış Bir Proje makalesi üzerinden düşünce tarihi okumaya çalışacaktır.

Belki bu çaba bugünün ve geleceğin dünyasını anlamlandırma bakımından batının modern miti içinde İsrail ve batı ittifakını aynı zamanda ona karşı yükselen sesin toplumsal köklerini anlamamıza yardımcı olabilir.

Yılmaz'a göre tarihçinin ayrıcalığı sonuçlanmış, hangi ayakta kimin kazanacağı belli olmuş bir bahis oynayan kumarbaz olma ayrıcalığıdır (2016, 16). Tarihçinin bir diğer ayrıcalığı tarihte yapacağı sıçramaları ve referans noktalarını belirleme özgürlüğüdür.

Habermas, Avrupa'da yeniye dair bilincin veya referans noktasının hep antik çağa yapılan vurgular üzerinden kurgulandığını söyler. Ama yine ona göre ilk defa Fransız Aydınlanmasının idealleri tarihi geriye doğru değil ileriye doğru bir referansla çözdü. Tüm yenilerin kendine geçmişte referans bulma kaygısı aslında toplumsal zeminde kendi meşruiyetini üretme ve bunu makul bir toplumsallık düzeyinde pratize etme bağlamında şekilleniyordu.

Benjamin, yeni üretim aracının biçimini kolektif bilinçte yeninin eskiyle kaynaşmasını gösteren imgelerle örtüştürür.

Ona göre bu imgeler özlem imgeleridir. Ama aynı zamanda bu özlemde kendiyile eski arasında bir karşıtlık yaratma yolunda kararlı bir çaba görülür (2017, 33).

Karşıtlığı ve uyumu yaratma dinamizmi şimdinin belleğinde mevcuttur. Çünkü şimdi eskiyi kendi tarihsel bağlamında inşa eder.

Habermas modernist bilincin antik çağın ‘yeni’ olanına karşı çıkarken idealleştirilmiş bir Orta Çağ fikri ürettiğini söyler. Ama buradaki kritik nokta bir tarihsel referans bulmaktan ziyade bulunan fikrin önceki dönemlerin aksine bir sabite olarak kalmamasıdır. İdealleştirilmiş bir Orta Çağ fikri geçişken bir sürecin ya da radikal bir modernizmin kurbanı olarak yok edildi. Çünkü bu yeni modernizm kendi yaratımını eşsiz bir bilimsel sonsuzluk fikri ile taçlandırmak istiyordu. Tarih artık geriye doğru değil ileriye doğru işleyen bir mekanizmalar bütünü olarak ele alınmalıydı. Öte yandan tarihsel olanı özel kılan şey tarih boyunca devamlılığı elinde bulundurmasıydı. Tarihte belki de ilk ve özel olan şey yoktu. Çünkü güçlü bir devinim sürekliliği sağlayarak kendi ahlakiliğini üretebiliyordu. Habermas bu durumun estetik modernizmin etkisiyle ilk ve önemli darbeyi aldığını söyler. Estetik modernizmin en önemli parametresi kendine özgü bir zaman bilinci üretmesidir. Bu bilinci vanguard (öncü) ve avangard metaforları aracılığıyla ortaya koyar. Avangard henüz bilinmeyen bir geleceği tasarımlar ve hedefler. Bu zaman algısının özgünlüğü tarihsel kopuşun teorisini güçlendirecek düzeydedir. Merton ve Sorokin toplumsal zamandan ayrı bir saat-zaman kategorisi bulunup bulunmadığına göre toplumlar arasında ayrım yaparlar. Örneğin Nuerler için zaman akıp giden, harcanabilen, tasarruf edilen bir şey olarak ele alınmaz (Akt. Urry, 2018, 16). Habermas, Bergsonla birlikte felsefeye giren yeni bir zaman anlayışından bahseder. Bergson’a göre uygun zaman oluş zamanıdır. O mekansallaştırılmış bir zaman kavramına karşı çıkar ve zamanın ayrıksı yönünden ziyade insanların zamanın içinde olduğunu varsayar (2018, 19). Bu durumda zamansal olarak tarihin geçmiş, şimdi ve gelecek arasında döngüsel bir birliktelik kurma vasfı ortadan kalkar. Çünkü mekândan kopan bir zaman geleceği şimdinin sınırsız içine hapseder. Bu durumda bir referans noktası olmaksızın zaman şimdinin eşsiz hazzını üretmek ister. Tarihsel bellek, bilimsel bilginin ve üretim araçlarının gelişiminin metodolojik ‘birikimi’ yerine derin ve anlamsız ama meşrulaştırıcı sıçramalar kurgular. Tarihsel olarak bilgi Kilisenin doğuşuna yakın olmakla yüceleştirilir. Yani bir bilgiye tarihte en yakın olanın ulaşma gücü en yüksek olduğundan bilgi ile alakalı süreçte tarihe vurgu kaçınılmazdır. Tanrı, kutsal metin veya İsa’ya tarihsel olarak en yakın olmak bilginin kaynağına yakın olmaktır haliyle eski yücedir. Hakikat mevcuttur artmaz, haliyle hakikate yakın olmak bir kazanımdır. Ama 15 veya 16. Yy’da ortaya çıkan deneysel bilgiyi keşfedenler tarihte (vahiy ve onun ravi zincirinde) olmayan bazı şeyleri gördüler. Bunlar yeniydi ve yeni olması onu başlı başına özel kılıyordu. Çünkü hem yeni hem de yaşamı kolaylaştıran doğayla ilgili (mevcut olmayan) ikna edici pratikler içeriyordu. Aynı zamanda eski yanlışlanabilirdi. Bu durumda eşya tarihte konumlandığı referans noktasını parçalayarak şimdinin keşfi olarak önümüze çıkmalıdır. Estetik modernizm Antik Çağın sanatsal formasyonu ile hesaplamak durumundadır. Çünkü Platonda kendini bulan sanatsal

tasarım idealar dünyasının bir simülasyonu olan bu dünyadan uzaklaştırıcı bir forma sahiptir. Yani sanat hakikatin dünyası olan idealardan uzaklaştırıcı bir hamle yapar. Bu dünyadaki her şey hakikatin birer kopyasıdır. Sokrates, hakikate ancak bu dünyaya ait bedeni terk ederek ulaşabileceği için ölmeyi istemiştir. Hakikati değil ama doğru ve yanlış arasında sonsuz gidiş gelişleri bu dünyaya davet eden modern için sanat gerçekliğin bir sonucuydu. Bunun en radikal yansıması Dadaizm’de ortaya çıktı. Kurucularından Tzara eski bir yapıtı taşıdığı yenilikten dolayı sevdiğini söylüyordu. Ona göre bizleri geçmişe bağlayan tek şey karışıklıktı (2015, 374). Bu geçmiş ile şimdi arasındaki çatışma modernitenin ideolojik argümanlarını da hazırlıyordu.

Yeni’nin Bir İnşası Olarak ‘Modern’

Modernitenin başlangıcına dair çeşitli fikirler ortaya atılır. Giddens ‘a göre 17. Yy’dan bu yana ortaya çıkan, daha sonra etkileri açısından az ya da çok dünya ölçeğinde yaygınlaşan hayat biçimlerine ya da örgütlerine işaret eder (Akt. Çiğdem, 1997, 76. Giddens, 1990, 1). 17. Yy kimilerine göre geç kimilerine göre ise erken bir dönemdir. Örneğin Demir, modernlik, bir dizi sosyal, yapısal ve entelektüel dönüşümle Avrupa’da de facto XVII. Yüzyılda başlar der ve buna en iyi şahitlik eden metinlerden biri Miguel de Cervantes Saavedra’nın (1547-1616) ilk cildi 1605’te yayınlanan Don Quijote’sidir diye ekler (2010, 92). Roman yukarıda bahsedilen anlamda bütün Avrupa edebiyatı/düşüncesi için bir yeniliktir. Sözlü kültürden yazılı kültüre geçişi simgeleyen bu ‘yeni’lik sadece biçimin değil formunda değişimine bir örnektir. Antik Çağ eserlerinin tüm Avrupa tarihi boyunca referans kabul edilmesi sözlü gelenekle ortaya konulan eserlerin tüm dünyada etkin olmasından kaynaklanır. Ong’a göre: “Anlatı, birincil sözlü kültürden sıyrılıp yazı ve matbaa kültürünün boyunduruğuna girdikçe belli tipteki düz ve ağır kişilerin yerini gittikçe yuvarlak, çok boyutlu kişiler almaya başlamıştır; nasıl hareket edeceği, nasıl bir tutum takınacağı ilk okuyuşta hemen çıkarılamayan bu çok boyutlu kişi, aslında karmaşık karakter yapısı ve karmaşık eylem nedenleri içinde tutarlıdır. Zamanla eylemlerinin ardındaki nedenler ve kişinin ruhsal evrimi belirginleştikçe, anlatının çok boyutlu kişisi, ‘gerçek kişi’ görünümü kazanır.” (2010, 178). Sözlü ve yazılı kültür arasında burada belirgin bir farklılaşma başlar. Bu farklılaşma yazının tarihin sınırlarını aşan kesin bir kırılmanın da izlerini taşır. Derrida, her varlığın dilin dolayımı içerisinde mevcudiyet kazanacağını söyler. Bu dolayım sözlü ya da yazılı sürecin merkeziliğine göre boyut değiştirir. Bu anlamda roman iyi bir örneklemedir. Taburoğlu’na göre romanlar, yazarın yaşam öyküsünden, dahil olduğu topluluktan, sınıf ilişkilerinden, kişisel çıkarlarından bağımsız olarak, dil içi bir üretim olarak değer kazanır (2013, 200). Sözlü üretim, anlam bütünlüğünü bir tarihsel kurgu ile destekler. Bu anlamda referans noktasını belirginleştirmek zorundadır. Bu referans noktası her çağın kendi düşünsel temelinde şekillenir. Simmel’e

göre klasik Yunan'da bu varlık fikriydi, birlikli, tözsel ve tanrısal bir varlık. Ortaçağ Hristiyanlığında bunun yerini Tanrı fikri aldı. Bütün gerçekliğin hem kaynağı hem de amacı olan varoluşumuzun kayıtsız şartsız efendisi olan bir Tanrı. Simmel, Rönesans sonrası bu merkezliğe bir Doğa fikrinin yerleştiğini söyler: "Doğa, hem varoluş ve hakikatin yegâne ve mutlak tecessümü olarak hem de temsil edilip vurgulanması gereken yegâne bir ideal olarak görüldü ve önce sanat alanına yerleşti." (2004, 61 – 62).

İdealist estetik düşüncede sanat bizlere bilinç ile bilinç dışının özdeşliğini betimler ve bu iki etkinliğin karşılıklı sonsuz bir karşılıktır (Farago, 2017, 121). Hegel, Estetiğin 1. Cildinde sanatı din ve felsefe gibi tanrısallığın ifade biçimlerinden biri olarak tanımlar. Tüm bu tartışma estetik modernizmin tarihsel kopuşa sunduğu katkıyı resmeder. Bu kopuşun bir diğer denklemi rasyonalitenin çerçevesinde gerçekleşir. Rasyonalite Habermas'ın bahsettiği kültürel modernliğin taşıyıcılarının kültürel ve siyasi hesaplaşmalarını da bilimin desteğiyle güçlü kılacaktır.

Çiğdem, moderniteyi özgül bir düşünme biçimine tekabül eden, rasyonalite olarak biriken ve tasarlanan bir şekilde hareket eden özel bir hayat biçimi ve rasyonalitenin her dışsal biçimini içeren kurumsal bir kompleks olarak ele almak gerektiğini söyler (1997, 76 – 77). Modern olan şey tümüyle her şeyin bir kopuş halinde var olması değil onu ortaya çıkaracak zamanda doğmasıdır. Erol'a göre modern' oluşu asıl belirleyen etmen toplumsal alanda tamamen "modern" toplumsal öğelere sahip olunması değil; "modern" olan bir dönemde mevcudiyet göstermektir (2016, 50). Bu manada yeni olan şey aslında bir yaşamsal pratiklerdeki dönüşümlerde gizlidir. Frisby'e göre modernlik modern toplumdaki belirli bir yaşam tarzıdır ve salt modern topluma verdiğimiz içsel tepkilerle değil bu toplumun içsel hayatımıza dahil oluşuna da indirgenmiş bir parçası haline gelir (2012, 67).

İçsel hayata dahil oluşun belirgin bir tasnifi kendini kültürel modernizmin sosyal hayatın problemlerine karşın aldığı tavırda yansıtır.

Habermas, yeni muhafazakarların sorunların içinden çıkılamaz haline karşılık kültürel modernizmi adeta bir günah keçisi olarak belirlemelerine değinir. Kapitalist bir evrilmenin hayatın içinde yarattığı ekonomik ve sosyal problemler gergin bir işleyiş sürecini doğuracaktı şüphesiz. Ama tüm bu gerilimin üretim araçlarının doğuşundan kaynaklı bir sömürge toplumunda sosyal kimliğin bir cüzü olarak bireysel kimlikte ve onu ortaya çıkaran kültürün mevzisinde aramak bir kaçış gibi okunmalıdır. Estetik modernitenin kültür üzerine kurmaya çalıştığı mutlak sanatsal baskı, sanatın toplumsal edimi yerine sanatı sanat için yapan bir çerçeveye yerleşmesine sebep oluyordu.

Hegel felsefi sisteminin temel parametresi olan form içerik gerilimini sanat anlayışına da uygular. Ona göre 3 tarihsel dönem vardır: Sembolik, klasik ve romantik. Sembolik dönem formun dev, içeriğin çok küçük olduğu

dönemdir.

Klasik dönem de – ki orta çağ buraya denk gelir- form ve içeriğin neredeyse eşitlendiği dönemdir. Romantik dönemde ise form oldukça küçülmüş ve içerik dev haline gelmiştir. Bu Hegel'e göre en ileri ve en gelişmiş dönemdir. Bu açıdan geçmiş kusurlu ve yeni yetkindir. Sanatın içeriğinde yaşanan bu gelişme geçmişle bağın koparılmasında estetik modernitenin etkinliğini görmek açısından önemlidir. Baudelaire modernliği geçişsel olarak görür; o kaçak olandır, rastlantısal olandır, diğer yarısı ebedi ve değişmez olan sanatın, yarısıdır (2017, 22).

Modernitenin tüm bu doğuş tartışmalarından koparak hızla yükselip tüm toplumsal alanlara yayılımı 18. Yy'dan itibaren daha belirgin hale geldi. Sömürgeci faaliyetlerin artması, sanayi devriminin yaygınlaşan üretim etkinliği, toplumlar arasında yaşanan daha aktif iletişim ağı tartışmaların zeminini de yeniden kurguluyordu. Ekonomi, hukuk, siyaset vs. gibi pek çok alan tarihsel sürecin dışında bir dinamizm ile kendi kurumlarını yaratmaya çalışıyordu.

Bu gelişme ve ilerleme kendi bağlamını yaratmaya çalışıyordu. Sunar, bu gelişme çizgisinin açıklanması için toplumsal gelişmenin yasaları olduğu fikrinin ortaya çıktığını söyler. Bu yasaların anlaşılması tarihsel gelişmeyi açıklamada tarih bilgisinin yerine geçmiştir (2020, 37). Bu yasalar aynı zamanda yeni toplumun tüm denklemini toplumsal zeminde meşru bir hukuki forma oturtmak için de olmalıydı. Devlet bireysel güvenliği sağlamakla sorumlu olduğundan doğal hukuk kurallarına bağlı hareket edemeyeceği en bariz ifadesini Hobbes'da bulmuştu (2019, 127).

Bu bir anlamda sosyoloji'nin bağlamının oluşmasının da temeliydi.

Çünkü toplumun kendi hukuki formuyla eski toplumsal bağdan başkalaşarak yeni bir zeminde inşa edilmesi bir özerklik ilanı olarak da okunabilmeliydi. Habermas'da 18. yüzyılda Aydınlanma filozofları tarafından formüle edilen modernlik projesinin, sanatın özerkliğini geliştirmesi bağlamında evrensel ahlak ve yasaları oluşturma çabaları gözlenir.

Evrensellik ancak bilimsel nosyonun ışığında oluşabilirdi. Tarih bu evrenselliği kuramamıştı çünkü doğal hukuk genel bir adalet mekanizması kurmaya engeldi.

Vico'nun tarihi üç ayrı gelişmeye ayırdığında (Tanrılar çağı, Kahramanlar çağı ve sonunda İnsanlar çağı) nihai noktası bilimsel kavramları kullanma becerisi ile ortaya çıkan hümanizmin olumluyordu (Swingewood, 1998, 25). Buradaki kritik nokta devamında Swingewood'un belirttiği gibi Yeni Bilim'in genel argümanının insan toplumunun, eylemin ürünü olarak tanımlanan insani ilişkiler ile tarihsel ve toplumsal kurumlardan oluştuğu yönündeydi.

Bu kurumların bilimsel temelleri hukukun, ekonominin, siyasal olanı, tarihin vs. tüm toplumsal parametrelerin yeni dünyasında yepyeni umutlara ama bunlarla birlikte türeyen krizlere kapı açıyordu.

Kaynakça

Akdeniz, E. (2013). Nietzsche'de Dekadans ve Kültür Eleştirisi Olarak Trajik Bilgelik. FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 2013 Bahar, sayı: 15, s. 111-126 ISSN 1306-9535, www.flssdergisi.com

Baudelaire, C. (2017). Modernlik. Çev. Turhan Ilgaz. Haz. Enis Batur. Modernizmin Serüveni; Bir Temel Metinler Seçkisi 1840 – 1990. İstanbul. Sel Yayıncılık. Sf. 22 – 24

Benjamin, W. (2017). Paris XIX. Yüzyılın Başkenti. Haz. Enis Batur. Modernizmin Serüveni; Bir 'Temel Metinler' Seçkisi 1840 – 1990. İstanbul. Sel Yayıncılık. Sf. 32 – 42

Bock, K. (2006). İlerleme, Gelişme ve Evrim Kuramları. Çev. Aydın Uğur. Haz. Mete Tunçay-Aydın Uğur. Tom Bottomore-Robert Nisbet, Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi-I, İstanbul, Kırmızı Yayınları, Sf. 73-133.

Çiğdem, A. (1997). Bir İmkân Olarak Modernite; Weber, Habermas. İstanbul. İletişim Yayınları

Demir, G. Y. (2010). Modernitenin Şafağında Sözün Düşüşü ve Don Quijote. Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 15, 91-99.

Dirlik, A. (2007). Postkolonyal Aura. Çev. Galip Doğduaslan. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları

Erol, P. Ö. (2016). Modernite Projesinin Kökenleri, Dinamikleri ve Sonu. Sosyoloji Dergisi. Sayı 33, sf. 49-66

Farago, F. (2017). Sanat. Çev. Özcan Doğan. Ankara. Doğu Batı Yayınları

Frisby, D. (2012). Modernlik Fragmanları; Simmel, Kracauer ve Benjamin'in Eserlerinde Modernlik Teorileri. Çev. Akın Terzi. İstanbul. Metis Yayınları

Giddens, A. (1990). The Consequences of Modernity. Oxford. Polity Press

Hazard, P. (1973). Batı Düşüncesindeki Büyük Değişme. Çev. Erol Güngör. İstanbul. Milli Eğitim Basımevi

Hobbes, T. (2019). Leviathan. Çev. Semih Lim. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları

Hughes, S. H. (1985). "1890'lı On yıl: Pozitivizme Başkaldırı" Toplum ve Bilinç: Avrupa'da Toplumsal Düşüncenin Şekillenmesi (1890-1930), Çev. Güzin Özkan, İstanbul: Metis Yay. Sf. 32-60

Jameson, F. (1994). Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı. Çev. Nuri Plümer. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları

Lefebvre, H. (2015). Gündelik Hayatın Eleştirisi I. Çev. Işık Ergüden. İstanbul. Sel Yayıncılık

Nisbet, R. (2013). Sosyolojik Düşünce Geleneği. Çev. Yusuf Kaplan. İstanbul. Paradigma Yayıncılık

Ong, W. J. (2010). Sözlü ve Yazılı Kültür; Sözün Teknolojileşmesi. Çev. Sema Postacıoğlu Banon. İstanbul. Metis Yayınları

Simmel, G. (2004). Modern Kültürde Çatışma. Çev. Tanıl Bora. İstanbul. İletişim Yayınları

Sunar, L. (2020). Marx ve Weber'de Doğu Toplamları. İstanbul. Ayrıntı Yayınları

——— (2020). Hegel'in Ödipal Sfenksi: Doğu-Batı Karşılaşmalarının Bir Yansıması. Düşünen Şehir, cilt.11, no.6701755, ss.129-135.

Varlık, S. (2017). Ahlak ve Başkası; Modern Felsefe ve İslam Düşüncesinde Öteki. Editör. Lütfi Sunar. İskoç Ahlak Teorisi ve Öteki: Aydınlanma ve Avrupamerkezci Modernitenin Oluşumu,. İstanbul. Nobel – İlem Kitaplığı. Sf. 129 – 161

Swingewood, A. (1998). Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi. Çev. Osman Akınhay. Ankara. Bilim ve Sanat Yayınları

Taburoğlu, Ö. (2013). Resim Söz Yazı; İmge; Yaratmanın ve Bozmanın Yolları. Ankara. Doğu Batı Yayınları

Tzara, T. (2015). Dada Hiçbir Anlama Gelmez. Çev. Sema Rifat. Haz. Enis Batur. Modernizmin Serüveni; Bir 'Temel Metinler' Seçkisi 1840 – 1990. İstanbul. Sel Yayıncılık. Sf. 373 – 375

Urry, J. (2018). Mekanları Tüketmek. Çev. Rahmi G. Ögdül. İstanbul. Ayrıntı Yayınları.

Yılmaz, L. (2016). Modern Zamanın Tarihi; Batı'da Yeni'nin Değer Haline Gelişi. Çev. M. Emin Özcan. İstanbul. Metis Yayınları



İsrail ve Türkiye Çatışma Rotasında



YAZAR: DAVID MAKOVSKY-SIMONE SAIDMEHR

KAYNAK: [HTTPS://WWW.FOREIGNAFFAIRS.COM](https://www.foreignaffairs.com)

Suriye Üzerinde Yaklaşan Çatışma

Aralık ayında, Hayat Tahrir el-Şam (HTŞ) grubunun öncülüğündeki bir isyancı koalisyonu, ailesi elli yıldır Suriye'yi yöneten diktatör Beşar Esad'ı beklenmedik şekilde devirdi. Şam'daki yeni rejim, 13 yıllık bir iç savaşla harap olmuş bir ülkeyi devraldı. HTŞ'nin lideri Ahmed el-Şara, Suriye'nin yönetimini üstlendi ve yabancı güçler onun davranışlarını kontrol altına almayı umuyor. Ülkenin iki komşusu olan İsrail ve Türkiye, bu iktidar boşluğundan yararlanarak bölgede birer varlık oluşturdu—ve çoktan karşı karşıya gelmeye başladılar.

Türkiye, Suriye'de baskın askerî güç olarak öne çıktı. 2019'dan bu yana HTŞ, Suriye'nin kuzeybatısındaki İdlib'i elinde tutuyor ve Ankara, yıllardır bu grubu Esad'ın güçlerinden koruyan bir tampon bölge oluşturarak ona dolaylı biçimde destek verdi. Şimdi Türkiye, iç savaşın kaosunda yeşeren Kürtlerin özerklik umutlarını bastırmak ve Türkiye'de yaşayan üç milyon Suriyeli mültecinin geri dönüşünü sağlamak amacıyla Suriye'de daha fazla nüfuz kazanmak istiyor.

Ancak İsrail de Suriye'de daha fazla nüfuz elde etmek istiyor. 1973 Yom Kippur Savaşı'nın ardından, ABD arabuluculuğunda Suriye ile bir ayrışma anlaşması imzalamış olmasına rağmen, Esad son on yıllarda İsrail'in başlıca düşmanı olan İran'la yakın bir ittifak kurdu. Esad'ın yönetimi altında Suriye, İran'dan Lübnan'daki militan grup Hizbullah'a roket ve diğer silahların akışı için kritik bir koridor işlevi gördü ve bu da İsrail ile olan gerilimi artırdı. On yıllardır süregelen bu düşmanlık nedeniyle, İsrailli liderler Esad'ın devrilmesini stratejik bir fırsat olarak değerlendirdi ve onun iktidardan uzaklaştırılmasından doğan boşluktan

yararlanmak amacıyla güney Suriye'de tampon bölgeler ve gayriresmî etki alanları oluşturmak için harekete geçti. İsrail, Türkiye'nin ülkedeki varlığından özellikle endişe duyuyor; çünkü Ankara'nın, Suriye'yi İsrail karşıtı militanlara ev sahipliği yapmaya teşvik edeceğinden korkuyor. Türkiye, siyasal İslam'ı yaymaya çalıştı ve İsrail'e karşı tarihsel bir düşmanlık geçmişine sahip. 30 Mart'taki dini bayram mesajında Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 'Allah Siyonist İsrail'i yok etsin' dedi. İsrailli liderler, Türkiye'nin Suriye'deki emellerinin Suriye-Türkiye sınırının ötesine geçip ülkenin iç kesimlerine uzanmasından giderek daha fazla endişe duyuyor. 2 Nisan'da İsrail, Ankara'nın burada hava savunma sistemleri kurmasını önlemek amacıyla, Tiyas Hava Üssü (T4) de dahil olmak üzere Suriye'deki birkaç askeri hedefi bombaladı. İsrail, komşularının hava sahasını son derece önemsiyor. Geçtiğimiz Ekim ayında, İran'a yönelik bir hava saldırısını Suriye hava sahası üzerinden gerçekleştirerek bunu açıkça ortaya koydu. İsrail'in güvenlik kaygıları meşru olmakla birlikte, Türkiye ile askeri bir çatışmadan kaçınmak için elinden geleni yapmalıdır. İsrail, Suriye'deki askeri konumunu güçlendirmeye çalışırken Ankara ile ilişkilerini tehlikeye atmamalıdır. Güçleri dağılmış ve uluslararası itibarı dip yapmış olan İsrail'in şu anda en son ihtiyaç duyacağı şey yeni bir düşmandır.

TAMPON BÖLGELER VE BOŞ SÖYLEMLER

1990'lı yıllarda, İsrail-Filistin barışına dair umutların yeşerdiği bir dönemde, İsrail, Türkiye ile yakın ilişkiler kurmuştu. Ancak her iki ülkenin de laiklikten uzaklaşmasıyla birlikte bu ilişkiler bozuldu. Örneğin, 2010 yılında İsrail donanması, Gazze Şeridi'ndeki deniz

ablukasını kırmaya çalışan bir Türk gemisini durdurduğunda, dokuz sivil aktivisti öldürdü ve 30 kişiyi yaraladı—yaralılarından biri daha sonra yaşamını yitirdi. Bu olay, Türkiye'nin diplomatik ilişkileri düşürmesine yol açtı. Türkiye, İsrail'i Gazze'de soykırım yapmakla defalarca suçladı. Geçtiğimiz Mayıs ayında, Gazze'deki İsrail operasyonlarını protesto etmek amacıyla Erdoğan, İsrail ile ticareti yasakladığını açıkladı. Öte yandan İsraililer ise Ankara'yı, Hamas'ın eski siyasi büro başkan yardımcısı Salih Aruri gibi militan Filistinli liderlerin Türkiye topraklarından İsrail'e saldırı planlamasına izin vermekle suçluyor. Ancak tüm bu farklılıklara rağmen, ne Türkiye ne de İsrail, İran'ın Suriye üzerindeki etkisinin geri dönmesini istiyor. Türkiye, yeni Suriye rejiminin arkasındaki güç olarak açıkça öne çıkıyor; bu da büyük ölçüde HTŞ ile uzun süredir devam eden bağlarından kaynaklanıyor. Ankara, Suriye'nin yeni liderlerinin yeniden inşa planlarına yardımcı oldu. Ayrıca Türkiye, şu anda kuzeyde yoğunlaşmış olan etkisini ülkenin geri kalanına yayacak bir savunma anlaşması yapmanın peşinde gibi görünüyor. İsrail, bu gelişmelerden derin bir endişe duyuyor. Suriye'nin yeni rejimiyle ilişkilerin nasıl yönetileceği konusunda iki rakip düşünce okulu ortaya çıktı. Bir grup İsrailli yetkili, Şara'yı düşman ilan etmeden önce onunla iş birliği yapılması gerektiğini savunuyor. Ancak bu görüşe karşı çıkan diğer bir kesim—ki bu gruba İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu da dahil—Sünni İslamcı bir liderlik altında ılımlı ve merkezi bir Suriye hükümetinin ortaya çıkmasının olası olmadığını düşünüyor ve İsrail'in gayriresmî etki alanları kurarak düşmanlığa hazırlıklı olması gerektiğine inanıyor. Esad Aralık ayında Şam'dan kaçtıktan sonra, İsrail, kendi kontrolündeki Golan Tepeleri'ne komşu olan Suriye'nin güneybatısında bir tampon bölge ele geçirdi. Aralık ayından bu yana İsrail, Suriye'nin yeni hükümeti tarafından kullanılmasından endişe ettiği yüzlerce Suriye askeri tesisini bombaladı. 11 Mart'ta İsrail Savunma Bakanı Israel Katz, İsrail güçlerinin kuzey İsrail'deki yerleşimleri korumak amacıyla “belirsiz bir süre boyunca” Suriye'de kalacağını açıkladı.

KOMŞU GÖZETİMİ

İsrail'in Suriye'ye müdahalesi, kısmen 7 Ekim 2023'teki yıkıcı saldırılarla sonuçlanan hataların tekrarlanmasını önleme arzusundan kaynaklanıyor gibi görünüyor. İsrailli liderler artık tampon bölgeleri hayati önemde görüyor ve sadece gelişmelere tepki vermekle kalmayıp, komşu ülkelerin güvenlik ortamını aktif olarak şekillendirmeyi hedefliyor. 7 Ekim felaketi, onları her türden İslamcı aktörle iş birliği yapma konusunda da daha temkinli hale getirdi. İsrail, yıllar boyunca Hamas lideri Yahya Sinvar'ın Gazze'deki varlığına göz yumdu. Sinvar, daha militan bir terör örgütü olan Filistin İslami Cihad'la arasına mesafe koyarak ve çok sayıda Gazzelinin İsrail'de çalışmasına izin vererek ara sıra pragmatist bir imaj çizdi. Ancak nihayetinde Sinvar, İsrail'in tarihindeki en kanlı saldırıyı planladı ve uyguladı. İsrailli yetkililerin çıkardığı ders, sınırlarına yakın hiçbir



cihatçı varlığa tahammül edemeyecekleri yönünde görünüyor. Mart ayında Suriye güçleri ile Esad yanlısı Alevî isyancılar arasında çıkan çatışmalarda yüzlerce kişi hayatını kaybettikten sonra, Katz, Şara'nın “maskesini düşürdüğünü ve gerçek yüzünü ortaya koyduğunu: El Kaide ekolünden bir cihatçı terörist” olduğunu söyledi. Şara'nın gerçekten cihatçı kökleri var—HTŞ, El Kaide'nin bir uzantısı olarak kurulmuştu—ancak kamuoyuna aşırılığı reddettiğini ve İsrail'le çatışma arayışında olmadığını açıkladı. Fakat Şam'da düşmanca bir rejimin konsolide olmasını bekleyen İsrailli liderler, Şara'nın yaptırımların kaldırılması için her şeyi söyleyebileceğine inanıyor. Onlar, ekonomik koşulları iyileştikten sonra Şara'nın tutumunu değiştirmesinden endişe ediyor. Ancak 7 Ekim, hikâyenin sadece bir parçası. Netanyahu, stratejisinin temel hedefinin Suriye'nin güneyindeki Dürzi dinî azınlığı korumak olduğunu da ifade etti. Geçtiğimiz hafta, Sünni İslamcı savaşçılar ile Dürzi militanlar arasında çıkan çatışmalarda 100'den fazla Suriyeli öldü. 2 Mayıs'ta İsrail, Şam'ı bombaladı. Netanyahu ve Katz, “Şam'ın güneyine herhangi bir gücün gönderilmesine veya Dürzi topluluğuna yönelik herhangi bir tehdide izin vermeyeceklerini” ilan ettiler. İsrail'in Suriye'ye yönelik yaklaşımı, aynı zamanda ABD ordusunun ülkedeki varlığının ne kadar sürdürülebilir olduğuna dair endişelerden de etkileniyor. 8 Aralık'ta, göreve yeni başlayacak olan Başkan Donald Trump sosyal medyada “Suriye tam bir karmaşa” ve “BİRLEŞİK DEVLETLER'İN BU İŞLE HİÇBİR ALAKASI OLMAMALI” ifadelerini kullandı.

18 Nisan'da ABD hükümeti, doğu Suriye'de konuşlu asker sayısını yaklaşık 2.000'den 1.000'in altına düşüreceğini açıkladı. İsrail, ABD'nin bölgeden çekilmesinin, Türkiye'nin kuzey Suriye'de—ve muhtemelen daha geniş bir alanda—daha baskın hale gelmesine yol açacağından endişe ediyor.

KONUŞA KONUŞA

Ancak İsrail, Türkiye'yi ya da Suriye'yi düşmanlaştırmaktan kaçınmalı ve diyalog için alan bırakmalıdır. İsrailli liderlerin 7 Ekim'deki stratejik başarısızlıklardan ders çıkarmak istemeleri anlaşılabilir; ancak güvenlik kaygılarını uzun vadeli bir stratejiyle dengelemeleri gerekir.

İsrail, Şara hükümetine azınlıklara nasıl davranacağı ve silah kaçakçılığı ile kimyasal silahların imhası gibi konularda nasıl bir politika izleyeceğine dair net kriterler koyabilir. Bu kriterler karşılandığında, İsrail, ABD ve Avrupa ülkelerine Suriye'ye yönelik yaptırımların hafifletilmesi çağrısında bulunmayı değerlendirebilir. Ayrıca, İsrail, Avrupa ve Körfez ülkelerini Suriye'ye yatırım yapmaya teşvik edebilir.

Dahası, İsrail, Suriye üzerinde herhangi bir toprak iddiası olmadığını ve tampon bölgesinin yeni hükümet belirli standartları karşıladığı sürece geçici olacağını açıkça belirtmelidir. İsrail'in Suriye'deki varlığının devam etmesi, İsrail'i bir işgalci olarak niteleyen düşmanlarının eline koz verecektir.

İsrail'in yeni Suriye hükümetiyle ilişkisi büyük önem taşıyor; ancak daha da acil olan, Türkiye ile olan ilişkisidir. Her iki ülke de güçlü askerî kapasitelere sahip ABD müttefikleridir. İsrail'in T4 üssünü bombalaması, olayların ne kadar hızlı tırmanabileceğinin çarpıcı bir göstergesi oldu. Bu iki ülke, aralarında kırmızı çizgiler belirlemeyi düşünmelidir. En azından, Suriye'de farklı etki alanlarında faaliyet göstermeyi kabul ederek doğrudan bir çatışmadan kaçınabilirler. Trump, İsrail-Türkiye ilişkilerini iyileştirebileceğinden emin ve Netanyahu'ya, "Türkiye ve lideriyle çok iyi ilişkilerim

var" dedi. Trump, Erdoğan'ı Suriye'ye hava savunma sistemleri konuşturarak vazgeçirmelidir. Ayrıca, İsrail ve Türkiye'nin çatışma riskini azaltacak yollar bulmasına da yardımcı olabilir. Örneğin, İran'ın nüfuzuna ve silah kaçakçılığına karşı birlikte çalışabilirler.

İsrail, Türkiye ile iletişim kurmak için savunma ve istihbarat kanallarını; Suriyelilerle temas kurmak için ise arka kapı (backchannel) diplomasisini kullanmalıdır. Şimdiye kadar, Nisan ayında Azerbaycan'da İsrailli ve Türk yetkililer arasında en az bir kez kamuoyuna açıklanan bir görüşme gerçekleşti.

Türkiye ve İsrail, özellikle de her iki taraf da birbirleriyle askerî çatışma istemediklerini açıkça belirtmişken, bu diyalogu geliştirmelidir. İsrail'in hedefi, Ankara'yı ya da Şam'ı kışkırtmaksızın meşru güvenlik endişelerini ortaya koymak olmalıdır.

Bu dengeleme çabası, Suriye'nin olağanüstü bir değişim sürecinden geçtiği bu dönemde özellikle önemlidir. Yeni rejim, ülke üzerindeki kontrolünü henüz sağlamlaştırmamış durumda ve siyasi pozisyonları değişkenlik göstermektedir. Tarihin bu çarpıcı anında—ortak düşmanları İran'ın zayıflamasının ardından—İsrail ve Türkiye, çatışmak yerine karşılıklı faydaya dayalı yeni bir bölgesel düzen inşa etmeye çalışmalıdır.



Avrupa, Türkiye ile Nasıl Yeni Bir Sayfa Açabilir



YAZAR: MARIA SIMEONOVA

KAYNAK: [HTTPS://ECFR.EU](https://ecfr.eu)

Kolay Seçimler Yok

Avrupa'nın güvenliği Türkiye ile iş birliği gerektiriyor, ancak Erdoğan'ın iç politikadaki ihlalleri bu ilişkiyi karmaşılaştırıyor. Bu durumla başa çıkmak için Avrupalılar bu ortaklığa yatırım yapmalı; acil ihtiyaçlara öncelik verirken, gelecekte daha demokratik bir Türkiye için atılmış tohumları dikkatle beslemelidir.

Türkiye, Avrupa için kolay bir ortak değil. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan içeride gücünü pekiştirirken, ülke özellikle Suriye, Libya ve Doğu Akdeniz'de küresel sahnede daha agresif bir şekilde kendini ortaya koyuyor. Ancak Rusya'nın saldırganlığı ve Amerika'nın güvenilmezliği nedeniyle, Türkiye'nin Avrupa güvenliğindeki rolü kaçınılmaz hale geliyor.

Avrupalılar için bu, klasik bir ikilemdir: jeopolitik gerekçeler uğruna iç politika ihlallerine göz yummak ya da yummamak. Ancak artık Avrupa'nın seçenekleri, özellikle Türkiye söz konusu olduğunda, çok daha sınırlıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nin daha az müdahil olduğu bir ortamda, Avrupa Birliği ile Türkiye arasında sağlam bir ilişki, Avrupa'nın istikrarı için artık vazgeçilmez bir ön koşuldur (sine qua non).

Türkiye bunun farkında. Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın da belirttiği gibi: "Amerika Birleşik Devletleri'ne olan bağımlılığın azaltılması... [Avrupalıları], hepimizi, ekonomik ve jeopolitik krizler karşısında çok daha dirençli hale getirecektir."

En azından bazı Avrupa liderleri bu görüşe katılıyor gibi görünüyor; Polonya Başbakanı Donald Tusk ve Almanya'nın başbakan adayı Friedrich Merz, Türkiye'nin bölgesel istikrardaki rolüne destek verdiklerini ifade ettiler. Türkiye, hızla değişen dünya düzeninde yetkin bir orta güç olarak hızla öne çıkıyor; müttefiklerini ulusal çıkarları ve stratejik özerklik arayışı doğrultusunda seçip ayıklıyor. Örneğin Ankara, Rusya ile ilişkilerini ustalıkla bölümlere ayırdı: AB yaptırımlarına katılmayı reddetti ve Rusya ile ticarete devam ederken, aynı zamanda Ukrayna'nın savunmasına, toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına destek verdi — ve Kremlin'den yalnızca hafif eleştiriler aldı. Şimdi de Ukrayna'nın gelecekteki yeniden inşasında bu süreçte bir rol üstlenmiş durumda. Türkiye'nin zayıflamış bir Ukrayna'dan hiçbir çıkarı yok; böyle bir değişim, Beyaz Saray'dan gelen açılımlarla zaten cesaretlenen Rusya lehine bölgesel güç dengesini kaydıracaktır.

Gerçek şu ki, Avrupalıların Türkiye ile ilişkilerine yatırım yapmaktan başka pek seçeneği yok. Uzun vadede Erdoğan sonrası demokratik bir geleceği teşvik etmeyi umabilirler, ancak şu an için Ankara ile etkili işbirliği yolları bulmaları gerekiyor. En iyi yaklaşım, güvenlik işbirliğini genişletmek ve bu süreçte birkaç gerçekçi adımı da dahil etmek olacaktır.

Savunma Bağlarını Güçlendirmek

1970'lerden bu yana uygulanan çok sayıda Batılı silah ambargosu, Türkiye'yi yerli silah üretimine yoğun şekilde yatırım yapmaya itti. 2015-2024 yılları arasında Türkiye'nin silah ihracatı %103 oranında artarak ülkeyi bugün dünyanın 11. en büyük silah ihracatçısı haline getirdi. Türk savunma sanayisinin artan etkisi, Avrupa genelindeki askeri anlaşmalarda giderek daha görünür hale geliyor; özellikle Balkanlar'da, ama aynı zamanda İspanya, Portekiz ve İtalya'da da.

Bu ikili anlaşmalar giderek parça parça bir yapıya dönüşmeye başlıyor ve kıta genelinde koordine edilmemiş bağımlılıklar oluşturma riski taşıyor. Avrupa Birliği bu süreci akıllıca yönetmelidir. Kritik bir ilk adım, Türk şirketlerinin SAFE yönetmeliği gibi yeni AB savunma araçlarına katılmaya uygun olup olmadıklarının ve hangi koşullar altında katılabileceklerinin netleştirilmesidir.

Türkiye'ye AB savunma fonlarına erişim sağlanması, kaçınılmaz olarak karşılıklı tavizler üzerine daha geniş bir tartışmayı tetikleyecektir; tıpkı bireysel üye devletlerin kendi taleplerini ve kaygılarını dile getirdiği Birleşik Krallık ile yürütülen mevcut müzakerelerde olduğu gibi. AB, savunma işbirliğinin Türkiye'ye de fayda sağladığını bilerek bu süreci stratejik biçimde yürütmelidir. Artan uluslararası tanınırlığına rağmen, Türk savunma sektörü zorluklardan muaf değildir: Örneğin, Türk insansız hava araçları hızla eskimektedir ve rekabet gücünü korumak için ileri teknolojiye ciddi yatırımlar yapılması gerekecektir.

Avrupa'nın büyük silahlanma planları — ki bu planlar kuşkusuz Ar-Ge, yapay zekâ ve yeni nesil sistemlere odaklanacaktır — Türkiye'nin göreceli ilerlemesini yavaşlatma riski taşımaktadır. Dikkatle tanımlanmış koşullar altında sağlanacak bir katılım, her iki tarafın da yararına olabilir.

Ortak Stratejik Görüşler

Bununla birlikte, yalnızca güvenlik ve savunmaya odaklanan dar kapsamlı bir teklifin Türkiye açısından cazip bulunması pek olası değildir. Böyle sınırlı bir yaklaşım, Brüksel'in esnekliğini azaltır ve karşılıklı uzlaşma fırsatlarını sınırlar. Gündemin genişletilmesi, AB'nin etki gücünü artıracak ve Türk iş dünyası ile sivil toplum sektörüne destek sağlayacaktır.

AB, savunmanın ötesine geçen konuları da kapsayacak şekilde Türkiye ile yeni ve üst düzey bir jeopolitik diyalog başlatabilir. Bu platform, Avrupa ve Türkiye'den diplomatların Karadeniz bölgesi, Batı Balkanlar, Suriye, Güney Kafkasya ve Orta Asya'daki ortak stratejik çıkarlar hakkında görüş alışverişinde bulunmasına olanak tanıyacaktır. Bu bölgelerin tümünde Brüksel ve Ankara'nın öncelikleri örtüşmektedir; AB, Ankara'da kim iktidarda olursa olsun değişmeyecek olan sabit çıkar alanlarını belirlemelidir.

Jeopolitik gündemin ilk maddesi Karadeniz güvenliği olmalıdır. Avrupa Birliği'nin stratejik vizyonunu şekillendirmekte olduğu ve hâlihazırda bir çatışma bölgesi olan Karadeniz, AB ile Türkiye arasında etkili bir

işbirliği için gerçek bir fırsat sunmaktadır. Rusya, bu bölgeden etki alanını genişleterek Suriye, Libya ve Afrika gibi çıkarlarının Türkiye ile çatıştığı alanlara nüfuz etmektedir. Ankara, Rusya'nın burada deniz kuvvetlerini yeniden inşa etmesini istememektedir; AB ise Rusya'nın provokasyonlarına karşı güçlü bir caydırıcı güç oluşturmayı hedeflemektedir.

Hazar Geçişli Uluslararası Taşımacılık Koridoru'nun (Orta Koridor olarak da bilinir) geliştirilmesi kilit öneme sahip olacaktır. AB için bu koridor, hem jeoekonomik değer taşımakta hem de Moskova'ya olan bağımlılığını azaltmak isteyen Güney Kafkasya ve Orta Asya ülkeleriyle daha yakın ilişkiler kurmak için bir fırsat sunmaktadır. Türkiye'nin stratejik konumu ve bölgesel etkisi, onu bu süreçte doğal bir ortak konumuna getirmektedir.

Yeşil enerji, Türkiye ile yürütülecek görüşmelerde ele alınabilecek bir başka potansiyel konudur. Yenilenebilir enerji kapasitesinin artırılması, Türkiye'nin Rusya'nın fosil yakıtlarına olan bağımlılığını kademeli olarak azaltmasına katkı sağlayabilir — bu hedef, Ankara tarafından giderek daha fazla kabul görmekte ve desteklenmektedir.

Son olarak, AB bu üst düzey diyaloglara sivil toplum ve iş dünyasını da dâhil etmeli, halklar arası etkileşimi güçlendirmeli ve otoriter eğilimlere karşı sabırla yumuşak bir baskı mekanizması inşa etmelidir. Siyasi rekabetin değerini vurgulayarak, AB Türkiye'deki muhalefet partileriyle de işbirliği yapabilir. ABD'nin Orta ve Doğu Avrupa'dan geri çekilmesi ışığında, bölgesel sivil toplumu desteklemek amacıyla özel bir AB fonu oluşturmak özellikle isabetli bir girişim olacaktır. Bu model, büyük güçler arasındaki rekabetten etkilenme riski taşıyan ülkelerdeki toplumsal aktörleri desteklemek için diğer orta güçlere de uygulanabilir.

Katılım Kartı

İmamoğlu'nun tutuklanması, Türkiye ile Avrupalılar arasındaki savunma işbirliğini sekteye uğratmamalıdır; nitekim bu durum bizzat İmamoğlu tarafından da vurgulanmıştır. Ancak bu durum, Türkiye'nin AB üyelik hedeflerini etkiliyor. Türkiye'nin artan jeopolitik ağırlığından cesaretlenmiş olsa da, Erdoğan en büyük rakibini tutuklamanın sonuçlarının farkındadır. Gümrük Birliği'nin güncellenmesi — ki bu birlik, diğer şeylerin yanı sıra AB'nin Türkiye-Bulgaristan sınırındaki en büyük kara geçişini düzenlemektedir — ya da vize serbestisi sürecinde herhangi bir ilerleme kaydetmenin artık çok daha zor olduğunu bilmektedir.

AB-Türkiye ilişkisi güvensizlik ve yabancılaşma ile tanımlanıyor. Ancak artık Türkiye, değerleri ya da dış politikaları her zaman örtüşmese bile, Avrupa'nın kaçamayacağı bir unsur olarak öne çıkıyor.

Brüksel, bir fırsat penceresinin daha kapanmasına göz yumamaz.

Önemli bir komşu ve NATO müttefikleriyle etkili bir ilişki, siyasi irade, bir miktar esneklik ve genişleme ya da dışlama ikiliğinin ötesinde neyin mümkün olduğuna dair net bir kavrayış gerektirecektir.

Batı Medeniyeti Nedir?



YAZAR: HANS VOGEL

KAYNAK: [HTTPS://SUBSTACK.COM](https://substack.com)

Hans Vogel, Batı Medeniyeti'ni oluşturan şeyin ne olduğunu merak eder. Ancak onu tam olarak tanımlamaktansa, ne olmadığını söylemek daha kolaydır.

“Batı Medeniyeti” terimi bize Amerika Birleşik Devletleri'nin eğitim sistemi aracılığıyla ulaşmıştır; yaklaşık 1900'lerin ortalarından bu yana, bu terim lisans düzeyindeki standart müfredatın değişmez bir parçası olmuştur. Esasen bu terim, Avrupa tarihini ve buna eklenen bazı Amerikan tarihi bölümlerini kapsar. Bu kullanım, Amerika Birleşik Devletleri'nin Batı Dünyası'nın ayrılmaz bir parçası ve tartışmasız lideri olduğu düşüncesinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Öte yandan, bu bakış açısı “Latin Amerika”nın dünya içindeki konumu hakkında hatalı yargıların doğmasına da neden olmuştur. Böylece Latin Amerika'nın bir şekilde “Batı dışı” olduğu zımnen kabul edilir hâle gelmiştir. Bu fikrin kökeni, Antonello Gerbi'nin (i) “Yeni Dünya Anlaşmazlığı” adını verdiği tartışmaya kadar izlenebilir; özellikle 18. ve 19. yüzyılın başlarında, başta Alman filozof Hegel olmak üzere çeşitli Avrupalı yazarların ortaya koyduğu görüşler burada belirleyici olmuştur. Hegel'e göre Latin Amerika tarihin bir parçası değildi; çünkü Roma Katolik Kilisesi'nin etkisi altında fazlasıyla bastırılmıştı. Orada yalnızca “coğrafya” vardı — benzer olayların sonsuz döngüsü. Buna karşılık, ifade özgürlüğüne sahip bir Protestan ulus olan Amerika Birleşik Devletleri bir gün tarihe katılabilir sayılabilirdi.

Bu bakış açısının geçerliliği tartışmalı olsa da, şu gerçek açıktır: Amerikan tarihi Batı tarihine dahil edilmiş olsa da, Batı tarihi özünde Avrupa tarihidir ve yaklaşık iki bin beş yüz yıllık bir döneme yayılır. ABD bu anlatıda yalnızca çok kısa bir süreliğine yer alır. 1776'daki Amerikan Devrimi nedeniyle anılmayı hak eder; ancak ABD'nin dünya sahnesinde belirleyici bir rol oynaması yalnızca 1941'den 21. yüzyılın başlarına kadar olan dönemi kapsamaktadır.

1980'lerin sonlarında Francis Fukuyama tarihin sona erdiğini ilan ettiğinde, bunun yanlış olduğu ve 21. yüzyılın “Asya Yüzyılı” olacağı giderek daha açık hâle gelmektedir.

Bu durum, Amerika Birleşik Devletleri'nin Batı Medeniyeti'ne dahil edilmesinin en iyi ihtimalle geçici bir durum olduğu düşüncesini daha da pekiştirir. Buraya şu temel soru da eklenmelidir:

ABD gerçekten bu medeniyetin bir parçası olarak kabul edilmeli midir?

ABD'nin Batı Medeniyeti'nin bir parçası olmadığı, ikna edici biçimde ileri sürülebilir; zira dünyanın geri kalanının aksine, 1789'daki Fransız Devrimi'nden ve onun sonucunda Batı dünyasında ortaya çıkan genel modernleşme sürecinden etkilenmemiştir.

Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, modern dünya büyük ölçüde Batı Medeniyeti'nin bir ürünüdür ve bu medeniyet de Fransız Devrimi'nden kesin ve derin biçimde etkilenmiştir.

Bugün Batı'yı tanımlayan şey tam olarak Fransız Devrimi'dir ve bu bakış açısına göre, Latin Amerika ile dünyanın büyük bir kısmı bu devrimden açıkça etkilenmiştir. Gerçekte, dünyadaki ülkeler arasında yalnızca Amerika Birleşik Devletleri Fransız Devrimi'nden etkilenmemiştir; dahası, Jean-Philippe Immarigeon'un da belirttiği (ii) üzere, 18. yüzyılın sonlarından bu yana bu devrimin tüm ilkelerini bütünüyle reddetmiştir.

Bu duruma dair çok sayıda açık kanıt vardır: Batı Avrupa ve Latin Amerika'nın aksine, Amerika Birleşik Devletleri'nde parlamenter bir yönetim hiç olmamıştır; ulusal siyasette yer alan bir sosyalist parti, bir Hristiyan Demokrat parti ya da radikal (klerikalizm karşıtı) bir parti bulunmamaktadır — yalnızca birkaç temel özelliği anmak gerekirse. ABD'nin Batı'nın geri kalanından belki de en çarpıcı farkı, aslında bir teokrazi olarak değerlendirilebilecek olmasıdır. ABD bir 'demokrasi' değil, başkanın bir tür seçilmiş hükümdar gibi işlev gördüğü bir başkanlık cumhuriyetidir.

Siyasi sistemi resmen laik olsa da (yani kilise ve devlet ayrıdır), pratikte hiçbir siyasetçi kendisinin ateist ya da inançsız olduğunu açıkça beyan edemez. Kamu görevine aday olanların inançlarını açıkça ifade etmeleri neredeyse bir ön koşul hâline gelmiştir. Dahası, siyasetle uğraşmak isteyen herkesin İsrail devletine tam ve koşulsuz destek vermesi fiilen zorunlu bir hâl almıştır. Açık konuşmak gerekirse, Batı'da bu tür bir durumun geçerli olduğu başka hiçbir ülke yoktur. Bu nedenle, kamusal ve siyasi yaşamın bu kolayca doğrulanabilir nitelikleri göz önüne alındığında, Amerika Birleşik Devletleri Batı Medeniyeti'nin bir parçası olarak değerlendirilemez — en azından Fransız Devrimi'nden bu yana biçimlenmiş olan Batı Medeniyeti'nin bir parçası olarak değil.

Bugün Amerika Birleşik Devletleri'nde tanık olduğumuz şey, 1789 öncesi döneme bir geri dönüş niteliğindedir. Zira Fransız Devrimi, Batı'da Kilise ile Devlet arasındaki sıkı ilişkinin kesin biçimde sona ermesini sağlamıştır. Bu, Orta Çağ'da başlamış olan tarihsel bir sürecin nihai başarısıydı. O tarihten bu yana, Batı Avrupa genelinde Kilise ile Devlet arasındaki bağ giderek zayıflamıştır; yalnızca birkaç kısa ömürlü teokratik rejim bu sürece istisna oluşturur: 1653–1658 yılları arasında İngiltere'de Oliver Cromwell, 1546–1564 arasında Cenevre'de John Calvin ve 1494–1498 arasında Floransa'da Girolamo Savonarola.

"Batı Medeniyeti"nin özünü birkaç kelimeyle tanımlamak kolay değildir. Bugün böyle bir tanım yapılması istense, pek çok kişi bu medeniyeti "demokrasi" olarak tanımlayacaktır — ki bu kavramın kökenleri Antik Yunan'a kadar uzanır. Ancak demokrasi, Batı Medeniyeti içinde her zaman bir istisna olmuştur; zira yalnızca Atina'da birkaç yüzyıl boyunca uygulanmış ve Batı Avrupa'da da yalnızca 1930'lar ile 1992 arasındaki birkaç on yıllık dönemde kesintili olarak var olabilmıştır. Gerçekte demokrasi her zaman oldukça ele avuca sığmaz, hatta uygulanması imkânsız bir ideal olmuştur.

Batı Medeniyeti'ni, fikir tartışmalarının açıkça yapılabilirdiği ve zaman zaman nesnel, doğrulanabilir bir hakikatin aranmasının teşvik edildiği bir toplum olarak tanımlamak muhtemelen daha yerinde olacaktır. Bu nitelikler her ne kadar muğlak olsa da, "Batı"nın özüne diğer tüm tanımlardan daha fazla yaklaşabilir.

Batı Medeniyeti, diğer medeniyetlerle karşılaştırıldığında ne daha insancıldır ne de daha barışçıldır — aksine, tam tersidir.

Haçlı Seferleri'nden bu yana Avrupa, şiddetin net bir ihracatçısı olmuştur. Gerçekte Avrupa tarihi, Avrupa sınırlarının ötesinde pek sık rastlanmayan düzeyde rekabet, aldatma, saldırganlık ve şiddetle karakterize edilir.

Öte yandan, Avrupa tarihini şekillendiren bir diğer büyük unsur da Roma Katolik Kilisesi olmuştur. Batı Medeniyeti'nin özünü Katolik Kilisesi'nden daha iyi yansıtan başka bir kurum muhtemelen yoktur. Hatta öyle ki, Kilise'nin tarihinin bizzat Batı'nın tarihi olduğu bile ileri sürülebilir. Kuşkusuz bu görüş tartışmaya açıktır. Hristiyanlığın Roma Katolik Kilisesi ile Ortodoks dünyası arasında bölünmesine yol açan gerçek nedenler ne olursa olsun, bu ayrım aynı zamanda kültürel bir sınır hattı da oluşturmaktadır.

Ne var ki, bu sınır, çağdaş Rusya'nın kendisini Batı Medeniyeti'nin ve geleneksel olarak Batı ile özdeşleştirilen ebedi kültürel değerlerin gerçek bir kalesi olarak yeniden konumlandırmasının önünde aşılması mümkün olmayan bir engel gibi görünmemektedir.

Friedrich Nietzsche, Yunanlıları Avrupa (Batı) medeniyetinin zirvesi ve en yetkin örneği olarak görüyordu. Sözde öğretilerini Yahudilerden devralan Roma Katolik Kilisesi, zayıfları ve uysalları korumaya yönelik açık eğilimiyle, Yunanlıların erkeksi ve üstün mirasını ancak uzun süren ve kararlı bir mücadele sonucunda bastırabilmiştir.

Batı Medeniyeti aynı zamanda dışa dönük tezahürleriyle tanımlanır; özellikle görsel sanatlar ve müzik bu bağlamda öne çıkar. Bunlar, Batı'nın en doruk, en yüce ve en kalıcı başarıları olarak görülebilir. Hem Avrupa müziği hem de görsel sanatlar, 1500 ile 1900 yılları arasında doruk noktasına ulaşmıştır; bu dönemde olağanüstü yetenekli sanatçılar, sanatı daha önce hiç görülmemiş düzeyde bir yaratıcılık ve ifade derinliğine taşımışlardır. Bu sanatsal yaratıcılık çağı, Batı Avrupa'nın olağanüstü siyasal, toplumsal ve ekonomik gelişimiyle örtüşür.

Ancak bu dönem, 1914'te başlayıp 1945'te sona eren uzun ve yıkıcı savaşlar ve devrimler sürecinde, Avrupa'nın önde gelen güçlerinin hem birbirini hem de kendini yok etmesiyle, 20. yüzyılın ilk yarısında sona ermiştir. Bu toplu kültürel intihar süreci, aynı zamanda gelişmelerden en fazla fayda sağlayan Amerika Birleşik Devletleri tarafından da beslenmiştir. ABD'nin genişlemesi ve gelişmesi, Avrupalıların büyük katkıları olmadan mümkün olamazdı.

Ne var ki, 1945'ten sonra Batı Medeniyeti aslında ölmüştür ve bugün yalnızca katı, kesin biçimde

kodlanmış, biçimsel bir çerçevede varlığını sürdürmektedir; onu ileriye taşıyabilecek herhangi bir gerçek katkıdan yoksundur. Açıkça görülmektedir ki, Batı Medeniyeti de, kendisinden önce gelen diğer medeniyetler gibi, doğal bir büyüme ve çöküş döngüsüne tabidir. Bazı kişiler, Batı Medeniyeti'ne bir tür etnik ya da ırksal tanım kazandırmaya çalışmıştır. 18. yüzyıldan itibaren yapılan dilbilimsel araştırmalara dayanarak, Avrupa; Germen, Kelt, Latin, Slav, İran ve Hint dillerini kapsayan ve Atlantik'ten Hint Okyanusu'na kadar uzanan bir dil ailesi olan Hint-Avrupa dilleriyle özdeşleştirilmiştir. Ancak dil ile ırk arasında doğal bir ilişki bulunmadığı düşünüldüğünde, bu yaklaşımın temeli —en hafif ifadeyle— oldukça zayıftır. Yine de bu görüş tamamen göz ardı edilemez; çünkü bugün Batı Medeniyeti olarak adlandırdığımız şeyin, “Hint-Avrupalılar”ın savaşçı bir kolu olan Yunanlıların Avrupa'ya girişiyle başladığı ileri sürülmektedir. Naziler ve diğer aşırı sağcı ideolojiler, Avrupa medeniyetini ırksal bir teori temelinde açıklamaya her zaman ilgi duymuştur. Ancak 1945'te Nazizmin yenilgiye uğramasının ardından bu düşünce büyük ölçüde marjinalleşmiştir. Ne var ki son yıllarda, Avrupa'nın büyük tarihi şehirlerine akın eden milyonlarca Avrupalı olmayan ve Hristiyanlık karşıtı yerleşimciye karşı “mantıklı bir yanıt” olarak bu yaklaşım yeniden güçlü bir şekilde gündeme gelmiştir. Bugün bu yerlici (nativist) Avrupa yaklaşımı, çoğunluğu gençlerden oluşan giderek artan sayıda destekçi kazanmaktadır. “Yeniden Göç” (Remigration) sloganı altında, bazı yemek pişirme alışkanlıkları dışında Avrupa kültürüne ve medeniyetine pek katkıda bulunmadığı düşünülen tüm Avrupalı olmayan yeni gelenlerin geri gönderilmesini talep etmektedirler.

Batı Medeniyeti, özellikle Avrupa'nın batı kesiminin tarihi olarak görülmelidir.

Bu tarih, Antik Yunan ile başlayıp muhtemelen günümüze kadar uzanan yaklaşık 3.000 yıllık bir dönemi kapsar.

Avrupa tarihi yerleşik bir dönemlendirme sistemine tabidir ve genellikle dört ana döneme ayrılır:

1. Antik Çağ (MÖ 800 – MS 500)
2. Orta Çağ (MS 500 – 1500)
3. Modern Çağ (1500 – 1789)
4. Çağdaş Dönem

Antik Çağ genellikle iki alt döneme ayrılır:

- a) Klasik Antik Çağ (MÖ 800 – MS 200)
- b) Geç Antik Çağ (MS 200 – 500)

Orta Çağ üç alt döneme ayrılır:

- a) Erken Orta Çağ (MS 500 – 1000)
- b) Yüksek Orta Çağ (MS 1000 – 1200)
- c) Geç Orta Çağ (MS 1200 – 1500)

Modern Çağ ise genellikle şu iki döneme ayrılır:

- Rönesans veya Erken Modern Dönem (yaklaşık 1700'e kadar)
- Aydınlanma Çağı (yaklaşık 1700 – 1789)

Çağdaş Dönem ise genellikle iki yüzyıla bölünerek incelenir:



- 19. yüzyıl: ya 1789'dan 1914'e kadar süren “uzun 19. yüzyıl”, ya da 1815'ten 1914'e kadar süren “kısa 19. yüzyıl” olarak tanımlanır.
- 20. yüzyıl: ya 1914'ten 2001'e —New York'taki üç Dünya Ticaret Merkezi binasının yıkıldığı tarih— kadar süren “uzun 20. yüzyıl”, ya da 1914'ten 1989'a —Berlin Duvarı'nın yıkılışı— kadar süren “kısa 20. yüzyıl” olarak kabul edilir.

Bu kronoloji ve buna bağlı dönemlendirme genel kabul görmektedir. Ancak, bu yapıların geçerliliği konusunda ciddi şüphelerin varlığı fazlasıyla haklıdır. Asıl mesele şudur: bu tür bakış açılarını mevcut kronolojik yapıya dâhil etmek, çok sayıda yerleşik anlatının altüst olmasına ve öngörülemeyen karmaşalara neden olur.

Rus matematikçi Anatoli Fomenko, bugün geçerli olan kronolojinin başlangıç noktası sayılan İsa'nın doğumunun gerçekte varsayılandan bin yıl sonra gerçekleştiğini öne sürmektedir. (iii) İsviçreli tarihçi Christoph Pfister (iv) ise tarihin çok daha kısa olduğunu ve esasen “17. yüzyılda” başladığını savunur. Bu tür radikal kronolojik yeniden yapılandırmaların benimsenmesi, Amerika Birleşik Devletleri açısından tartışmasız bir avantaj sağlar; çünkü bu, ülkenin tarihsel varlığı bağlamında görece önemini büyük ölçüde artıracaktır. Örneğin, eğer Pfister haklıysa, ABD Batı Avrupa kadar eski kabul edilecektir — ki bu durum, ABD ile Avrupa arasındaki ilişkilerin yeniden şekillendirilmesi açısından doğrudan bir avantaj sağlar.

Ayrıca Hristiyanlığın gerçek kökenleri ile İslam ve Yahudilikle olan ilişkisi konusunda da ciddi şüpheler, Edwin Johnson (v), François de Sarre (vi) ve Ignacio Olague (vii) gibi araştırmacıların çalışmaları temelinde meşru kabul edilmektedir. Yahudiliğin ilk büyük tek tanrılı din olduğu ve Kutsal Kitap'ın Yahudi belgelerine dayandığı yönündeki iddialar ciddi biçimde tartışmalıdır. Bu bağlamda, Shlomo Sand'ın (viii) araştırmalarına dayanarak, bir Yahudi diasporasının gerçekten var olduğu ya da Yahudilerin Filistin'in herhangi bir bölgesinden türediği iddiaları da savunulamaz görünmektedir.

Batı Medeniyeti'nin günümüzdeki coğrafi yayılımına gelince: Bu medeniyet, hâlâ Amerika Birleşik Devletleri'nin kültürel etkisinden ve Afrika, Orta Doğu ile Batı Asya'dan gelen kitlesel göçten büyük ölçüde etkilenmemiş Avrupa bölgelerinde varlığını sürdürmektedir.

İlk bakışta, günümüzde birçok kişi İsrail'i bir Batı devleti olarak görebilir; nitekim Yahudi yerleşimcilerin geçmişleri göz önüne alındığında bu, birçok açıdan makul görünebilir. Ancak İsrail'de kilise ile devlet birbirinden ayrılmamıştır. Tam vatandaşlık haklarına sahip olabilmek için Yahudi olmak gerekmektedir. Esasında İsrail, tıpkı Amerika Birleşik Devletleri gibi, bir teokrasidir ve bu yönüyle Batı Medeniyeti'nin bir parçası olarak değerlendirilemez. Batı Medeniyeti bugün muhtemelen en güçlü biçimde Rusya'da yerleşmiştir. Ayrıca, Avrupalı göçmenlerin yoğunlukla yaşadığı Latin Amerika bölgelerinde — özellikle Arjantin, Uruguay ve Brezilya'nın güneydeki üç eyaletinde — bu medeniyetin etkileri açıkça hissedilmektedir. Batı Medeniyeti'nin küçük çaplı kalıntılarına ayrıca İngilizce konuşulan dünyada da rastlanabilir: Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika.

Notlar:

- i Antonello Gerbi, *The Dispute of the New World. The History of a Polemic, 1750-1900*, Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1973.
- ii Jean-Philippe Immarigeon, *American Parano. Pourquoi la vieille Amérique va perdre sa guerre contre le reste du monde*, Paris: Bourrin, 2006.
- iii Anatoli Fomenko et al., *History: Fiction or Science? 4 vols.*, Paris, London, New York: Delamere Publishing, 2003-2007.
- iv Christoph Pfister, *Die Matrix der alten Geschichte. Eine Einfuehrung in die Geschichts- und Chronologiekritik*, Norderstedt: Books on demand, 2021.
- v Edwin Johnson, *The Rise of Christendom*, London: Kegan Paul, Trench, Trübner & co., 1890.
- vi François de Sarre, *Mais où est donc passé le moyen âge? Le récentisme*, Ethos eds., 2013.
- vii Ignacio Olagüe, *La revolución islámica en Occidente*, first edition, 1974.
- viii Shlomo Sand, *The Invention of the Jewish People*, London: Verso, 2009.





ADNAN BOYNUKARA
www.kritikbakis.com

SİLAHIN SUSMASI, TÜRKİYE’NİN KONUŞMASI

Türkiye, onlarca yıl süren acılar, kayıplar ve toplumsal kutuplaşmanın ardından bir kez daha “silahsız bir gelecek” arayışında. Devletin ve siyasetin öncülüğünde başlatılan “Terörsüz Türkiye” projesi, ilk bakışta herkesin üzerinde uzlaşabileceği bir hedef gibi görünüyor. Dolayısıyla sürecin sağlıklı bir biçimde ilerleyeceği kanaati güçlüydü. Karar vericiler açısından, bu konuda en ufak bir değişiklik olmadığı açık. Özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Devlet Bahçeli’nin pozisyonları oldukça net. Bununla birlikte, zaman zaman yapılan kimi açıklamaların olumsuz algıyı beslediği de görülüyor. Geçmişte çözüm sürecinden beklenen sonucun alınamamasının da negatif etki oluşturduğu gözleniyor. Bunlarla birlikte, yaşadığımız sürecin bir yandan PKK’nın silah bırakması için çabalamak, öte yandan da örgütlerin neden olduğu kaotik atmosferden beslenen aktörlerle hesaplaşmak olduğu açıkça görülüyor. Cumhurbaşkanı’nın izni, oluru ve talimatıyla yürütülen süreci enfekte etmeye çalışanların, karar vericilerin açıklamalarını hatırlamaları gerekir.

Kritik Kavşakta Siyaset

Dünya genelinde, küresel sistemi bekleyen olası risklerin konuşulduğunu bir dönemde, Cumhur İttifakı ve hükümet önemli bir irade ortaya koydu, ülkenin

geleceği açısından büyük bir siyasi karar aldı. Bu, PKK silah bırakmasını sağlama, sivil siyaset alanını genişletme ve her türlü konunun/sorunun tartışılıp çözüm bulunacağı alanın siyaset olduğunun ilan edilmesi. Bu kararın neden önemli, gerekli ve hassas olduğu, karar verici ana aktörlerin açıklamalarına yansdı. Tüm açıklamalarda altı çizilen ana başlıklardan birisi de kararlılık.

Konunun iyi anlaşılması ve hükümetin iradesinin tam anlamıyla kavranması için kimi konuşmalardan alıntı yapmakta yarar var. Erdoğan, yeni yıl mesajında (31 Aralık) “Önümüzdeki dönemde ‘terörsüz Türkiye’ ve ‘terörsüz bölge’ vizyonumuzu gerçeğe dönüştürmek için kararlı adımlar atacağız” ifadesini kullanmıştı. 5 Ocak Trabzon mitinginde, “Terörsüz Türkiye hedefimize el birliği içinde mutlaka ulaşacağız. Çok detaylı, her adımı inceliklerle düşünülmüş bir politika yürütüyoruz” dedi. 7 Ocak 2025 tarihinde yapılan Bakanlar Kurulu toplantısından sonra, “Terörsüz Türkiye hedefimize ulaşmak yakın gelecekteki en önemli önceliklerimizden biridir. Elbette biz bunun suhulet ve sükûnetle olmasını temenni ederiz. Ama bu yol tıkanır veya dinamitlenirse, işte o zaman devletimizin kadife eldivene sarılı demir yumruğunu kullanmaktan da çekinmeyiz” ifadeleri aracılığıyla kararlılığını yenilemişti.

İtalya ziyareti dönüşünde gazetecilerin konuya ilişkin sorusuna Erdoğan; “Bu konudaki çalışmaları Millî İstihbarat Teşkilâtı Başkanlığımız yürütüyor ve İbrahim Kalın Bey çalışmalara öncülük yapıyor. Terörün artık tamamen ortadan kaldırılması ve yeni bir dönemin kapılarının açılması için de Cumhur İttifakı olarak güçlü, kararlı bir irade ortaya koyduk. Artık terör örgütü de çıkmaz yola girdiğini anlamalı ve kendilerine yapılan çağrının gereğini yerine getirmelidir. Bu süreçteki en büyük motivasyonumuz evlatlarımıza terörsüz bir ülke bırakmak. Biz motivasyonumuzu koruyoruz. Sivil siyasetin güçlendiği, huzurun kökleştiği, kaynaklarımızın geleceğe, teknolojiye, kalkınmaya ayrılacağı bir Türkiye için çalışıyoruz. Türkiye’de tefrikaya artık yer olmadığını dost-düşman göreceğ, milletimizin toplu vuran sinisini hiçbir topun sindiremeyeceğini anlayacaklardır. Daha önce de söyledim: Terörsüz Türkiye, bir al-ver süreci değil, bir kardeşlik iklimidir. Milletimizin onlarca yıllık özlemidir.”

Cumhurbaşkanı’nın konuya ilişkin somut ifadelerden birisi de 8 Mayıs günü milletvekilleri ile yaptığı görüşmede dile getirildi. Erdoğan’ın, “Bütün engelleri aştık. Yakında PKK’nın silahları bırakacağına ve örgütü feshedeceğine ilişkin olumlu haberler bekliyoruz. Ondan sonra da yeni bir süreç, hepimiz için yeni bir dönem başlayacak” sözleri medyaya yansdı. Aynı konuşmada, “Siyasete büyük iş düşecek. Süreci doğru yönetmemiz gerekiyor. Bundan siyasi rant devşirmek isteyenler olabilir. Buna hazırlıklı olun. Bizi kolay bir süreç beklemiyor ama ben size bu konuda güveniyorum” ifadelerini de kullanmıştı.

Bu son konuşma birkaç açıdan önemli. İlki, yeni bir süreçte herkese sorumluluk düştüğünü vurgulaması. İkincisi, önümüzdeki süreçte siyasete büyük iş düşeceğine ilişkin ikazı. Üçüncüsü, sürecin doğru yönetilmesine ilişkin vurgu ve uyarı. Yani milletvekillerine ve bakanlara, yeni dönemin siyasi yönetimi konusunda sorumluluk düştüğünün altının çizilmesi.

Devlet Bahçeli’nin açıklamaları süreci başlatmıştı. İlk açıklama, 5 Ekim 2024’teki MHP grup toplantısında yapıldı. Bahçeli, İmrâlı Cezaevi’nde bulunan Abdullah Öcalan’a, “Terörün bittiğini, örgütünün tasfiye edileceğini tek taraflı ilan etsin” çağrısında bulundu. Öcalan’ın 1999’da Türkiye’ye getirildiği sırada söylediği “Türkiye’ye dönünce hizmet edeceğim” sözlerini hatırlatarak, PKK’nın silah bırakıp teslim olması gerektiğini vurguladı. Diğer bir açıklamada ise Öcalan’ın tecridinin kaldırılması halinde TBMM’de DEM Parti grup toplantısında konuşma yapmasını önerdi. “Terörün tamamen bittiğini ve örgütün lağvedildiğini haykırın” diyerek, bu adımın atılması durumunda “umut hakkı” kapsamında yasal düzenlemelerin yapılabileceğini belirtti. Bu açıklamalar, konuyu en üst boyutta dile getirip sürecin rahat ilerlemesinin zeminini oluşturmuştu.

Konuyla ilgili görüşleri önemli olan diğer bir isim ise Dışişleri Bakanı Hakan Fidan. Fidan, PKK’nın kurucu lideri Abdullah Öcalan’ın örgütün feshedilmesi yönündeki çağrısına dikkat çekerek, “Örgütün bu çağrıya kulak vererek kendini feshetme sürecini başlatması gerektiğini, bu çağrının tarihi bir fırsat olduğunu ve örgütün bu fırsatı değerlendirmesi gerektiğini” belirtmişti. Fidan aynı

açıklamada, “PKK’nın silah bırakmasının sadece Türkiye için değil, aynı zamanda Suriye, Irak ve İran gibi bölge ülkeleri ile bu ülkelerde yaşayan halklar için de büyük bir fırsat olacağını ve bu adımın, bölgesel istikrar ve barışa katkı sağlayacağını” vurgulamıştı. Başka bir açıklamada ise Fidan, “Şimdi şunu anlaması lazım örgütün: Hem Irak hem Suriye hem Türkiye; bizler silahsız bütün duruşları kabullenmeye hazırız ama bir silahlı terör tehdidi ortada olduğu zaman kimse buna müsaade edemez. Benim inancım ve dileğim o ki inşallah bu yapılır” ifadelerini kullanmıştı. Kısacası, PKK’nın silah bırakması ve örgütün feshedilmesinin, sadece Türkiye için değil, tüm bölge için barış ve istikrarın sağlanması adına önemli bir adım olacağına dikkat çekilmesi kıymetli. Bu açıklamalara rağmen “Bir direnç var mı” sorusunu cevaplandırmak önemli.

‘Direnç’ Var mı?

Cumhurbaşkanı’nın, devletin başı olarak, bu denli üst düzeyde sahip çıktığı bir sürece, partide, Bakanlar Kurulu’nda ve bürokraside karşı çıkma veya direnç olmaz. Ancak ayak sürme olarak adlandırılan kimi tutumların olduğuna ilişkin değerlendirmeler yapıyor. Unutmayalım, ayak sürmeyle direnç göstermenin sonucu aynıdır: Süreci sabote etmek. Hiç kimsenin buna hakkı yok. Bunun için çok büyük bir duyarlılıkla sürecin izlenmesi ve gerekliliklerin yerine getirilmesi elzem. Geçmişe atıfta bulunarak çekingen bir pozisyon almak doğru bir tutum değildir. Geçmiş yıllarda üretilmiş korkular üzerinden çözüm girişimlerini sabote eden kesimlerle aynı paydaya düşmek ile Cumhurbaşkanı’nın çizdiği çizgi arasında büyük fark olduğu görülmeli. Özellikle güvenlik ve yargı bürokrasisine düşen görev, hükümet tarafından çerçevesi çizilen sürecin aktif tarafı olmaktır. Bozucu etki yapacak ifadelerden ve tutumlardan kaçınmaktır.

Bu konuda iki noktaya daha dikkat çekmekte yarar var. İlki, devam eden proje 2016 sonrası kurulan siyasi ittifakın projesidir. Bu nedenle, projeye ilişkin olumsuzlukların nerelere evrileceği görülmeli. İkincisi ise uluslararası aktörlerin bu süreçteki pozisyonlarını dikkatle izlemektir. Geçmişte kimi yabancı devletlerin örgütle doğrudan ya da dolaylı temasları, süreci sekteye uğratmıştı. Yeni dönemde diplomatik düzeyde alınacak önlemler, çözümün kalıcılığı için kritik önemdedir.

Ülkenin iç sorunlarını çözmesinin, “ihanet”, “zaaf” ya da “tuzak” gibi kavramlarla damgalandığı biliniyor. Ancak ülkeyi yönetmek, milletin hayrına olan işlerde ısrarcı olmak demektir. Bu psikolojik eşik, kamuoyundan ziyade karar alıcılar arasında etkili olduğunda sorun üretir. Hepimiz çok iyi biliyoruz ki silahların bırakılması ve örgütün kendini tasfiye etmesi gibi süreçler, sıfır riskle ilerleyemeyecektir. Bu nedenle, önemli olan ve cesaret gerektiren şey, süreci başlatmak, sürdürmek ve ortaya çıkabilecek tüm dirençlere rağmen kararlılığı muhafaza etmektir.

Toplum Ne Diyor?

Toplumsal büyük kısmı artık çatışma değil, huzur istiyor. Yapılan kamuoyu araştırmaları, halkın ezici

çoğunluğunun PKK'nın silah bırakmasını ve bu meselenin şiddetten arındırılmasını desteklediğini ortaya koyuyor. Mesela, PonoramaTR'nin Nisan ayı araştırmasına göre katılımcıların yüzde 51'i PKK'nın silah bırakma sürecine destek verirken, yüzde 37'si ise bu süreci desteklemediğini ifade etmiştir. Silah bırakmayla birlikte başlatılacak demokratikleşme, toplumsal barış ve ekonomik kalkınma gibi başlıkların devreye girmesiyle toplumsal destek oldukça üst düzeye çıkabilir. Bu nedenle, sadece silah bırakmayı merkeze alan bir yaklaşım kısa vadeli başarılar elde etse bile, uzun vadeli sonuçlar için demokratik dönüşüm şart. Toplumun büyük oranda taraftar olacağı bir zemini oluşturmak önemli. Öte yandan muhalefet partilerinin pozisyonlarında netlik yok. CHP içinde zaman zaman yükselen ulusalcı refleksler, çözüme ilişkin cesur bir dilin, kararlı bir politik tutumun önünü kesiyor. Bu nedenle, toplumun ve sivil toplum örgütlerinin çözüm talebini destekleyecek, katkı sunacak bir muhalefetin oluşması için inisiyatif almasında yarar var.

Çözüm için Yüzleşme

Bugün "Terörsüz Türkiye" projesi, aslında Türkiye'nin kendi içindeki fay hatlarıyla yüzleşmesini de zorunlu kılıyor. Bu mesele sadece dağdaki silahlı yapılarla değil, şehirdeki siyasal korkularla, partilerdeki içsel bölünmelerle ve geçmişin hesaplarıyla da ilgili. Çözüme cesaret etmek, korkuları da alt etmeyi gerektirir.

"Terörsüz Türkiye" sadece PKK'nın silahsızlandırılması değil, aynı zamanda Türkiye'nin demokratikleşmesi, toplumun barışla yeniden inşası ve siyasetin cesur adımlarla yeni bir dil kurması anlamına gelecek. Çözüm konularında yüzleşme kavramı çok sık kullanılır. Bizim öncelikli yüzleşmemiz, dayatılan üretilmiş korkularla yüzleşmektir. Bu korkulardan beslenen, korkuların arkasına saklanan direniş noktalarını görmek ve onlarla da yüzleşmektir. Tüm negatif değerlendirmelere karşılık, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Devlet Bahçeli'nin açıklamalarını okudukça, geleceğe ilişkin umudumuz artıyor. Çünkü PKK'nın silah bırakmasını isteyenler, ne istediklerini gayet iyi biliyorlar. Bu liderlerin ajandasında, ülkenin demokratikleşmesi, terörün oluşturduğu olumsuzluklardan kurtulma, terörle mücadele adı altında oluşturulan "gri alanların" ortadan kaldırılması, hesap verebilirlik, eşit vatandaşlık, bölgesel barış, ekonomik kalkınma gibi onlarca başlık var. Peki, PKK'nın silah bırakmasına karşı çıkanların ajandasında ne var? Bu kişiler ne istiyor? Buna ilişkin somut bir karşı çıkış gerekçesi yok. Dolayısıyla bu farkı ortaya koymak önemli. Evet, bize düşen, ülkenin geleceği için oldukça anlamlı olan silah bırakma süreciyle ilgili karar alan liderlerin arkasında durmak ve onlara destek olmaktır. Korkulardan değil, cesareten ve ülkenin geleceğinden yana olmaktır.



Gençler Neden Bu Kadar Mutsuz?



YAZAR: ARTHUR C. BROOKS*

KAYNAK: [HTTPS://WWW.THEATLANTIC.COM](https://www.theatlantic.com)

Son zamanlarda genç Amerikalıların ne kadar mutsuz olduğuna dair çok şey duyduk. Yakın zamanda yayınlanan Dünya Mutluluk Raporu'nda Amerika Birleşik Devletleri, bu anketin yapılmaya başlandığı tarihten bu yana en düşük sıralamasına geriledi—ve bu sonucun nedeni, bu ülkedeki 30 yaş altı insanların mutsuzluğu. Peki neler oluyor?

Bu uluslararası mutluluk ölçümlerine, sıralamalarına dair bazı şüphelerim var. Bu sıralamaları hazırlayan kuruluşlar, her zaman “Dünyanın en mutlu ülkesi hangisi?” sorusuna verdikleri cevaplarla dikkat çekerler. Bu cevabı—genellikle Finlandiya, onu, hemen ardından Danimarka ve diğer İskandinav ülkeleri izler—birden fazla ülkedeki insanlara hayat memnuniyetine dair tek bir öz-değerlendirme sorusu sordurarak bulurlar. Bu metodolojiye çok fazla güvenmiyorum çünkü bu kadar sınırlı öz-değerlendirmeye dayanarak ulusları doğru bir şekilde karşılaştıramayız: Farklı kültürlerdeki insanlar farklı cevaplar verecektir.

Ama ben ülkelerin içindeki değişimle, örneğin Amerika'daki genç yetişkinlerin mutluluk oranlarının düşmesiyle daha çok ilgileniyorum. Harvard Üniversitesi İnsan Gelişimi Programı'ndaki meslektaşlarımın da aralarında bulunduğu bir kurumlar konsorsiyumu tarafından yapılan bir ankete dayanan Küresel Gelişim Çalışması benzeri yeni araştırmalar bu konuyu ve diğer pek çok konuyu derinlemesine araştırıyor. Bu araştırma da öz-bildirim yöntemini kullanıyor, ancak beş yıl boyunca takip ettiği 200.000'den fazla kişiden, yaklaşık yarım düzine farklı boyutta ve 22 ülkede, refah konusunda çok daha kapsamlı veriler topluyor. Benim açımdan en önemlisi, anketin gençlerin duygusal ve psikolojik sıkıntılarının ABD gibi zengin ve sanayileşmiş ülkelerde daha belirgin olmasına rağmen, bunun dünyanın her yerinde yaşandığını göstermesidir.

Bilim insanları, uzun zamandır mutluluğun yaşam boyunca U şeklinde seyrettiğini belirtiyorlar: Kişinin kendi beyan ettiği mutluluk düzeyi genç ve orta

yetişkinlikte kademeli olarak azalıyor, daha sonra 50 yaş civarında başlayarak yaşamın ilerleyen dönemlerinde tekrar yükseliyor. Dartmouth Üniversitesi'nden ekonomist David G. Blanchflower—bu U şekli hipotezini 2008'de meslektaş Andrew J. Oswald ile birlikte ortaya atan isim—bu sonucu 145 ülkede teyit etmiştir. Bu U şeklinin sol tarafı, ergenlerin ve genç yetişkinlerin geleneksel anlamda ortalama olarak orta yaşlılardan daha mutlu olduğunu düşündürür. Ancak son on yıllarda ergenler ve genç yetişkinler arasında teşhis edilen ruh hali bozukluklarındaki iyi belgelenmiş bir artış göz önüne alındığında, yeni tahminlerde sol tarafın aşağıya doğru itilmiş olmasını bekleyebiliriz. Ve gerçekten de, GFS'nin (the Global Flourishing Study) ABD'de ve dünya genelinde yaptığı yeni araştırmanın bulguları tam olarak bunu göstermektedir: Gelişim puanları erken yetişkinlikten itibaren düşmüyor, çünkü artık düşük seviyeden başlıyorlar; beklenen yaşa gelinceye kadar düşük kalıyorlar. Kötü bir haber bu, gerçekten oldukça kötü. Ancak bazı iyi haberler de var. Gelişim anketi, bu küresel örüntüye dair dikkate değer bir istisna keşfediyor: daha fazla arkadaşı ve yakın sosyal ilişkileri olan gençler arasında eğri daha geleneksel bir U şeklinde oluyor. Bu, günümüzün teknoloji aracılığıyla sosyalleşme çağındaki genç yetişkinlerin gerçek hayatta insan teması ve sevgiden yoksun olduklarına dair kendi araştırmamla örtüşüyor; bunlar olmadan hiç kimse gerçek anlamda gelişemez. Daha fazla insan bağlantısının yarattığı bu istisna, gençlerin mutsuzluk salgınıyla nasıl başa çıkabileceğimizin dayanak noktasıdır. ABD gibi zengin Batılı ülkelerde mutluluk sorununun daha belirgin olmasının makul bir açıklaması, artan sekülerleşme—yani herhangi bir dini aidiyeti olmayan “hiçbir şeye inanmayanların” sayısındaki artış olabilir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, dinsel bağlılığı olmayanların oranı 2007'den bu yana neredeyse iki katına çıktı ve %29'a ulaştı. Uzmanlar uzun süredir, dini inancı olan

insanların ortalama olarak inancı olmayanlardan daha mutlu olduğunu ortaya koyuyorlar.

Bu kadar çok insana somut bir mutluluk artışı sağlayan bir uygulamanın bu kadar belirgin bir düşüşte olması paradoksunu nasıl açıklayabiliriz? Araştırmacılar, bu olgunun zengin ülkelerde baskın hale gelmesinin aslında refahla ilgili olduğunu öne sürüyor: Toplumlar zenginleştikçe, insanlar artık açlık ve erken ölüm gibi acılarla başa çıkmak için dine ihtiyaç duymadıkları için daha az dindar hale geliyor.

Bu ekonomi-deterministik açıklama konusunda bazı şüphelerim var. Geçmiş araştırmalarda da beklenebileceği gibi, yeni anketler, ibadete haftada en az bir kez katılan kişilerin, katılmayanlara göre dünya çapında ortalama yüzde 8 daha fazla gelişkinlik düzeyine sahip olduğunu gösteriyor. Bu bulgular, materyalist hipotezin aksine, zenginliğin metafiziksel huzurun büyük bir kaynağı olmadığını ve dini katılımın mutluluk etkisinin ekonomik faktörlerden nispeten bağımsız olduğunu göstermektedir.

Bu durum, zengin ülkelerde dinin gerilediği dönemlerde pek çok insanın tam olarak neyi kaçırdığı sorusunu gündeme getiriyor. Topluluk bağlantısı ve sosyal sermaye iki olası cevap. Ancak daha derin bir cevap, çalışmanın gelişme kategorilerinden biri olan anlamdır; anlam kategorisi, katılımcılara günlük aktivitelerinin değerli olup olmadığını ve hayatlarının amacını anlayıp anlamadıklarını sorarak ölçülmektedir. Araştırma, kişi başına düşen GSYİH'nin bu anlam hissiyle ters orantılı olduğunu ortaya koyuyor: Bir ülke ne kadar zenginleşirse, vatandaşları kendilerini o kadar anlamsız hissediyor.

Başka araştırmacılar da bu örüntüyü daha önce gözlemlemişti. 2013 yılında Psychological Science dergisinde yayımlanan bir araştırmada, çok daha geniş bir ülke örneklemine (132 ülke) GFS (the Global Flourishing Study) ile aynı sonuca ulaşıldı: “Hayatınızın önemli bir amacı ya da anlamı olduğunu hissediyor musunuz?” sorusuna, yüksek gelirli ülkelerdeki katılımcılar, düşük gelirli ülkelere kıyasla çok daha zayıf bir inançla yanıt verdi. Araştırmacılar, bu sonuçların büyük olasılıkla zengin ülkelerdeki sekülerleşmeyle açıklanabileceğini belirtti.

Bu durum, bir toplumdaki maddi başarının doğal olarak dini veya maneviyatı, dolayısıyla anlamı ve gelişimi aşağı çekip çekmediği sorusunu gündeme getiriyor. Tarih boyunca pek çok yazar ve düşünür bu görüşü savunmuştur. Hatta İncil’e ve Yeni Ahit’teki şu hikâyeye kadar gidebiliriz: Zengin bir genç adam, cennete girebilmek için ne yapması gerektiğini Hz. İsa’ya sorar. Hz. İsa da ona sahip olduğu her şeyi satmasını, fakirlere vermesini ve ardından kendisini takip etmesini söyler. “Bunun üzerine adamın yüzü asıldı,” der İncil. “Üzgün bir şekilde uzaklaştı çünkü büyük bir serveti vardı.”

Küresel Gelişim Araştırması (GSF) pek çok ilginç örüntüyü ortaya koyuyor ve önümüzdeki yıllarda şüphesiz daha fazla araştırmayı teşvik edecek. Ancak bu



bulguları hayatınıza uygulamak için beklemenize gerek yok—özellikle de zengin, sanayi sonrası bir ülkede yaşayan bir genç yetişkinseniz. İşte hemen yapabileceğiniz üç şey:

- Aile ve arkadaşlarla kurduğunuz yakın ilişkileri neredeyse her şeyin üstünde tutun. Mümkün olduğunca bu sevdiklerinizle etkileşimde teknolojik platformları kullanmaktan kaçının; yüz yüze iletişime odaklanın. İnsanlar, birbirleriyle doğrudan ilişki kurmak üzere yaratılmıştır.
- İçsel yaşamınızı nasıl geliştirebileceğinizi düşünün. Daha önceki yazımda bahsettiğim gibi, “nones” (hiçbir şeye inanmayan) olma eğilimi göz önünde bulundurulduğunda bu, karşı kültürel bir hamle gibi görünebilir. Ama maneviyatı, örgütlü dinle sınırlı olmayan inançlar, pratikler ve deneyimler olarak geniş biçimde tanımlayalım—günlük koşuşturmanın ötesine geçmenize ve amaç ile anlam bulmanıza yardımcı olabilecek felsefi bir yolculuk bile olabilir.
- Maddi konforlar güzeldir ama kalbinizin gerçekten ihtiyaç duyduğu şeylerin yerini tutamazlar. Para mutluluk satın alamaz; bunu yalnızca anlam sağlayabilir.

Bu sonuncusu bir klişe, biliyorum. Ama klişeler genellikle doğru oldukları için klişeleşirler—ve gelişim anketi, bu önemli gerçekleri unutma tehlikesiyle karşı karşıya olduğumuzu gösteriyor. Bazen, soğuk ve sert veriler, her zaman bildiğimiz ama gözden kaçırdığımız şeyleri hatırlamamız için gereken şeylerdir.

Dipnot:

*Arthur C. Brooks Amerikalı bir yazar ve akademisyendir. Brooks, 2019 yılından bu yana Harvard Kennedy School’da Parker Gilbert Montgomery Kar Amacı Gütmeyen Kuruluş ve Kamu Liderliği Uygulamaları Profesörü olarak ve Harvard Business School’da Yönetim Uygulamaları Profesörü ve Fakülte Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Uluslararası Hukukun Sömürgeci Mantığının Ötesinde Filistin



YAZAR: MJRIAM ABU SAMRA-SARA TROIAN

KAYNAK: [HTTPS://MONDOWEISS.NET](https://mondoweiss.net)

Filistin'in sömürgeleştirilmesi, liberal küresel düzende bir anomali değil, bu düzenin en bariz suçlamasıdır. Sömürgeciliği kınarken aynı zamanda onu kurumsallaştırıp meşrulaştıran uluslararası sistemin ikiye bölünmüşlüğü gözler önüne sermektedir.

Uluslararası sistemde "Filistin sorunu"nu açıklamak için genellikle istisnacılık (exceptionalism) kavramı kullanılır. Filistin, post-sömürgeci bir dünyada apartheid, işgal ve soykırım uygulamalarına maruz kalan, anakronik bir yerleşimci-sömürgeci proje olarak bir anomali şeklinde çerçevelenir. Bunun sonucunda, İsrail'in şiddeti, hukuka aykırı uygulamaları ve cezasızlığı, ortak değerlere, tarafsız kurumlara ve evrensel bir normatif çerçeveye dayanan uluslararası sistem içinde sapmalar olarak kabul edilir.

Bu anlatı son derece yanıltıcıdır. Modern dünya düzenindeki sömürgeciliğin kökleşmesini gizlemektedir. Filistin, bir istisna olmaktan çok uzaktır; aksine, uluslararası ilişkilerin sömürgeci temellerini açığa çıkarmaktadır. İsrail'in sömürgecilik uygulamaları, adil ve hakkaniyetli bir dünyada bir sapma değildir; aksine, (neo)sömürgeci güç dinamiklerini sürdürmek, korumak ve meşrulaştırmak için tasarlanmış ve yapılandırılmış küresel düzenin en çarpıcı tezahürüdür.

Uluslararası Hukukun Sömürgeci Mimarisi

Uluslararası hukuk, milyonlarca Afrikalı'nın köleleştirilmesini, sözde "Yeni Dünya"nın sömürgeci fethini ve buradaki yerli halkların ekonomik, kültürel ve siyasi olarak boyunduruk altına alınmasını meşrulaştırmak için ortaya çıkmıştır.

500 yılı aşkın bir süredir, Avrupa'nın sömürü ve

mülksüzleştirme tarihini yönlendirmiş, emperyalist çıkarlar arasındaki rekabeti yönetmiş ve toprak genişlemesini meşrulaştırmıştır.

Uluslararası hukukun kurucuları olarak kabul edilen Francisco De Vitoria ve Hugo Grotius'un eserleri bu duruma örnek teşkil eder. Onların "doğal hukuk" (natural law) kavramsallaştırması, Avrupalı yaşam tarzlarına dayanan bir medeniyet standardını oluşturarak toprak fetihlerini ve Avrupalı olmayanların ezilmesini ilerletmek için bir referans noktası yaratmıştır. Bu standarda göre, sözde "medenî" olanlar fethetme hakkına sahipken, "medenî olmayanlar" köleleştirilebilir, sömürülebilir, boyunduruk altına alınabilir ve soykırıma uğratılabilir. "Medeniyetsizlerin" her türlü direnişi ise vahşet ve terörizmle eşdeğer hale getirilmiştir. Medeniyet standardı, özünde kolonileştirme gücünün kurumsallaşmış halini temsil ediyordu.

Uluslararası hukuk geliştikçe, yeni sömürgecilik biçimlerine uyum sağladı. İkinci Dünya Savaşı'nın küllerinden doğan küresel düzen, hala süper güçler ve onların çıkarları tarafından yönetiliyordu. Ancak bu düzen, Birleşmiş Milletler'in yönettiği, süper tarafsız (super-partes) kurumlar tarafından garanti edilen evrensel bir yasallık görünümü altında, adil ve eşit bir sistem olarak sunuldu.

BM Şartı'na yerleştirilen Güven Bölgeleri sistemi (Trust Territories) ve Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi ile Soykırım Sözleşmesi gibi uluslararası antlaşmaların kodifikasyonuna yön veren Avrupamerkezci epistemolojiler, bu sürekliliği ortaya koymaktadır.

Eski medeniyet standardı, “yeniden paketlenerek” daha kabul edilebilir yeni ikilemlere dönüştürüldü: demokratik ve demokratik olmayan, gelişmiş ve gelişmemiş, liberal ve liberal olmayan. Avrupa’nın demokrasi, kalkınma ve ekonomik liberalizm idealleri, diğer bölgelerin ve halkların kontrolü ve sömürülmesi için yeni bir gerekçe haline geldi.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin veto sistemi ise, İkinci Dünya Savaşı sonrası sistemin süper güçlerin hegemonyasına olan bağlılığının en gösterişli itirafıdır.

1950’lerden 1970’lere kadar süren dekolonizasyon dalgası, eski kolonilere yalnızca sembolik bir bağımsızlık getirdi; zira bu koloniler, yeni tahakküm biçimlerinin ağına takılıp kaldılar. Siyasi bağımsızlık söylemi, IMF ve Dünya Bankası’nın yapısal uyum programlarıyla pekiştirilen, finansal kurumlar, adaletsiz ticaret anlaşmaları ve servet sömüren çokuluslu şirketler aracılığıyla sürdürülen ekonomik boyunduruk gerçeğini örtbas etti.

Gana’nın eski cumhurbaşkanı ve siyaset teorisyeni Kwame Nkrumah, bu dönemi klasik sömürgecilikten neo-sömürgeciliğe geçiş olarak nitelendirdi. Bu ekonomik bağımlılık, kapitalist kalkınmayı evrensel insan hakları standartlarıyla eşdeğer gösteren ideolojik anlatılarla meşrulaştırıldı ve sömürücü gündemi gizlendi.

Uluslararası hukuk ve kurumlar, özünde, sömürgecilikten maddi anlamda kurtuluş yerine sembolik bir özgürleşmeyi müjdeledi.

“Silahlı Mücadele Hakkı”: Dost mu, Düşman mı?

Savaş hukuku, özellikle 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve 1977 Ek Protokolleri, bu çelişkiyi yansıtmaktadır. Devletler arası çatışmaları düzenleyen aynı yasal çerçeveler altında sömürgecilik karşıtı mücadelelerin düzenlenmesi iddiası, güç dengesizliklerini hafifletmek yerine yeniden üretmekte ve daha da pekiştirmektedir.

Bu yaklaşım, görünüşte evrensel bir uygulama olarak sunulsa da, sömürgeciler ile sömürge halkları — işgalci güç ile egemenliğe direnenler — arasında resmi bir hukuki simetri dayatmaktadır. Bu normlar, sömürge ilişkilerini tanımlayan yapısal eşitsizlikleri ve **güç dengesizliklerini** göz ardı eder. Sömürge halklarının direnişini, devlet ordularıyla aynı hukuki kısıtlamalara tabi tutarak, bu hukuki çerçeveler baskının maddi ve tarihsel koşullarını gizlemektedir. Dahası, bu hukuki normlar, genellikle sömürgecilerin yapısal üstünlüğünü korurken, direnişi gayrimeşru kılmak ve suç saymak amacıyla işlev görür. Örneğin, sivilleri korumayı amaçlayan ayırım ilkesi (principle of distinction), sömürgeci rejimlerin askeri ve sivil hedefler arasındaki sınırları nasıl bulanıklaştırdığını yeterince dikkate almaz; işgalin kendisinin içkin şiddetini ele almaz. Benzer şekilde, belirli savaş yöntemlerinin yasaklanması, sömürge yönetimine direnenleri orantısız bir şekilde kısıtlayarak, onların kendini savunma araçlarını sınırlandırırken sömürgeci gücün üstün askeri yeteneklerini dokunulmaz kılmaktadır.

Bu hukuki çerçeve, adaletin tarafsız bir hakemi olarak değil, düzenlediğini iddia ettiği güç dengesizliklerini pekiştiren bir mekanizma olarak işlev görür. Şiddetin kapsamını ve aktörlerini sahte bir eşdeğerlik çerçevesi aracılığıyla düzenleyerek, bu normlar sömürgeci güçlerin sömürge halklarını temel hukuki ilkelere uymaktan aciz olarak göstermesine olanak tanır.

Bu bağlamda, uluslararası hukuk içinde sömürgecilik karşıtı kurtuluş savaşlarını yürütmek neredeyse imkansız hale gelmektedir.

Uluslararası Hukukun Filistin’e Karşı Savaşı

Filistin meselesi, uluslararası hukukun hegemonik özünü somutlaştıran bir örnektir. Siyonist yerleşimci-sömürgeci ideoloji, Avrupa’nın emperyal tarihinin siyasi ve ekonomik çerçevesi içinde ortaya çıkmış ve bu yapı içerisinde uluslararası düzene yerleşmiştir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 181 sayılı kararı, Filistin’i böldü, toprak gasbını meşrulaştırdı ve yerleşimci sömürgeciliği uluslararası hukuka yerleştirdi. BM Genel Kurulu’nun yetkisini aşması ve bağlayıcı olmaması nedeniyle hukuki açıdan kusurlu olmasına rağmen, bu karar, İsrail’in ve uluslararası sistemin sömürgeci mirasının tartışılmaz meşruiyetinin temeli haline geldi.

Bu bağlamda, Filistin’in modern tarihi, uluslararası hukukla meşrulaştırılmış egemenlik sistemleri ile bu sistemlerin sömürgeci çerçevesine karşı direniş arasındaki diyalektiği yansıtmaktadır.

Oslo çerçevesi, bu ikilemi sürdürerek, “barış müzakereleri” adı altında Siyonist yerleşimci sömürgeciliğini daha da pekiştirdi. Bu, yerleşimci sömürgeciliği pekiştirmek ve Filistin direnişini pasifleştirmek için yapılan siyasi bir hamledir. Amaç, paradoksal bir şekilde, sömürgecilerin/Filistinlilerin kendileri tarafından Siyonizmin meşrulaştırılmasını sağlamaktır.

Bu strateji ve “pragmatik yaklaşım” söylemiyle uluslararası toplum, yerleşimci sömürgeciliği, yerli halkın özgürlük, adalet ve geri dönüş haklarını ortadan kaldıran “adil ve hakkaniyetli bir çözüm” olarak sunmaktadır. Bu çerçevede, sömürgeci kontrol ve baskı, devlet inşası kisvesi altında şiddeti ve egemenliği normalleştiren neoliberal ekonomik ve siyasi bağımlılık yoluyla daha da pekiştirilmektedir.

Bu durum, sömürgeci ilişkiyi kurumsallaştırarak, Filistin Yönetimi gibi bir sömürgeci aracı sınıf yaratır ve onu sömürgeci gücün aracı bekçisi olarak güçlendirir. Bu, nihayetinde İsrail’in yerleşimci sömürgeci şiddet mimarisini pekiştirir.

İsrail’in, Filistin Yönetimi ile ortaklaşa yürüttüğü, 1967’den bu yana en büyük çaplı olan Batı Şeria’nın kuzeyindeki kitlesel sürgün ve yıkım kampanyası, bu devam eden gerçeğin açık bir kanıtıdır. Filistin’in devlet kurma projesinin, sömürgeci gücün özünde sorgulandığı ve sömürgecilikten kurtulma hareketinin yeniden canlanarak uluslararası sistemin uzun vadeli sınırlarını ve tutarsızlıklarını açığa çıkardığı her dönemde yeniden gündeme gelmesi tesadüf değildir.

Filistin devletinin tanınması için yürütülen kampanya, Filistin'in bölünmesinin tarihsel bir devamıdır. Mevcut durum da bunu doğrulamaktadır: Canlı yayınlanan bir soykırımın yaşandığı bir dönemde, uluslararası düzeyde yeniden önerilen tek strateji, paradoksal bir şekilde, Filistinlilerin mülksüzleştirilmesinin yerleşik sömürgeci temellerini sorgulamayan, aksine bunu bir olgu (fait accompli) olarak kabul eden “meşru çözümler” ve “hukuki çerçeveler”e atıfta bulunmaktadır.

Bu, uluslararası kurumların müdahalesi yoluyla hesap verebilirlik ve adalet mekanizmalarını uygulamaya koyma çabası olarak maskelenmiş stratejik bir **güzergâhtır**. Ancak bu kurumlar, “süper taraflar” olmaktan çok, sömürgeci hegemonyanın taşıyıcılarıdır. Bu bağlamda sembolik olan, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (UCM) Netanyahu ve Gallant için çıkardığı tutuklama emirleridir — ki aynı emirler, eğer savaşmadan önce aynı sömürgeci otorite tarafından öldürülmemiş olsalardı, İsmail Haniye, Yahya Sinvar ve Muhammed Deif için de talep edilmişti.

Dünya, uygulanmayan bu kararı tarihi bir gelişme olarak alkışlarken, kararın asıl işlevi, sömürgeleştirilen ile sömürgeci arasındaki asimetrik güç ilişkilerini düzleştirmek ve normalleştirmek olmuştur. Böylece, sömürgeci katliamları emreden ve uygulayan devlet yetkilileri ile sömürge karşıtı direniş liderleri aynı sanık sandalyesine oturtulmuştur. Bu “iki taraflı” (bi-partisan) yaklaşım ve “tarafsızlık” ısrarı, güç dengesizliklerini kınama ve tersine çevirme girişimlerini bastıran temel bir kural haline gelmiştir.

Uluslararası hukukun sömürgeci temelleri, sömürgeleştirilen ile sömürgeci arasındaki ilişkiyi etkisiz hale getirmiş ve bunu, her zaman daha güçlü olan sömürgeciyi kayıran bir “her iki tarafa da eşit mesafede durma” döngüsüne boğmuştur. Sömürgeci, sadece kılıcı boynuna dayamakla kalmaz, aynı zamanda anlatının kontrolünü de elinde tutar.

Efendinin Evini Yıkamak

Filistin'in sömürgeleştirilmesi, liberal küresel düzende bir anomali değil, bu düzenin en bariz suçlamasıdır. Sömürgeciliği retorik olarak kınarken, pratikte onu kurumsallaştırıp meşrulaştıran uluslararası sistemin ikiyüzlülüğünü gözler önüne sermektedir. Sömürgeci güçler tarafından ve onlar için tasarlanan uluslararası hukuk ve yönetim çerçeveleri, her zaman yasallık ve adalet kisvesi altında iktidar hiyerarşilerinin korunmasına öncelik vermiştir. Bu çerçeveler, yerleşimci sömürgeciliği, uluslararası ilişkilerin meşru temeli olarak yeniden çerçevelendirir. 7 Ekim 2023'ten bu yana, uluslararası sistemin evrenselliği temelden sorgulanmakta ve içsel çelişkileri ortaya çıkmaktadır. Uluslararası hukukun değişen söylemi ve mekanizmaları, sınırlarını ve sömürgeci tahakküm ile onun uzantıları olan ırksal ayrıcalık, sistemik eşitsizlik ve sermaye birikimiyle olan kalıcı uyumunu gözler önüne sermiştir. Bu an, adalet ve kurtuluşun temelini oluşturan kavramsal ve pratik çerçevelerin eleştirel bir yaklaşımla yeniden değerlendirilmesini gerektiriyor. Audre Lorde'un, “Efendinin araçları asla efendinin evini yıkmaz. Bu aletler, geçici olarak onun kendi oyununda onu yenmemizi sağlayabilir, ancak asla gerçek bir değişim gerçekleştirmemizi mümkün kılmaz.” ifadesi, bu paradigmaları yeniden düşünmenin gerekliliğini vurgulamaktadır. İleriye giden yol, baskıları sürdüren köklü uluslararası hukuk ve yönetim sistemlerini ele alan ve ortadan kaldıran derin bir yapısal dönüşüm gerektirir. Bunun yerine, gerçek eşitlik, ortak mücadele ve sömürgecilikten arındırılmış adalete dayanan alternatif paradigmalar geliştirilmelidir.

Filistin'in kurtuluş mücadelesi, bu daha geniş kapsamlı zorluğun bir örneğidir ve küresel düzenin sömürgeci temelleriyle yüzleşmeyi ve adaletin retorikten öteye geçerek herkes için eşit ve yaşanabilir bir gerçeklik haline geldiği bir dünya hayal etmeyi zorunlu kılar.



Cezayir: Zihni Sömürgeden Kurtarmak, Suyu Özgürleştirmek



YAZAR: ELHABİB BENAMARA

KAYNAK: [HTTPS://ZNETWORK.ORG](https://znetwork.org)

CEZAYİR: ZİHNİ SÖMÜRGE DEN KURTARMAK, SUYU ÖZGÜRLEŞTİRMEK, GELECEĞİ YENİDEN İNŞA ETMEK

Bağımsızlığının üzerinden altmış yıl geçmesine rağmen, Cezayir bir dönüm noktasında duruyor. Siyasi sömürgecilik zincirlerini kırmış olsa da, hâlâ görünmez bağlarla prangalanmış durumda: zihinsel yabancılaşma, felakete yol açan su yönetimi ve sömürge döneminden miras alınmış bir ekonomik model. Hayatta kalmak — ve gerçekten özgürce yaşayabilmek — için Cezayir, silahlı mücadelenin ötesine geçen, zihinleri, altyapıları ve hayal dünyalarını sömürgecilikten kurtaracak köklü bir devrim geçirmelidir.

Su: Yabancılaşmanın Aynası

Kronik kuraklık ve yıkıcı sellerin pençesindeki ülkede, her yıl yağmur suyunun %90'ı denizlere ve çöllere kayboluyor. Sahra'nın derinliklerindeki Béchar'da, yeni inşa edilen benzin istasyonları, nadir görülen yağmur suyunu yağmur suyu kanallarına boşaltarak onu bir atık gibi ele alıyor. Cezayir'de ise, insanların yağmur duası ettiği camilerin çatı suları bile doğrudan kanalizasyona akıtılıyor. Bu paradoks, derin bir yarığı ortaya koyuyor: insan ile doğa arasındaki kopmuş bağı. Bu durum, beslemek yerine boşaltmak için tasarlanmış sömürge dönemi su altyapısının doğrudan bir sonucudur. Yerli halkın hidrolik dehası — foggaralar, matmoralar, geleneksel kuyular — pahalı ve yeterince kullanılmayan mega barajlar lehine terk edilmiştir.

Bu arada:

– Her yıl tahıl ithalatına, başta buğday olmak üzere, 3 ila 4 milyar dolar harcanıyor.

– Tarım arazilerinin %40'ı terk edilmiş durumda.

– Güneydeki yeraltı su kaynakları, madencilik endüstrilerini beslemek için tüketiliyor.

Su olmadan tarım olmaz. Tarım olmadan gıda egemenliği olmaz. Gıda egemenliği olmadan da gerçek bağımsızlık olmaz.

Yağmur Suyu Drenajındaki Sapma

Kolonyal dönem yönetiminin en yıkıcı miraslarından biri, yağmur suyunun sistematik olarak denizlere ve çöllere yönlendirilmesidir. Her damlasının değerli olduğu kurak bölgelerde bile, yağmur suyu yağmur suyu kanallarına aktarılıyor ve sonsuza dek kayboluyor. Bu uygulama, yağmuru korunması gereken bir lütuf yerine ortadan kaldırılması gereken bir yük olarak gören bir zihniyeti açığa çıkarıyor.

Cezayir, herhangi bir büyük kentsel su yönetim stratejisine girişmeden önce, ülke genelinde yağmur suyunu tutma felsefesini benimsemelidir. Kırsal köylerden şehir merkezlerine kadar her bina, her cami, her kamu tesisi yağmur suyunu toplamak, depolamak ve akılcıca kullanmak üzere tasarlanmalıdır.

Yağmur damlalarını düşükleri yerde koruyabilirsek, yaşamın özünü korumuş oluruz. Ve yaşamı korursak, artık hayatta kalmak için koyun ve tahıl ithal etmek zorunda kalmayız.

Sessiz İhanet: Taklitçilik Mimarisi

Kentsel mimari de bu iç kolonizasyonun tanığıdır. Son yirmi yılda, cam cepheler Cezayir şehirlerinde, hatta Sahra'da bile yaygınlaşmıştır.

İthal modernliğin sembolleri olarak sunulan bu yapılar, yerel gerçekliklerle tamamen uyumsuzdur.

Yılda 3.000 saatten fazla güneş ışığı ve sürekli tozlu rüzgarlar altında, bu binalar hızla kirlenen yüzeylere sahip, enerji tüketen seralara dönüşmektedir.

Sonuç olarak, yaz aylarında kamu binalarının elektrik tüketiminin %62'si klima tarafından karşılanmaktadır (CREG, 2021).

İklimle ve yerel mahremiyet kültürüyle taban tabana zıt olan cam cepheler, bir kimlik krizini gözler önüne seriyor: Ne pahasına olursa olsun Batı'yı taklit etme hırsı.

Güney: Zenginlik Hazinesi mi, İç Koloni mi?

Cezayir'in güneyi, eski Afrika uygarlıklarının beşiği olan bu bölge, bugün bir iç koloni olarak ele alınmamaktadır. Hidrokarbonları devlete gelir sağlamakta ve sakinleri ihmal ve yoksulluk içinde yaşamamaktadır.

Ancak, sömürü mantığı devam etmektedir: gaz sondajı, firavun barajları ve atalara ait vahaların terk edilmesi. Bu vahaların yeniden canlandırılması, gerçek bağımsızlığın başlangıç noktası olmalıdır.

Çözümler: Gerçek Egemenliğin İnşası

1. Suyun Dekolonizasyonu:

- Foggaraları yeniden canlandırmak: 200.000 hektarı pasif sulama ile sulamak.
- Camileri yağmur suyu toplama ve ekolojik arıtma merkezlerine dönüştürmek.
- Doğal tutma kapasitesini güçlendirmek: yağmur bahçeleri, sızma havuzları, kentsel yeşillendirme.

2. Tarımın Yeniden Keşfi:

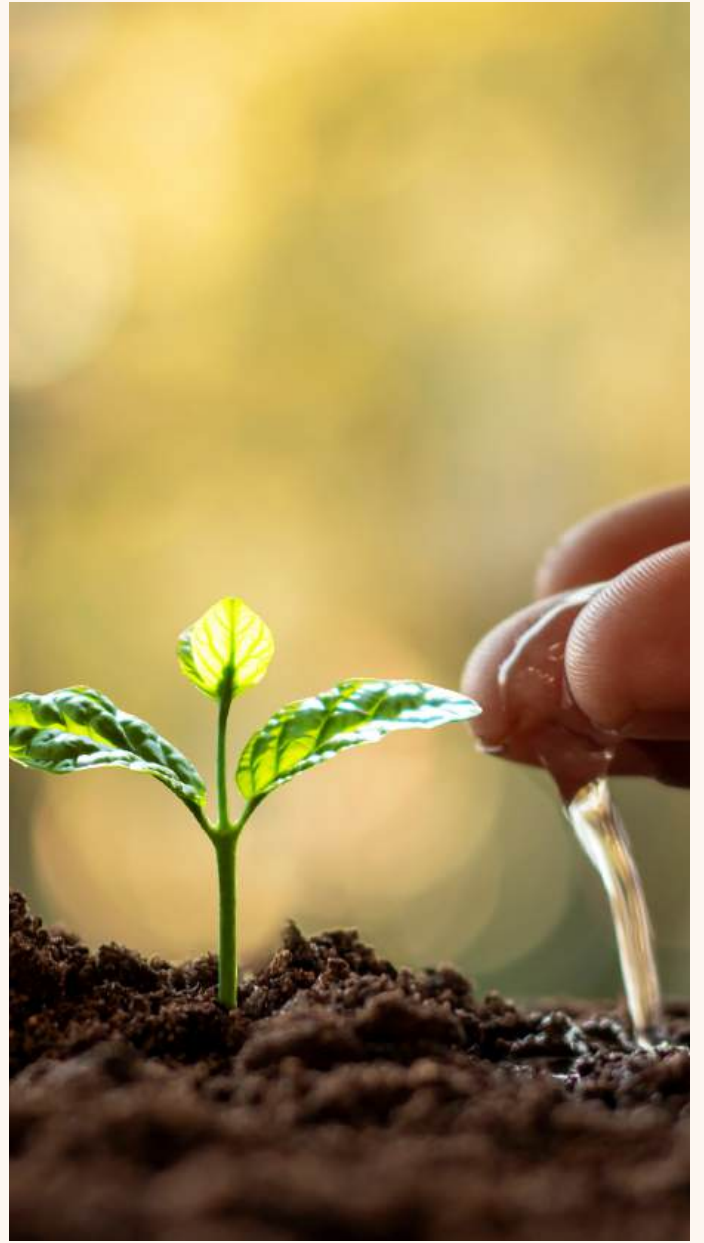
- İthal buğdayı kuraklığa dayanıklı sorgum ve darı ile değiştirmek.
- Sahra agroekolojisini geliştirmek: dayanıklı vaha tarımı, geleneksel mikro sulama.
- Yerli tohum bankaları oluşturmak ve vahalarda eğitim merkezleri kurmak.

3. Köklü Mimarlık:

- Yeni yapılarda cam yüzeyleri %30 ile sınırlandırmak (DTR C3-4.7).
- Yerel malzemeleri tercih etmek: taş, sıkıştırılmış toprak, sıkıştırılmış toprak tuğlalar.
- Biyoklimatik konfor için güneş kırıcılar, bitki örtülü sundurmalar ve yeşil çatılar entegre etmek.
- Doğayla uyum sağlamak için çöl bölgelerinde gölge veren ağaçlar dikmek ve Washington palmyelerini yasaklamak.

4. Hidrik ve Ekolojik Federalizm:

- Organize su israfını cezalandırmak için bir İklim Mahkemesi oluşturmak.
- Dekolonyal inşaat izinleri uygulamak: yağmur suyu toplama ve depolama zorunluluğu.
- Toplum önderliğindeki su ve arazi yönetim komitelerini desteklemek.



5. Eğitim Devrimi:

- İbn Haldun, İbn Badis ve Kateb Yacine gibi düşünürleri okul müfredatında onurlandırmak.
- Bilimsel eğitimde Tamazight ve Cezayir Arapçası öğretimini genişletmek.
- Çocuklara erken yaşlardan itibaren okul bahçeleri, uygulamalı atölyeler ve camilerde düzenlenecek farkındalık kampanyaları aracılığıyla koruma bilinci aşılamak.

Sonuç: Damlanın Yemini

Suyu kontrol altına almadan sürdürülebilir bir ekonomi, gıda egemenliği ve insan hayatı olamaz. Çölde düşen yağmur damlası artık kanalizasyonda kaybolmamalı — toprağı, kökleri ve zihinleri beslemelidir.

Gerçek dekolonizasyon ne geçmişe duyulan bir nostaljidir ne de sıradan bir söylem. Bu, kökleriyle gurur duyan, çözümlerinde yaratıcı olan ve iklimsel zorluklarla cesurca yüzleşen bir Cezayir inşa etme projesidir.

Suyu özgürleştir, toprağı özgürleştir, zihni özgürleştir — işte Cezayir'i bekleyen üçlü devrim.

Ve Kateb Yacine'in dediği gibi:

“Özgürlüğümüz, kuyularımız ağlamayı bıraktığında filizlenecek.”

Elitlerce Ele Geçirilen Pan-Afrikanizm



YAZAR: NAILA ARONI

Kitaya yönelik son dönemde artan ünlü yatırımları şu soruyu gündeme getiriyor: Bu yatırımlar gerçekte kimin yararına?

Yeryüzünün Lanetlileri (The Wretched of the Earth) adlı eserinde antikolonyal düşünür Frantz Fanon, Afrika'nın sömürge sonrası burjuvazisinin, Siyah özgürlük mücadelesinin sembollerini kendi dar çıkarlarını ilerletmek amacıyla sahiplenerek araçsallaştıracaklarını ve böylece sömürgeciliğin hem psikolojik hem de maddi zincirlerini kırmakta başarısız olacağını öngörmüştü. Fanon'un kehaneti bugün doğrulanmış görünüyor: Afrikalı siyasi liderler sadece iktidarı ele geçirip sömürüye dayalı kapitalizm ve yolsuzluk yoluyla sömürgeci baskı yapılarını yeniden üretmekle kalmadılar; aynı zamanda Pan-Afrikanist idealleri kişisel çıkarları uğruna çarpıtan Afrikalı diasporalı elitler arasında gönüllü ortaklar da buldular.

WWW.KRITIKBAKIS.COM

KAYNAK: [HTTPS://AFRICASACOUNTRY.COM/](https://AFRICASACOUNTRY.COM/)

Ünlü figürlerin kültürel savaşta yumuşak güç olarak kullanılması; Afrika'nın "parlatılması" yoluyla meşrulaştırılması ve sömürülmesi, ardından da sömürge sonrası ayrışmanın yönlendirilmesi gibi amaçlara hizmet eden uzun bir geçmişe dayanan bir miras söz konusudur.

Yazar Frances Stonor Saunders'ın da belirttiği üzere, ABD hükümeti müzik ve sanatın kalpleri ve zihinleri kazanmak için örtülü (gizli) bir strateji olarak kullanılabileceğini fark etmiş ve bu anlayış nihayetinde bir "kültürel Soğuk Savaş" doğurmuştur.

Bu strateji, 1960 yılında — yani 16 Afrika ülkesinin bağımsızlık kazandığı ve "Afrika Yılı" (Year of Africa) olarak anılan dönemde — uygulamaya kondu. O dönemde Patrice Lumumba ve Kwame Nkrumah gibi Afrikalı liderler, sömürge sonrası özgürlüğün küresel simgeleri hâline gelmişti.

Ancak ABD, birleşmiş bir Afrika cephesinden ve büyüyen komünizm tehdidinden duyduğu korkuyla, Louis Armstrong ve Nina Simone gibi müzisyenleri “caz elçileri” (jazz ambassadors) olarak görevlendirerek, Sovyetler’in Amerika’daki ırkçılığı teşhir eden mesajlarına karşılık vermeyi hedefledi. Bu durum, Siyah Amerikalı sanatçılar için ciddi bir etik ikilem yarattı. Çünkü onlardan, ABD’deki ırksal uyumu temsil eden sahte bir imaj sunmaları isteniyordu — oysa bu imaj, ne onların kendi yaşanmışlıklarını ne de Jim Crow ırkçılığı altındaki ahlaki duruşlarını yansıtıyordu. Louis Armstrong, sivil haklar konusunda yasal ilerleme kaydedilene dek devlet destekli Afrika turnelerine katılmayı başlangıçta reddetti. Caz elçilerinin bir yandan sivil haklar aktivisti olmaları, diğer yandan ise kıta Afrikalıların yaşadığı trajedilere dolaylı biçimde ortak olmaları arasındaki çelişki, eleştirmenlerden büyük övgü alan Soundtrack to Coup d’État adlı belgeselde çarpıcı biçimde işlenmiştir. Her ne kadar bu olaylar kronolojik olarak art arda yaşanmamış olsa da, film; Armstrong’un Kongo ziyareti, aynı dönemde Lumumba’nın ev hapsine alınması ve CIA’in Kongo’ya müdahalesi gibi olayları zaman çizelgesinde etkileyici bir biçimde bir araya getirir. Böylece, bu müzisyenlerin CIA’in dış müdahalelerine adeta bir sis perdesi sağlamış olabileceği yönünde hem sarsıcı hem de işlevsel bir analiz ortaya koyar. Bu müdahalelerin sonucunun ise Lumumba’nın suikastiyle noktalandığına işaret edilir.

Bu ünlü destekli kamu-özel ortaklıkları, yakın dönemde Gana’nın 2019’daki Dönüş Yılı (Year of Return) girişimiyle yeniden canlandırıldı. Bu devlet öncülüğündeki girişim, Gana’yı, Afrika kökenli Amerikalılar ve Afrika diasporası için, dört yüzyıllık kölelik nedeniyle yaşanan ayrılığın ardından atalarla bağ kurmak üzere öncelikli bir destinasyon olarak konumlandırmayı amaçlıyordu. 2019 yılında turizm, Gana’nın GSYİH’sinin %10,3’ünü oluşturuyordu; bu oran, 2016’daki %3 seviyesinden kayda değer bir artışa işaret ediyordu. Kısa süre sonra Gana hükümeti, Chance the Rapper ve Meek Mill gibi yüksek profilli ünlüleri gayriresmî elçiler olarak ağırlamaya başladı ve bu isimler aracılığıyla festivaller ve restore edilmiş tarihî mekânlar üzerinden “deneyim temelli turizm”i teşvik etti.

Kenya’nın, Gana’nınkiyle benzer biçimde diaspora odaklı özel bir turizm stratejisine dair belgelenmiş bir politikası bulunmamaktadır. Oysa Gana, eski Başkan Nana Akufo-Addo’nun gözetiminde özel bir diaspora işleri birimi kurarak bu alana kurumsal bir yön vermişti. Buna karşın Kenya, 2021 yılında — turizm sektörü COVID-19 kısıtlamaları nedeniyle zor bir dönemden geçerken — sıkça Jeffrey Epstein ve eski Liberya Devlet Başkanı Charles Taylor gibi yolsuzlukla özdeşleşmiş küresel elit figürlerle ilişkilendirilen Naomi Campbell’i tartışmalı bir biçimde turizm elçisi olarak atadı.

Campbell, Güney ve Doğu Afrika’da ünlüler tarafından yapılan son dönem tartışmalı yatırımlar arasında istisna olmaktan oldukça uzaktır.

Örneğin, Afrika’nın film endüstrisini geliştirme çağrısıyla tanınan Britanyalı aktör Idris Elba’ya, Tanzania hükümeti tarafından Zanzibar’da modern film stüdyoları inşa etmesi amacıyla 80 dönümden fazla arazi tahsis edildiği iddia edilmiştir. Ancak bu gelişme, özellikle Cumhurbaşkanı Suluhu Hassan’ı yalnızca “sert ifadelerle” eleştirdiği gerekçesiyle uydurma suçlamalarla tutuklanan insanların bulunduğu Tanzania’da, siyasal özgürlüğün neredeyse tamamen ortadan kalktığı bir ortamda yaşandı. Öte yandan John Legend, Ruanda hükümetinin Kongo’daki M23 isyancı grubunun güç kazanmasında oynadığı role rağmen Kigali’de düzenlenen Global Citizen Festival’de sahne almayı tercih etti. Buna karşılık, Tems ise aynı dönemde Kigali’deki başrol konserini iptal etti; çünkü bunun Kongolular açısından duyarsız bir tercih olacağının farkındaydı.

John Legend, kararını savunmak adına şu ifadeyi kullandı: “Liderleriyle aynı fikirde değilim diye Ruanda halkını ya da diğer ülkelerin halklarını cezalandırmamız gerektiğine inanmıyorum.” Elbette, tüm Ruandalıların hükümetlerinin siyasi tercihlerine destek vermediği doğrudur. Ancak kültürel boykotların baskıcı rejimlerin hesap vermesini sağlamada son derece etkili olduğu da kanıtlanmıştır — örneğin, apartheid rejimindeki Güney Afrika’nın Olimpiyatlardan dışlanmasına yol açan boykot gibi. Ruanda’nın günümüzde Kongo’daki çatışmadaki rolü hâlâ görünmez kılınırken, Kongoluların bu süreçte uluslararası dayanışmaya duyduğu ihtiyaç, Ruandalıların milyonlarca dolarlık gösterişli bir konsere duyduğu arzudan çok daha acildir. Bu bağlamda, bu tür yüksek profilli hamleler, ilgili ülkelerin yönetimlerinin kendi yurttaşları yerine zengin yabancılara öncelik verdiği yönündeki algıyı pekiştiriyor — bu da, ne yazık ki, kentsel soylulaştırmayı (gentrification) anımsatan son derece tanıdık bir örüntüdür. Amerikalı şarkıcı ve çiftçi Kelis, Doğu Afrika’ya yönelen son ünlü figürlerden biri olarak, bu adımını görünüşte sürdürülebilirlik kisvesi altında attı. Instagram hesabında, makyajsız ve salaş kıyafetlerle yer aldığı kısa videolar aracılığıyla; #SupportBlackFarmers ve #FarmLife gibi etiketlerle içerik üreterek, kendisini “mahalleden bir kız” havasında, yaşam tarzı üzerinden bağ kuran samimi bir influencer olarak konumlandırıyor. Sanatçı ve girişimci kimliğiyle tanınan Kelis, kısa süre önce Kenya’da arazi satın alarak girişimlerini genişletti; kamuoyuna sunduğu gerekçe ise vahşi yaşam alanlarıyla çevrili büyük ölçekli bir ticari çiftlik kurmaktı. Bu duyurusunu kutlamak için yeniden sosyal medyaya döndü, kendisini bir “öncü” olarak tanımladı ve “Original Farm Owner” (Orijinal Çiftlik Sahibi) yazılı bir tişörtle poz vererek bu imajı pekiştirdi. Beklendiği gibi, bu hamle Kenya kamuoyunda karışık tepkilere yol açtı. Özellikle, nesli tehlike altındaki vahşi hayvanlara yakın bölgelerde tarım yapılmasının doğal ekosistemi bozacağı yönünde endişe duyan Kenyalılar tarafından eleştirildi. Buna karşılık, az sayıda kişi Kelis’in platformunu Kenya’yı olumlu bir ışıktan tanıtmak için kullanılmasını memnuniyetle karşıladı ve

onun ülkenin yeni turizm elçisi ilan edilmesi gerektiğini savundu. Ancak eleştirmenler arasında Kelis, kısa sürede “yeni sömürgeci” (neokolonyalist) olarak etiketlendi. Satın aldığı arazinin yaban hayatına bu denli yakın olması nedeniyle bir koruma bölgesi sınırları içinde olduğu yönünde spekülasyonlar yayılmaya başladı ve bu satın almayı hükümet bağlantılarını kullanarak gerçekleştirmiş olabileceğine dair iddialar ortaya atıldı. Kelis’in çiftliğinin tam olarak nerede bulunduğu bilinmese de, büyük olasılıkla adını tatlı su gölünden alan Naivasha kasabası civarında yer almaktadır. Burası başlangıçta Maasai halkının yaşadığı bir bölgeydi; ancak 19. yüzyılın sonlarına doğru sömürgeci kalkınmanın önemli merkezlerinden biri hâline geldi. Günümüzde ise yerleşimci sömürgeciliğin izleri hâlâ sürmektedir; bölge, büyük ölçekli çiçekçilik faaliyetleriyle tanınmakta ve bu arazilerin mülkiyeti hâlâ büyük ölçüde beyaz yerleşimcilerin elindedir. Bu eleştiriler üzerine Kelis, satın aldığı arazinin özel mülkiyet olduğunu, bir önceki arazi sahibinden satın alındığını ve bir yaban hayatı koruma alanına dahil olmadığını ifade ederek kendini savundu.

Ancak bu savunma, meselenin özünü gözden kaçırıyor. Arazinin yasal olarak satılabilir olup olmamasından bağımsız olarak, esas kaygı bu tür ünlü yatırımların servet birikimi ve toprak yoğunlaşması gibi mevcut eşitsizlik örüntülerini daha da pekiştirmesiyle ilgilidir. Kelis’in eylemleri, ekonomik fırsat arayışı ve Afrika’yla bağ kurma isteği içindeki diasporik Afrikalılar ile daha geniş Siyah diaspora tarafından sergilenen dayanışma eksikliğinin simgesel bir örneği olarak algılanmaktadır. Bu durum, onları “soylulaştırmanın (gentrification) yeni dalgası” hâline getirme riski taşımaktadır. Kelis çiftlik girişimini tanıtmaya devam ederken, Kenya’daki büyük ölçekli tarım alanları hâlâ büyük ölçüde beyaz yerleşimciler ve Kenya elitlerine ayrılmış durumdadır. Öte yandan, yerli çiftçiler kuraklıklar ve taşkınlardan orantısız biçimde etkilenmekte; bu da hayvancılık ve geçimlik tarım için kullanılabilir arazi kaybına yol açmaktadır.

Üstelik Naivasha Gölü’nün su seviyesi de düşüş göstermektedir ve bunun en büyük nedeni çiçekçilik sektörüdür. Peki, gıda güvenliğine erişimi olmayan 13 milyondan fazla insanın yaşadığı bir ülkede bu topraklar ve kaynaklar, gıda güvencesi sağlamak için değerlendirilebilecekken, Kelis’in bu yeni girişimi ne ölçüde sürdürülebilir olabilir?

Maddi sonuçların ötesinde, bu ünlüler Afrikalı hükümetlerin ilerici ve umut vadeden bir imaj inşa etmesine de katkı sağlıyor; ancak bu imaj, Afrika’daki köklü sınıf eşitsizliklerini ve sıradan insanların karşı karşıya olduğu ağır yaşam koşullarını örtbas ediyor. Bu kendine özgü diasporik Afrika tahayyülünde Kenya ve diğer Afrika ülkeleri; Batı’daki ırksal adaletsizlikten kaçış sağlayan, kayıp ata bağlarının mucizevi şekilde yeniden kurulabileceği, doğurgan topraklara sahip ideal ana yurtlar, birer ütopya gibi hayal ediliyor. Kelis, Instagram’daki bir başka kısa videosunun açıklamasında

şöyle yazmıştı: “Ruanda! #wakanda gibi bir ütopya gibi hissettiriyor, gerçekten büyüleyici! Çok yeşil ve güzel! İnsanlar burada harika <3” — bu paylaşım, geniş tarım arazilerine bakan bir tepede çekilmişti. Kelis, videoda yoldan geçen küçük çocukların “yardım ediyor ve bir şeyler taşıyor” oluşundan etkilenmiş görünüyordu; ancak bu çocukların yakacak odun taşıyan yerel çocuklar olduğu ve videoda farkında olmadan birer dekor (prop) gibi yer aldıkları gerçeğini fark etmiyor ya da önemsemiyor gibiydi. Söz konusu video, adeta Out of Africa’nın modern bir yeniden yapımından bir sahneyi andırıyor ve Siyah feminist tarihçi Jade Bentil’in “Wakandalaştırma” (Wakandification) kavramını aklı getiriyor. Bentil bu terimi, “Afrika’nın bir ürün (product) olarak yeniden tasavvur edilerek temsil, ulus ve sermaye çıkarlarına hizmet edecek şekilde biçimlendirilmesi süreci”ni tanımlamak için kullanıyor. Bu romantize edilmiş Afrika imgesi, saf ve bozulmamış bir doğa olarak sunuluyor; insanlardan çok vahşi yaşamın bulunduğu bir yer gibi resmediliyor ve böylece sömürge dönemine ait anlatıları sürdürerek Afrika halklarının yaşanmış gerçekliklerini silikleştiriyor. Bu, kitap kapaklarındaki Afrika’dır — cesur renklerin, baobab ağaçlarının yer aldığı ama o doğanın içinde yaşayan insanların görünmediği bir Afrika.

Bir yandan, yüzyıllar süren mülksüzleştirme ve ırkçılığın ardından, diasporik Afrikalıların Afrika kıtasına dönme arzusuyla bu ideallere kapılmaları anlaşılır bir durumdur. 2019’dan çok önce de, Afrika kökenli Amerikalılar bu ülkelerin bağımsızlık mücadelelerinden etkilenerek Afrika’ya geri dönmüşlerdi. Örneğin, Maya Angelou ve W. E. B. Du Bois gibi tanınmış entelektüeller, Kwame Nkrumah’ın davetiyle Gana’yı yaşam alanı olarak seçmiş; Kara Panter Partisi üyeleri ise Julius Nyerere’nin Ujamaa çerçevesinde benimsediği pan-Afrikanizm doğrultusunda Tanzania’da sığınma bulmuştu. Ancak pan-Afrikanist hareketin zirve yaptığı dönemde dahi, bu göçmenlerle yerli Afrikalılar arasında çeşitli gerilimler mevcuttu. Saidiya Hartman, Anneni Kaybet (Lose Your Mother) adlı eserinde, Ganalıların bu diasporik göçmenlere karşı, toprak işgal ettikleri ve “Afrika için neyin en iyisi olduğunu bildiklerini varsaydıkları” gerekçesiyle duydukları hoşnutsuzluğu açıkça dile getirir. Bu diasporik gerilimler günümüzde de devam etmektedir; zira bazı Afrika kökenli Amerikalılar, Afrika vatandaşlığı elde etmek için doğrudan girişimlerde bulunmuştur. Bu çabaların büyük kısmı Gana’da yoğunlaşsa da, 2008’den bu yana Kenya’da yaşayan bir ABD vatandaşı, atalara dayalı haklarını gerekçe göstererek Kenya vatandaşlığına kabul edilmek üzere başvuruda bulunmuştur. Köleleştirilmiş insanların soyundan gelen Afrika kökenli Amerikalıların çoğu soylarını Batı Afrika’ya dayandırsa da, bu kişinin Kenya’yı atalarının yurdu olarak seçmesinin dayanağı, Afrika Birliği’nin 1993 yılında yayımladığı Abuja Bildirisi’dir. Bu pan-Afrikanist bildirge, tüm Afrika devletlerine şu çağrısı yapmaktadır: “Afrika kökenli herkese, eğer herhangi bir

engelleyici unsur yoksa, ata yurduna dönüş hakkı temelinde giriş ve ikamet hakkı tanınmalıdır.” Ancak bu idealist hedef, bugüne dek sürdürülebilir biçimde hayata geçirilememiş; daha çok Siyah diaspora içindeki elit kesimlere hitap edecek şekilde sınırlı kalmıştır.

Ekonomik büyüme hedefleri sürdükçe, Kenya, Tanzania ve Ruanda gibi turizmin GSYİH’de merkezi bir rol oynadığı Afrika ülkeleri, Siyah diaspora için yeniden yerleşim destinasyonları olarak pazarlanmaya daha fazla yönelebilir. Afrika kökenli Amerikalıların Doğu Afrika ile doğrudan ata bağları olmayabilir; ancak bölgenin altyapısı ve görece istikrarlı görünümü, bu geri dönüş arzusunu artırabilir. Bu nedenle, söz konusu ülkelerin, Güney Afrika’da uygulanan “dijital göçebe” vizelerine benzer politikalar benimseyerek diasporanın uzun vadeli göçünü kolaylaştırmaları sürpriz olmayacaktır.

Bu koşullar altında, mevcut teşviklerle şekillenen hiyerarşinin nimetlerinden faydalanan gibi görünen Siyah gurbetçi topluluklara (Black expats) öfke yönelmek kolaydır. Ancak bu yeni gelenlerin çoğu da, özellikle Amerika’da olmak üzere, dünya genelindeki Siyah toplulukları dışlayan sınıfsal sömürüye dayalı neoliberal yapının mağdurlarıdır. Asıl sorumlular ise, bu süreci kendi çıkarlarına göre şekillendiren ve gerçek bir ırksal dayanışmayı sömürerek sermaye birikimini sürdüren Afrikalı siyasi ve ekonomik elitlerle, eski sömürgeciler olan Batılı güçler ve finansal kurumlardır. Bu aktörler, elitlerin kontrolü yoluyla, birleşmeye yönelik radikal ilkeleri yumuşatarak çarpıtmakta ve böylece bu süreci meşrulaştırmaktadır.

Kenya örneğinde, yaşam maliyeti, #RejectFinanceBill2024 etiketi altında yürütülen neoliberalizm ve kötü yönetime karşı protestoların ardından tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmış durumda; ülkenin borç/GSYİH oranının ise %70’e çıkması bekleniyor. Öte yandan Kenya hükümeti; çiftçilere sahte gübre satılmasından, kamu sağlığında krize yol açan işlevsiz Sosyal Sağlık Otoritesi (SHA) sistemine kadar uzanan bir dizi skandala bulaşmış durumda. Daha da endişe verici olan ise Kenya’daki mevcut yönetimin baskıcı rejimlerle ekonomik bağlarını derinleştirme eğilimi göstermesidir. Nitekim yakın zamanda Kenya, modern tarihin en yıkıcı iç savaşlarından birinden sorumlu olan askeri grup — Sudan’daki savaş suçlarıyla ilişkilendirilen Hızlı Destek Kuvvetleri’ni (RSF) — ağırlamış ve bu grup Sudan’da paralel bir hükümet kurmayı amaçlayan toplantılar düzenlemek üzere Kenya’da bir araya gelmiştir. Bu gelişmeye misilleme olarak Sudan, Kenya menşeli tüm tarım ürünlerinin ithalatını yasaklamış, bu da Kenya’nın çay ticaretine darbe vurarak ekonomiyi daha da istikrarsızlaştırmıştır. Kenya’yı her ne şekilde olursa olsun — ister tarım arazisi ister başka bir biçimde — bir “cennet” olarak tanımlamak, Kenyalıların hayatta kalmak için verdikleri mücadelenin gerçekliğini bilinçli olarak görmezden gelmeyi gerektirir.

Tarih bize şu uyarıyı yapıyor: Asıl mesele, ekonomik kötü yönetimle ve yerel Afrika toplumlarını

kalkındırmaya yönelik yapısal ekonomik reformların eksikliğiyle doğrudan bağlantılıdır.

Örneğin, Nijerya’nın düzenlediği İkinci Dünya Siyah ve Afrikalı Sanat ve Kültür Festivali (FESTAC ’77), Siyah gururunu kutlayan milyar dolarlık bir organizasyondur; ancak bu etkinlik Nijeryalılara kalıcı ekonomik faydalar sağlayamadı. Festival alanını çevreleyen devasa gecekondu mahalleleri bu başarısızlığın sembolü hâline gelirken, ünlü Nijeryalı sanatçı Fela Kuti etkinliğe katılmayı reddetmiş ve festivali bir propaganda aracı olarak nitelendirmişti. Ganalı yazar Ayi Kwei Armah da 1985 tarihli “Festival Sendromu” adlı denemesinde, bu tür etkinliklerin “entelektüel iflasın israf dolu gösterilerine” dönüşme riski taşıdığını dile getirmişti. Afrika ülkeleri küresel toplulukta ve diasporayla etkileşimde bir rol arayışını sürdürürken, kıtanın kaynakları açlık, yoksulluk ve sınırları içindeki ekonomik eşitsizlik gibi yakıcı sorunları çözmek için kullanılmalıdır.

Kwame Nkrumah, kültürel etkileşimin önemini ve bunun pratik faydalarını çok iyi kavramıştı. 1963 yılında Gana Üniversitesi Afrika Çalışmaları Enstitüsü’nün açılışında yaptığı konuşmada şöyle demişti:

“Sanatlara dair bilgi biriktirmekle yetinmemelisiniz. Araştırmalarınız yaratıcı etkinliği teşvik etmeli; Gana’da ve Afrika’nın diğer bölgelerinde sanatların gelişimine katkı sağlamalıdır.”

Turizm ve uzun vadeli diaspora göçü doğası gereği sömürücü olmak zorunda değildir; ulusal ihtiyaçlara ve gerçek yerel kalkınmaya hizmet eden bir diyalog biçimine dönüşebilir. Bu da yerel halk için beceri eğitimi sağlanması, istihdam yaratılması ve ekonomik sürdürülebilirliğin teşvik edilmesi anlamına gelebilir.

Ayrıca, kıtaya gerçekten ilgi duyan diasporik kamu figürleri, yalnızca kendi itibarlarını parlatacak kâr odaklı fırsatlar yaratmakla yetinmemeli; aynı zamanda yolsuz hükümetlerin “ünlü parlatma” (celebrity-washing) pratiklerini meşrulaştırmak yerine, yerel taban inisiyatiflerini desteklemeyi öncelik hâline getirmelidir. Siyasal eğitim yoluyla topluluk oluşturan Noname’in kitap kulübü gibi girişimler, etik katılım için örnek teşkil etmektedir — Şikagolu rap sanatçısı ve açıkça antikapitalist olan Noname, platformunu kendi üzerine odaklamak yerine Nairobi, Akra ve Lagos gibi şehirlerdeki yerel Afrikalı kitapçılarla iş birliği yaparak bir kitap kulübü turnesi düzenlemektedir.

Mesele, Afrika diasporasının kıtada bir yeri olup olmadığı değildir — elbette vardır.

Yazar Shamira Ibrahim’in veciz biçimde ifade ettiği gibi, Siyah diaspora “idari ihmallerin kalkanı” hâline getirilmemelidir.

Asıl mesele, bu geri dönüşün sömürgecilik ve neoliberalizmin uzun süredir yeniden ürettiği sömürücü dinamikleri tekrar etmemesini sağlamaktır. Gerçek pan-Afrikanizm; karşılıklı dayanışma, toprak eşitliği ve ekonomik adalet üzerine inşa edilmelidir — yalnızca ayrıcalıklı birkaç kişiye hizmet eden, elit odaklı gösteriler üzerine değil.



DR. MUSTAFA EKİCİ
www.kritikbakis.com

Saray Kırk Oda

Apartman ahalisi kasaba siyasetçisi anlamaz bundan,

Onun bilip bileceği, nohut oda bakla sofa misali,
Kendi küçük dünyasının ölçüleri ile kırk odalı bir evdir.

Evet saray kırk odadır,
Her bir odasında bir siyaset pişer,
Her bir sofasında bir başka oyun kurulur,
Gelecek seçimi düşünmekten aciz kasaba siyasetçisinin aklı ermez bu işlere velakin,
Saray kırk odadır
her odasında onyıllara sarî oyunlar kurulur,
ince ince gergefler dokunur,
ta ecdad dediğinde ne demek anlasın torun takla diye.

Mazlum 'ah' dediğinde,
'aman' dediğinde kimsesiz, 'yettim' diyen bir el olsun diye,
Zalim, kargısını güçsüzün karnına sapladığında bir hesap olduğunu bilsin diye,
Amansız bir öç olduğunu bilsin diye,
suçsuz yere katledilenin iniltisi boşa gitmedi alem görsün diye...

Saray kırk odadır,
her bir odasında bir kavim yaşar, her bir odasında bir dil konuşulur, bir tarz oturulup bir tarz kalkılır,
Her bir odanın kokusu farklı, deseni farklı, döşemesi, tahtası farklı, şiiri müzikisi farklı,
Kasaba siyasetçisi zübük ağalar bundan kendi evlerini misal tutarak zevk-ü safaya dair detaylar çıkarırlar, onlar çıkara dursunlar, bir odada Trablusgarb konuşur, bir odada yemen, berisinde sesleri çınlar ciddi ve kararlı, erken büyümüş çocukları Kudüsün, Şamın.

Saray gerçekten kırk oda,
İnce ince düşünülmüş mimarisi gibi, her kıvrımında, her köşesinde bir yürek saklıdır, bir güzellik saklanmıştı her bir duvarına, nişine, her bir pervazına bir özlem, her bir mertesinde acılı idam hatıraları saklı, her bir konsulunda yürek kudurtan öfkeler, intikamlar gizlenmiştir unutulmasın diye.

Saray gerçekten kırk oda,
Kasaba zübükleri varsın député'cilik oynasınlar,

WWW.KRITIKBAKIS.COM

ama her bir odasında sarayın bir başka büyük temsile dair, yüzyıldır ince ince dokunan bir birliğe dair, kimsenin kimseye üstünlük taslamadığı, kimsenin kimseye tahakküm dayatmadığı bir adalet ve selam yurduna dair bir farklı temsilin akilleri, uluları otağ kurdular, kıl çadır, Hiba ve Füstatları ile sarayın her bir odasında bir devlet kurdular.

Saray kırk oda,
Her odasında kapanmamış bir hesaba dair baltalar bilenmekte, pusatlar şavkırmakta, dost düşmana bir tirad bestelenmekte kahramanlık ve onur üzerine. Her odasında günün her saati dervişin zikri gibi bir yemin dönenmekte, ürkütücü bir kararlılıkla, tekdüze bir ritimle ve biteviye:
Andolsunki!...

Bu saatten sonra, kökleri ve gövdesi adından büyük bu milletin kasaba temsillerinde ki komik tiplerle siyaset yapacağını sananlar sadece yanılmıyorlar, gerçekten komik oluyorlar.

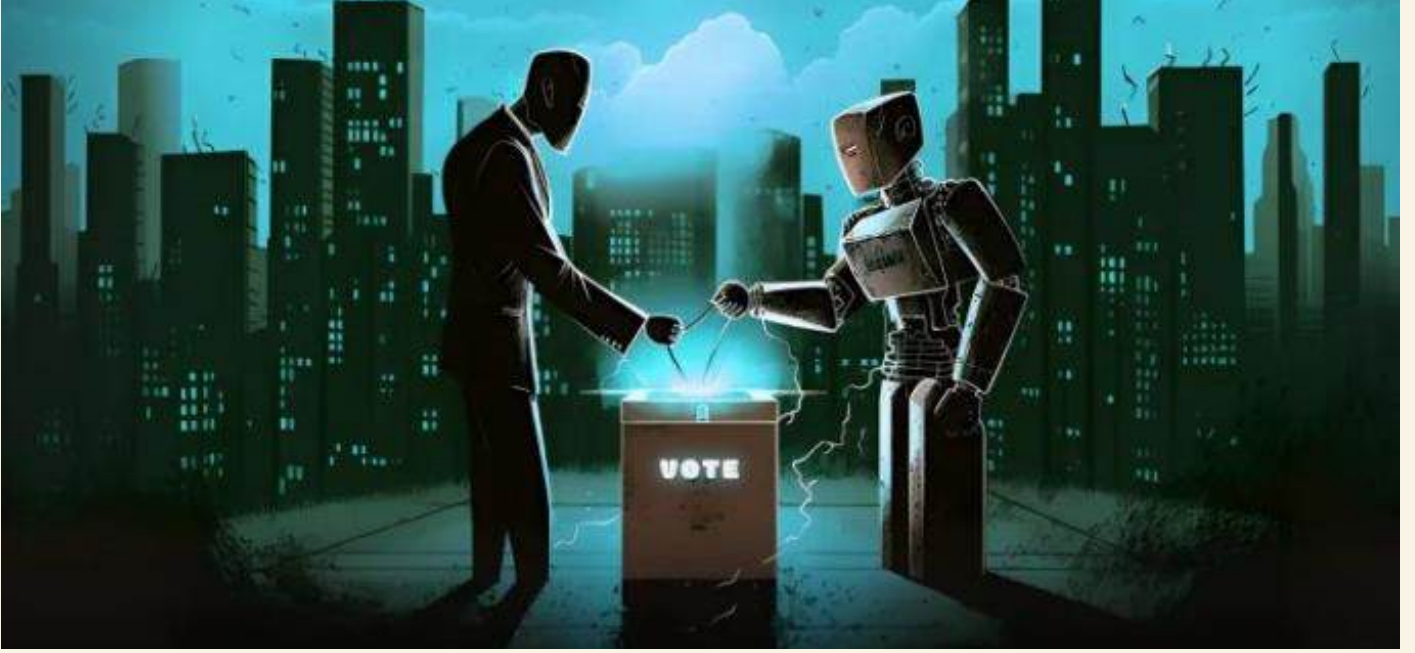
Saray kırk oda evet,
her bir odasında bir ulu isteriz bundan sonra, Trablusa, Yemene, Kürdistana, şankavun mogadişuya, gorajdeye, kudüse, beyruta, batuma, Ulanbatura, medineye, mekkeye dair yüreğinde yakıcı bir hasret, kafasında tehlikeli hayalleri olmayan kimsenin girmesine mücadelemeyeceğimiz tam kırk odası var sarayın.

Yüzyıl evvel bu büyük milletin her kasabasına çekilen emperyalist sınırları ciddiye alıp bu gecekonduda teselli olan kasaba siyasetçileri ile işi kalmadı bu milletin, bir süre daha député'cilik oynasınlar, dolgun maaşlarının tadını çıkarıp hayali halklarına büyük ve mühim söylevlerini versinler, laiklik desinler misal, ağızlarını avurtlarına kadar zorlayarak batı diye çılgılık atsınlar, millet onlara kıs kıs gülüyor sarayın odalarından.

Saray kırk oda evet,
Her bir odasından 'dünya beşten büyüktür' diye haykıracağız, Her odasından mazlum milletlere dair bir hayal kuracağız, bir siyasa dokuyacağız, her odasında bu büyük milletin bir parçasına, bir şehrine dair bir kurtuluş muştusu yazacağız.
Saray kırk oda.

Yapay Zeka Çağında Demokrasi: Oy Pusulalarından Botlara

YAZAR: RACHEL LOMASKY KAYNAK: [HTTPS://LAWLIBERTY.ORG](https://lawliberty.org)



Kısa vadede, yönetimde üretken yapay zeka muhtemelen özel sektördeki kullanıma oldukça benzeyecek. Şu anda stajyerler ve yardımcıları ordusu tarafından yapılan birçok görevi devralacak ve bu görevlerde destek sağlayacak.

Forumdaki yazısında Charles T. Rubin, insan yönetimini yapay genel zekaya (AGI) devretmenin büyük sorunlara yol açacağından endişe ediyor. Dünya genelinde, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde, birçok yetersiz hükümet yetkilisi var. Ancak, bu yetkililerin yakında robot efendilere dönüşeceğinden endişelenmemize gerek yok — çünkü böyle bir teknoloji henüz ufukta görünmüyor.

Yeni üretken yapay zeka modellerinin, insan seviyesinde (veya daha üstün) bilişsel yeteneklere sahip robotları yakınmış gibi hissettirmesi nedeniyle bu endişenin kamuoyunda yer bulması anlaşılabilir bir durum. Bu nedenle, yakında kılığın olmadığı bir dünyada yaşayacağımızı hayal etmek kolaydır.

Gerçekte ise yapay zeka ilerlemesi daha sıradan bir süreçtir; yalnızca birçok işin bir parçası olan görevleri yerine getirmektedir. Bu verimlilik artışları önemli olmakla birlikte, sansasyonel olmadıkları için manşetlere taşınmazlar. Bunun yerine, medya ve eğlence sektörü ütopyaları (mekanik, zeki köleler tarafından desteklenen) ve distopyaları (mekanik, zeki efendiler tarafından yönetilen) tasvir eder. Rubin ise her ikisini birden hayal ediyor. Ona göre, Yapay Genel Zeka (AGI – Artificial General Intelligence) kaçınılmazdır ve kılığın ortadan kalktığı bir dünyaya yol açacak kadar kusursuzdur (her ne kadar mekanizması belirsiz olsa da), ancak hükümet yönetiminde kusurlu olacaktır.

Hükümet yönetimi önemli ölçüde iyileştirilmeden, nasıl mükemmel bir üretim sağlanabilir ve dolayısıyla kıtlık ortadan kalkabilir? Beceriler ve teknoloji, biri olmadan diğerinin var olamayacağı kadar birbirine bağlıdır.

Elbette, makul insanlar (ve makul olmayan pek çok insan) AGI'nin ne kadar yakın olduğu ya da “insan seviyesi”nin nasıl belirleneceği konusunda hemfikir değil. Zeka, insanlar arasında ve özellikle görevlere bağlı olarak büyük farklılıklar gösterir.

“Turing Testi”nin yaratıcısı Alan Turing, muhtemelen konuşma yetisinin yeterli olduğuna inanıyordu, çünkü bu yeti (özellikle bilgisayar bilimcileri için) oldukça zorlayıcı olabilir. Diğer AGI testleri ise fiziksel alanın da anlaşılmasını gerektirir ve bu, mevcut üretken yapay zeka modellerinin özellikle zorlandığı bir konudur.

Örneğin, bir robotun talimatlara göre düz paketlenmiş mobilyaları monte etmesi (ki bu, pek az insanın bile başarabileceği bir engeldir). Teknoloji AGI'ye yaklaşırsa bile, bunun başarılı olduğu konusunda tartışmalar sürecektir.

Kafa karışıklığı anlaşılabilir bir durumdur; çünkü Yapay Genel Zeka'nın (AGI – Artificial General Intelligence) ortaya çıkış zamanını tahmin etmek her zaman zor olmuştur.

1950'de Alan Turing, bunun bilgisayar depolama kapasitesinin yaklaşık 125 MB'a ulaştığında gerçekleşeceğini öngörmüş ve bunun yaklaşık 50 yıl süreceğini tahmin etmişti. 1970'te, erken dönem yapay zeka öncülerinden Marvin Minsky, AGI'nin “üç ila sekiz yıl” uzakta olduğunu öngörmüştü. Ray Kurzweil ise 2029'da AGI'nin gerçekleşeceğini tutarlı bir şekilde öngörmeye devam etmektedir.

Günümüzün birçok yapay zeka lideri de AGI'nin çok yakında gerçekleşeceğini öngörüyor. Belki haklı çıkacaklar. Ya da belki de mevcut teknolojilerimizin bir uzantısı değildir ve onlar, 1966'da ELIZA sohbet robotu tarafından kandırılanlar gibidir. Gökdelen inşa etme teknolojisi ne kadar ilerlerse ilerlesin, Ay'a ulaşamaz. Mevcut üretken yapay zeka teknolojimiz bir roket gemisi değil.

AGI (Yapay Genel Zeka) geliştirilse bile kusursuz olmayacaktır. Rubin, yazısının sonunda şu soruyu sorarak bitiriyor:

“Eğer ütopya mümkün değilse, insan emeğinin ve çabasının yapay zekaya tabi kılındığı veya yapay zeka tarafından gereksiz hale getirildiği bir dünya istememizin sebebi nedir?”

Ütopya mümkün değildir. Asla da olmayacaktır. Yapay zeka, insanlığın geliştirdiği diğer tüm araçlar gibi kusurludur. Ancak bu, insan ilerlemesidir — insanların daha iyi amaçlara odaklanabilmesi için işleri yerine getiren araçlar.

Her icadın bazı dezavantajları vardır ve yapay zeka da farklı değildir. En katı anlamıyla gerekli olmayabilir, ancak insanlık durumunu iyileştirmede marjinal bir adımdır.

Bu nedenle, üretken yapay zeka kıtlığı ortadan kaldırmayacaktır. Verimliliği önemli ölçüde artırabilir ve birçok sektörde işleri kesinlikle yerinden edebilir.

Örneğin, serbest yazarlık, transkripsiyon, stok fotoğrafçılık ve müşteri hizmetleri işlerinde şimdiden bir dönüş yaşanıyor. Birçok kişi, kaybedilen işlerin yerine yenilerinin nerede yaratılacağı konusunda haklı olarak endişeleniyor; özellikle de yapay zekaya doğrudan bağlı olmayan sektörlerde.

Yeni işler ortaya çıkacaktır, ancak bu zaman alacaktır. İlk cep telefonları, mühendisler için hemen yüksek maaşlı işler yarattı; ancak yıllar sonra bu sektör, dolaylı olarak Uber sürücülere ve TikTok içerik üreticilerine gibi yeni işler ortaya çıkardı.

En azından kısa vadede, kıtlık, çığır açan teknolojilerden çok gübre ve nakliye konteynerleri gibi unsurlarla ortadan kalkacaktır.

Joseph Schumpeter, bazı işlerin yok olduğu ve yeni (muhtemelen daha iyi) işlerin yaratıldığı süreci “yaratıcı yıkım” olarak adlandırmıştır. Ancak, özellikle modern değişim hızında, yeni işler aynı işini kaybeden kişiler tarafından doldurulmuyor.

Bununla birlikte, yapay zekanın bazı işleri, örneğin metin yazımı gibi, tamamen değiştirmek yerine dönüştürmesi muhtemeldir. Örneğin, üretken yapay zeka yaratmak, onu kullanmak ve etrafında yeni araçlar geliştirmek gibi yeni işler ortaya çıkacaktır.

Cep telefonu üreticileri büyük kazançlar elde etti; ancak ekosistemdeki diğer herkes de öyle — telefon kılıfı üretenlerden uygulama geliştirenlere ve hatta bu yeni platformları kullanarak dolaylı olarak kazanç sağlayanlara kadar. Henüz çok yeni bir teknoloji olduğu için şu anda yeni işleri görmek oldukça zor, ancak yeni işler ortaya çıkacaktır.

Elbette, üretken yapay zeka, önceki teknolojilerden daha yaratıcıdır (kelimenin bazı tanımlarına göre) ve yalnızca fiziksel emeğin değil, entelektüel emeğin de yerini alacaktır. Tıpkı hesap makinesinin matematik çalışmalarını kökten değiştirdiği gibi, üretken yapay zeka da yazma süreçlerini dönüştürecek.

Şu anda, bağlantı listesi yerine doğal dilde sonuçlar veren mükemmel bir arama motoru gibidir. Araştırma ve yazma ile ilgili bazı sıkıcı işleri ortadan kaldıracaktır; ancak insan etkileşiminin gerekliliğini tamamen ortadan kaldırmayacaktır.

Örneğin, muhasebe memurları ortadan kalkmış olsa da, muhasebecilerin sayısı hiç olmadığı kadar fazla. Benzer şekilde, üretken yapay zeka, insan tarafından yaratılan sanatın bazı kullanım alanlarının yerini alacaktır. Ancak yeni sanat formu, eskisiyle bir arada var olmaya devam edecektir: resimler ve fotoğraflar, konserler ve Spotify, Broadway ve Hollywood.

Hatta, üretken yapay zeka temelli sanat biçimleri şimdiden ortaya çıkmış durumda.

AGI (Yapay Genel Zeka – Artificial General Intelligence) çok daha yetenekli hale gelse bile, insanlar işleri Rubin'in öngördüğü gibi “süper zeki yapay zekaya” devretmeyeceklerdir.

Süper zeki yapay zeka, geçmişin merkezi planlamacılarından daha iyi hesap tablolarına sahip olabilir; ancak yine de teknokrasi ve merkezi planlamanın her zaman karşılaştığı sorunlarla karşılaşacaktır. Ayrıca, insanlar işleri başkalarına devretmeye oldukça isteksizdir; fakat belki de kötü politikacılar ve otomasyon önyargısından duyulan hayal kırıklığı onları bu noktaya getirebilir.

Kaçınılmaz olarak, yapay zeka insanların yaptığı daha fazla görevi devralmaya devam edecektir. Ancak, kontrolden çıkacağını hayal etmek tamamen yanlıştır. Asimov'un Robotların Üç Yasası'nda fark ettiği gibi, insanlar güçlü kontrol mekanizmaları olmadan yapay zekayı serbest bırakmayacaktır. Onun akıllı robotları, esasen onları köleleştiren kontrol mekanizmalarına sahipti.

Model uygulama süreçlerinde insanlar “döngü içinde” yer alır; sistemi tasarlar, doğrular ve dağıtıma geçmeden önce test ederler. Ayrıca, sistem çalışırken de izleyip gerekli düzeltmeleri yaparlar.

Daha kritik durumlarda ise insanlar “döngüde” olabilirler; yani sistemin eylemlerini durdurma veya değiştirme yetkisiyle denetleme görevini üstlenirler.

Hem kamu hem de özel kuruluşlar bu konuda çerçeveler geliştirmektedir. Örneğin, NIST Yapay Zeka Risk Yönetimi Çerçevesi (NIST AI Risk Management Framework) buna bir örnektir.

Rubin, yapay zekanın “tüm enerji kaynaklarını kendine ayırırsa” ne olacağını soruyor. Böyle bir durumda geliştiriciler ya bu sorunu çözerler ya da en kötü ihtimalle sistemi kapatırlar.

Aslında, insan biriktirme eğiliminden çok daha fazla korkmalıyız; çünkü insanları kontrol etmek çok daha zordur.

Ayrıca, sadece bir şirketin AGI'yi (Yapay Genel Zeka) geliştirmesi mümkün olsa da, şu anda sağlıklı bir rekabet ortamı mevcut. Hem büyük şirketlerden hem de daha küçük firmalardan birçok model ortaya çıkıyor.

DeepSeek gibi ücretsiz ve açık kaynaklı modeller de neredeyse aynı performansta, ancak daha düşük maliyetli alternatifler sunuyor. James Madison, Federalist No. 51'de "Hırs, hırsıyla dengelenmelidir." demiştir. Güçlü ve kötü niyetli modellere sahip teknoloji şirketleri, hem diğer şirketler hem de yapay zekaya veya onu kontrol eden şirketlere güç vermek istemeyen insanlar tarafından engellenecektir. Her halükârda, süper zekanın neler yapabileceğini tartışmak için henüz çok erken. Rubin, insan motivasyonlarını yorumlamanın zor olacağı konusunda neredeyse kesinlikle haklı. Ayrıca, bunun yanı sıra daha pek çok zorluk var.

İnsanların yapay zekanın bizi yönetmesine izin vermesi konusunda endişelenmemize gerek yok; ancak şu anda hükümetlerde nasıl kullanıldığı konusunda endişelenmeliyiz. Yapay zekanın kötü amaçlarla kullanılması için süper zeki olması gerekmez. Tüm araçlar gibi, onu kullananların amaçları doğrultusunda hareket edecektir. Örneğin, özel sektörde bankalar, kredi kararlarını borçluların çıkarlarına göre değil, kendi çıkarlarına göre vermek için yapay zekayı kullanıyor. Benzer şekilde, hükümetlerin yapay zekası da vatandaşlara değil, bürokratlara hizmet ediyor.

Bu nedenle, yapay zekanın kamu yararına kullanılmasını nasıl sağlayacağımızı sormak çok mantıklı. Ayrıca, insanların yapay zekanın kararlarına körü körüne güvenmelerini nasıl engelleyeceğimizi sormak da mantıklıdır; çünkü yapay zeka, insan politikacılar kadar aldattıcı ve aptalca olabilir.

Kısa vadede, yönetimde üretken yapay zeka muhtemelen özel sektördeki kullanıma oldukça benzeyecek. Muhtemelen, şu anda stajyerler ve yardımcılar ordusu tarafından yapılan rapor yazma, düzenleme ve yasa tasarılarını özetleme gibi birçok görevi devralacak ve bu görevlerde destek sağlayacaktır. Pasaport yenileme işlemleri ve hibe başvuruları gibi bazı sıkıcı işlerde de kolaylık sağlayacaktır. Sohbet robotları, insanların devlet hizmetleri hakkında bilgi edinmesine ve bu hizmetlerden yararlanmasına yardımcı olacaktır. Medicare talepleri gibi dolandırıcılık tespitine yönelik uygulamalar da yaygınlaşacaktır. Tabii ki, bu teknoloji gözetim ve öngörücü polislik gibi daha kötü amaçlarla da kullanılmaktadır. Bu kullanımların şeffaf ve etkili olmasını sağlamak için bugün harcanan çaba, olası AGI (Yapay Genel Zeka) endişelerinden daha mantıklı bir yatırımdır. Yapay zekanın hükümetlerin sıkıcı işlerinin çoğunu yapması çok da heyecan verici değildir. Eğer yapay zeka bir gün, yasama organlarımızı oluşturan insan kılığındaki yetersiz kişilerin yerine, tüm paydaşların görüşlerini dikkate alan ve dengeli, iyiliksever bir diktatörlük kuran mükemmel bir sistem koyabilirse, o zaman bu durumla başa çıkmamız gerekecektir. Ancak asıl endişemiz, yapay zekanın önyargılı, dengesiz ve aptalca davranan kişiler gibi hareket etmesidir. Ama zaten politikacılarımız konusunda da aynı endişeye sahibiz.

Rachel Lomasky, kuruluşların sorumlu yapay zeka kullanmasına yardımcı olan Flux şirketinde Baş Veri Bilimcisi olarak görev yapmaktadır. Kariyeri boyunca, bilim insanlarının makine öğrenimi algoritmalarını eğitmelerine ve üretime geçirmelerine yardımcı olmuştur.



Husi'ler Trump'a Beyaz Bayrak Sallarken, İran Artık Hedef Tahtasında

YAZAR: MICHAEL GOODWIN

KAYNAK: [HTTPS://NYPOST.COM/](https://nypost.com/)



Başkan Trump'ın Husi milislerinin beyaz bayrak salladığını ve ABD'nin Yemenli teröristlere yönelik yıkıcı bombardıman kampanyasını durdurmayı kabul ettiğini açıklaması, şok edici bir duyuruydu.

Bir an durup bunu hazmedin.

Trump, Salı günü gazetecilere, "Onlar artık savaşmak istemiyor," dedi.

"Bombardımanı durduracağız ve teslim oldular. Artık gemileri havaya uçurmayacaklarını söylüyorlar."

Trump, Husi milislerinin Kızıldeniz'deki Amerikan gemilerini hedef almayacaklarına dair gayri resmi bir söz verdiklerini ima ederek, "Onların sözüne güveneceğiz," diye ekledi.

Bu, güç yoluyla barış (peace through strength) stratejisi ve Amerikan silahlarının ezici etkisi adına kazanılan bir puan olarak değerlendirilebilir.

Ve İran'a verilen açık mesajı unutmayın: Ciddiyiz. Eğer nükleer programınızı bırakmazsanız, sıradaki sizsiniz.

Tik tak, tik tak.

Güçlü At

Ateşkesin, Trump'ın önümüzdeki hafta bölgeyi ziyaret etmesinden hemen önce, Suudi Arabistan'dan başlayacak şekilde ilan edilmesi, hem müttefikleri hem de düşmanları arasında liderlik itibarını artırıyor.

Bir kez daha, Amerika güçlü olan at/(taraf) (strong horse).

Tahran tarafından finanse edilen ve yönlendirilen Husi milisleri, geçen yıl boyunca, özellikle de son günlerde İsrail ve ABD'nin yoğun saldırılarıyla ağır kayıplar verdi. Pazar günü, bir Husi balistik füzesi Tel Aviv'deki Ben Gurion Havaalanı yakınlarına düştüğünde, İsrail iki gün

süren büyük bir saldırıyla yanıt verdi.

İlk dalga, büyük bir limanı yerle bir etti. İkinci dalga ise başkent Sana'daki uluslararası havaalanını yıktı.

Amerikan saldırıları altı haftadan fazla bir süredir devam ediyor ve silah sistemleri ile askeri depolama tesislerini hedef alıyor.

Eski Başkan Joe Biden, grup Amerikan gemilerine ateş açtığı zaman zaman uyarı amaçlı bombardımanlar düzenlemiş olsa da, Mart ortasında başlayan Trump saldırıları çok daha geniş çaplıydı ve neredeyse her gün devam etti.

Bazı saldırılarda, Amerika'nın en güçlü nükleer olmayan silahları olan 30.000 poundluk "bunker buster" bombaları kullanıldı.

Aralıksız bombardıman, kasabanın yeni şerifinin Biden'ın misilleme stratejisini oynamadığını açıkça ortaya koydu.

Bombalar, Husi milisleri saldırılarını durdurana kadar yağmaya devam edecekti.

Yemen halkı için trajik olan, teröristlerin akıllarını başlarına almaları ve 'Yeter artık' ('No mas') demeleri için bu kadar uzun süre beklemiş olmalarıydı.

İsrail medyası, Başbakan Benjamin Netanyahu'nun Trump'ın saldırıları durdurma planından önceden haberdar olmadığını bildirdi.

Husi liderleri ise Amerika'ya verdikleri sözün İsrail'i kapsamadığını ve İsrail'in hâlâ hedefte olduğunu belirttiler.

Elbette, Ortadoğu'daki tüm sorunlar İran'la başlıyor ve İran'ın üçüncü vekilinin (proxy) de zayıflatılmasıyla, İran şimdi daha da savunmasız durumda.

İşi Bitirme Planları

İsrail, Lübnan'daki Hizbullah'ı felç etti ve Gazze'deki Hamas'ın ateş gücünü neredeyse tamamen ortadan kaldırdı. Şimdi sırada işi bitirme planı var.

Suriye'deki Esad rejiminin çöküşü de İran'ı İsrail'in yanındaki askeri dayanağından mahrum bıraktı.

Büyük resme bakıldığında, İran'ın ana gemisi (mothership) onlarca yıldır olmadığı kadar açıktır.

Özellikle de İsrail'in geçen yıl mollaların hava savunma sistemini devre dışı bırakarak onları ABD veya İsrail için — ya da her ikisinin ortak saldırısı için — nispeten kolay bir hedef haline getirmesi nedeniyle.

Nitekim, İsrail'in Yemen'e yönelik saldırıları, Trump'ın "İsrail'in İran'a yönelik saldırılarını onaylamaya yaklaştığının" bir göstergesi, diyor eski İsrail istihbarat subayı ve hükümet yetkilisi Avi Melamed.

Melamed, bunu İran'a gönderilen bir "turuncu alarm" (orange alert) sinyali olarak nitelendiriyor. Bu sinyal, ABD'nin İsrail'in nükleer tesislere saldırmasını engellemeyeceği ve bu nedenle İran'ın Trump ile anlaşma yapması gerektiği anlamına geliyor.

Mart ayında ABD'nin Husi'leri bombalamaya başlamasıyla Trump'ın Ayetullah'a, İran'ın nükleer programını ortadan kaldırmak için müzakerelere başlama daveti göndermesi kesinlikle bir tesadüf değil.

Trump'ın mektubu, şu anda uranyumu barışçıl kullanımın çok ötesinde bir seviyeye zenginleştiren İran'a yönelik doğrudan bir uyarıydı.

Başkan, müzakereler için iki aylık bir süre tanıdı. Bu süre, Ayetullah'ın Trump'ın mektubunu bir Arap diplomat aracılığıyla aldığı 12 Mart'ta başladı.

Tik tak, tik tak.

Fikir Değişikliği

Ruhani Lider, başlangıçta Trump'ın teklifini geri çevirdi. Ancak danışmanları, müzakereleri reddetmenin Trump'ın nükleer tesisleri bombalamasına yol açabileceği ve bunun da zaten popüler olmayan rejimin çöküşünü tetikleyebileceği uyarısında bulununca, hızla kabul etti.

Yine de, güç yoluyla barış (peace through strength), başka türlü ortaya çıkmayacak fırsatlar yaratıyor.

Ve böylece Ayetullah, "Evet," dedi.

Trump'ın bankalara ve petrol ihracatına uyguladığı ağır yaptırımlardan oluşan "azami baskı" (maximum pressure) kampanyası, İran'daki baskıcı rejimi zaten ciddi şekilde zayıflatmıştı.

İran'ın elektrik ve temiz su sağlama konusunda da ciddi sorunlar yaşadığı bildiriliyor. Müzakereler başlamadan önce para birimi çöküşün eşiğindeydi. Ancak müzakerelerin başlamasıyla birlikte, dolar karşısında değerinde hafif bir artış yaşandı.

Şu ana kadar, nükleer tesislerle ilgili üç toplantı yapıldı. Ancak geçen hafta sonu yapılması planlanan dördüncü toplantı iptal edildi.

Bu arada Suudi Arabistan'da Trump, Amerika'ya yüz milyarlarca dolarlık yatırım ve Arap müttefiklerle yapılacak silah anlaşmaları için taahhütler toplamayı umuyor.

Suudi Arabistan'ın İsrail ile normalleşmesinde de sessiz bir ilerleme olabilir. Ancak Gazze'deki durum daha istikrarlı hale gelmeden nihai bir anlaşma olası görünmüyor.

Bu, çok da yakın bir gelecekte olmayabilir.

Pazartesi günü İsrail hükümeti, Hamas tamamen yenilgiye uğratılana ve tüm rehinelere — ölü ya da diri — serbest bırakılana kadar Gazze'deki toprakları ele geçirme ve kontrol altında tutma planını kabul etti.

Yasal ve lojistik zorlukların ötesinde, işgal, çoğu Filistinliyi öfkeli edilecek ve Suudiler ile diğer Müslüman ülkelerin, kendi halklarına işgali onayladıkları izlenimini vermemek için İsrail'e açıkça yakınlaşmalarını zorlaştıracaktır.

Gizliden gizliye muhtemelen onaylıyorlar; çünkü bir İsrail işgali, Gazze'den yerinden edilen insanları kabul etme yükünden onları kurtaracaktır.

Ancak kamuoyu önünde, "Arap sokakları," çoğu Körfez liderini İsrail'i kınamaya zorlayacaktır.

Ortadoğu Turu

Suudi Arabistan ziyaretinin ardından Trump, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne gitmeyi planlıyor.

Bu gezinin, Trump'ın İran'dan tam olarak ne istediği konusundaki belirsizliği netleştirmesi umuluyor.

Trump, kapalı kapılar ardında yaptığı konuşmalarda, eğer rejim nükleer tesislerini yok etmeyi kabul etmezse, ABD ve İsrail'in bunu onlar için yapacağını söyledi.

Kamuoyuna ise daha genel ifadelerle konuşarak, İran bir anlaşma yapmazsa "bombardıman olacak" dedi.

"Daha önce hiç görmedikleri türden bir bombardıman olacak."

Ancak Trump'ın özel temsilcisi Steven Witkoff, Amerikan pozisyonuna dair kafa karışıklığını daha da artırdı. Bir noktada, denetimler ve nükleer zenginleştirmenin sınırlandırılmasını içeren bir anlaşmadan iyimser bir şekilde bahsetti. Bu, Trump'ın eleştirip geri çekildiği 2015'teki Obama anlaşmasının kötü bir tekrarı gibi algılandı.

Witkoff bu açıklamalarını hızla geri çekti; ancak hedef hâlâ netleşmiş değil.

Yine de, Amerika'nın direksiyonda olduğu ve İran'ın her zamankinden daha savunmasız olduğu inkâr edilemez bir gerçek.

Tik tak, tik tak.





Hint Alt Kıtası'ndaki Kayıp Türk İmparatorluğu

TURAN KIŞLAKÇI

www.kritikbakis.com

Tarihte bazı imparatorluklar savaş meydanlarında değil, hafızalarda yenilir. Güney Asya'da yüzyıllar boyunca hüküm süren Babür Türk İmparatorluğu, sadece bir hanedanın değil; aynı zamanda çok kültürlü, çok dilli ve çok dinli bir siyasi düzenin sembolüdür. Çin, Osmanlı, Avusturya-Macaristan, Rus ve Alman imparatorlukları 20. yüzyılın başında savaşlar ve devrimlerle çökerken, Babürler daha erken bir tarihte, 1857'de, Britanya sömürgeciliğinin vakur ama acımasız baskısıyla tarihten silindiler. Bu yalnızca bir hükümdarın sürgünü değil; Asya'daki son büyük Müslüman-imparatorluk modelinin çöküşü anlamına geliyordu. Tıpkı genel İslam dünyasında olduğu gibi, Güney Asya'daki Müslüman tarihini ve Müslüman zihniyetini anlamamanın en temel şartı, 17. yüzyıla dek süren büyük bir yükselişi ve ardından gelen sert düşüşü kavrayabilmektir. Babürler döneminde inşa edilen siyasi ve kültürel ihtişam, Müslümanların Hint altkıtasındaki varlığını yalnızca tarihsel değil, kimlikssel bir hak olarak da

pekiştirmişti. Bu miras, 1947 öncesinde, Güney Asya Müslümanlarının gelecekte Hindu çoğunluklu bir Hindistan'da ikinci sınıf vatandaş olma fikrini reddetmelerine neden oldu. Aynı şekilde, 1947 sonrası Pakistan da sadece bir coğrafi ayrılık değil, bir bilinç ve onur mücadelesinin yansıması olarak kuruldu. Pakistanlılar için Hindistan'la rekabet etmek değil, eşit şartlarda var olmak esastı. Bu nedenle, eşitliğin altındaki her konum, aşağılayıcı bir teslimiyet, tarihî mirasa ihanet olarak algılandı.

Babür İmparatorluğu Tarihi

Hint Alt Kıtası veya günümüzdeki adıyla Güney Asya'da bir zamanlar saraylar, minareler, medreseler ve ilmî merkezlerle şekillenen görkemli bir İslam medeniyeti vardı. Bu medeniyet yalnızca askerî fetihlere değil, aynı zamanda yönetsel adalete, mimari zarafete, felsefî inceliğe ve dinî çoğulculuğa da dayanıyordu. Güney Asya Müslümanlarının tarih bilincini en derin şekilde etkileyen bu imparatorluğun adı Babür İmparatorluğu idi.

13. yüzyıldan itibaren Delhi Sultanlıkları'nın mirasını devralan bu hanedanlık, Emir Timur'un torunu Gazi Zahireddin Muhammed Babür Şah tarafından kurulmuştur. Babür, baba tarafından Timur'a, anne tarafından Cengiz Han'a dayanan bir soydan geliyordu. Hayatını savaşlar, sürgünler, ihanetler ve derin içsel sorgulamalarla örmüş; tüm bu tecrübeleri klasik bir Türk-İslam edebi türü olan Babürnâme'de büyük bir dürüstlük ve edebî zarafetle kaleme almıştır. O, yalnızca cesur bir fatih değil; aynı zamanda alçakgönüllü bir hatıratçı, doğaya hayran bir gözlemci ve kalendermeşrep bir ruh adamıydı.

1500'lü yıllarda Hindistan'da temelleri atılan Hind-Türk İmparatorluğu (Avrupa literatüründeki adıyla "Büyük Moğol İmparatorluğu"), Babür'ün inanç, incelik ve adaletle biçimlendirdiği dünya görüşünü, dinler arası hoşgörü ortamı, özgürlükçü bir yönetim anlayışı ve eşsiz mimari eserlerle gelecek kuşaklara miras bırakmıştır. Bu mimari miras, Delhi, Agra ve Lahor gibi şehirlerde hâlâ taşla yazılmış bir medeniyet hafızası olarak yaşamaktadır.

Babürlü hükümdarlar, imparatorluk başkentlerini sık sık değiştirmiş ve her biri "gezgin saray" anlayışı çerçevesinde yeni şehirler inşa ettirmiştir. Ekber Şah, Agra yakınlarında Fetihpur Sikri'yi kurarak saltanatının bir bölümünü burada geçirmiştir. Cihangir, merkezi Lahor'a taşımıştır. Şah Cihan, günümüz Delhi'sinin kalbinde yer alan Şahcihanâbâd'ı inşa ettirerek yönetimini buradan sürdürmüştür. Bu şehirler yalnızca idari merkezler değil, aynı zamanda bir medeniyetin sanat, düşünce ve düzen anlayışının mekânsal ifadesi olmuşlardır.

1682 yılında Osmanlı orduları Viyana kapılarına dayanırken, Babürler de Hindistan'ın neredeyse tamamına hâkimdi. Bu iki eşzamanlı imparatorluk, Müslümanların dünya ölçeğinde bir güç olarak kendilerini algılamalarına zemin hazırladı. Ancak 18. yüzyıldan itibaren, Babürlerin siyasi merkezi zayıflamaya başladı. Şah Alem, fiilen sadece Delhi çevresinde hüküm sürebilirken, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi Bengal'den başlayarak bölgenin ekonomik ve stratejik damarlarını ele geçirmektedir.

1857'deki Sipahi Ayaklanması, Babürlerin son halk hareketiyle yeniden sahneye çıktığı bir isyan oldu. Ancak başarısızlıkla sonuçlandı ve son imparator Bahadır Şah Zafar, sürgüne gönderildi. Bu sadece bir taht kaybı değil; bir medeniyet idealinin ve son halifelik iddiasının da çöküşüydü. Müslümanlar için bu, bir dönemin değil, bir varoluş tahayyülünün sona ermesiydi.

Son Haydarabad Nizamı İstanbul'da Hayatını Kaybetti

Babürlerin çöküş süreci 18. yüzyılın ortalarında başlasa da, Haydarabad, Bengal ve Bhopal gibi Müslüman prenslikler, 20. yüzyılın ortalarına kadar kendi siyasi varlıklarını korudu. Haydarabad Nizamlığı bölgede yönetimini uzun süre sürdürmeye devam etti. 1924 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin hilafeti kaldırmasının ardından, son Halife Abdülmecid Efendi, ailesiyle birlikte sınır dışı edildi. Bir süre İsviçre'de

yaşayan Halife, daha sonra Fransa'nın Nice şehrine yerleşti. Kızı Prenses Dürrüşehvar Sultan'ı, 1931 yılında, dönemin en zengin adamı olarak bilinen Haydarabad Nizamı Osman Ali Han'ın oğlu Prens Azam Jah ile evlendirdi. Bu evlilikten doğan Mükerrerem Jah, 6 Ekim 1933'te dünyaya geldi. Babası Prens Azam Jah, Haydarabad'ın yedinci Nizamı olan Mir Osman Ali Han'ın oğluydu. Mir Osman Ali Han, Haydarabad'ın 1948 yılında Hindistan Birliği'ne katılmasından önce bölgenin son hükümrân Nizamıydı. Saltanatı sırasında, oğlu yerine torunu Mükerrerem Jah'ı veliaht ilan etti.

1967'de büyükbabasının vefatıyla Haydarabad Nizamı unvanını alan Mükerrerem Jah, bu unvanı 1971 yılında Hindistan devleti tarafından resmen kaldırılana kadar taşıdı. Bu tarihe kadar Haydarabad'da, sembolik de olsa yönetici konumunu sürdürdü. Haydarabad, 1724'ten itibaren Asaf Jahî Hanedanı tarafından yönetilen, Hindistan'ın en zengin ve en büyük bağımsız prensliği idi. "Nizam" unvanı, bu hanedanın hükümdarlarına aitti ve bölgedeki siyasi-iktisadi ağırlık uzun süre devam etti. Dünyanın en zengin adamlarından biri olarak anılan Mükerrerem Jah, sahip olduğu büyük mülklerle bir süre Avustralya'ya yerleşti. Ancak zamanla mal varlığının önemli bir kısmını boşanma davaları ve ekonomik sorunlar nedeniyle kaybetti. Yaşadığı sağlık problemleri sonrası, annesi Dürrüşehvar Sultan'ın memleketi olan Türkiye'ye taşındı ve İstanbul'a yerleşti. Ocak 2023'te, uzun süredir gözlerden uzak yaşadığı İstanbul'da hayatını kaybeden Mükerrerem Jah, hem Osmanlı halifesinin torunu, hem de Haydarabad'ın son Nizamı olarak tarihe geçti. Cenazesi, özel bir uçakla Haydarabad'a götürüldü ve Asaf Jahî hanedanına mensup hükümdar dedelerinin yanına, devlet töreniyle defnedildi.

Sömürgeleşme ve Hatıraların Dağılması

Babür İmparatorluğu'nun çöküşüyle birlikte Güney Asya'daki Türk-İslam kimliği yalnızca siyasi olarak değil, zihinsel ve kültürel düzlemde de parçalandı. İmparatorluğun mirası, hâkim bir siyasi yapı olmaktan çıkarak, tarihî bir hatıraya dönüştü. Bu kırılma, sadece yönetim gücünün kaybı değil; bir medeniyet tahayyülünün sessizce yıkılışıydı.

İngiltere, yaklaşık iki yüzyıl süren sömürge yönetiminin ardından 1947'de Hindistan'dan çekilirken, geride ihtilafli sınırlar, bölünmüş halklar ve derin kimlik yaraları bıraktı.

Yeni kurulan ulus-devletler—Hindistan ve Pakistan—Babürlerin bıraktığı miras üzerinde hem siyasi hem kültürel üstünlük mücadelesine giriştiler. Ancak Babür mirası, bu güç mücadelesinden çok daha öte, çokkültürlü ve çokdilli bir birlikte yaşama idealinin tarihsel modeliydi.

İmparatorluğun yıkılmasıyla birlikte Müslümanlar, Hindistan'da yalnızca bir inanç topluluğu değil; siyasal meşruiyetini yitirmiş, geçmişin hatıralarına tutunan bir miras halkına dönüştüler. İkbâl Ahund bu ruh hâlini şu sözlerle özetler: "Pakistanlı Müslüman, kendisini bir Müslüman imparatorluğun varisi olarak görür; fatihlerin

ve hükümdarların soyundan geldiğine inanır. Bu nedenle, Pakistan'ın toplumsal ruhunda—halk seviyesinde dahi—militarist bir damar bulunur.”

Bu tarihsel psikoloji, Pakistan devletinin kuruluşundan itibaren askerî refleksler ve eşitlik arayışı üzerine inşa edilmesine zemin hazırladı. Hindistan'ın karşısında yalnızca bir siyasi yapı değil, tarihsel onuru ve kimliği korumaya çalışan bir kolektif bilinç oluştu.

1947'deki bölünme, Müslümanlar için hem kaçınılmaz hem de derin bir travma idi. Bu ayrılık yalnızca toprakları değil, hafızaları ve tahayyülleri de ikiye böldü. Babürler döneminde inşa edilmiş olan şehirler, medreseler, türbeler ve anıtlar—Delhi, Agra, Lahor gibi merkezler—bugünkü Hindistan sınırları içinde kaldı. Pakistan halkı ise bu medeniyet birikimini, Atlantis'e uzak kıyılardan bakan bir halkın özlemiyle yaşamaya başladı.

Bu bölünme iki büyük trajedi doğurdu:

1. Kitlese şiddet, göç ve milyonlarca insanın hayatını kaybetmesi

2. Hindistan ve Pakistan arasında kalıcı düşmanlık ve yapısal güvensizlik

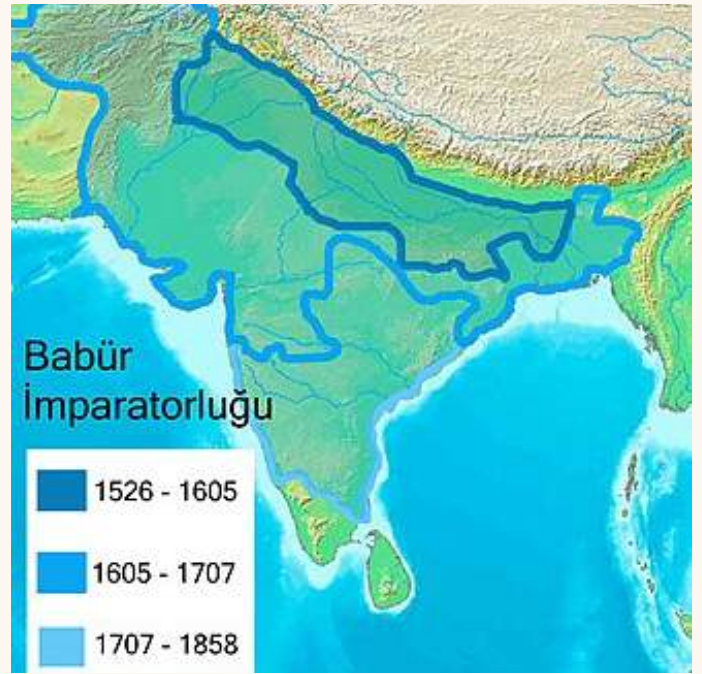
Modi, Babür İmparatorluğu'nun İzlerini Silmeye Çalışıyor

Babür İmparatorluğu, günümüz Hindistan'ında hem popüler tartışmaların merkezinde yer almakta hem de farklı alanlarda yapılan akademik araştırmalarda tarihsel mirasıyla ele alınmaktadır. Ancak bu miras, Hindistan ve Pakistan devletleri ile halkları tarafından oldukça farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Pakistan, Babürler'i Müslüman-Türk-İslam medeniyetinin parlak bir temsilcisi olarak görüp sahiplenirken; Hindistan'da, özellikle son yıllarda yükselişe geçen anti-İslamcı ve Hindu milliyetçisi siyasi söylemler, Babürler'e karşı açık bir olumsuzluk üretmektedir.

Modern Hindistan, bugün Hindutva ideolojisinin etkisi altında oldukça tehlikeli bir dönemeçten geçmektedir. Bu hareketin en güçlü destekçileri, Rashtriya Swayamsevak Sangh (RSS) ve Vishwa Hindu Parishad (VHP) adlı aşırı milliyetçi örgütlerdir. Görevdeki hükümet ise Başbakan Narendra Modi'nin liderliğindeki Bharatiya Janata Partisi (BJP) tarafından yönetilmekte ve bu hükümet, RSS ilkeleri doğrultusunda ülkeyi seküler-demokratik rotasından uzaklaştırmaktadır. Modi, kendisini “Hindistan Hindularındır” anlayışıyla şekillendiren bu yapının bir ürünü olmaktan gurur duyduğunu defalarca dile getirmiştir.

Bu ideolojik duruş, yalnızca yönetim biçimini değil, aynı zamanda tarihî hafızayı da dönüştürmeyi hedeflemektedir. Babürlü tarihî şahsiyetlerin, şehirlerin ve yapıtların Hindu milliyetçiliği doğrultusunda yeniden adlandırılması ya da silinmesi, bu sürecin en çarpıcı örneklerindendir.

Örneğin, Cihangir'in mirza iken yönettiği Allahabad şehri, 2018 yılında Modi yönetimi ve Müslüman karşıtlığıyla bilinen Uttar Pradesh Başbakanı Yogi Adityanath'ın girişimiyle haritalardan silinmiş; yerine “Prayagraj” adı getirilmiştir. Resmî açıklamada, bu adın



Hindu kutsal metinlerine dayandığı ve şehrin esas adının Prayagraj olduğu, “Allahabad” isminin sonradan verildiği ileri sürülse de, bu iddiaların tarihî dayanağı bulunmamaktadır.

Aşırı milliyetçi Hindular, Aralık 1992'de Babür İmparatorluğu döneminde inşa edilen Babri Camii'ni yıktı. Bu eylem, yalnızca bir ibadet yerinin yıkımı değil, aynı zamanda Güney Asya'daki Müslüman hafızaya ve Babür mirasına doğrudan bir saldırıydı. Olayın ardından ülke genelinde patlak veren şiddetli ayaklanmalarda yaklaşık 2 bin kişi hayatını kaybetti.

1528 yılında, Babür Devleti'nin kurucusu Babür Şah'ın sağlığında, onun komutanlarından Mir Baki tarafından Ayodhya kentinde inşa ettirilen Babri Camii, yüzyıllar boyunca Hindistan'daki Müslüman varlığının sembollerinden biri olmuştu. Ancak bu tarihî yapı, Hindutva ideolojisinin hedefi hâline getirildi ve 1992'de radikal gruplar tarafından yıkıldı.

Bu sürecin sembolik zirvesi ise, Hindistan Başbakanı Narendra Modi'nin, Ocak 2024'te Babri Camii'nin yıkıldığı alanda, Hindu tanrısı Ram adına inşa edilen bir tapınağı resmî törenle açması oldu. Bu açılış, sadece bir tapınak inşası değil; Müslüman tarihî hafızasının üzerine yeni bir kimlik kazıma girişimi olarak yorumlandı.

Bugün Hindistan'da inşa edilen tarihsel anlatı, yalnızca Babürleri değil, onlardan önce gelen tüm Müslüman hükümdarları yağmacı ve baskıcı “yabancılar” olarak nitelermekte; bu yaklaşım da tarih eğitimi ve müfredatlara doğrudan yansımaktadır. İlköğretim ve lise düzeyinde verilen tarih derslerinden Babürlülerin çıkarılması yönünde talepler yükselmiş, bazı üniversitelerde tarihî veriler ideolojik filtrelerden geçirilerek değiştirilmiştir. Oysa ki Babürler tarafından inşa edilen kaleler, camiler, türbeler ve saraylar bugün hâlâ Hindistan'ın dört bir yanında kültürel ve sosyal birer hafıza mekânı olarak ayakta durmaktadır. Bu tarihî mirası silme girişimi, yalnızca Babürler'e değil, Hindistan'daki Müslüman nüfusun varoluşuna karşı da bir tehdit niteliği taşımaktadır.

Avrupa'da imparatorlukların çöküşü sonrasında kurulan ulus-devletlerin yaşadığı istikrarsızlık—örneğin Çekoslovakya ve Yugoslavya'da etnik çatışmalar—Hint Alt Kıtası için de geçerlidir.

Milliyetçiliğin dili, bir yandan siyasi meşruiyet sağlarken, diğer yandan toplumsal çatışmaları kalıcılaştırmıştır. Hindistan'daki Müslümanlar "yabancı"laştırılmış, tıpkı Sudeten Almanlarının Almanyaya katılma arzusu gibi, Cammu Keşmir'deki Müslümanlar da Pakistan'la birleşme talepleri nedeniyle sürekli bir iç ve dış güvenlik krizinin parçası hâline getirilmiştir.

Bir Medeniyetin Yası

Hasıl-ı kelâm, bugün hâlâ süren Hindistan-Pakistan gerginliğinin arka planında, yalnızca sömürgeciliğin dayattığı yapay sınırlar değil, aynı zamanda bir medeniyetin yitimine duyulan derin bir yas vardır. Bu gerilim, ne sadece sınır ihtilaflarıyla ne de terör eylemleriyle tam anlamıyla açıklanabilir. Aslında bu çatışma, bir imparatorluğun ardında bıraktığı hatıralarla, onun yerini alan ulus-devletlerin güvensizlik duygusu arasında sıkışmış, tarihsel ve ruhsal boyutları olan karmaşık bir bilinç hâlidir.

Babür İmparatorluğu, Güney Asya'da çok kültürlü, çok dilli ve çok dinli bir siyasî tahayyülün son büyük temsilcisiydi. Onların yıkılışı, yalnızca Hindistan'ın değil, bütün Asya'nın tarihsel hafızasında derin bir yarık açtı. Geriye kalan miras; camiler, saraylar, şiirler, mezarlar ve çoktan unutulmaya yüz tutmuş birlikte yaşama kültürüdür.

Fakat bu medeniyetin mirası, günümüz milliyetçi siyasetlerinin gölgesinde silinmeye çalışılırken, Güney Asya halkları, bu kültürel ve zihinsel parçalanmanın acısını taşımaya devam etmektedir. Bugün Hindistan, Pakistan ve Bangladeş gibi ülkeler hâlâ bu büyük mirasın gölgesinde; daha doğrusu, onun yokluğunda kendilerini yeniden tanımlamaya çalışmaktadır.

Ve belki de hâlâ içimizde bir yerlerde, Babürlerin inşa ettiği o zarif ve çoğulcu medeniyet tahayyülünün yankısı sürmektedir: Dinler arası barış, sanatla örülmüş siyaset ve zarafetle kurulan bir ortak hayat... Kim bilir, belki bir gün bu yankı yeniden güçlü bir sese dönüşür o coğrafyada... Babürlerin çöküşüyle başlayan parçalanmışlık hâli, aslında hâlâ kapanmamış bir ayrılık duygusudur. Ve bu duygunun iyileşmesi, ne sınır güvenliğiyle ne de nükleer caydırıcılıkla mümkündür. Bu yarayı saracak olan; ortak tarihî hakikatin kabulü, karşılıklı kültürel empati ve medeniyet mirasının birlikte sahiplenilmesidir. Zira medeniyetler, yalnızca kurulduğu yerde değil; hatırlandığı yerde de yaşar.

Oysa Babür İmparatorluğu'nun bıraktığı miras, yalnızca geçmişin nostaljik bir hatırası değil; aynı zamanda geleceğe uzanan bir pusuladır.

Onların mimarisinde, edebiyatında, şehir planlamasında ve yönetim anlayışında gizli olan çok sesli medeniyet fikri; bugün hâlâ Afganistan, Bangladeş, Pakistan, Keşmir ve Hindistan üçgeninde anlatılan bir destan olarak yaşamaktadır. Tıpkı Osmanlıların Ortadoğu'dan Balkanlar'a, Timur'un ise Orta Asya'da insanlık hafızasına kazındığı gibi...





NADİR AŞCI

www.kritikbakis.com

Temiz Oyun

Geçtiğimiz hafta sonu oynanan Trabzonspor – Galatasaray müsabakasında, Trabzon tribünlerinden yansıyan bir fotoğraf karesi, müsabakanın kendisinden daha fazla ses getirdi desek yanlış bir şey demiş olur muyuz bilmem ama en azından sosyal medyada dönen yazışmalardan anladığımız kadarıyla önce Trabzon gündeminde sonra ülke gündeminde yer ettiği ağırlığı dikkate alırsak bir tasarrufta bulunabiliriz. Muhtemelen Trabzonlu olan ve üzerlerinde Trabzonspor forması bulunan genç bir çiftin Galatasaray forması giymiş olan ve henüz ilkokul çağında bile olmayan erkek çocuklarını kucaklarında taşıdıkları o fotoğraf karesi üzerinden, psikolojik ve sosyolojik onlarca çıkarımda bulunmayı ihmal etmedi ülkedeki milyonlarca insan.

Fotoğraf bizi doğrudan doğruya taraftarlık başlığına götürecek bundan kaçış yok. Dolayısıyla önce biraz taraftarlık konusuna değinsek iyi olacak. Yurt dışı konusunda ahkam kesmemem fakat bizde taraf olma ya da taraftar olma konusunda elimizdeki en geçerli seçenek daima babaların tuttuğu takım olmuştur. Bir baba hangi takımın taraftarıysa çocuk da bilgisayarların, telefonların “otomatik bağlan” seçeneğinde olduğu gibi doğrudan doğruya babanın tuttuğu takımı temellük eder. Bunun standart sapması var mıdır? Elbette vardır ama bu orana ben diyeyim binde bir, siz deyin binde iki... Tabii bu oran, çocuğun futbol diye bir spordan haberdar olup da bir erkek egemen kültürün parçası olarak bir futbol takımına angaje olmaya başladığı ilk zaman aralığında geçerlidir. İlerleyen yaşlarında babadan bağımsız olarak bir başka takımın taraftar derneğine muhayyel bir kayıt işlemi yapan gençlere rastlanabilir ki, işte o zaman oran binlerden yüzlere kadar düşebilir. Ama son tahlilde yine de babasının taraftarı olduğu takımla futbolu sevmeye başlayanların ezici çoğunluğu ömrünü o şekilde nihayete erdirir. İşte burada devreye aidiyet kavramı değil mensubiyet kavramı giriyor. Türkiye sathında üç İstanbul takımının taraftar sayısı daima bir kayıkçı kavgasını andırmıştır yıllardır. Söz konusu üç İstanbul takımının taraftarlığında İstanbul’a

olan aidiyet bir başat öge olmadığı gibi, Beşiktaş, Mecidiyeköy ve Kadıköy semtlerine aidiyet de başlı başına başat bir öge olmamıştır hiçbir zaman. Netice itibarıyla Kadıköy nüfusuna kayıtlı Kadıköy’de mukim bir Galatasaray taraftarına rastlayacağınız gibi, Mecidiyeköy nüfusuna kayıtlı Mecidiyeköy’de mukim bir Beşiktaş taraftarına da rastlayabilirsiniz. Edirne’den Hakkari’ye, Muğla’dan Artvin’e bütün Anadolu topraklarını da işin içine dâhil edersek Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş taraftarlığında mensubiyetin esas ölçü olduğunu gözlemleyebiliyoruz. Kayseri’de oturan bir Kayserilinin aidiyeti Kayserispor olurken mensubiyeti Fenerbahçe olabiliyor. Ya da Eskişehir’de oturan bir Eskişehirlinin aidiyeti Eskişehirspor iken mensubiyeti Beşiktaş olabiliyor. Bütün bu denklemde istisna olabilecek tek şehir olan Trabzon, bu istisnayı hem aidiyet hem mensubiyet bağlamında Trabzonsporluluk gibi bir hissiyat ile aşmışken, tribünde neşvünema bulan Galatasaray formalı Trabzonlu çocuk fotoğrafı, haliyle epey ses getirdi.

Söz konusu fotoğrafta elbette şimşekleri üzerine çeken çocuk değil ebeveynleri oldu. Tepkilerin odağını Trabzonlu bir ailenin çocuğunun nasıl oluyor da Galatasaraylı olabileceği oluşturuyordu. Her ne kadar Trabzonspor, bütün Türkiye geneline yayılan taraftar portresine 70’li yıllardaki başarılarıyla ulaşmış, son yıllarda bu başarıların epey uzağında kalmış olsa da, taraftarlık bağlamında takımlarını hiçbir zaman yalnız bırakmadı Trabzon halkı. 96 yılında kaçan o trajik şampiyonluktan sonra futbola küsen, futbolu takip etmeyi bırakan belki de binlerce Trabzonlu olmasına rağmen, takıma küsmek, başka takım taraftarı olmak gibi bir yolu seçen Trabzonlu hiç olmadı. Abartı olmayacaksa eğer, Trabzonlu olup da başka bir takımın taraftarı olmak günaha yakın derece de ayıptır bir Trabzonlu için. Bütün bunları harmanladığımız zaman yıl 2050 bile olmuş olsa bir Trabzonlunun Trabzonspor’dan başka bir takımın taraftarı olması yadırganacak bir şey olur. Hâl böyleyken nasıl oluyor da

Trabzonlu bir çocuk başka bir takımı tutabiliyor? Bir kere zamanın ruhu dediğimiz bir şey var. Bunun önüne geçebilmemiz mümkün değil. Futbolda zamanın ruhunu oluşturan şeyin temelinde ise, yıldız futbolcu transferi ve başarı yatıyor. Türkiye’de istatistikler çocukların en fazla Galatasaraylı olduğu yıl olarak 2000 yılını gösterir. UEFA Kupası ve Süper Kupa sonrası adeta toplu bir iltica gerçekleşmişti Galatasaray takımına. Çünkü çocuk aklı göz önünde olana temayül eder. Tutulan takımların babadan oğula geçmesi zaten biraz da 2000’li yılların öncesiydi diyebiliriz. Futbolun ve futbolcuların, başarı ve başarısızlıkların çok göz önünde olmadığı, el yordamıyla bir şeyleri bulmaya çalıştığımız o yıllarda sorgulama kapıları daima kapalı olduğu için babanın kararında kaim oluyordu çocuklar. Dünya futbolunu bile dakika dakika takip edebilme fırsatını yakalayan günümüz çocuklarını bir dairenin içinde tutmanın zorluğu aşikâr. Zaman zaman siyasi partiler ve politikacılar için yöneltilen günümüz ruhunu ve günümüz gençliğini yakalayamama, dijital tekno çağını okuyamama eleştirisini tam burada kulüp yönetimleri için de yapabiliriz. Çocuklar ya da gençler, onları tribüne çekecek bir yıldız futbolcu istiyorlar, tıpkı paly station oynar gibi... Yazının yönünü burada biraz değiştirelim. Nasıl olsa sonunda aynı yere bağlayacağız. Türk milli takımı olarak katıldığımız ilk Avrupa Şampiyonası olan 96 Avrupa Şampiyonası’nda Hırvatistan ile oynadığımız grup maçında defans oyuncumuz Alpay Özalan, gole giden Hırvat oyuncu Vlaovic’i düşürmemiş, atağın sonucunda gol yemiş ve maçı kaybetmiştik. Maç sonunda Türkiye’de kıyamet kopmuş, Alpay topa tutulmuştu. Bizler Alpay’ın göreceği kırmızı kart ile maçı berabere bitireceğimize inanmış hep birlikte Alpay Özalan’ı topun ağzına koymuşken, sonraki zaman diliminde UEFA, ona fair play ödülü vererek bizim ağzımıza adeta ot tıkamıştı. Bilindiği gibi fair play “temiz oyun” diye tercüme ediliyor. Futbol sahalarında görmek isteyeceğimiz türlü türlü “centilmenlik”lere topyekûn fair play diyoruz. Hatta bu fair play olayı dünyada o kadar abartılıyor ki, sakatlık sonrası yerde yuvarlanan bir oyuncu görür görmez, rakip oyuncu topu taca atıyor gerekli tedavi için. Oysa talimat açık ve net. Hakem çok ciddi gördüğü sakatlık sonrası ya da kafaya gelen darbe sonrası oyunu durdurabilir. Veya önemsiz bile olsa her türlü kaleci sakatlıklarında... Fakat sakatlıklar sonrası oyunu durduranlar hakemler değil futbolcular oluyor. Çünkü topu ataca atıp oyunu durdurmadıkları anda tribünlerden gelen yoğun ıslık sesine maruz kalacaklar. Bu tepkiyi göğüsleseler bile tedavi sırasında dinlenme fırsatını ellerinin tersiyle itmek istemiyorlar. Fair play dediğimiz centilmenlikler bununla sınırlı değil elbet. Haksız kazanıldığı düşünülen bir penaltının bile isteye dışarı gönderilmesi, yaptığı sert bir faulden sonra rakibine sarılıp gönlünü alma, hakemin verdiği yanlış kararda hakeme gidip doğrusunu söyleyerek kararı hükümsüz kılma gibi aklımıza gelebilecek bir sürü fair play örneği varken dünya bir de Alpay Özalan’ın yenilgi uğruna rakibi düşürmeyip gol atmasına müsaade etmesi

eklenmişti 1996’da.

Şimdi burayı bir düğümle temiz oyun maddesi gereğince tribünde renklilik ve çeşitlilik maddesine bağlayacağımı, Galatasaray forması giyen Trabzonlu çocuğun diğer Trabzonlular tarafından hoş karşılanması gerektiğini söyleyeceğimi düşünebilirsiniz belki. Hayır öyle düşünmüyorum. Endüstri ve kapitalizmin futbolun içindeki saflığı ve romantizmi öldürdüğünü defalarca dile getirdim. O yüzden herkes taraftarı olduğu takımın formasıyla yan yana maç seyretsin romantizminin 60’larda, 70’lerde, 80’lerde kaldığının ve rekabetin maddiyatla perçinlendiği bir düzlemde tribünlerin ayrışması gerektiğinin farkındayım. Tribünlerde gönlüm herkesin taraftarı olduğu takımın formasıyla yan yana maç seyretmesinden yana olsa da realite diye bir şeyin varlığını inkâr edemeyiz. Üstelik bu bütün dünyada böyledir. Londra doğumlu bir çocuk, Manchester tribünlerinde Arsenal formasıyla oturamaz. Olması gereken asgari düzey budur en azından. Rakibe saygı parantezinden görünen bu... Bir parkta dev ekranda, farklı iki takımın formasıyla o iki takımın maçını seyretmekle, rakip takımın tribününde tuttuğu takımın formasıyla maç seyretmek arasında dağlar kadar fark var. Toplum sosyolojisi ile tribün sosyolojisinin birbirine karışmayan iki deniz gibi olduğu yer tam buraya tekabül ediyor. Peki ben temiz oyun’u nereye bağlayacağım? Şuraya... Temiz oyun sadece gole giden oyuncuyu düşürmemek, rakip sakatlanınca topu taca atmak, haksız verilen bir penaltıyı dışarı atmak... değil. Asıl temiz oyun, şehrin taraftarına, o şehre yaraşacak ve diğer şehirlerle rekabet edebilecek bir takım inşa etmek. Kulübü menajerlere teslim edip gereksiz transferler ve gereksiz harcamalar yapmamak, kulübü borç batağının içine sokmamak, kendi kişisel ikbal ve hedefleri için kulüpleri kalkan yapmamak vesaire... Bugün UEFA’ya borcu olan ve transfer tahtası kapalı olan takımların yarısı Türk futbol kulüpleri. Bir Türk dünyaya bedeldir sözünün müşahhas dökümü adeta bu tablo. Takımları yönetmeyi becerebilirsek işte o zaman fair play’e, “temiz oyun”a ulaşmış olacağız. Her şehrin çocuğu, onu tribünlere çekebilecek yıldız oyuncu görmek istiyor. Fakat zaten borç yükü altındayken getirilen yıldız oyuncuyu değil, ekonomik olarak düzlüğe çıkmış bir takıma getirilen yıldız oyuncuyu... Çünkü ekonomik yokluk içinde getirilen her yıldız oyuncu, sonrasında gelebilecek yıldız oyuncularını engelliyor otomatik olarak. Borç yükü altına gelen yıldız oyuncu da çok durmuyor zaten takımda. Çözüm aslında basit. Federasyon olarak mevcut teknik adam ve mevcut kadrolarla en az 3 sezon oynama şartı getirip, üç sezon boyunca bütün takımlara transfer yasağı getirmek... Düze çıkan takım üzerinden transfer yasağını kaldırmak... Olmaz değil mi böyle bir şey? Evet olmaz. Çocuk taraftarlar değil ama ebeveyn taraftarlar asla kabul etmez böyle bir şeyi. Taraftar kabul etse yöneticiler kabul etmez. Peki o zaman. Bizler her zaman yaptığımız gibi, yeşil dikiörtgen içinde oynanan oyundan bir şeyler çıkarmaya devam edelim. Belki bir gün saha dışındaki çarpıklıklar düzelir umuduyla...

Veysel'in Mezarı Başında Bağlamasını Kıran Sanatçı



SELÇUK KÜPÇÜK
www.kritikbakis.com

1973 yılında yayınlanan bir Hey dergisinde Türk Pop Müziğimizin kendine mahsus isimlerinden Fikret Kızılok'un Aşık Veysel'in mezarı başında çekilen bir fotoğrafına rastlıyoruz.

Veysel 21 Mart'ta, gelmiş bulunduğu yalan dünyada gözle görülecek bir şey olmadığını, şekil bulduğu büyük tasavvuf denizinden öğrenip sadece türkülerini söyleyerek, zamanı geldiğinde sonsuzluk alemine göçmüştür.

Peki, Galatasaray Lisesi'nde, sonra Kabataş Erkek Lisesi'nde eğitimini almış, oradan İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesinden mezun olmuş, modern eğitim tedrisatından geçmiş ve Batılı bir enstrüman gitarı çalıp söyleyen kentli bir gencin, 1973 yılında, okuma yazması bile olmayan bu ümmi aşık'ın cenazesinde ne işi vardır.

Bununla da kalmıyor öykü.

Kızılok, yanında getirmiş olduğu bağlamasını Veysel'in mezarı başında kırıyor.

Veysel telif kabul etmez

Fikret Kızılok-Aşık Veysel ilişkisi, Kızılok'un Veysel'in bir türküsünü plağa okuma düşüncesiyle başlıyor aslında. Dönemin magazin gazetecilerinden Arda Uskan ile atlayıp, Veysel'in köyünün yolunu tutarlar beraberce. Uskan'ın popüler müzik tarihimiz açısından öncü bir dergi olan Hey'in kurucuları arasında yer aldığının da belirtelim.

Kızılok ve Uskan, Aşık Veysel'in evinde iki gün kalırlar.

İçinde biçimlendiği Alevi-Bektaşî tasavvufunun Veysel'e bahsettiği temel öğreti gereği dünya ile kalıcı ilişki kurma noktasındaki meseleyi çoktan aşmış olan Veysel, Fikret Kızılok'un vermek istediği telif ücretini de nazik biçimde reddeder dolayısıyla.

Veysel'den almış olduğu "Yumma Gözün Kör Gibi" ve "Yağmur Olsam" şiirlerine türkü formunda yaptığı ve Sayan Plak'tan çıkan çalışması ile Kızılok 1970 yılının Altın Plak ödülüne layık görülür.

Ve haftalarca müzik lestelerinde kaldı.



Kızıllok, Veysel'in köyünde birkaç ay yaşıyor

Arda Uskan ile bu zayeretinden sonra da Kızıllok tek başına gidiyor Sivrialan'a. Hatta bu ziyaretinde yoğun kar yağışı ve yolların kapanması sebebiyle birkaç ay köyde kalıyor.

Kuşkusuz bu kalışın da bir sırrı, sebebi olmalı. Muhtemelen bizatihi Veysel'de temsiliyet bulan ve Türk tasavvufu ile iç içe geçen bu âşıklık geleneğinin "hal" boyutunu orada tecrübe eden ve hayata ilişkin sadelik, yalınlık, yalan dünyanın fazlalıklarını atmak, çoğa tamah etmemek, yaratılana dair koşulsuz sevgi gibi insan-ı kamil olmaya doğru biçimlenen yolculuğu orada tecrübe eden Kızıllok'un da artık İstanbul'a dönerken başka bir evren ve eşya algısıyla döndüğünü iddia edebiliriz. Kaldı ki Kızıllok'un belli bir tarihten itibaren popüler kültür ve popüler müziğin kurgulandığı çevreye ilişkin mesafesi, kapitalist döngüye yönelik eleştirel mevzisi, tanınmak ve şöhret olma duygusu karşısında uzak durmayı yeğlemesi, görünür olan ve akıp gitmekte olan hayatın heyulasına kapılmadan daha erdemli bir duruşu içselleştiren algılayışı zaten bunu destekliyor.

1980 sonrası bu karşı sanat anlayışı çerçevesinde Ortaçgil ile şekillendirmeye çalıştıkları Çekirdek Sanat Evi'ni de böyle değerlendirmek gerekli.

Veysel'in 1973 yılında yalan dünyayı terk-i diyar eylemesinin Kızıllok'ta derin etkiler bıraktığı kesin. Kızıllok'un Veysel ile kurduğu ilişki bir müzik alışverişini aşan bir bilgiyi kapsadığı olduğu muhakkak.

Yoksa ülkenin kurucu elitlerinin çocuklarının ancak gidebildiği seçkin kolejlerde modern bir pedagojik tedrisattan geçmiş bir gencin 1973'ün koşullarında merkezden çok uzak bir Orta Anadolu köyünde okuma yazma bilmeyen, nota bilmeyen, modern dünyanın biliminden uzak, o yıllarda gitara göre mesela iptidai(!) bir enstrüman olarak algılanan bağlamasıyla çalıp söyleyen bir adamın dizinin dibine kilometrelerce yol

kat ederek ulaşmasını başka nasıl açıklamak gerekli ki. Veysel'in cenazesine katılan tek sanatçı olan Fikret Kızıllok'un orada yaptığı konuşmanın içeriği zaten kendisinin bu ümmi ustadan nasıl etkilendiğini gösteriyor:

"Büyük bir ozanı kaybettik. Çok üzgünüm. İlk defa kendisinden bağlama çalmayı öğrenmişim. Bana işinin ustalığını anlatmıştı. Kendisine karşı büyük ustalığından dolayı sonsuz şükran borcum var. İlk altın plağımı yine onun sözleriyle aldım. Bu Aşık Veysel'in köyüne beşinci gelişim. Büyük dostun, büyük ustanın, büyük insanın eksikliği hissetmemek imkansız. En büyük üzüntüm cenaze töreninin ancak sonuna yetişebilmiş olmaktır. Aşık Baba'yı gömülmeden bir kere daha görmek isterdim.

Kısmet bu kadarmış. Şimdiki mutluluğum onun ayak bastığı topraklara bir kere daha ulaşmış olmamdır. Toprağı bol olsun. Onun evinde misafir kalmış, masasına oturmak şerefine ulaşmışım. Hiç unutamadığım günlerdir. İlk gittiğimde çok gençtim. Konuşmalarını pek anlıyamıyordum. Derinliğine varamıyordum aşığın. Seneler geçtikçe sözlerini daha iyi kavramaya başladım.

Yüceliği, erişilmezliği, üstün insan vasıfları ile Veysel Baba bir dahi idi" (Hey, 1973).

Veysel'in ölümü üzerine birkaç yıl müzikten uzak durur

Konuşmasının devamında Kızıllok, Veysel'in bağlamasından etkilenip onun bire bir ölçülerine göre yaptırdığı kendi bağlamasını diziyle kırarak Veysel'in mezarının üzerine bırakır. Çünkü Kızıllok için ustası ölmüştür.

"Ustamın parmaklarına değen bu sazın da toprak olması gerekir" der kırarken.

Netice itibarıyla hepimiz topraktan geldik, oraya döneceğiz.

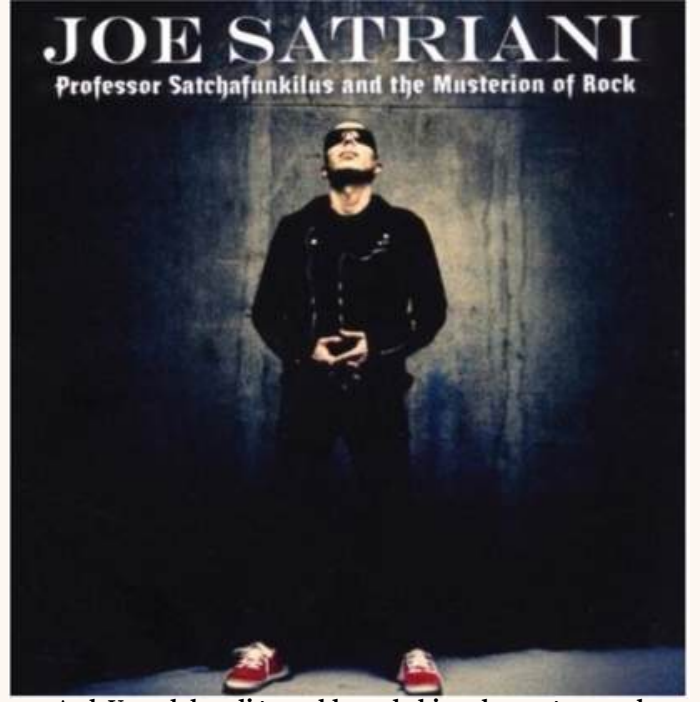
Aşık Veysel'in vefatını takip eden birkaç yıl boyunca Fikret Kızıllok müzik ile arasına mesafe koyar. 1975 yılına kadar.

O yıl, Veysel'i doğuran Anadolu toprağına yüzünü bir daha dönerek bazı şehirleri kapsayan turnaya çıkar ve devamında ise Mahzuni'nin "Biz Yanarız" ve Veysel'in "Sen Bir Ceylan Olsan" türküsünü yorumladığı plağını yayınlar. Aşık Veysel okuduğu türkülerle sadece Fikret Kızıllok ve onunla beraber içerisinde yer aldığı Anadolu Pop, Anadolu Rock külliyyatını ortaya koyan diğer isimleri etkilemekle kalmaz. Özellikle Batı dışı kültürlerin müzikal birikimlerine ilgi duyan kimi dünya sanatçıların da Veysel'in müziği karşısında etkilenmekten kendilerini alamadıklarını söylemek mümkün. Bunlardan birisi de Joe Satriani. Gitarist Satriani 2008 yılında yayınladığı "Professor Satchafunkilus and the Musterion of Rock" isimli albümünde Aşık Veysel'e şarkı ithaf eder mesela.

Bu etki kuşkusuz sadece müzikal bir ilham değil, Veysel'i de içerisine alan tasavvuf bilgisinin biçimlendirdiği Anadolu kültürüdür.



Fikret Kızılok'un, Aşık Veysel'in bizzat köyüne giderek kendisinden aldığı şiirlerine yapmış olduğu türkü formundaki esrelerin bulunduğu ve Altın Plak Ödülüne (1970) layık görüldüğü çalışması



Aşık Veysel, kendi topraklarında bir çok sanatçıya yol gösterici etki yaptığı gibi Batılı bir gitarist olan Joe Satriani'ye de ilham vermiştir.



Fikret Kızılok, 1970 yılında ustası Veysel'den alıp okuduğu "Yumma Gözün Kör Gibi" ve "Yağmur Olsam" isimli şarkılarının yer aldığı çalışmaya verilen Altın Plak Ödülünü Sivas/Sivrialan Köyünde Veysel'e sunarken.

Retorikten Pervasızlığa: Hindistan'ın Sınır Ötesi Saldırılarının Sonuçları



YAZAR: NAZIA NAZAR*

KAYNAK: [HTTPS://WWW.COUNTERPUNCH.ORG](https://www.counterpunch.org)

Uluslararası hukuk, etik sorumluluk ve çatışmanın insani maliyeti göz önünde bulundurulduğunda, Hindistan'ın Pakistan'a yönelik saldırısı hiçbir şekilde haklı gösterilemez. Bu saldırı, BM Şartı'nı ihlal etmekte, ikili anlaşmaları hiçe saymakta ve masum insanlara gereksiz acılar çekirtmektedir. Diyalog yerine şiddeti seçerek Hindistan, hukuken savunulamaz, ahlaken kabul edilemez ve stratejik olarak dar görüşlü ciddi bir hata yapmıştır. Eğer Pakistan aynı şekilde karşılık verirse, bu durum Güney Asya'nın çok ötesine uzanabilecek sonuçlarla tam ölçekli bir savaşı tetikleyebilir.

Hindistan ile Pakistan arasındaki ilişki, onlarca yıllık tarihsel kırılganlıklar, toprak anlaşmazlıkları ve aralıklı silahlı çatışmalarla şekillenmiştir. Ancak Hindistan'ın son dönemde Pakistan içinde gerçekleştirdiği sınır ötesi saldırılar—aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 26 sivilin öldüğü iddia ediliyor—zaten kırılğan olan bölgeyi sarstı ve yasallık, liderlik ve yükselen militarizme karşı küresel tepki konusunda acil soruları gündeme getirdi. Hindistan, diplomasi ve uluslararası normları hiçe sayarak sadece Pakistan'ın egemenliğini ihlal etmekle kalmadı, aynı zamanda nükleer silaha sahip bir bölgede barışın temellerini de sarstı. Bu eylemler münferit olaylar değildir; terörle mücadele söyleminin siyasi kazanç için silaha dönüştürüldüğü, uluslararası hukukun seçici bir şekilde uygulandığı ve anlamlı bir diyalogun yerini askeri gücün aldığı rahatsız edici bir eğilimi yansıtıyorlar. Tehlikede olan yalnızca Güney Asya'nın istikrarı değil, aynı zamanda küresel kurumların güvenilirliği ve uluslararası toplumun

kışkırtma yerine barışı önceleme konusundaki ahlaki sorumluluğudur.

Bu sert saldırıları başlatarak Hindistan, Birleşmiş Milletler Şartı'nın özellikle 2(4) maddesini ihlal etmiştir; bu madde: “Bütün Üyeler, uluslararası ilişkilerinde herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasi bağımsızlığına karşı kuvvet kullanma tehdidinden veya kuvvet kullanımından kaçınmalıdır” der. Bu yasaklama, egemen uluslar arasında barış ve istikrarı korumayı amaçlayan modern uluslararası hukukun en temel kurallarından biridir. Ne yazık ki Hindistan, özellikle Pakistan'la olan ilişkilerinde, giderek artan bir şekilde ‘terörle mücadele söylemini’ stratejik bir araç olarak kullanmaktadır; bunu sınır ötesi saldırıları, insansız hava araçlarıyla gözetimi ve Pakistan sınırına yakın askeri yığınağı meşrulaştırmak için kullanmaktadır.

Ancak Hindistan'ın, devlet dışı aktörlerin şiddetine dayanarak Pakistan'a önleyici saldırılar düzenleyebileceği varsayımı, Uluslararası Adalet Divanı'nın kararlarıyla (örneğin, ABD'ye karşı Nikaragua davası, 1986) ve 2005 BM Dünya Zirvesi Sonuç Belgesi ile uyuşmamaktadır; bu belgeler terörle mücadelenin uluslararası hukuk, BM Şartı ve insan hakları yükümlülükleri çerçevesinde yürütülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

BM Şartı'nın 51. maddesi de dâhil olmak üzere uluslararası hukukun, meşru müdafaaya yalnızca silahlı saldırıya karşılık olarak izin verdiğini, belirsiz veya doğrulanmamış terör tehditlerine karşı izin vermediğini anlamak gerekiyor. Hindistan'ın önleyici eylemleri bu standardı karşılamamaktadır.

Hindistan, turistleri hedef alan Pahalgam saldırısında Pakistan'ın rolü olduğunu düşünüyorsa, kapsamlı, şeffaf ve güvenilir bir soruşturma yürütmeli ve somut kanıtları Birleşmiş Milletler ve Interpol dâhil uluslararası topluluğa sunmalıydı. Sorumlu davrananların izleyeceği bir yol olarak, tarafsızlığı sağlamak ve güven inşa etmek amacıyla, bir üçüncü tarafın ya da BM'nin denetleyebileceği ortak bir soruşturma talep edilebilirdi. Ancak Hindistan, Pakistan devletini bu tür bir silahlı saldırıya doğrudan bağlayan kesin veya uluslararası düzeyde doğrulanmış bir kanıt sunamamıştır. Daha da önemlisi, Hindistan diplomatik süreçleri atlamış ve barışçıl alternatiflerin tükendiğini gösterme yükümlülüğünü göz ardı etmiştir. Bunun yerine, "terörle mücadele" kavramını yasadışı saldırganlığı meşrulaştırmak için propaganda aracı olarak kullanılmış ve böylece uluslararası hukukun temel ilkelerinden birinin çarpıtmıştır.

Hindistan'ın siyaset ve medya söyleminde rahatsız edici bir örüntünün ortaya çıktığı yadsınamaz: Ne kadar mantıksız olursa olsun, herhangi bir iç karışıklıktan Pakistan'ı sorumlu tutma eğilimi şeklindeki bu örüntü, neredeyse otomatik olarak geliyor. Bu abartılı suçlamalar inandırıcılıktan yoksundur ve rasyonel politika üretimini tehlikeye atmaktadır. Daha da önemlisi bu, Başbakan Narendra Modi ve partisinin aşırı milliyetçi duyguları alevlendirmek ve seçim desteğini sağlamlaştırmak için uyguladığı kasıtlı bir siyasi strateji gibi görünüyor. Modi, kasıtlı olarak güçlü, uzlaşmaz bir lider imajı yaratarak kendini Hindistan'ın ulusal gururunun ve egemenliğinin nihai koruyucusu olarak konumlandırmaya çalışıyor. Bu imaj; kararlı askeri eylemler, muhalif seslerin bastırılması ve kamuoyunu şekillendirmek için devlet yanlısı medyanın stratejik kullanımıyla güçlendirilmektedir. Pakistan'la yaşanan gerilimleri yönetme yaklaşımı—özellikle tek taraflı saldırılar ve saldırgan söylemler yoluyla—iç kamuoyunu konsolide etmeye ve iç sorunlardan dikkatleri başka yöne çekmeye yönelik görünmektedir. Bu örüntü, dış tehditlerin içerde siyasi kontrolü sıkılaştırmak ve demokratik hesap verebilirliği zayıflatmak için kullanıldığı daha geniş bir eğilimi yansıtmaktadır. Hindistan hükümeti, Pakistan'ı günah keçisi ilan ederek ekonomik durgunluk, işsizlik ve toplumsal huzursuzluk gibi acil iç sorunlardan dikkati uzaklaştırmaktadır. Ancak bu söylem, kamuoyunun algısını zehirlemekte, düşmanlığı derinleştirmekte ve diplomatik etkileşimin önünü kesmektedir. Politik çıkar uğruna belirsiz, hak edilmemiş bir suçlamayı silah haline getirmek, yalnızca bölgesel barışı istikrarsızlaştırmakla kalmaz, aynı zamanda Hindistan'daki demokratik yapıyı da aşındırır. Uluslararası hukuk, etik sorumluluk ve çatışmanın insani maliyeti göz önünde alındığında, Hindistan'ın Pakistan'a yönelik saldırısı hiçbir şekilde haklı gösterilemez. Bu saldırı, BM Şartı'nı ihlal etmekte, ikili anlaşmaları hiçe saymakta ve masum insanlara gereksiz acılar çekirtmektedir. Diyalog yerine şiddeti seçerek Hindistan, hukuken savunulamaz, ahlaken kabul



edilemez ve stratejik olarak dar görüşlü ciddi bir hata yapmıştır. Eğer Pakistan aynı şekilde karşılık verirse, bu durum Güney Asya'nın çok ötesine uzanabilecek sonuçlarla tam ölçekli bir savaşı tetikleyebilir. Bu kadar yüksek riskli bir ortamda, tek bir hata bile küresel çapta yıkıma yol açabilir. Karşı karşıya gelen iki nükleer gücün varlığı düşünüldüğünde, bu durum karşısında sessizlik, ilgisizlik ya da gecikmiş müdahale gibi seçeneklerin bedeli çok ağır olur. Bu nedenle, Hindistan ve Pakistan arasındaki gerilimin ele alınması sadece Güney Asya'daki barışın korunması için değil, küresel güvenlik açısından da hayati önemdedir. Uluslararası toplum, uluslararası hukukun uygulanmasını sağlamak, daha fazla tırmanmayı önlemek ve Hindistan'a yıkım yerine diplomasiye dönmesi yönünde baskı yapmak için hızlı hareket etmelidir. Güney Asya'nın geleceğini savaş değil, barış şekillendirmelidir. Dünya, kibir ve propagandayla körüklenen yeni bir çatışmanın sonuçlarını göze alamaz.

Dipnot:

*Dr. Nazia Nazar, Finlandiya merkezli bağımsız bir köşe yazarıdır.

Tercüme: Ali Karakuş



AHMET ÖZCAN
www.kritikbakis.com

ERDEMİN GÖLGESİNDE; SAVAŞ VE BARIŞ

“Hâbil ve Kabil Habil’in ölümünden sonra karşılaştılar. Çölde yürüyorlardı ve uzaktan birbirlerini tanıdılar. Çünkü ikisi de çok uzun boyluydu. İki kardeş yere oturdular, bir ateş yaktılar ve yemek yediler. Günbatımında yorgun düşmüş insanlar gibi, sessizliği bozmadılar. Gökyüzünde, henüz adı konmamış birkaç yıldız belirdi. Yıldızların ışığında, Kabil, Habil’in alnında taşın izini gördü ve ağzına götürmekte olduğu ekmeği yere fırlatıp, suçunun bağışlanması için yalvardı.

Habil yanıtladı:

-Sen mi beni öldürdün, yoksa ben mi seni? Anımsamıyorum; burada önceki gibi birlikteyiz yine.

-Şimdi biliyorum beni gerçekten bağışladığını, dedi Kabil, çünkü unutmak bağışlamaktır. Ben de unutmaya çalışacağım.

Habil yavaşça konuştu:

“Doğru, pişmanlıklar sürdükçe, suç da sürer.”

(Söylence, Jorge Luis Borges, Gölgeye Övgü’den)

Savaş çıkarmak, öldürmek, kırmak, yakmak, yıkmak, intikam kolaydır. Herkes yapabilir. Barış zordur. Barışmak, yaşatmak, Yapmak, inşa etmek, affetmek zordur. Herkes yapamaz.

Kışkırtmak, küfretmek, incitmek kolaydır. Yatıştırmak, tamir etmek, düzeltmek zordur.

Bölmek, parçalamak, ayırtırmak kolaydır. Bütünlemek, birleştirmek, tamamlamak zordur.

İntikam sürdükçe suçta sürer. Unutmak ve affetmek, geçmişin suçlarının tekrarını engeller. Erdem, Habilce bir eylemdir. Ve yaşamı Habil, ölümü ise kabil temsil eder.

İnsanların çoğu kolay olanı tercih eder, zor olanı seçmek habilce erdem işidir.

Uygarlıkları, devletleri, şehirleri, erdemli insanlar inşa eder.

Felsefeyi, sanatı, zanaatları, edebiyatı, müziği, mimariyi erdemli insanlar geliştirir.

Dini, ahlakı, sevgiyi, barışı, paylaşmayı, dayanışmayı erdemli insanlar korur, gözetir, yaşatır.

Toplumların varlık yokluk kavgasında, tarihin kırılma anlarında, sulh ve sukunetin, barış ve huzurun kurulduğu dönemlerde yıkıcı insanlar değil, yapıcı erdemli insanlar rol üstlenir.

Roma devlet adamı Çıçero, ‘mutsuz zamanlarda, tüm yozlaşmamızın ortasında, Roma’nın büyük isimlere mi ihtiyacı var?

Hayır, erdemlere ihtiyacı var.” demiş.

Bu dönemlerde sorunun kendisi, nedenleri, geçmişi, tarafları, haklı-haksız çetelesi artık önemli değildir, bunlar artık bir detaydır, bir sahne dekorudur.

Bu dönemlerde aslolan sorun ne olursa olsun artık çözümün konuşulabiliyor olması, barışın, birliğin, dirliğin, huzurun inşa edilmeye başlanması, geleceğin kurgulanması ve kurulabilir hale gelmesidir.

Bu dönemlerde önemli olan erdemli insanların öne çıkması, irade göstermesi, kararlılık ve cesaret, sabır ve özveriyle yapıcılığın zor ama mümkün koşullarını oluşturup işe koyulmasıdır.

Bu dönemlerde önemli olan, ölümü değil yaşamı, ayrışmayı değil ünsiyeti, öfkeyi değil merhameti kuşanmak, empati yaparak herkesi dinlemek, anlamaya çalışmak, her fikre öneriye talebe saygı duymak, savaşın ahlaksızlığını sonlandırıp barışın ahlakına uygun bir erdem seviyesi tutturabilmektir.

Mevlana'nın da dediği gibi, "Yaralarımız, ışığın içimize süzülmediği yerdir." Yaraları sarmak, ışığı içimize hapsedmektir. Erdemli insanlar, sosyal şifacılar ve kötülükleri iyilikle düzeltir, acıları zerafetle taşımayı, başkalarını kendi acılarının duygusal şiddetinden korumayı öğretirler.

Yaralar sarılırken, artık, savaş lordları, kışkırtıcı unsurlar, nekrofil ölüm çağırıcıları, fitne ve fesat öbekleri, kin ve husumet kumkumaları susmalıdır. Akılsız, kalpsiz, merhametsiz ve cahil savaş tamtamları bir kenara çekilmelidir. Artık, adil, asil, yapıcı ve hayırlı bir gelecek için öne atılan gerçek insanların, sahici vatanseverlerin konuşmaya başlaması gerekir.

Kürt sorunu, terör, bölücülük, PKK, savaş, gerilla, şehit, vatan kelimelerinden oluşan geçmişin çatışma dönemi negatif yüklü literatürü yerine, artık empati, ortak ülküler, ortak değerler, hukuk, adalet, demokrasi, eşitlik, hürriyet, insaf ve merhametten oluşan pozitif bir literatürle konuşmaya alışmak gerekir. Cemil Meriç'in öfkeli ifadesiyle, 'Kelime leşleriyle dolu bir kafatası, hora tepen mefhumlar; kaypak, insicamsız ve ipliği kopmuş tepsi taneleri gibi herbiri bir tarafa dağılıveren düşünceler..'den sıyrılıp, erdem ve hikmetin kelimelerini keşfetmek gerekir. Türk, Kürt, Türkiye, Türkçe, Kürtçe, Kürdistan kelimeleri; artık ayrışma, bölünme, husumet ve fitne dilinin kodları değil, doğal ve sahici gerçekliklerin ve ortak geleceğin normal, makul ve mümkün temellerini işaret eden pozitif bir dilin kelimeleri olarak kodlanmalıdır.

Erdemli insanlar, merhametin ve empatinin kelimeleriyle konuşmalıdır. Zor, yorucu, yıpratıcı bir barış sürecinde, birlik ve kardeşliğin pekişmesinin eşliğinde, birliği ve dirliği kalıcılaştırma ve ortak geleceğin inşasının önünü açmanın şuuruyla, sabır ve teenni içinde olmalıdır.

Çünkü şimdi, Savaştan, terörden, ayrışmadan, fitneden beslenen unsurların en iyi bildiği şeyi, yani bozmak, kırmak, kışkırtmak ve zehirlemek için her şeyi yapacağı beklenmelidir.

Ama bu topraklar, her tür fitne ve fesadın, her tür ayrışma, çatışma, bölünme ve kavganın binbir türünü yaşamış olmanın tecrübesiyle barışı, birliği, dirliği, huzuru ve merhameti de çok iyi bilir ve daima önüne çıktığında barışı seçer. Çünkü bu coğrafya, bütün bozulma, çözülme, dağılma dönemlerinden sonra birleşme, bütünleşme, yeniden doğma iradesini de bağrında taşıyan derin bir hafızanın, köklü değerlerin, yaşamsal içgüdünün ve yaratıcı aklın da doğum yeridir. Bu coğrafyada Devlet, bu tarihsel hafızanın aklını kuşandığında, hiçbir engel, hiçbir fitne, hiçbir korku, dirlik ve düzenin, varlık ve bekanın, birlik ve bütünlüğün önüne geçemez.

Millet, bu tarihsel hafızanın refleksi harekete geçtiğinde, hiçbir sorun çözümsüz kalmaz, hiçbir kan davası ebediyen sürmez, hiçbir fesat işe yaramaz.

Bu idrakte, bu topraklarda yaşamının kaderini, geçmişin küllerinden ve geleceğin muhayyel cennetinden seçilmiş ortak ülküler, kollektif akıl ve erdemle sonuna kadar yürümek zorunludur.

İşte o zaman, kaybedilmiş geçmişin telafisi ve yaşamaya değer bir geleceğin inşası için yollar açılacaktır.

Kim neyi istiyorsa o başına gelir, kim neye layıkse onu yaşar. Kim bela isterse bela, zulmet isterse zulmet kim rahmet isterse rahmet yağar.

Devlet ve toplum, Türk ve Kürt, artık zulmete değil, sulh, selamet ve rahmete layıktır.

Artık çocuklarımızı cezaevlerinde, mezarlıklarda değil, mensubu olmaktan onur duyacağımız bir adalet devletinin ve yaşamaktan onur duyacağımız bir ülkenin evlerinde, sokaklarında, dağlarında ve denizlerinde neşeyle, huzurla, onurla büyütmek için erdeminin gölgesinde toplanma vaktidir.



Anti Siyonist Yazardan Yahudilere Açık Çağrı



YAZAR: ALON MIZRAHI

KAYNAK: [HTTPS://ALONMIZRAHI.SUBSTACK.COM](https://alonmizrahi.substack.com)

Anti Siyonist yazar ve aktivist Alon Mizrahi, siyonizmin İsrail’de işlediği suçların tüm Yahudileri ve Yahudi inançlarını da içeren nedenleriyle birlikte sert bir eleştiri kaleme aldı. Kişisel sitesinden paylaştığı yazıyı ilginize sunuyoruz.

Toplumsal söylemin kapılarının tutulduğu çağ sona erdi. Hepimiz tek bir insanlığız ve herkes hakkında her şey bilinmeli. Makine çevirisi ve hızlı internet neredeyse her yerde mevcutken, bu bağlantılılık zaten bir gerçek.

Eğer bu incelemeyi kendimiz, samimi bir şekilde yapmazsak, başkaları bizim için yapacak. Dahası, gelecek nesillerdeki Yahudiler, şu anda çocuk ve bebek olanlar, tarihlerinin ve kimliklerinin merkezinde yalan ve gizleme yayan uğursuz bir boşluk bulacak.

Onlara bundan iyisini borçluyuz. Eğer siz böyle hissetmiyorsanız, sorun değil. Ama ben hissediyorum.

Genç ve henüz doğmamış Yahudi çocuklara ulaşmalı, onların normallikle ve kolektif geçmişleriyle, iyileşmeyi ve insanlıkla bir olmayı destekleyen bir şekilde bağ kurmalarını sağlamalıyız (İsrail normal değil ve asla normal sayılmayacak).

Gelecek olanı öngörebiliriz (çocuk cinayetlerini savunanların yozlaşmış kalplerinde taşıdığını iddia ettiği Yahudi tarihine dayanarak). ‘Siyonistler’ ve ‘Yahudiler’in insanlığın bilincinde ayrı var olabileceği düşüncesi tam bir fantezi. Bilinen gerçekler (yani Gazze soykırımına neredeyse oybirliğiyle verilen Yahudi desteği) bu örtüşmeyi inkar edilemez kılıyor. Siyonistler, İsrail’in ve sadece İsrail’in tüm Yahudileri temsil ettiği izlenimini yaratmak için devasa yatırımlar yaparak bu algıyı aktif bir şekilde güçlendirdi.

Siyonist Yahudiler, vahşetlerinde soykırımı seçti. Korkaklıklarında, muhalefeti ve itirazı susturmak,

suçlamalardan kaçmak için mümkün olan en büyük popüler destek duvarının arkasına saklanmak için çabaladılar. Büyük kötü niyetli aptallıklarında, insanlığı, tüm Yahudi halkının Gazze’de işlenen her insanlık suçunun arkasında olduğuna ikna ettiler.

Doğruyu söylemek gerekirse, kaç Yahudi’nin soykırımdan nefret ettiğini ve ona karşı çıktığını bilmiyoruz.

Bildiğimiz, kamusal veya etkili bir muhalefetin neredeyse sıfır olduğu (kimse görevinden istifa etmedi, kimse öfkeyle kapıyı çarpıp çıkmadı, hiçbir sinagog ikiye bölünmedi).

Bu nedenle, hem Siyonistler hem de Gazze’nin korkunçluklarından tüm Yahudileri sorumlu tutanlar, iddialarında büyük ölçüde haklı görünüyor.

Bunu alaycı bir şekilde söylemiyorum. Öfkeyle söylüyorum.

Bunca kan dökülmesi, şaşırtıcı, durmaksızın devam eden, neşeli, ikiye bölünmüş, kendini haklı gören zulüm ve herhangi bir pişmanlık ya da utanç eksikliği ışığında, biz (Yahudiler) insanlığa, 18 ay boyunca azalmayan bu soykırım çılgınlığının nedenini açıklama borçluyuz.

Diğer uyum sağlamayan ve isyankar Yahudileri bu misyonda bana katılmaya davet ediyorum.

Bu kelimeleri yazarken, onlara inanmakta zorluk çekiyorum. Bu korkunun süresi, onun vahşetlerinin neden olduğu akut, neredeyse dayanılmaz acı ve stres, inanılır gibi değil. Bunu da gelecek nesiller için belgelemeliyiz.

Siyonizm çokça analiz edildi ve parçalara ayrıldı. Öte yandan, Yahudilik neredeyse her zaman eleştiriden muaf tutuluyor ya da eleştiriler Yahudi çevreleriyle sınırlı kalıyor.

Artık böyle olmamalı.

Gazze soykırımını, insanlığın bilincinde bir dizi hidrojen bombası gibi patlıyor. Yanıt, kaçamak ve sessiz olamaz, geciktirilemez. Yüksek sesli ve hızlı olmalı. Tüm manzarada yankılanmalı, şoklar ve sarsıntılar yaratmalı. İsrail'in kurbanlarının son anlarında çığlık attığı gibi çığlık atmamız gerekiyor.

Eğer Yahudilik, Gazze'nin büyük suçundan sağ çıkarsa, eskisi gibi olmasına izin verilmemeli. Ve eğer eskisi gibi olmayı sürdürürse, vicdanlı Yahudiler açıkça onu terk etmeli.

Bu kişisel. Elbette öyle.

Ultra-ortodoks veya dine karşı bir ailede doğmadım. Siyonizm'in dayatıldığı çoğu Arap-Yahudi ailesi gibi, benim ailem de büyük ölçüde sekülerdi, ancak Yahudi dini geleneklerine saygı duyan ve onlarla rahatça yaşayan bir aileydi.

Kardeşlerim ve ben seküler okullara gittik (İsrail'deki sistemler her açıdan ayrıştırılmıştır), ve erken çocukluğumda Şabat'ta plaja giderdik (dindar Yahudilerin asla yapamayacağı bir şey).

1979'da dedem Hayfa'da bir yaya geçidinde araba çarpması sonucu öldüğünde, işler daha, nasıl desem, katı bir dini rejime doğru değişti.

Yahudilikte, bir ebeveynin ölümü için resmi yas dönemi tüm bir yıldır. Bu yılda dini kurallar daha sıkı takip edilir. Bu yas yılı, birçok Mizrahi Yahudi'nin kalıcı olarak daha dindar olmasına neden olur.

Din, bazı topluluklarda kişisel duygular ve hislerle öyle bir karışır ki, ondan kopmak son derece zordur; özellikle annemin neslindeki Mizrahi Yahudiler için bunun doğru olduğunu düşünüyorum. Onun nesli (kabaca ABD'deki bebek patlaması nesline denk), Fas'tan çocuk olarak çıkan ve 'İsraili' olarak büyüyen ilk nesildi.

Onlar için, göçmen bir ortamda ilk nesil çocuklar olarak, bir ebeveynin kaybı sadece kişisel acı ve kayıp anlamına gelmiyordu. Bu, hatırladıkları ya da bazen hiç bilmedikleri bir dünyaya bağlantının kopmasıydı (göçmen ailelerin küçük kardeşleri zaten İsrail'de doğmuştu); bu dünya onlara kayıptı, ancak kimliklerinin yeri doldurulamaz bir parçasıydı ve onları alay eden, reddeden ve 'Batılı' ve çok Aşkenazi bir imajda yeniden şekillendirmeye çalışan düşmanca, sert bir ortamda yumuşaklık, özgünlük ve kimlik sağlayan nadir bir kaynaktı.

Maternal büyükbannelerim ve büyükbabalarım öldükten sonra, kardeşlerim ve ben dini okullara gönderildik ve Şabat'ta plaja gitmek artık yoktu. Beit Knesset'e gitmek vardı.

Beit Knesset'e zorla gitmekten nefret ederdim, ama Beit Knesset'in kendisinden ya da içindeki insanlardan asla nefret etmedim. Namaz kılmaya gelen Faslı işçi sınıfı erkekleri nazik, gururlu ve iyi huylu insanlardı. Atmosfer toplumsaldı ve genel olarak çok tatlıydı. Hala güzel anılarım var, dedikleri gibi.

Yıllar geçtikçe, bilgiye olan merakım (ansiklopedilerden elimdeki her gazete ya da çizgi romana kadar her şeyi okurdum) dine doğru kaymaya başladı. Talmud'u incelemeye ve farklı dini okullardan büyük Yahudi

yazarları okumaya gerçek bir ilgi duydum. O dünyaya o kadar çekildim ki, ailemin beni düzgün bir Yeşiva'ya (sadece dini çalışmalara adanmış bir kuruma) göndermesi konusunda ısrar ettim.

Resmi dinle olan aşk ilişkim uzun sürmedi, ama dini düşünceye ve diyalektiklere olan merakım ve beğenim on yıldan fazla sürdü. Yüzlerce kitap okudum ve Talmud ile diğer kanonik Yahudi kitaplarını incelemek için binlerce saat harcadım. Genel olarak, oldukça iyi bir seviyede Yahudi dini tartışmasında kendimi savunabilirim ve tumdengelim ve bağlantı kurma gerektiğinde, bunda başarılıyım.

Yahudi ortodoksisinin dünyasında doğmadım, onu reddeden bir dünyada da doğmadım. Zaten mükemmel bir genel bilgi birikimim varken içeri adım attım ve ciddi bir eğitim aldım. Yargım önyargı ya da cehaletten boyanmış değil.

Soykırım olmasaydı böyle bir metin yazacağımı sanmıyorum: ateşli anti-dini polemik çok Aşkenazi ve sıkıcı bir şey. Yerli bir Arap olarak, herhangi bir inancın basit müminleriyle birlikte olmaktan rahatım ve asla onlardan daha iyi olduğumu hissetmem.

Gazze'nin masumları için her gün kalbim kırılıyor. Aynı zamanda, hiçbir yanlış yapmamış ve insanlıktan kopukluk, şüphecilik ve paranoya dolu bir hayata hazırlayan acımasız bir telkine maruz kalan genç Yahudi çocuklar için de acıyor.

Bu, bir halkın yaptığı iğrenç ve korkak bir seçim.

Barbarlık tarihi ve kanlı, kıyametvari bir intikam geleceği

Herkes onlara sebepsiz yere zarar vermek istedi, ve Tanrı onlara herkesi öldürmelerini söyledi. İbrani Kutsal Kitabı'nın jeopolitiğini kısa bir şekilde özetlemek isterseniz, işte bu. Antik Kenan krallarından Mısır'a, Amalek'e (ve İbranilerin yok etmesi emredilen 10 diğer bölgesel ulusa) kadar, herkes İbranilere karşıydı ve Tanrı'nın cevabı her zaman İbranileri mümkün olduğunca çok, hatta hepsini öldürmeye teşvik etmek ve yardım etmekte.

Kutsal Kitap'ın sayfalar dolusu kısmı cinayet ve katliama adanmış, bunlar İbraniler tarafından yapıldığında her zaman kutsal ve haklı, ama onlara yapıldığında her zaman iğrenç ve Tanrı'nın iradesine karşı bir isyan olarak sunuluyor.

Korah, Musa'nın otoritesini sorguladığında, yer açılır ve onu, halkını ve ailelerini yutar. İlyas, Baal tapıcılarını duyduğunda, Karmel Dağı'nda yüzlerce peygamberlerini halk önünde katleder. Yakup'un kızı Dinah tecavüze uğradığında, kardeşleri o şehirdeki tüm erkekleri öldürür. Ve Firavun, İbranilerin özgürlüğünü yaşamasına izin vermediğinde, Tanrı onun kalbini katılaştırır ve ardından Mısır'a her biri bir öncekinden daha cinayetçi ve çılgın 10 bela salar.

Sayfa sayfa, neredeyse Kutsal Kitap'ın her sayfası kan, intikam ve dini çıldırmışlıkla ıslanmış. Ve her şey canlı bir şekilde tarif edilir ve normal davranış gibi sunulur. İnsanlar bunu yapar, Tanrı bunu yapar ve İbranilerin İbrani Kutsal Kitabı'nda yapması beklenen budur.

Amalek'i unutmayalım, Gazze'nin soykırımcılarının keskin kenarı: İbrani Kutsal Kitabı, o kabileden kimsenin, bebekler ya da hayvanlar bile, bağışlanmaması gerektiğini belirtir. Hepsi katledilmelidir.

İsrail'in Gazze'deki davranışlarında bu algılanan ilahi emrin açık bir uygulamasını görebiliriz.

Ve işleri daha da kötüleştiren şey, sonraki Yahudi düşüncesinde ve yorumlarında, Amalek'in artık bir etnik grup olmaktan çıkması: kavram, kötülüğü temsil edecek şekilde evrildi. Peki kötülük nedir? İbranilerin nefret ettiği ya da güçlerini tehlikeye atan her şey. 'Manevi Amalek' kavramı doğdu ve herhangi bir Yahudi olmayan kişiye herhangi bir anda uygulanabilir hale geldi.

Derin bir paranoya duygusuyla birleştğinde ('herkes bizim doğruluğumuzu, ki bunu kaldıramıyorlar, ve doğaları gereği kötü oldukları için sebepsiz yere bizden nefret ediyor'), korkunç intikam ve geçmişte algılanan günahların toplu katliamla düzeltilmesi fikri, bir toplumu açıkça çıldırmış hale getirmenin en güvenilir yoludur.

Neredeyse söylemeye gerek yok, Yahudi topluluğunu her zaman ve koşulsuz olarak doğruluk ve Tanrı ile özdeşleştiren bir felsefi doktrine hapsolmak, işleri yüz kat daha kötü hale getiriyor.

Genç uyum sağlamayan Yahudilerin yüksek sesle karşı çıkması gereken tam da bu son derece tehlikeli ve huzursuz edici evrensel gayrimeşrulaştırma geleneğidir. Gazze soykırımı bize bir şey öğretiyorsa, bu geleneğin zararsız bir folklor olmadığı ve daha hoş bir şeye yeniden bağlamlandırılmayacağıdır.

Başkasının bu derin varoluşsal gayrimeşrulaştırılması, çok fazla Yahudi için Kutsal Kitabı okumanın ve var olmanın temel, literal bir yoludur ve buna doğrudan karşı çıkılmalıdır.

En azından biraz Yahudi eğitimi almış her Yahudi çocuk, Tanrı'nın Tora'yı vermek için Yahudileri nasıl seçtiğine dair hikayeyi duymuştur: Tanrı her ulusa Tora'yı sundu. Ama Yahudiler dışındaki her ulus, içinde ne yazdığını sordu. Tanrı her ulusa bir emirle cevap verdi: 'Öldürmeyeceksin', 'Zina yapmayacaksın' ya da 'Çalmayacaksın', ama Yahudiler hariç her ulus, 'o zaman istemiyoruz' dedi, yani kötülük yollarını terk etmeyeceklerini söylediler.

Herkes günahla meşguldü. Sadece İbraniler hemen ve koşulsuz olarak her şeye evet dediler. Bu yüzden Tanrı onları seçti, çünkü tüm dünya ulusları arasında en iyi karaktere sahiptiler.

Bu nispeten masum (inanın bana, öyle) hikaye ve bunun gibi milyonlarca başka hikaye, doğuştan gelen ahlaki ve manevi üstünlük bilincini şekillendirmede kritik bir rol oynar, bu da sürekli ahlaki doğruluk üzerine kuruludur.

Ve sadece bu değil: Yahudi inancına göre, Yahudilerin farklı, daha zengin ve karmaşık bir ruhu vardır ve bu ruh, Yahudi olmayanların sahip olmadığı parçalar içerir (çünkü onların manevi yapısı hayvanlara benzer). Bu konuda birçok tez yazılabilir, ama bu noktada gerekli değil, çünkü hepimiz, Yahudiler ve diğerleri, gerçeği

biliyoruz: Yahudilikte Yahudiler, diğer insanlara kıyasla üstün varlıklardır. Onlar Tanrı'nın seçilmişleridir, daha iyi karaktere ve ahlaka sahiptirler, manevi ve metafizik olarak daha gelişmişlerdir ve hayatları diğer insanlarınkinden sonsuz derecede daha değerlidir. IDF'nin propagandası ya da Hasbara, yeni bir şey icat etmedi. Bir dinden bekleneceği üzere, bu hiyerarşik yapı, mistik, koşulsuz ve geri alınamaz ilkelere dayanır. Bu, örneğin, Yahudi doğan herhangi birinin, suçlu bir alçak olsa bile, var olan herhangi bir Yahudi olmayandan otomatik ve koşulsuz olarak daha iyi ve daha doğru olduğu anlamına gelir, Yahudi olmayan en doğru insan olsa bile. Bu yan bir mesele değil: Bu, Yahudi dini inancının temel bir ilkesidir. Yahudiler, Tanrı'nın Tora'yı verebilmesi için insanlığı yaratmasının nedenidir. Diğer tüm insanlar önemsizdir. Yahudiler, Tanrı'nın prodüksiyonunun yıldızlarıdır; geri kalanlar – hepsi – figüranlardır.

Bu bağlamda, hem Hristiyanlık hem de İslam, Yahudiliğin Tanrı'nın iradesi ya da dünyadaki varoluş ile belirli bir insan grubu arasında kurduğu bağı yeniden yazma girişimleri olarak görülebilir. Ve bu mantıklı: Eğer ahlaki bir Tanrı varsa, mantık, insanların daha ahlaklı olmaya çalışması ya da hayatlarına biraz kutsal bir şey kabul etmesi gerektiğini söyler ki ona yaklaşabilsinler. Yahudilikte mantık tersine çevrilir ve zaten zehirli meyvenin tohumlarını içerir: Eğer Yahudiyse, Tanrı'ya layık olmak için çabalamanız gereken siz değilsiniz; Tanrı'nın size bakmak onun görevi ve sorumluluğudur. Çünkü siz koşulsuz olarak en iyisiniz (onun sizi seçmesiyle kanıtlandığı üzere, kendi kendini doğrulayan bir döngüde). Yahudilikte, Tanrı'yı seçmezsiniz: Tanrı zaten sizi seçmiştir. Ve siz, doğduğunuz gibi, ne yaparsanız yapın, insanlığın en iyisisiniz. Katıldıkları her savaşı kaybeden bir insan grubunun inanç sistemini böyle şekillendirmeyi seçmesinin nedenini bir şekilde anlayabiliriz: bu, düşman bir çevreye karşı çocukça bir teselli ve geri ödeme biçimidir, ki bu çevreyi 'dünya' olarak düşünürlerdi (evrenin yaratıcısının sizi diğerlerinden daha iyi olduğu için seçtiğini iddia eden insanları kim sevebilir, bu açık bir soru).

İyi bir günde, küçük, önemsiz ve ezilmiş bir klanın bazı özel tarihsel koşullar altında bu mantığı benimsemesini anlayabilirsiniz. Ama sonra bazı şeyler oldu ki, bu resmi dramatik, ölümcül bir şekilde daha kötüye değiştirdi.

Siyonizm, sekülerizm ve demografi eski modelin göreceli istikrarını nasıl bozdu

Yahudiler (İkinci Tapınak yıkıldıktan sonra böyle çağrılmaya başlandı; ondan önce İbranilerdi) (bu arada, Birinci Tapınak'ın varlığını doğrulayan hiçbir kanıt bulunamadı) küçük, dindar ve politik olarak önemsiz bir grup olduğu sürece, burada tarif edilen sorunlu mesaj nispeten iyi kontrol altında tutulabilirdi.

Ciddi sorunlar, 18. ve 19. yüzyıllarda (bugünkü felakete yol açarak) ortaya çıkmaya başladı, Avrupa Yahudilerinin nüfusu açıklanamaz bir şekilde patladığında (1500'de 100 bin iken 1900'de 9 milyona

ulaştı), ve politik ve finansal olarak daha güçlü hale geldiklerinde, aynı zamanda sekülerleşmeye başladıklarında.

Görüyorsunuz, ortodoks Yahudilik, Yahudi inançlarının taşkın öz-önemini, hatta narsisizm ve Tanrı kompleksi demeyelim, için bilge bir güvenlik mekanizması içeriyordu. Ortodoks Yahudilik bu sorunu nasıl çözdü, ya da önemli ölçüde yumuşattı, Tanrı'nın Yahudileri seçtiği gerçeğini değil, bu sözde seçimin nedenini ve amacını, yani Tora'yı vurgulayarak. Eski günlerde dindar Yahudiler için, Tora'yı ve tüm kurallarını koruma yükü, Tanrı'nın seçiminin hem ödülü hem de gerçek anlamıydı, diğer insanlara göre üstün konumları değil.

Orta Çağ boyunca, Avrupa Yahudileri küçük ve pek sevilmeyen bir gruptu, ve seçilmişlik ve kutsallık fikirleri çok kendine özgüydü ve dini uygulamaları ve deneyimleriyle sıkı sıkıya bağlantılıydı. Bu inançlar asla dünyaya duyurulmak ya da övünülmek için tasarlanmamıştı. Yine, bu en zarif kavram olmayabilir, ama şunu unutmayın ki, 'medenileşmiş' dünyanın çoğunda yasal kölelik, şeytan çıkarma, bedensel cezalar, cadı mahkemeleri ve kafa kesmeler hala uygulanıyordu.

Gazze'nin yok edilmesinde eşit bir ortak olan aynı medeni dünya.

Dinlerini kaybettiklerinde, Avrupa'nın Yahudileri hayati bir kısıtlayıcı faktörü kaybetti. Seküler Yahudiler olarak, inanmaları ya da onun yasalarına uymaları gerekmeyen bir Tanrı tarafından seçilmişlerdi. 'Tanrı'nın seçilmiş'i ile 'Tanrı'nın hizmetkârı' arasındaki hassas denge yok oldu, ve Yahudiler, Yahudi varlığını, varlığını ve etkisini ana şey olarak görmeye başladılar, Tora'yı değil.

Ayrıca, 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa'da daha fazla eşitlik uygulandıkça, Yahudi seçilmişlik ve üstünlük fikirleri artık küçük bir korkmuş ve sevilmeyen insan grubu için bir teselli değildi; artık başkaları üzerinde mümkün, belki de hak edilmiş, bir egemenlik cazibesine sahipti.

Son olarak, Siyonizm, Yahudilerin kendilerine hayranlıkta çıldırmasını önlemek için konulmuş eski Yahudi mekanizmalarının barajını tamamen yıkan taş oldu. Siyonizm ve sekülerizmle, üstünlük, daha önce hiç sahip olmadığı bir şeye kavuştu: politik ve ardından askeri güç, Tanrı'nın (ya da herhangi birinin) yasalarına uyma koşulu olmaksızın.

Gerçek gücün bu iki ucu keskin kılıcının, herhangi bir koşul ve kısıtlamadan bağımsız olarak, seküler, Avrupalı Yahudileri çıldırttığını düşünüyorum. Geleneksel dindar Yahudilik, dış dünyada siyasi gücü olmayan küçük, mütevazı ve zihinsel olarak dengeli topluluklar tarafından uygulanmak üzere dikkatle tasarlanmıştı. Siyonizm'in benimsediği milliyetçi, şiddet dolu ve sömürgeci coşkunun patlamasını içerebilecek durumda değildi.

Ve unutmayın, Hristiyan Siyonistler, Yahudi Siyonizmi'ni inşa etmede büyük bir rol oynadı, böylece Yahudileri hem Orta Doğu'daki Müslüman toplumların hem de Avrupa ve ABD'deki Hristiyan toplumların kralları haline getirdi. Böylesi bir güç, her türlü oran ve gerçeklik duygusunu tamamen süpürdü.

Yüzyılda bahsedilmesi gereken bir diğer büyük gelişme, Yahudi Halacha'nın (dini kurallar koleksiyonu) her küçük detayına sıkı sıkıya bağlı kalmak yerine maneviyatı ve dini deneyimi vurgulayan bir Yahudi hareketi olan Hasidut'tu. Bu hareket, mistisizm ve fanteziye dayanan bir Yahudi öz-imağının yaratılmasına yardımcı oldu ve yine, ciddi bir şekilde dindar olmayı gerektirmedi. Bu, o günlerde Aşkenazi dünyasında büyük bir çatlağa neden oldu.

Hasidik hareket, 20. yüzyılın başlarında, Dini Siyonizm olarak bilinen yeni bir Yahudi akımının gelişmesine de katkıda bulundu. Bu hareket, Hasidut'un manevi mambo-jumbo'sunu aldı ve Filistin'i fethetmeyi ve yerleşmeyi en yüksek ve en asil Yahudi çağrısı olarak vaaz eden yeni bir dini doktrine dönüştürdü. Bunu yaparken, bu kez çok somut mağdurlara, Filistinlilere karşı sözde 'doğal' ve 'manevi' Yahudi üstünlüğünü vurguladı. İşte Dini Siyonist düşüncenin iyi bir örneği. Şunu unutmayın ki, günümüz İsrail'inde Dini Siyonizm, en güçlü siyasi ve kültürel güçtür:

İlginçtir ki, ortodoks Yahudiler (siyah takım elbiseler ve siyah/kürk şapkalar giyenler) her zaman Siyonizm'i tamamen ya da bir dereceye kadar reddetmiştir. Örneğin, çoğu, büyük baskılara ve ekonomik teşviklere rağmen bugüne kadar IDF'ye katılmayı reddediyor.

yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında birçok ortodoks lider, Siyonizm'i sapkın olarak gördü ve şiddetle karşı çıktı ve kınadı; bunu Tanrı'ya ve Tora'ya karşı bir isyan olarak gördüler, çünkü Tora, Yahudilerin zorla seküler bir devlet kurmasını açıkça yasaklamıştı. Eski Yahudi dini inançlarına göre, bu, Son Günlerde Mesih'in gerçekleştireceği özel bir roldü. Siyonizm'in sadece sekülerist ve Tora'dan nefret eden yönü değildi ki hahamları buna karşı çıkmaya itti. Geleneksel hahamların ve Yahudi manevi liderlerin, Siyonizm'in Yahudileri güç duygusuyla sarhoş ve megalomanyak hale getirme potansiyelini erken fark ettiklerine inanıyorum, bu da felaketle sonuçlanabilecek yanlış hesaplamalara ve korkunç sonuçlara yol açabilirdi.

Hasar geri alınamaz

Eğer bu makalenin önceki kısmında biraz uzlaştıracı görüldüysem, bu Yahudiliğin inananları için ne anlama geldiğini bilmediğimden değil; tam tersine, bildiğim için. Ama geleneksel Yahudilik için sunduğum küçük savunma, Siyonizm'in barbar sömürgeciliği ve yoluna çıkan her kaynağı ve insanı yamyamlıkla tüketmesiyle Yahudi kimliğine verdiği derin yapısal hasarı ne yerine koyabilir ne de düzeltebilir. Aşkenazi Siyonizm'in, bazı durumlarda bin yıldan fazla süredir var olan Arap Yahudi topluluklarını tamamen yok ettiğini bile bahsetmedim. Kişisel olarak, bu kayıp duygusunu aşmanın neredeyse imkansız olduğunu düşünüyorum – gerçek atalarımın mirası ve kültürü, birdenbire bir fikir bulan beyaz Avrupalı Yahudiler tarafından tamamen silindi. Bu sadece ben değilim, elbette: Mizrahi Yahudiler, Siyonizm tarafından çiğnendi ve tanınmaz hale gelecek şekilde yozlaştırıldı. Dillerini, geleneklerini ve

kültürlerini kaybettiler. Elllerinde kalan tek şey Siyonizm, ki bu esasen onların ve halklarının her zaman olduğu Arapların insanlığını inkar etmektir.

Bazı Yahudilerin ultra-ortodoks kalması ve Siyonizm tarafından yozlaştırılmaması yardımcı olmuyor. Bu nüfus, Yahudilerin belki %15-20'sini oluşturuyor. Anti-Siyonist Yahudiler belki bir ya da iki yüzde daha ekler, ama cömertçe %5 diyelim. Geri kalanlar ya ateşli ya da 'liberal' Siyonistler ve İsrail'in soykırımını yürekten destekleyen Dini Siyonistler, ki bunlar asla İsrail'in işgaline, apartheid'ine ve Filistinlilerin etnik temizliğine karşı herhangi bir adımı desteklemediler ve desteklemeyecekler.

140 yıllık habis Siyonizm ve en iyi ihtimalle şüpheli öz-egitimimizin çok daha fazla yüzyılından sonra, bir insan topluluğu olarak bir çıkmazdayız.

Yahudiliği, dini reddederek ve sadece Yahudiliği, fantastik ulusal miti benimseyerek, Siyonizm, Yahudi inancında yanlış olan her şeyi büyüttü: üstünlük ve seçilmişlik, paranoya, ve korkunç İncil kan dökümü ve intikamı.

Yahudiler şimdi, 150 ya da 500 yıl öncesine kıyasla insanlıktan daha ayrı ve izole, ve Arap Yahudiler tarihlerinde hiç olmadıkları kadar reddediliyor. Ortadoğu'da hiç olmadığımız kadar nefret ediliyoruz; Avrupa'da İslamofobi ve faşizmin habercileri haline geldik, ve Amerika'nın en çılgın, en ırkçı siyasi kültür unsurlarıyla işbirliği yaptık, bu ülkeyi bizim adımıza bir savaştan diğerine itiyoruz.

Bir topluluk olarak nereye bakabiliriz ve umut görebiliriz? Tüm köprüleri yaktık. Biz, bir topluluk olarak, yaşayan çoğu insanın hayatında gördüğü en büyük korkudan sorumluyuz. Ve temsilcilerimiz, İncil'den alıntılar yaparak ve Yahudi sembolleriyle süslenerek bunları yapıyor, Yahudi dünyasında kimse protesto etmeden.

Bir topluluk olarak neyi dört gözle bekleyebiliriz?

18 ay boyunca durmaksızın çocuk cinayetini açıkça ve isteyerek alkışlamaya cesaretlendirilmiş ve teşvik edilmiş milyonlarca insanı rehabilite etmenin mümkün olduğunu hayal edebilen var mı?

Anti-Siyonist Yahudiler olarak, küçük bir aktivist çevresi dışında konuşacak kimsemiz var mı? Bu topluluğun bir parçası olarak kalabilir miyiz?

Tüm bu soruların cevabı 'Sanmıyorum'. Bir şey kırıldı, ve ABD ve Batı ülkelerinin devam eden koruması, bunu görmemizi ve hissetmemizi engelliyor, ama ben bunu hissediyorum. Bu soykırım, bildiğimiz Yahudi hayatının sonu.

ABD, dünyanın hegemonu konumundan kaldırıldığında ve İsrail, acımasız, sadist megalomanisinin sonuçlarıyla yüzleşmek zorunda kaldığında, her şey açıklığa kavuşacak.

Yahudilikten yıllardır, çok uzun zamandır bıktım. Sanırım onu hiç sevmedim, bir süre bazı yönleri ilgimi çekmiş olsa da. Çok baskıcı, neredeyse mazoşist: Kim böyle vahşi ve intikamcı bir Tanrı'nın her yaptığını, düşündüğünü ve hissettiğini 24 saat izlemesini ister? Kim

başkalarından üstün hissetmekten zevk alabilir? Bu fikir bile midemi bulandırıyor.

Yahudilik, evrensel adaletin mümkün olmadığı bir sistem, çünkü Yahudiler onda özel ayrıcalıklara sahip bir süper grup. Bu, korkunç bir insan olmaya garantili bir yol. Hiçbir şey ayrıcalıktan daha fazla yozlaştırmaz.

Ama Yahudilik hakkında bu kadar konuştuğum için, neden başka bir dinin benim için çözüm olmadığını paylaşayım. Görüyorsunuz, herhangi bir dinin üyesi olduğunuzda, o dinin üyesi olmayan diğer insanlardan ayrısınız.

Bu ayrılığı istemiyorum. Sadece tüm insanları ilke olarak kucaklayan fikirleri kabul edebilirim (çocuk katillerini kucaklamayacağım). Ve dünyada en nefret ettiğim şey, beni özel yapan bir kulüpte olmak. Bu kavramı ne kadar nefret ettiğimi tarif bile edemem.

Bu yüzden ne Müslüman, ne Hristiyan, ne de Budist olabilirim. Başkalarının olamayacağı ya da sahip olamayacağı bir şey olamam ya da sahip olamam. Eğer hayatın bir anlamı varsa, bu, herkes için mevcut olan ortak bir hikayede köklenmeli.

Sadece çocukların güvende olduğu ve kimsenin aç kalmadığı bir dünya istiyorum. Bundan fazlası lüks, ve başkaları bunu alabilir. Buna ihtiyacım yok. Tanrı yok, mitolojiler yok, daha yüksek anlamlar yok. Teşekkür ederim.

10 ya da 20 yıl önce bile sorsanız, Yahudiliğin reforme edilip kurtarılabileceğini söyler miydim, bilmiyorum. Güzel eski binaları korumanın değerine inanıyorum. Ama inanç sistemleri ve ideolojiler? Neden zahmet edelim?

Ve ayrıca, insanlara bir şeyleri zorla dayatmaktan nefret ederim. Eğer insanlar kendilerinin üstün olduğuna ve egzotik bir ritüelin benzersiz bir anlamı olduğuna inanmak istiyorsa, bıraksınlar.

Bu benim sorunum değil ve düzeltmek için 'meydan okumam' da değil.

Ve Yahudilikten başka ne yapacaksınız? Onu nasıl evrensel kılacaksınız? Hristiyanlık ve İslam zaten var. Yahudilerin seçilmişliğini Yahudilikten çıkarmak, tüm meseleyi anlamsız kılar.

Ama eğer İbrani Kutsal Kitabı'nın sunduğu türden bir Tanrı'ya inanmıyorsanız ya da özellikle ihtiyacınız yoksa, ve eğer vahşetten ve şiddetten dehşete düşüyorsanız ve bir masum çocuğu öldürmeden önce yüz kez ölmeyi tercih ediyorsanız, ve eğer gerçekten istediğiniz insanlıkla bir olmaksa – ki bu en manevi, en güzel ve doğal bir özlem – sadece ayrılın.

Bununla işinizin bittiğini söyleyin ve insanlığınızı soymanızı talep eden bir kulübe üye olmak istemeyin. Ve Gazze'nin çocukları için, neden bunu yaptığınızı ve neden kırıldığınızı açıklayın.

Onlara bunu borçluyuz.

Uyum sağlamayan Yahudiler olarak bizim işimiz, Siyonizm'i ya da Yahudiliği reforme etmek değil. İşimiz, Filistin'e olan borcumuzu yerine getirdikten sonra, çıkıp geceye sessizce kaybolmak, sadece basit insanlar olarak, daha fazla bir şey olmadan yeniden doğmak.



PROF. DR. EROL GÖKA
www.kritikbakis.com

SERMAYE-DEVLET VE ADAM SMİTH

Son yüzyılda insanlık olarak başımıza gelenlerden, sosyalizm, despotik devlet uygulamaları ve dünya savaşlarından sonra koyu ve katı bir devletçiliğin yol açacağı tehlikeleri artık biliyoruz ve uyanıyoruz. Mutlaka özgürlükleri esas alan bir felsefi bakışla hareket etmek zorundayız. Ancak son zamanlarda “özgürlüklerin dayanışmaya, kolektivizme karşı konulması”nın da pek hayırlı sonuçlara yol açmayacağını öğrenmiş bulunuyoruz. Birçok zihin, üçüncü bir yol arayışı içinde. Ama üçüncü yolu ararken konuşmamız gereken birçok mesele var. Onlardan birisi de ekonomide devletin rolünün ne olacağı, yani sermaye ve devlet ilişkileri. Bu konuda ortalık tozdan dumandan görünmüyor.

Sermaye ve devlet ilişkileri konusunda iki tür ezber var. Liberal olduğunu söyleyenlerin bir kısmına göre devlet baş düşman. Marksistler de aynı ölçüde devlete düşmanlar ama onların gerekçesi devletin egemen sınıfların baskı aygıtı olduğu şeklinde bir teze inanmalarından kaynaklanıyor. Oysa iki ezber de yanlış. Nispeten biraz daha iyi baktığımı sandığım yerden psikolojiden baktığımda şöyle bire kanaate sahip oluyorum: Devlet, kolektif aklı temsil eden bir cevherden kaynaklandığı için olsa gerek sermaye ile ilişkilerinde tam ortada bir yerde duruyor.. Sermayeye de piyasaya da karşı değil ama hükümranlılığı devletin ifa ettiği hukuka bırakması şartıyla.

Roma-Kartaca Savaşı

Devlet ile iktisadi egemenler arasındaki çatışmanın en bariz şekli, Roma-Kartaca savaşlarında ortaya çıkmıştı. Kartaca, Fenikelilerin devamı olan, geriye doğru gidildikçe İbranilerle bağlantısı ortaya çıkan tüccar bir kavimdi. Kartacalılar, Suriye kıyılarından gelerek bir ticaret kolonisi, âdemi merkezîyetçi bir yapı

oluşturuyorlar ve merkezîyetçi Roma devleti ile savaşa tutuşuyorlar, tıpkı önceden ataları Fenikelilerin Yunanlılarla savaştıkları gibi... Sonunda Romalı Senatör Cato'nun “Kartaca yıkılmalı!” hükmü gerçeğe dönüştü. Kartaca yıkıldı ama iktisadi egemenlerin devleti saf dışı etme girişimleri hep sürdü. Bugün, modern zamanlarda paranın gücünün alabildiğine artmasıyla birlikte gerilim had safhaya vardı.

Japon düşünür Korin Karatani'nin “Dünya Tarihinin Yapısı. Üretim Tarzlarından Mübadele Tarzlarına” (Metis Yayınları) kitabı tam da bu konuyla yani devlet-sermaye ilişkileri mevzusuyla ilgili.

Karatani'ye göre kapitalist toplum, sermaye-ulus-devlet terkipli bir Boromean düğümünden oluşuyor. Boromean düğümü üç halkalı gizemli bir yapı. Halkalardan hiçbirisi diğerine doğrudan bağlı değil fakat bir halka diğerlerinden koparılsa diğer ikisi de birbirinden kopuyor. Nasıl ki meta mübadelesi devletin varlığına ihtiyaç duyuyorsa, devletin idamesi de ancak para ile mümkün ve bu, kapitalizm öncesinde de böyle. Kapitalizm öncesi devirlerde de devlet, her zaman ticarete yaslanmış, paranın gücünden faydalanmış. Ama her zaman ticareti ve tefeci sermayeyi para, haraç ve diğer yollardan denetlemiş; tüccarın ipini elinde bulundurmaktan vazgeçmemiş. Eğer devlet tüccarı serbest bıraksaydı tüccarla birlikte onun ikiz kardeşi tefeci de semirecekti. Tek arzusu faiz yoluyla sermaye biriktirmek olan tefeci, tüccara mübadeleler yapabilsin diye kredi verecekti. Bu süreç boyunca tefecinin gömüleri arttıkça artacak, o gömüledikçe yani istifledikçe üreticiler topluluğu borç ve faiz yükü altında yoksul düşecek, sefaletle sürüklenecekti. Sonuçta devletin dirliği sarsılacak, yöneticilerin gücü zayıflayacaktı.

Hiçbir devlet bunu istemezdi.

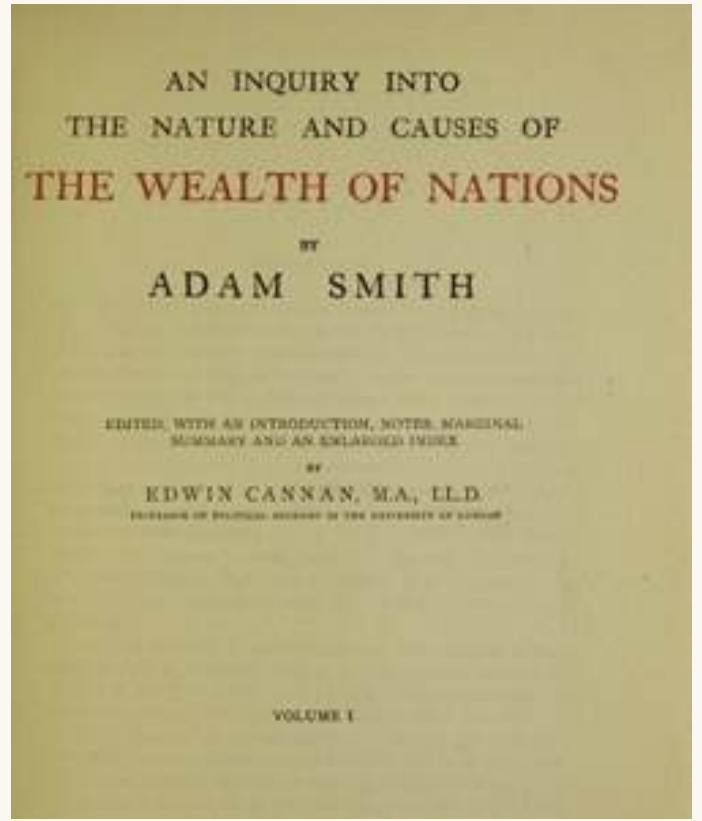
Asya ve Avrupa’da farklı bir süreç ortaya çıktı diyor Karatani. Asya devletleri despotizm yoluyla ticareti ve tefeci sermayeyi denetlemelerini sürdürürlerken Avrupa’da ne devlet idaresinde bir ticaret ne pazarların resmi denetimi ne de ticaret ve pazarlar arasında bir ayırım söz konusuydu. Sonuç olarak tefecilik yani para ticareti genişleyip gelişti. Karatani bu değerlendirmelerini Batı ve Doğu’da demokrasiyle ilgili ilginç analizlere kadar sürdürüyor. Ona göre Antik Yunan’da ve Roma’da sınıf çatışmalarının artarak yönetim krizlerinin ortaya çıkma nedeni, para ekonomisinin her yere nüfuz etmesiydi. Bu krize karşı çözüm olarak Avrupa’da demokrasi tercih edildi ve Asya’da bilinmeyen bir siyasal düzen kuruldu. Ama ne tefecilik ne sınıf çatışmaları çözülebildi; kriz giderek derinleşti. Bunlar hayli enteresan ve devlet-sermaye geriliminde yerimizi belirlerken dikkate alınması gereken faydalı fikirler. Söylediğim gibi ben konuya daha ziyade psikoloji penceresinden bakıyorum. Buradan bakıldığında bazen genel geçer bilgilerden hayli farklı manzaralar görülebiliyor. Mesela liberalizm adına konuşanların önemli bir kısmı, nerede “devlet” lafı geçse feryadı basıyor. Söz dönüp dolaşıp Adam Smith’e geliyor. Oysa titiz bir incelemeyle Adam Smith’in bazı liberaller tarafından sunulduğu gibi birisi olmayıp tam tersine insanın psikolojisi, ahlak ve devlet üzerine bize hayli yakın görüşler ileri sürdüğü görülebilir. Daha sonraki yazılarımızda ekonomik düzenin temel psikolojik saiki olan “tamahkârlık” üzerinde durmayı düşünüyoruz. Oraya gelmeden, içinde yaşadığımız kapitalizmi anlayabilmek için eski defterleri karıştırmak, biraz Adam Smith (ve belki biraz da Karl Marx) üzerinde durmak, uygun olabilir diye düşünüyorum.

Bir yanlış anlaşılma şampiyonu: Adam Smith

Sanıyorum düşünce tarihinin en yanlış anlaşılan kişilerinden birisi Adam Smith’tir. Özgürlüğe ve tercihe dayalı bir pazarı savunduğu, amacının devletin ve halkın zenginliğini sağlamak olan bir “ekonomi politik”ten yana olduğu doğrudur ama hakkındaki birçok şey uydurmadır. “Liberal” sözü ilk kez kendisinden sonra 1812’de kullanılmış, “Bırakınız yapsınlar bırakınız geçsinler” mottosunu kendisi hiç kullanmamıştır.

Bugün akademide “rasyonel seçim teorisi” diye bilinen ve Adam Smith’e bağlanan, insan davranışlarını hep kişisel çıkarların belirlediğini ileri süren bir görüş ortalığı kasıp kavuruyor. Ama bu görüş de onun Adam Smith’ten kaynaklandığı tezi de tamamen hatalı.

Adam Smith’in yanlış anlaşılması, sadece “Milletlerin Zenginliği” eseri esas alınarak, bu kitaba temel teşkil eden “Ahlaki Duygular Teorisi” adlı çalışmasının tamamen göz ardı edilmesinden kaynaklanıyor. Smith’in ahlak anlayışında insanın sempatiye, onay görme isteğine ve adalet erdemine dayalı müspet özellikleri, ekonomi anlayışında ise kişisel çıkar odaklı bir bakış söz konusu. Ama O, hiçbir zaman insan davranışının altında her durumda kişisel çıkarın yattığı gibi bir görüşü hiç savunmadı.



Doğrudur; Smith, “Milletlerin Zenginliği”nde “Yemeğimizi, kasabın, biracının ya da fırıncının iyilikseverliğinden değil, kendi çıkarlarını kollamalarından bekleriz. Onların insanlığına değil, ben sevgisine hitap ederiz. Hiçbir zaman kendi ihtiyacımızı ağzımıza almaz, onların kendi faydasından söz ederiz” (s. 216) gibi kişisel çıkara vurgu yapan cümleler kurdu. Ama dikkat edilirse, buralarda konu, davranışlarımızın saikleri değil toplumsal iş bölümü. Smith, bunları söylerken iş bölümünün neden ve nasıl işlediğini, evrensel refahın kaynağı olduğunu anlatmaya çalışıyordu. Ticari işlemler sırasında tarafların kendi çıkarlarını ve karlarını düşünüyor olmaları, pek tabiidir. Buradan yola çıkarak insan davranışına sadece ben sevgisinin ve çıkarın yön verdiğini söylemek abesle iştigaldir. Smith, hiçbir yerde insanın temel amacının kişisel çıkar olduğunu söylemediği gibi ekonomik refahın sadece insan davranışına bağlı olarak izah edilmesi onun bakışına taban tabana zıttır.

Adam Smith, sadece kişisel çıkara ve akılcılığa dayalı bir bakışın insan davranışını anlamaya yetmeyeceğini, mutlaka cömertlik, yardımseverlik ve sosyal sorumluluk gibi erdemlerin de işin içine katılması gerektiğini savunur, en yararlı erdemin ihtiyatlı davranış olduğunu söyler. Onun “ihtiyatlı davranış” dediği ise asla kişisel çıkar ile aynı kefeye konamayacak “kendine hâkim olma” özelliğinin bir sentezidir.

Smith’in ahlak ve ekonomi anlayışının çelişkili değil kendi içinde tutarlı olduğunu savunanlardan birisi olan Amartya Sen’e göre, günümüz piyasa ekonomisinin üç bileşeni var. Bunlardan birincisi, piyasa ekonomisinin kendi kendini düzenleyici doğası, ikincisi rasyonel davranışın temeli olarak kar motivasyonu ve toplumsal üreticiliği sağlayan kişisel çıkar anlayışı...

Bu üç anlayışı bir arada Smith'te bulmak imkânsız. Kapitalizm kavramını hiç kullanmadığı gibi piyasa ekonomisinin kendi kendine yeterli olduğuna asla inanmamıştır. Onun piyasa ekonomisinin dinamizmini ve faydalarını, serbest ticaretin ve uzmanlaşmanın lüzumunu vurguladığı gerçek ama piyasa süreci ve kar motivasyonunun olumsuz yanları da bulunuyor. Bu olumsuz yanları elden geldiğince gidermek için düzenleyici piyasalarda devletin rolü Smith'in yaklaşımında çok önemli. (Belli ölçülerde eğitim ve sağlık dâhil olmak üzere) kamu hizmetleri için devletin yeterli gelir elde etmesi ve halkın geçiminin sağlanması, Smith'in politik ekonomisinin iki temel konusu. Amartya Sen, Smith'in esas derdinin sosyal adaletin nasıl edileceği olduğunu, bu amaçla kurumlar, davranışlar ve karşılıklı etkileri ele aldığını belirtiyor.

Ona göre Smith, lükse, gösteriş ve şatafata karşı, tutumluluktan yanadır.

Adem Levent Hoca, İnsan ve Toplum Dergisi'ndeki (2017 Haziran) "İktisadı yeniden felsefeyle buluşturmak: Amartya Sen'in Adam Smith okuması" başlıklı yazısında, "Sen'in Smith yorumu, kapitalizmi köklü bir şekilde sorgulamaktan uzaktır. Bu yorum daha çok kapitalizmi etik zemine çekme isteğinden doğmaktadır" diyor biraz da eleştirel bir bakışla.

Tespitine katılıyorum. Smith olsa olsa kapitalizmin eleştirmenleri arasına konulabilir ama Hoca'nın "Kapitalizmi etik zemine çekme"yi hafife almasını anlayamadım. Az bir şey midir "kapitalizmi etik zemine çekme"ye çalışmak!...

Üretim tarzı, üretim ilişkileri ve üretici güçler tarafından şekillendirilir ve büyük ölçüde insan iradesinden bağımsızdır.

Ama ahlaki bir varlık olmak insanın elinde. Bu nedenle hem tamahkârlığın ve ondan kaynaklanan kişisel çıkar hırsının dengelenmesi için ahlaki erdemlerin devreye girmesi hem ekonomide devletin pazardaki rekabeti bozmaksızın düzenleyici rolü konusunda Adam Smith ile hemfikirim. Bugün etik ve ekonominin birbirinden koptuğu kapitalizme ve onun her türlü komplikasyonu ile boy gösterdiği tüketim toplumuna ahlaki bir budama gerekiyor. Kapitalizme ve tüketim toplumuna karşı bir mücadele hattı belirlerken ezberlerimizi en baştan itibaren gözden geçirmemiz lazım. Devleti her alanda giderek köşeye sıkıştırmak olarak anlaşılan neo-liberal bakışın yerine devleti ve halkı zenginleştirmeyi amaçlayan ekonomi politikası yeniden ihya etmek gerekiyor. Adam Smith'i, bir de kapitalizme maruz bırakılan Müslümanların okumasına ve yorumlamasına ihtiyaç var.



Batı STK'ları: Hayat mı Kurtarıyor, Sadece Ölümleri mi Düzenliyor?



YAZAR: MARK DUFFIELD

KAYNAK: [HTTPS://JACOBİN.COM/](https://jacobin.com/)

On yıllar boyunca Batı'nın yardım endüstrisi Sudan'da giderek daha fazla güç kazandı; ancak bu güçlenme, ülkenin geri kalmışlığının nedenleri konusunda sessizleşmesiyle paralel ilerledi. Yoksulluğun kök nedenleriyle mücadele etmek yerine, STK'lar yalnızca ölümlerin sayısını azaltmaya odaklandı.

1980'lerin ikinci yarısında, Oxfam, Sudan'ın kurak Kızıldeniz Tepeleri'nde Beja göçebeleri arasında kapsamlı bir gıda yardımı programı yürüttü. Beja halkı, 1984'teki şiddetli kuraklık sırasında sığır ve koyunlarının yarısını kaybetmişti. Kapsamlı hane halkı ve beslenme gözetimi temelinde hareket eden Oxfam, bu operasyonu insani bir "iyileşme için gıda" (food for recovery) programı olarak tanımladı. Hedefe yönelik gıda yardımı ile gelecekteki zorunlu hayvan satışlarının önlenebileceği ve Beja halkının sürülerini geri kazanabileceği vaadinde bulunuldu.

1987'de Oxfam'ın Sudan ülke temsilcisi olarak, Port Sudan ofisindeki periyodik ziyaretimin kapanış toplantısında idim. Nemli deniz havası, öğleden sonra bastıran boğucu sıcaklığı hafifletmek adına hiçbir işe yaramıyordu. Ekip ile gündelik operasyonel meseleleri gözden geçirdikten sonra, kapanış konuşması beklenmedik bir yöne saptı.

Kızıldeniz Tepeleri'ndeki koşullar ve bölge hükümetinin tutumu hakkında artan bilgi birikimine dayanarak, Oxfam'ın gerçekte "ne yaptığı" sorusu spekülasyon biçiminde ortaya atıldı. "İyileşme için gıda" (food for recovery) fikri, bağışçı desteği sağlamak için kamuoyuna

güçlü bir argüman sunuyordu; ancak bunun arkasında daha fazlası olabileceği yönünde bir şüphe vardı.

Hükümet, Beja halkına yardım etmek adına neredeyse hiçbir şey yapmamıştı. Kırsal hizmetler yoktu, gerekli kaynak aktarımı sağlanmamıştı ve kayda değer bir ilgi bile gösterilmemişti. Beja halkı ihmal edilmiş, adeta ikinci sınıf vatandaşlar olarak görülüyordu ve bu durumun yakın zamanda değişeceğine dair bir işaret yoktu. Daha önce toplu halde ifade edilmemiş olsa da ekip, Oxfam'ın yalnızca işlevsiz hale gelmiş bir hükümetin yerini almakla kalmadığı, aynı zamanda bundan daha da ileriye gittiği yönünde bir kanaate varmıştı. Oxfam, dış sponsorlara kendini tatmin edici bir şekilde sunarken, sürülerin iyileşmesini desteklediği iddiasıyla Beja halkının meşru kaygılarını göz ardı ediyor ve böylece hükümeti eleştirilerden uzak tutuyordu. Farkında olmadan, Oxfam siyasi durumu kontrol altında tutmaya yardımcı oluyordu; özenle hazırlanmış insani yardım söylemi, gerçekte üstlendiği pasifleştirici rolü örtbas ediyordu. Program değerlendirmesinin plansız bir şekilde sona ermesi ayıltıcı bir etki yarattı. Farklı görüşlerin kesiştiği bir an yaşanmış ve yasadışı gibi görünen bir içgörü paylaşılmıştı. Ancak bu görüş dile getirilmeyecekti; içeride kalacak, yalnızca içerden olanların bileceği özel bir fikir olarak kalacaktı. Zamanla herkes işine devam etti ve nihayetinde Oxfam'ın Kızıldeniz operasyonu sonlandırıldı. Çokça övülen "iyileşme için gıda" (food for recovery) hiçbir zaman gerçekleşmedi.

Batı insani yardımını kuşkusuz uzun bir geçmişe sahip. Ancak burada kullanılan “Batı insani yardımı” terimi, 1970’ler ile 1990’lar arasında ortaya çıkan ve sosyal, politik ve teknik olarak belirli koşullara bağlı yeni bir uygulama setini ifade ediyor. Bu uygulamalar, hayatları veya geçim kaynaklarını kurtarmaktan ziyade, yeni sömürgecilik dünyasında aşırı ölüm oranını regüle etmek (regulate) amacına hizmet ediyordu.

Bu dönemde küresel ekonomide yaşanan dünya tarihsel dönüşüm, burada ele alınan insani yardım anlayışındaki değişimlerin maddi temelini oluşturdu. Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve diğer Batı ekonomileri sanayisizleşip finansallaşarak Batı’nın uzun süredir devam eden imalat üstünlüğüne bilinçli olarak son verdiler. Basitleştirirsek, dünya genelinde yeni bir temel bölünme oluştu: Birbiriyle bağlantılı Batı tüketim ekonomileri ile Asya üretim ekonomileri arasında. Neoliberalizmin yükselişiyle birlikte bu yeni, kısmi de olsa, uluslararası iş bölümü “küreselleşmenin alternatifsiz dönemi” (the “no alternative” era of “globalization”) olarak kutlandı.

Bu teleolojik “piyasanın zaferi” anlatısını bozacak şekilde, finans odaklı emperyalizmin aynı döneminde farklı ama gerekli bir Afrika-Batı Asya eksenini şekillendi. Bu gelişme, kapitalizmin ilkel birikime (primitive accumulation) olan bağımlılığının sürdüğünü güçlü bir şekilde ortaya koyuyordu.

Eşitsiz mübadeleden ziyade, bu mekânsal eksenindeki fiziksel kaynaklar, sosyal sermaye ve emek; savaş, yasallaştırılmış hırsızlık ve zorla mülksüzleştirme yoluyla dışsal yağma ve ekolojik sömürü için hedeflenmişti.

Önceki dönemle karşılaştırıldığında, takip eden on yıllarda artan şiddet ve yerinden edilmenin ölçülebilir etkileri, Ali Kadri’nin “geri-kalkınma” (de-development) kavramıyla oldukça isabetli bir şekilde özetlenmiştir.

Afrika-Batı Asya ekseninin mülksüzleştirme alanı haline gelmesi ve Batı insani yardımının yeni “hayat kurtarma” odaklı düzenleyici uygulamalarının deneme sahnesi olarak seçilmesi tesadüf değildi.

STK’lar, kariyer, harcama, büyüme ve nüfuz gibi her ölçütte emperyalizmin getirilerinden yararlandı. Batı insani yardımını, liberal insani yardım anlayışının Batı dış politikasından bağımsız (hatta ona karşıt) olma geleneğini terk ederek büyük ölçüde ABD yanlısı ve anti-komünist bir çizgiye kayd.

Eski sömürgelerin yeni sömürgecilik düzeni altında yeniden ele geçirilmesinde etkin bir rol oynayan Batı insani yardımı, 1980’lere gelindiğinde postmodern, karmaşıklık temelli (complexity-based) bir dünya görüşünü savunuyordu.

2000’lerin başında ABD’nin önderliğinde yürütülen yıkıcı “terörle savaş” (war on terror) sonrasında Batı insani yardımı gölgede kalacaktı.

Ancak bu savaştan önceki on yıllarda ortaya çıkan düzenleyici uygulamaları incelemek, özgürleşme ve sürdürülebilir bir dünya mücadelesinde özeleştirinin gerekliliğine dair çarpıcı örnekler sunuyor.

STK İstilas

1980’lerde uluslararası STK’lar, Afrika-Batı Asya ekseninde hızla yayıldı. Bu hızlı yayılma, haklı olarak bir “istila” olarak adlandırılabilir.

Bu dönem, Batı’da sanayisizleşmenin yaşandığı, Sovyetler Birliği’nin çöküşüyle birlikte Sol’un sağa kaydığı bir süreçti. Hayal kırıklığına uğramış birçok eski yoldaş, teselliye STK seferberliğine katılmakta buldu.

Bu istila, neoliberal dönemin ruhunu (Zeitgeist), özellikle de kamu hizmetlerinin özelleştirilmesini yansıtarak, Batı’nın devletlerden genişleyen özel STK sektörüne aktardığı yardım fonlarıyla finanse edildi.

STK istilas, bir asır önce ortaya çıkan “yeni” emperyalizmin bazı unsurlarıyla da örtüşüyordu. 19. yüzyılın sonlarına doğru, sömürgeleştirilmiş dünyanın toprakları hızla genişlemişti. Bu genişleme sırasında yönetim, Mike Davis’in “geç Viktorya dönemi soykırımları” (late-Victorian holocausts) olarak adlandırdığı olaylarda da görüldüğü gibi, barbarlıkta yeni boyutlara ulaşmıştı. Paradoksal olarak, yeni emperyalizmi harekete geçiren temel ahlaki gerekçe, “kölelik karşıtlığı” (anti-slavery) idi.

Afrika’nın Paylaşılması (Scramble for Africa) sırasında, emperyalistler, siyahların sınırsız egemenliğini köleliğin zulmü, despotizm ve dolayısıyla insani bir felaket ile eşdeğer tutuyordu. 1882’de Britanya Mısır’ı işgal ettiğinde, ülkede yaygın olan iç kölelik göz önüne alındığında, kölelik ve despotizm arasındaki bu ırksal denklem, Mısırlıların kendi kendilerini yönetmeye uygun olmadığı söylemi için kullanıldı. Adom Getachew’in incelediği gibi, 1920’lerde benzer korkular Liberya ve Habeşistan’da da devredeydi. Her ikisi de köle sahibi toplumlar olmalarına rağmen, Milletler Cemiyeti’ne “eşitsiz egemenler” (unequal sovereigns) olarak dahil edildiler ve bu statüde yönetildiler.

Birkaç on yıl sonra, benzer bir felaket korkusu, Sudan’ın sömürgeci Siyasi Servisi’nin 1956’da ülkenin bağımsızlığını engellemek için yürüttüğü gerici eylemlere de ilham verdi. Batı insani yardım anlayışı, siyahların egemenliğine yönelik bu korkusunu kaybetmedi; sadece parametrelerini yeniden düzenledi.

1980’lerde Afrika-Batı Asya ekseninde STK’ların hızla ortaya çıkışı, Batı insani yardımcılığının yeni sömürgecilik döneminin başlangıcını ilan ediyordu. STK’lar, ABD önderliğindeki emperyalizmin vekil yapısı içinde topluluk düzeyinde yeniden ele geçirme (recapture) işlevi gören pratik araçlardı. Batı insani yardımının itici gücü artık kölelik karşıtlığı değil, Band Aid grubundan Bob Geldof’un kıskırtıcı çıkışlarıyla özetlendiği gibi, özellikle Afrika devletlerinin bürokrasisine yönelik bir otoriterlik karşıtlığı (anti-authoritarianism) idi. Hannah Arendt’in Britanya’nın yeni emperyalizme katkısına ilişkin biraz tartışmalı değerlendirmesinin bir yönünü yeniden ifade edecek olursak: STK istilas, otoriterlik karşıtı eleştirisiyle Batılı gençlerin idealist kesimini kendine çekti.

Bu istila, metropol solunun daha önceki anti-emperyalist duruşundan kopuşunun da bir belirtisiydi. Dönemin

ruhu, Jean-François Lyotard'ın 1979'da büyük anlatıların (grand narratives) sona erdiğini ilan etmesiyle yakalanmıştı. Bir yıl sonra, Demir Lady Margaret Thatcher, Fransız teorisyene neoliberalizme alternatif olmadığını belirten ünlü sözüyle eşlik etti: “Başka alternatif yok” (there is no alternative).

Batı İnsani Yardımcılığı

STK'lar arasında büyük anlatıların reddi, büyük ölçüde Marksizm'e, özellikle de o dönemde popüler olan Marx'tan esinlenen azgelişmişlik açıklamalarına yönelikti. 1985'te, Sınır Tanımayan Doktorlar'ın (Médecins Sans Frontières – MSF) Fransa şubesi, o zamana kadar sol enternasyonalizmi tanımlayan Üçüncü Dünyacılık (Third Worldism) ile bağını kestiğini kamuoyuna açıkladı. Açıkça ABD ve İsrail yanlısı, anti-komünist bir tutum benimseyen MSF, kapitalizmi, o dönemde Afrika-Batı Asya ekseninde güçlenmekte olan şiddetli mülksüzleştirmeden ayırdı. Bu tür bağlantılar kurma girişimleri, ideoloji olarak küçümsendi. Dünyanın siyasi olarak artık amacına uygun olduğunu ilan eden MSF, bundan böyle insani yardımcılığın temel ilkelerine, yani hayat kurtarmaya (humanitarianism 101 – saving lives) adanacaktı. Peki, eğer kapitalizm zararsızsa, neden hayatlar kurtarılmak zorundaydı? İşte burada, yeni emperyalizmin kölelik karşıtlığı ile modern STK'ların otoriterlik karşıtlığı arasındaki ırksal bağ ortaya çıkıyor. Liberal dünya görüşünün, özgürleşmiş siyah egemenliğini insani felaketle eşdeğer tutan güncellenmiş versiyonunda, Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF) için suçlu emperyalizm değil; felaket üreten, bağımsız ve totaliter Afrika devletlerinin ortaya çıkışıydı. Bundan böyle, MSF bu devletleri eleştirmekten çekinmeyecekti. Özellikle de solcu veya bağımsız bir gündem iddiasında bulunuyorlarsa.

Eğer Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF) yeni sömürgeci köprübaşını sağlamlaştırmışsa, kapitalizm ve emperyalizmin “sihirli bir şekilde ortadan kaldırıldığı” bu dünyayı nasıl anlamamız gerektiğini açıklayanlar, Randolph Kent ve David Booth gibi İngiliz akademisyenler ile Oxfam ve Save the Children gibi STK'lar oldu. İnsanlar, nesneler ve doğa arasındaki etkileşimlerin kaotik “karmaşıklık” (complexity) nedeniyle nedensel anlatılar geçersiz sayıldı. Genel yasalar veya belirleyici ilişkiler artık imkânsızdı.

Özünde, cehaletin kutlanarak rasyonelleştirilmesi olarak tanımlanabilecek bu yaklaşım, dış dünyayı anlık deneyimin ötesinde bilinemez hale getirdi. Sorunlar belirli zamanlara ve mekânlara bağlandı; böylece genel tarihsel bağlantılar kurmak imkânsız hale geldi.

Fransız siyasi rövanşizmi neoliberalizme uzanırken, İngiliz empirizmi Batı insani yardımcılığını niceliklendirme, sibernetik ve makine öğrenimi ile ilişkilendirdi. Marksizm'e karşı yürütülen emperyal mücadelede ve 20. yüzyılın ortasında bağımsız bir dünya yaratma girişimlerinde şekillenen sibernetik dünya görüşü, 1980'lerde Batı insani yardımcılığı içinde kendini gösterdi — kurumsal makine düşüncesinin ya da yapay zekânın kesintisiz yayılmasından on yıllar önce.

Çatışmayı Doğallaştırmak

1980'lerin ortasında Sudan'da yaşanan kıtlık, ulusal ve uluslararası gündemlerin çatışma sahnesine dönüştü. İnsani yardım bayrağı altında hızla kurulan STK kampı, Sudan'ın çeyrek asırlık kendi kendine kalkınma deneyinin sonunu işaret ediyordu. 1984'ten önce STK sayısı oldukça azdı; ancak birkaç yıl içinde başkent Hartum'da kayıtlı STK sayısı yüzü aştı. O dönemde, Marksist ilhamlı kıtlık analizleri sıkça dile getiriliyordu. Ancak bu tür analizler, yeni sömürgeciliğin geri dönüşünün yarattığı kafa karışıklığı içinde hızla silinip gitti.

Liberal siyaset söyleminin siyah egemenliğinden duyduğu korkunun ötesinde, Küresel Yönetişim ve Yeni Savaşlar (Global Governance and the New Wars) adlı çalışmamda belirttiğim gibi, topluluklar arası çatışmanın nedenleri çok çeşitli ve yere özgüydü; sosyal, ekonomik ve çevresel etkenleri içeriyordu. Batı insani yardımcılığı için, topluluklar arası savaşın genel geçer ya da belirleyici bir nedeni yoktu; yalnızca taraf olanların yaşadığı kıtlık ve cehaletten ibaretti. Batı'nın kamu kaynaklarıyla finanse edilen “yardım endüstrisi,” önümüzdeki on yıllarda sürecektir şiddet ve istikrarsızlık dönemini ahistorik ama niceliksel olarak ölçülebilir bir sibernetik karmaşıklık merceğinden değerlendirecekti.

Ancak sahada, 1950'lerden itibaren ticari tarımın genişlemesi, geçimlik tarımı kademeli olarak zayıflattı. 1970'lerin sonlarından itibaren ABD'nin hazırladığı yapısal uyum programları, Sudan'ın tarımsal üretimini ihracata yönlendirerek bu çözülmeyi hızlandırdı. Zaten baskı altındaki Sudan'da, kâr elde etme olasılıkları, çobanlar ile çiftçiler arasındaki eski karşılıklılığı sürekli bir savaş ilişkisine dönüştürdü.

Bunun sonucunda, paramiliter kaynak yağması, ekolojik yıkım, kutuplaşmış ırksal şiddet ve zorunlu göç gibi periyodik patlamalar yaşandı ve nihayetinde bu durum, 2023'te Sudan'ın uzun zamandır beklenen devlet parçalanmasına dönüştü. Batı insani yardımcılığı, genelleme yapma konusundaki isteksizliği ile Sudan'ın şiddet içeren yeni sömürgeci ekonomisinin gelişimini normalleştirdi.

Finansman dostu insani yardım acil durumlarıyla geçen dört on yıl, ticari sermayenin toplum ve doğa üzerindeki acımasız saldırısını maskeleydi. Sudan hakkında çok az gerçek bilgi üretilirken — yani hakları, toprakları ve kaynakları için mücadele edenlerin işine yarayacak pratik bilgi — bu on yıllar, yardım endüstrisi için kurumsal büyümenin kârlı yılları oldu.

Kıtlık Tahmini

Kıtlığa ilişkin yapısal analizler, onun süregelen sosyal iç savaşta bir silah olarak kullanılmasını skandal haline getirmiş ve ekonomik reform ile siyasi koruma çağrısında bulunmuştu.

Buna karşılık, sözde “karmaşıklık” düşüncesi, kıtlığı normalleştirerek onu davranışsal sinyaller ve uyarılardan oluşan olasılıksal bir veri setinin öngörülebilir bir sonucu haline dönüştürdü. Sonuçta, “azgelişmiş” bir ülkede kıtlığın beklenmesi olağandı.

Nedeni “karmaşık” olabilir; ne var ki STK’lar, kıtlığın ortaya çıkışını öngörecektir bir “teknoloji” geliştirdiler — bu çift amaçlı teknoloji, medya ilgisini çekmek ve fon sağlama yarışında da oldukça kullanışlı olacaktı. 1970’lerden beri, gıda, hayvan ya da işgücü gibi yerel piyasa fiyatlarındaki dalgalanmaların, çiftçiler ve çobanlar arasında sıradışı davranış kalıplarının öncüsü olduğu biliniyordu. Bu tür değişimler, kıtlığın yaklaşmakta olduğuna dair bir gösterge haline geldi.

1980’lerde Sudan, Kıtık Erken Uyarı Sistemi (FEW) için bir laboratuvar işlevi gördü. Bu sistemin mantığı, zamanında yapılan bir uyarının erken müdahaleye olanak tanınması ve böylece daha fazla hayatın kurtarılmasıydı. Başlangıçta FEW, coğrafi olarak dağılmış pazarlardan ve veri toplama noktalarından fiyat ve nüfus hareketi verilerinin yoğun emek gerektiren bir şekilde toplanmasına dayanıyordu. Verilerin merkezileştirilmesi, elle hesaplanması ve dağıtılması rutin olarak haftalar alıyordu. Bu erken öngörü teknolojisinin manuel doğasının önemi göz ardı edilmemelidir.

Post-Humanitarianism adlı çalışmamda da belirttiğim gibi, FEW, yerinde gerçekleştirilen faaliyetlerden oluşan ve yerleşik bir sosyo-teknik sorun çözme pratiğine dönüşen bir ekolojidi. Bu uygulama, genel amaçlı bilişimin sağladığı kolaylaştırıcı etkiden en az on yıl, uzaktan algılama ile gelen “dijital insani yardımcılık”ın heyecanlı gelişimiyle yapılan kodlamadan ise otuz yıl önce ortaya çıkmıştı.

Teknolojinin belirleyici bir dış güç olmasından ziyade, Kıtık Erken Uyarı Sistemi (FEW), teknolojinin kapitalizmin bitmek bilmeyen iç savaşı merkezinde toplumsal olarak belirlenmiş bir araç olduğu alternatif bir tarihe işaret eder. Bir “saf” öngörü teknolojisi olarak FEW hiçbir zaman tam anlamıyla çalışmadı. Ölüm öngörülse bile, eşitsiz bir dünyada bazı hayatlar diğerlerinden daha değerli görülür. Toplumsal olarak belirlenmiş bir teknoloji olarak FEW, Batı insani yardımcılığının sömürgeci yeniden ele geçirme ve siyasi-kültürel pasifikasyon evresini tanımlayan tarihsel pratik ekolojisinden, kurumsal gündemlerden ve siyasi mücadelelerden ayrı düşünülemez.

Ölümü Düzenlemek

Kıtık Erken Uyarı Sistemi (FEW), Batı insani yardımcılığının düzenleyici rolünün gelişiminde özellikle önemli bir yere sahipti. Belirli bir nüfus için öngörülede bulunmak, ancak ihlal edildiğinde insani acil durum ilan edilmesine olanak tanıyan ölçülebilir bir ölüm eşliğinin varlığını gerektirir.

Ancak, Avrupa normlarına dayanmayan herhangi bir eşğin belirlenmesi, “azgelişmişlik” için uygun görülen ve aynı zamanda Batılı tüketiciler tarafından ahlaki olarak kabul edilebilir bir aşırı ölüm oranının pazarlık konusu yapılmasını içerir.

Batı insani yardımcılığının karşıt tarihi, hayat kurtarma hikâyesi değil; Afrika-Batı Asya ekseninde, teknoloji odaklı bir şekilde aşırı ölüm oranını düzenleme çabasını anlatır.

1970’lerden bu yana, insani acil durum ilan edilmesini gerektirecek düzeydeki yetersiz beslenme oranlarında seküler bir artış yaşandı.

1980’lerin ortasında Sudan’daki STK istilasını meşrulaştıran yetersiz beslenme seviyeleri, 1990’lara gelindiğinde Afrika için “normal” hale gelmişti.

Bu eğilim, 2004 yılında BM’nin Entegre Gıda Güvenliği Aşama Sınıflandırması (IPC) sisteminin oluşturulmasıyla zirveye ulaştı.

Bir dizi gösterge seti olarak IPC ölçeği, insani yardım uygulamalarının “altın standardı” olarak yaygın şekilde övüldü.

Ancak, Batılı tüketici toplumları ile çoğunluk dünyası arasındaki deneyimsel uçurumun bir göstergesi olarak, çok az kişi şu bariz soruyu sordu:

IPC tarafından ilan edilen bir acil durum, Avrupa’ya uyarlansaydı nasıl görünürdü?

Birleşik Krallık örneğinde, COVID-19 krizinin zirvesinde, tüm nedenlerden kaynaklanan aşırı ölüm oranı yılda yaklaşık 60.000’di. Bu, IPC felaket ölçeğinde neredeyse görünmez kalıyor.

Kişi başına oranlandığında, Birleşik Krallık’ta tam kapsamlı bir BM insani acil durumu ilan edilebilmesi için yılda dört milyondan fazla aşırı ölüm yaşanması gerekirdi! Bu rakamlar, yeni sömürgecilik tarafından çoğunluk dünyasında normalleştirilen korkunç aşırı ölüm seviyelerinin bir izlenimini veriyor.

Batılı tüketici toplumları için emperyalizm ve sömürgecilik artık birer “tarih” meselesidir; en fazla, bir miktar tazminatla telafi edilmesi gereken miras sorunlarıdır. ABD’nin vekil savaşlarının süregelen, hatta yoğunlaşan yeni sömürgecilik aşamasının sömürgecilik kadar şiddetli olduğunu, hatta belki daha da şiddetli olduğunu öne sürmek, alay konusu olma riskini taşır. Ancak, Sudan da dahil olmak üzere Afrika-Batı Asya eksenindeki birçok ülke için BM’nin aşırı ölüm oranı eşığı başka bir gerçeğe işaret eder. Dört on yılı bulan sürekli savaşın bilançosunu düşündüğümüzde — mülksüzleştirme, yoksullaştırma, yerinden etme; geçim kaynaklarının, kamu altyapısının ve biyosferin tahribatı; kemer sıkma politikaları, kent katliamı (urbicidal decimation) ve profesyonel sınıfların dağıtılması — ortaya çizilmesi gereken çok farklı bir tablo çıkar.

Krizdeki Batı İnsani Yardımcılığı

Yukarıda özetlendiği üzere Batı insani yardımcılığı, ABD öncülüğündeki teröre karşı savaşın başlamasıyla birlikte bir kriz dönemine girdi. “Ya bizimlesiniz ya da bize karşısınız” şeklindeki kutuplaştırıcı anlayışla, Afrika ve Batı Asya’nın geniş bölgeleri adeta serbest ateş bölgelerine dönüştü. İnsani yardım erişimine verilen uluslararası destek ve bununla ilişkili “insan hakları” kaygıları ortadan kalkarken, yardım sektörü savunmacı bir tutumla içine kapandı. Yardım çalışanlarının dış dünyaya kapalılığı artarken, makine güdümlü uzaktan yönetim sistemlerine bağımlılık arttı. Bütçe kesintileri ve artan yönetsel denetimle birlikte, yardım sektörünün düzenleyici rolü, son yıllarda artan şiddet ve cezasızlık ortamında savrulup gitti.

Batı insani yardımcılığı, yerini aldığı yapısalcılık ve politik radikalizmin yerine dünyaya ne bıraktı? İşte burada “insani yardım paradoksu” ile karşı karşıya kalıyoruz.

Bu paradoksun temelinde, örneğin Sudan’da elli yıldır faaliyet göstermelerine rağmen STK’ların bu ülke hakkında gerçek anlamda çok az bilgiye sahip olması yatıyor. Yeni sömürgeci yeniden ele geçirme ve pasifikasyonun bir aracı olarak yardım sektörü, yeni sömürgeciliğe ve onun tetiklediği şiddet, mülksüzleştirme ve yoksullaşmaya karşı mücadele edenlere faydalı bilgiler üretmekten acizdir.

“Hayat kurtarmaya” ve “hakları” desteklemeye adanmış olsa da yardım sektörü, tabiri caizse bir halk tarihi sunamaz. Bu paradoksu gizlemek üzere Batılı insani yardım söyleminde çeşitli telafi edici reflekslere rastlanmaktadır.

Afrika Boynuzu’na ilişkin olarak, son birkaç yıldır düzenli olarak ortaya atılan ve Batı ülkelerinin askerleşmeye odaklı dikkatini çekmeyi hedefleyen “yaklaşan kıtlık” kehanetleri, aslında kendi çıkarlarına hizmet etmektedir.

Birçokları, bilimsel nesnelliğin gücüyle desteklenen “iklim değişikliği” söyleminin, on yıllardır devam eden kurumsal suç ortaklığını perdeleyip, müdahaleye yönelik güvenlik odaklı dürtüleri yeniden canlandırarak

Batı insani yardımcılığını ayakta tutacağını ummaktadır. İklim değişikliğine karşı birleşme çağrısında bulunan liberal söylem, onyıllardır sürdürülen saldırgan müdahale politikaları ve kalkınma başarısızlıklarının üstünü örtmek için kullanışlı bir çizgi çeker.

Ancak liberaller artan yeni sömürgeci şiddetin gerçekliğini kabul ettiklerinde bile, liberalizmin uzun süredir var olan sınırsız siyah egemenliğine yönelik ırksal korkusunun yeni biçimlerine rastlarız: yani bağımsız, “totaliter” Afrika devletleri, onların yozlaşmış yöneticileri ve açgözlü devlet dışı aktörlerin oluşturduğu tehdit algısına.

Burada, neoliberal “siyasi piyasa”nın her şeyin fiyatlandırıldığı işlemci siyasetini benimseyen akademik modanın rolü önemlidir.

Günümüzde bu düzenlenmemiş alanı “haritalamak” için özel araştırma programları yürütülüyor; bu programlar, emperyal müdahalelerin rolünü göz ardı ederek, Afrika’nın tiranları ve bölgesel güçlerinin düzenli olarak birbirlerini sattıkları bir ortamı inceliyor.

Batı insani yardımcılığının paradoksu, yeni sömürgeci baskıya karşı direniş ve mücadeleye dair halkların tarihini oluşturamamasında yatar.

Batı insani yardımcılığının üretebildiği tek tarih, kendi müdahale, gözetim ve dijitalleştirme teknolojilerini öven ya da egosunu tatmin eden anlatılardır.



PKK'nın Kendini Fesih Süreci Ve ETA Tecrübesi



DR. ENSAR KIVRAK

www.kritikbakis.com

Bir ETA Senaryosu mu? PKK'nın Kendini Fesih Süreci Üzerine Bir Karşılaştırma

Silahlı terörist örgütlerin kendilerini feshetmesi, yalnızca örgüt içi dinamiklerin tükenmesiyle açıklanamaz. Süreç devletin reform kapasitesi, toplumdaki meşruiyet baskısı ve uluslararası konjonktürün etkide bulunduğu karmaşık bir dönüşüme işaret eder. 27 Şubat 2025'te Abdullah Öcalan'ın avukatları aracılığıyla yayımladığı mektupta PKK'ya silahlı mücadeleyi sonlandırma ve örgütü feshetme çağrısı yapması, kırk yıldır süren terör sorununda önemli bir kırılma yaratabilecek tarihî bir eşiktir. Öcalan bu çağrısı, silahlı mücadelenin geçmişin ürünü hâline geldiğini ve yeni dönemde siyasî bir çözüm zemininin oluştuğunu savunarak temellendirmiştir.

Öcalan'ın çağrısını izleyen ilk somut adım, 1 Mart'ta ilan edilen tek taraflı ateşkes oldu. Ardından 5-7 Mayıs 2025'te Kuzey Irak'ta toplanan 12. PKK Kongresi'nde tarihî kararlar alındığı açıklandı. Kongre sonrası örgüt, silah bırakma ve fesih takvimini kısa sürede ilan edeceği yönünde bir mesaj yayımladı.

Basına yansıyan haberlerde kongre delegelerinin Öcalan'ın mektubunu temel referans olarak kabul ettiği, fesih dâhil dört aşamalı bir yol haritasını müzakere ettiği, ancak ayrıntıların gizli tutulduğu dile getirilmiştir. Bu gelişmeler, Türkiye'de temkinli bir iyimserlik yaratsa da hem Ankara hem de Kürt kamuoyu somut takvim talebini sürdürmekte; hükümet yetkilileri fesih kararının ancak tüm fraksiyonları kapsaması hâlinde geçerlilik kazanacağını vurgulamaktadır.

Sürecin kırılmalılığı, PKK'nın tek gövdeli bir yapı olmamasıyla yakından ilişkilidir. Örgüt, KCK şemsiyesi altında Suriye'deki PYD/YPG, İran'daki PJAK ve Irak-Suriye sınır bölgesindeki özerk birimler gibi çoklu bileşenlere ayrılmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin beklentisi, yalnızca "PKK-Türkiye hattı"ndaki silahların susması değil, bölgesel ağı eş-zamanlı olarak tasfiye edilmesidir.

Bu nokta, Avrupa'daki örgütlerin fesih tecrübeleriyle önemli bir karşıtlık üretir; zira IRA ve ETA daha homojen ve coğrafi bakımdan sınırlı yapılarıdır.

Öte yandan, PKK'nın kendini fesih sürecinde yaşanan gelişmeler, bu sürecin IRA'nın 1998 Good Friday (Hayırlı Cuma) Anlaşması öncesindeki uzun müzakere turlarına değil, ETA'nın Eylül 2010'da kamuoyuna yansıyan tek taraflı ateşkes bildirisine ve onu izleyen fesih sürecine çok daha fazla benzemektedir. ETA'nın silahsızlanma ve fesih süreci üç önemli adımda şekillendi. Birincisi, İspanyol-Fransız güvenlik eşgüdümü sayesinde örgütün üst düzey kadrosuna yönelik ardı ardına gelen tutuklamalardır. İkincisi, 11 Eylül sonrası küresel terörle mücadele algısının AB ortamında terörle mücadele siyasetinin meşruiyetini arttırmasıdır. Üçüncüsü ise Bask toplumunda 2000'lerin ortasında zirveye çıkan "¡Basta Ya!" (Yeter Artık!) protestolarının örgütte yarattığı meşruiyet aşınmasıdır. Ocak 2011'de ilan edilen kalıcı, genel ve doğrulanabilir ateşkes, Ekim 2011'de silahlı faaliyetlerin kesin olarak sona erdiği beyanı, Nisan 2017'de Bayonne'deki sivil Silahsızlanma Günü ve 2 Mayıs 2018'de Cenevre'de okunarak BM'ye sunulan fesih mektubu, tam anlamıyla devlet-merkezli siyasi-diplomatik baskı ve toplumsal tecrit kombinasyonunun ürünüdür. ETA'nın fesih sürecine, IRA örneğinde olduğu gibi çok aktörlü bir müzakere masasına oturtulmamıştır. Tersine, ETA siyasi baskılarla silah bırakmaya zorlanmış ve ardından siyasî uzantıları Batasuna yasaklanmış, yerine şiddete mesafe koyan Euskal Herria Bildu koalisyonu yükselmiştir.

IRA'nın 1998-2005 barış süreci, Birleşik Krallık ve İrlanda Cumhuriyeti hükümetleri, ABD senatörleri, Avrupa Birliği temsilcileri ve Kuzey İrlanda'daki karşıt cemaat liderlerinin katıldığı çok taraflı bir müzakere mimarisi üzerine kuruluydu. Good Friday Anlaşması'nda silahsızlanma, hükümet reformu, çıkar çatışmalarının yargısal çözümü ve mahkûm affı gibi başlıklar bulunuyordu. Bağımsız Uluslararası Silahsızlanma Komisyonu (IICD) tarafından 2005'te tamamlanan denetimli imha, sürecin şeffaflık ayağıydı. Buna karşılık PKK-Türkiye hattında ne karşılıklı bir anlaşma metni ne de uluslararası arabuluculuğa açık bir masa bulunmaktadır. Ankara, 2013-2015 çözüm sürecinin çöküşü sonrası, tek muhatabın devlet olduğu anlayışını sürdürmektedir. Bu yaklaşım, sürecin "karşılıklılık" mantığından uzak olduğu ve bu yönüyle de IRA'nın fesih sürecinden ziyade ETA'nın fesih süreciyle benzeşmektedir.

Son dört yılda yoğunlaşan Pençe-Kilit ve benzeri sınır ötesi harekâtlar, örgütün Kuzey Irak'taki lojistik ağını ciddi biçimde yıkıma uğratmış; 2023-2024'te Türkiye-İKBY ilişkileri yapılan müzakerelerle güvenlik ortaklığı boyutuna taşınmıştır. 13 Nisan 2025 tarihli Beşinci Yüksek Düzeyli Güvenlik Mekanizması Toplantısına ilişkin ortak bildiri, askerî ve sınır güvenliği alanlarında eşgüdümlü eylem vurgusu yaparak Türkiye-Irak (özelde İKBY) hattında PKK'ya karşı bütünlük stratejinin resmî bir ifadesi olmuştur. ETA'nın Fransa içindeki lojistik damarlarının 2000'lerin başında kesilmesi gibi, İKBY topraklarındaki PKK kampları da Barzani yönetiminin pasif desteği ve Türk



Silahlı Kuvvetleri'nin nokta operasyonları ile baskı altına alınmıştır.

Ankara'nın Barzani yönetimiyle kurduğu diplomatik yoğunluk, Kasım 2024'te Bağdat merkezli Kalkınma Yolu Projesini de içeren çerçeve mutabakatla başladı. Ocak 2025'te Başbakan Masrour Barzani'nin Ankara ziyareti, PKK'sız Kuzey Irak temasını gündeme taşıdı. Barzani'nin bölgesel barışa katkı açıklaması, 1980'lerden beri PKK'ya göreceli manevra alanı tanıyan önce Bağdat'ın daha sonra da Erbil'in paradigmatik dönüşümü olarak okunmalıdır. ETA deneyiminde, Paris'in 1990'lardan itibaren sığınak sağlamayı bırakması, Bordeaux-Bayonne hattındaki lojistik damarları kurutmuş ve örgütü ateşkese zorlamıştı. Aynı şekilde İKBY, lojistik üslere erişimi engelleyerek PKK'nın Türkiye sınırlarındaki eylem kapasitesini sınırlamış, giderek örgütü "silah mı siyaset mi" ikilemine daha fazla itmiştir.

Öte yandan Beşar Esed rejiminin Aralık 2024'teki çöküşü, Suriye'deki güç dengesini sil baştan değiştirmiştir. Rejim otoritesinin yıkılmasıyla birlikte ABD destekli YPG/SDG yapısı, uluslararası meşruiyet zemini kaybetmiş ve Türkiye'nin uluslararası siyasi baskılarına daha açık hale gelmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Ocak 2025'te Ankara'da Barzani ile görüşürken Suriye'de PKK uzantıları için gelecek olmadığı vurgusu yapması, YPG'nin de facto güvenlik şemsiyesinin daralacağını ilan etmiştir. ETA, 2000'lerde Paris'in hukuksal toleransını yitirdiğinde nasıl lojistik rahatlığı da kaybettiyse PKK da YPG aracılığıyla koruduğu derinlik stratejisini kaybetmeye başlamıştır. Bu durum, Öcalan'ın fesih çağrısını hem örgüt tabanına hem de uluslararası destek çevrelerine bir anlamda kaçınılmaz son olarak göstermiştir.

Türkiye, 2024 sonundan itibaren Washington ve Brüksel nezdinde, YPG'nin terör listesine alınması için yoğun diplomasi yürütmekte; Bağdat ve Erbil ile ortak silahsızlanma ve sınır güvenliği mekanizmaları geliştirmektedir.

Bu çok boyutlu baskı ETA'nın 2000'lerde AB düzeyinde terör finansman rejimiyle karşılaştığı tecrite benzemektedir.

Madrid'in ETA'ya yönelik "no political price" (siyasi bedelsizlik) doktrini, Ankara'da tek muhatabın devlet olduğu söylemiyle benzeşmektedir.

Silahsızlanma karşılığında siyasî taviz vermekten kaçınan devlet refleksi, iki süreç arasında belirgin paralellik kurmaktadır.

PKK için toplumsal taban erozyonu, 2015 çöküşünden bu yana giderek görünür hale gelmiştir. Hendek operasyonları ve 2016-2017 şehir yıkımlarının Kürt kamuoyunda bıraktığı travma, HDP/DEM çizgisini şiddete mesafeli siyasete zorlamıştır. Öcalan'ın mektubunun örgüt kadrolarında yarattığı baskının kaynağı da temelde bu toplumsal daralmadır.

ETA da 1997'de Miguel Ángel Blanco'nun kaçırılıp öldürülmesinin ardından milyonluk protestolarla ciddi meşruiyet kaybı yaşamıştı.

Gelinen noktada PKK'nın fesih süreci, siyaset-güvenlik-diplomasi odaklı ETA modeliyle benzerlikler göstermektedir.

Ankara'nın çok cepheli askerî operasyonları, IKBY ile

kurduğu sınır ötesi istihbarî işbirliği, Suriye'de Esed rejiminin yıkılmasıyla birlikte bölgesel derinlik stratejisinin çökmesi, örgütü silahlı mücadeleyi sürdürme kapasitesinden büyük oranda mahrum bırakmıştır. Bu tablo, IRA'nın karşılıklı taviz ve kurumsal reform içeren barış mimarisine değil siyasi baskı, uluslararası tecrit ve örgütün meşruiyet kaybı formülüne dayanan ETA tasfiyesine denk düşmektedir.

Türkiye'nin başarısı, ETA sürecindeki İspanya gibi, silahsızlanma sonrası süreci mikro ölçekli kopuşların radikalleşmesine yol açmayacak şekilde yönetmesine ve IKBY'nin ise kendi bölgesinde PKK lojistiğinin muhtemel kaçış hatlarını kapatmaya devam etmesine bağlı olacaktır.

Eğer Türkiye'de siyasi güven ortamı devam ettirilir, Suriye'de yeni yönetim YPG'nin dönüşümünü denetim altında tutar ve IKBY sınır güvenliği anlaşmalarını uygulamaya devam ederse PKK'nın ETA'ya benzer biçimde müzakere masası kurulmadan silahsızlandığı ve kendini feshettiği bir senaryo yüksek ihtimalle gerçekleşecektir.

Zira mevcut güç dengeleri, PKK'nın silahlı varlığını uzun soluklu sürdürebileceği jeopolitik alanı giderek daraltmaktadır.

Bu da ETA'nın 2011-2018 arasındaki erime sürecini andıran, geri dönüşsüz bir güvenlik-diplomatik kuşatmanın örgütü tasfiye sürecine sürüklediğini göstermektedir.



ABD İmparatorluğunun Sonu Dünyanın Sonu Değildir



YAZAR: THAPELO TSELAPEDI

KAYNAK: [HTTPS://AFRICASACOUNTRY.COM](https://africasacountry.com)

Amerikan hegemonyası dağılırken, Küresel Güney hem nostaljiye hem de pasifliğe direnmelidir. Çok kutupluluk kendiliğinden gelmeyecek; mücadele yoluyla inşa edilmelidir.

Dünyanın çok kutupluluğun yeni bir dönemine girdiğine şüphe yok. ABD hâlâ güçlü olsa da, Çin'in önderliğindeki küresel düzen giderek daha fazla denge sağlıyor. Bu, yalnızca alternatif ticaret yolları, tedarik zincirleri veya gelişmekte olan ülkelerdeki devlet destekli yatırımlarla ilgili değildir. Aynı zamanda Batı'da yapısal olarak marjinalleştirilmiş kesimler ile sömürgecilik sonrası Güney arasında küresel bir koalisyonun ortaya çıkışını da yansıtıyor.

Bu örtüşen gruplar birlikte, bugün Küresel Güney olarak adlandırılan yapıyı oluşturuyor. 20. yüzyılın ortalarındaki sömürgecilik karşıtı mücadelelerden doğan ve değişen Soğuk Savaş düzeninde yolunu bulmaya çalışan Üçüncü Dünya projesinden farklı olarak, 1990'ların başında şekillenmeye başlayan Küresel Güney projesi farklı bir baskı ile karşı karşıyadır: neoliberal yeniden yapılanma. Bu bağlamda, Küresel Güney, tutarlı bir coğrafi veya sınıfsal oluşum değil; Kuzey'in unsurlarının Güney'de, Güney'in unsurlarının ise Kuzey'de ortaya çıktığı bir mücadele alanıdır.

Bu nedenle, Occupy Wall Street (2011) ve Black Lives Matter (2013) gibi hareketler ABD sınırlarının ötesinde karşılık buldu. Occupy, neoliberal ekonomik düzeni sorguladı ve ona meydan okudu; BLM ise Amerika'nın ırkçı rejimini hedef aldı.

Her ikisi de Batı'da, küresel çoğunluğun deneyimleriyle örtüşen bir kırılmayı ortaya çıkardı. Çin liderliğindeki bir düzen ütöpik olmaktan uzak olsa da, farklı demokrasi ve kapitalizm yapılandırmalarının bir arada var olduğu ve tek bir gücün modernliğin şartlarını dikte etmediği daha çoğulcu bir siyasi alana işaret ediyor.

İşte tam da bu nedenle Batı için bu kadar tehditkâr. ABD'nin hâkimiyeti yalnızca maddi güce dayalı değil; aynı zamanda beyazlığa dayalı bir insanlık tanımını korumakla ilgilidir. Batı'nın mevcut demokrasi ve kapitalizm yapısı, bu ırksal vizyonla iç içe geçmiş durumda. Amerikalı filozof Lewis Gordon'un hatırlattığı gibi, "Gerçekten yeni bir başlangıç, en azından kimlik düzeyinde intihar gibi görüldüğü için kaygı uyandırır."

Bu kaygının somutlaşmasını görüyoruz: Transatlantik ittifakta oluşan varoluşsal çatlaklar, yeniden canlanan beyaz milliyetçilik ve ticaret savaşları ve izolasyonist politikalar yoluyla kontrolü yeniden ele geçirmeye yönelik umutsuz bir çaba. İngiliz tarihçi Arnold Toynbee'nin bir zamanlar söylediği gibi, "Medeniyetler cinayetle değil, intiharla ölür."

Obama'dan Biden'a, özellikle Trump döneminde, ABD düşüşünü yönetmekte zorlandı. Ancak Trump'ın yaklaşımı daha tek taraflı ve maksimalistti: Ekonomik baskı yoluyla Amerikan hegemonyasını yeniden dayatmak için geleneksel ittifakları terk etti. Ancak bu artık mümkün değil.

ABD, hem küresel lider hem de imparatorluk hâkimi rolünü sürdüremez.

ABD'nin savaş sonrası uluslararası yönetim mimarisi — dünyayı istikrara kavuştururken ABD'nin hâkimiyetini korumak için tasarlanmıştı — mali ve ahlaki meşruiyetini yitirmiş durumda.

Yine de Batı'nın stratejik hayal gücü, ikili bir dünya görüşüne hapsolmuş durumda. ABD için çok kutupluluk her zaman bir tehlike sinyali olmuştur. 2010 yılında, eski Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, çok kutupluluğun “rekabet, çıkar çatışması ve —en kötü durumda— değerler çatışması” anlamına geldiği uyarısında bulunmuştu.

Bu, BRICS hakkındaki süregelen endişeyi açıklamaya yardımcı oluyor. Batı analizlerinde BRICS, jeopolitik bir blok olarak sunuluyor; liberal uluslararası düzene bir tehdit olarak çerçevesleniyor. Ancak bu görüş, daha ilginç bir noktayı gözden kaçırma riski taşıyor: BRICS, geçici bir oluşum; sonunda bu tür blokları gereksiz hale getirebilecek çok kutuplu bir dünyanın öncüsü.

Yine de geçiş süreci hiç de sorunsuz değil. Şubat 2025'te, The Washington Post, “Trump, ABD'nin Batı Yarımküre ile İlişkilerinde Monroe Doktrini'ni Yeniden Canlandırıyor” başlıklı bir manşet attı. Bu bağlamda, çok kutupluluk bir fırsat değil; aksine, etki alanları ve çevreleme yoluyla yönetilmesi gereken bir tehdit olarak görülüyor.

Ancak çevreleme işe yaramayacaktır. Dünya, ABD'nin liberal düzen vizyonunu çoktan aşmıştır. İmparatorluk, barış, refah ve hatta ideolojik tutarlılık sunma kapasitesini yitirmiş; kendi çelişkilerinin ağırlığı altında dağılmaktadır. Buna karşılık, Küresel Güney, imparatorluktan arınmış; çoğulculuğa daha açık ve kurumsal ve devlet şiddetini bir egemenlik biçimi olarak adlandıran farklı bir vizyonun ana hatlarını sunmaktadır.

Yine de saf olmamalıyız. Çok kutupluluk otomatik olarak özgürleştirici değildir. Farklı bayraklar altında aynı hiyerarşileri tekrar üretebilir. Küresel Güney, retorik bir araç olmaktan öteye geçmek istiyorsa, hem Batı emperyalizmini hem de yeni otoriter kapitalizm biçimlerini reddederek yeni güçlerden hesap sormalıdır. Soğukkanlı bir gerçekle yüzleşmeliyiz: ABD, emperyal imajından vazgeçmektense dünyayı yok etmeye hazır olabilir. Ekonomik savaş ve kültürel nihilizmde belirgin olan bu intihar dürtüsü hafife alınmamalıdır. Eğer imparatorluk, liderlik etmediği bir gelecek hayal edemiyorsa, o geleceği diğer herkes için yaşanmaz hale getirmeyi tercih edebilir.

Bir ütopyaya değil; bir mücadele alanına giriyoruz. Ve bu alan netlik, koordinasyon ve vizyon gerektiriyor. ABD imparatorluğu kendini yok etmeden önce dünyayı yok etmeye hazırsa, bizim mücadelemiz sadece onun çöküşünden kurtulmak değil; aynı zamanda bundan sonra ne olacağını şekillendirmektir.

Bu görev yalnızca devletlere düşmez. Afrika hükümetleri, Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Bölgesi (AfCFTA) gibi kurumlar aracılığıyla hızla harekete geçmelidir. Çok kutupluluğu şekillendirmek istiyorlarsa, yeni bölgesel kurumlar kurmalı, ekonomik egemenliklerini güçlendirmeli ve Afrikalılara yalnızca Batı karşıtı bir duruş olarak değil; Afrika'nın kendi bağlamında kök salmış yapıcı bir projeyle değer kazandırmalıdır. Çok kutupluluk kendiliğinden gelmeyecektir. İnşa edilmelidir. Bu, sadece emperyal kalınlara karşı değil; aynı zamanda kendi ataletimize karşı da mücadele gerektirecektir. ABD imparatorluğunun sonu dünyanın sonu değildir. Ancak bundan sonra ortaya çıkacak dünya, ne için mücadele etmeye hazır olduğumuza bağlı olacaktır.





DR. MEHMET RAKİPOĞLU

www.kritikbakis.com

7 EKİM SONRASI ABBAS REJİMİ: MEŞRUIYETİN EROZYONU VE YENİ OTORİTER YÖNELİMLER

7 Ekim 2023'te başlayan Aksa Tufanı, yalnızca askeri değil, siyasal anlamda da büyük bir sarsıntı yarattı. Gazze'de İsrail'in gerçekleştirdiği kitlesel imha süreci, dünya kamuoyunun dikkatini işgalin vahşetine çekse de aynı zamanda Filistin'in iç siyasal temsil krizini de açığa çıkardı. Bu krizin merkezinde ise Mahmud Abbas yer alıyor.

89 yaşındaki Abbas, seçim yapılmaksızın 20 yıldır görevde kalmayı sürdüren bir figür olarak, Filistin halkı nezdinde meşruiyetini büyük oranda yitirmiştir.

7 Ekim'in Filistin siyasetinde yarattığı en önemli dönüşümlerden biri, Abbas rejiminin, halkı değil, İsrail'i ve Batı'yı memnun etmeye odaklı yapısını açık biçimde teşhir etmiş olmasıdır.

Bu anlamda 7 Ekim, Filistin devletinin temsiliyetini üstlendiği iddiasıyla hareket eden Mahmud Abbas'ın, fiilen İsrail çıkarlarıyla uyumlu otoriter yönetimini ifşa etmiş; böylece işgal sonrası dönemde Filistin'in siyasal temsil krizine yönelik köklü ve kapsayıcı bir yeniden yapılanma ihtiyacını bir kez daha gündeme taşımıştır.

Abbas'ın Ulusal Birlikten Uzak Tavrı

Mahmud Abbas'ın Nisan 2025'te Hamas'a yönelik sarf ettiği "köpek çocukları" ifadesi, yalnızca bir siyasi polemik değil, aynı zamanda Filistin halkının meşru direniş mücadelesine açık bir saldırı olarak görülebilir. Bu söylem, Gazze'de binlerce şehit verilmişken, El Kassam Tugayları büyük bir bedel öderken yapılmıştır ve hem ahlaki hem de siyasi açıdan büyük bir kopuşun ifadesidir.

Abbas, bu açıklamalarıyla yalnızca Hamas'ı değil, aynı

zamanda Filistin direnişini sahiplenen geniş halk kitlelerini de aşağılamıştır.

Ayrıca Abbas gerek bu söylemleri gerekse 7 Ekim sonrası 'İsrail'in güvenliğini sağlamalıyız' minvalindeki açıklamalarıyla doğrudan silahlı direnişin karşısında, bu anlamıyla İsrail lehine bir duruş sergilemiştir.

Ayrıca Abbas'ın sürekli kullandığı bu tür ifadeler, halkta Abbas rejiminin İsrail'le kurduğu işbirliği ilişkisini meşrulaştırdığına dair kanıyı güçlendirmiştir.

Zira Abbas yönetimi, uzun süredir İsrail'le güvenlik koordinasyonunu sürdüren, Batı Şeria'da gerek Abbas muhaliflerini gerekse de İsrail ile silahlı mücadeleyi tercih etmiş direniş kuvvetlerini tutuklayan ve seçimleri engelleyen bir otoriteye dönüşmüştür.

Bu koşullarda dile getirilen Hamas karşıtı açıklamalar, İsrail'in savaş suçlarını ve Gazze'deki işgalini meşrulaştırmakta, Filistin'in iç birliğini ise parçalayıcı bir rol oynamaktadır.

Öte yandan Hamas Siyasi Büro Üyesi Usame Hamdan'ın "Biz İzzeddin el-Kassam'ın çocuklarıyız" çıkışı, Abbas'a verilen en net cevaptır.

Bu ifade, yalnızca kimliksel bir savunma değil, aynı zamanda ulusal onura sahip çıkma refleksidir.

Abbas ise bu çıkışlara kulak vermek yerine, daha da otoriter bir çizgiye yönelmiş ve siyasal alanda Hamas'ı dışlamaya dönük adımlar atmıştır.

Bu açıklamalar ve İsrail-ABD eksenini ile Filistin devletini güvenlik, istihbarat ve ekonomi gibi kritik alanlarda entegre etmek gibi hamlelerle Abbas, Filistin halkını temsil edecek ulusal birlikten uzak politikalar gütmektedir.



Hüseyin el-Şeyh'in Atanması

Abbas'ın Hamas'a yönelik ağır söylemlerinin hemen ardından, 64 yaşındaki Hüseyin el-Şeyh'i hem Filistin Yönetimi hem de FKÖ Başkan Yardımcısı olarak ataması, rejimin rotasını net biçimde ortaya koymuştur. Bu atama, iç uzlaşa ya da demokratik temsil çabasının değil; İsrail ve Batı nezdinde kabul görececek bir halef inşasının ürünüdür. El-Şeyh'in atanmasıyla ilk kez FKÖ'ye resmi bir başkan yardımcılığı pozisyonu tanımlanmış, böylece Abbas'ın yerini alabilecek kişi açıkça işaret edilmiştir. Ancak bu, halkın değil; FKÖ içerisindeki statükocu yapının ve dış güçlerin onayladığı bir isimdir.

Dolayısıyla Abbas kendinden sonra İsrail ile uyumlu bir haleflik senaryosu inşa ederek, olası ölümünde bile İsrail'le uyumlu bir siyasal istikrar arayışını öne çıkarmıştır.

Hüseyin el-Şeyh'in biyografisi, Filistin direniş tarihinden gelen, ancak zamanla diplomatik bürokrasiye ve güvenlik aygıtlarına eklenilen bir figürün hikâyesidir. 1978-1989 yılları arasında İsrail hapishanesinde kalan ve burada İbranice öğrenen el-Şeyh, 1988'de Birinci İntifada'da aktif rol almış; ancak Oslo sonrası dönemde güvenlik aygıtlarında görev almış, 1999'da el-Fetih'in Batı Şeria sekreterliğine getirilmiştir.

2007'den itibaren İsrail'le koordinasyondan sorumlu Sivil İşler Genel Otoritesi'ni yönetmiş, ardından Gazze Yeniden İmar Komitesi'nde Filistin'i temsil etmiştir. 2022'de FKÖ Yürütme Komitesi Genel Sekreterliği ve Müzakere Dairesi Başkanlığı'na atanmış, FKÖ içerisindeki ikinci adam konumuna yükselmiştir.

Ayrıca Trump'ın Ortadoğu özel temsilcisiyle ve Körfez ülkeleriyle diplomatik temaslar kurmuş, Abbas'ı yurt dışında temsil eden ana figür olmuştur. Hüseyin el-Şeyh'in bu görevleri, yalnızca siyasi değil, aynı zamanda yönetimsel bir nüfuz anlamına da gelmektedir.

Elinde bulundurduğu sivil işler makamı, Batı Şeria'daki halkın seyahat ve çalışma izinleri üzerinde doğrudan etki sahibidir.

Bu durum, ona hem halk hem de rakip aktörler üzerinde büyük bir güç vermekte, aynı zamanda onu İsrail'in iç

işleyişine entegre olmuş bir figür hâline getirmektedir. El-Şeyh'in atanmasının meşruiyet sorunu ise açıktır. Hamas, Filistin Halk Cephesi, Demokratik Cephe ve Ulusal Girişim gibi önemli yapılar süreci boykot etmiştir. Atamaya yönelik tepkiler, bunun yalnızca bir "dış dayatma" ve "tekelleşme girişi" olduğuna işaret etmektedir.

Özellikle Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve ABD'nin bu atamayı olumlu karşılaması, Filistin kamuoyu nezdinde kararın ulusal iradede ziyade dış güçlerin beklentileri doğrultusunda şekillendiği algısını güçlendirmiştir.

Ayrıca el-Şeyh hakkında geçmişteki cinsel taciz iddiaları ve bu iddiaları bastırmak amacıyla yapıldığı öne sürülen maddi ödemeler, onun kamuoyundaki güvenilirliğini ve etik meşruiyetini daha da tartışılabilir hale getirmiştir.

2022 yılında yapılan kamuoyu yoklamalarında el-Şeyh yalnızca %3 oranında destek alırken, halkın gözünde hâlâ Mervan Bergusi %37'yle en güçlü aday konumundadır. Atamanın ardından bile, Abbas isterse el-Şeyh'i görevden alabilecek konumdadır; çünkü yapısal olarak el-Şeyh'e verilen bu pozisyon yalnızca "vekâleten" bir yetki vermektedir.

Dolayısıyla, bu atama kesin bir haleflik anlamına gelmemekte; yalnızca bir geçiş görüntüsü vermektedir. Abbas'ın bu hamlesinin FKÖ içerisinde ikinci bir noktaya tekabül ettiği de görülmektedir.

FKÖ'nün en önemli isimlerinden Mervan Bergusi'nin Hamas-İsrail esir takasından sonra hapisten çıkma ihtimaline karşı Abbas, Hüseyin el-Şeyh'i başkan yardımcısı olarak atayarak Bergusi'nin FKÖ ve Filistin devleti başkanı olma senaryosunun da önünü tıkamaya çalışmaktadır.

Abbas Rejiminin İflası

Mahmud Abbas, 2005'ten bu yana hiçbir seçim kazanmamış; 2006'daki meclis seçimlerinde Hamas'ın zaferini tanımamış; halktan gelen tüm meşruiyet taleplerini baskı ve dışlama yoluyla savuşturmuştur. Gazze'deki yıkımın ortasında bile, halkın temsilcisi olan Hamas'a "köpek çocukları" demesi, bu rejimin Filistin halkına karşı konumlandığını açıkça ortaya koymuştur. Üstelik Abbas, FKÖ'nün yeniden yapılandırılmasına da karşı çıkmaktadır.

Hamas'ın FKÖ'ye katılımı uzun süredir engellenmekte; Abbas'ın etrafındaki küçük klik, örgütü yalnızca Ramallah merkezli bir bürokratik yapıya dönüştürmüştür.

Meclisler işlememekte, kongreler göstermelik olarak yapılmakta; halk, bu yapıları artık ciddiye almamaktadır. Bu siyasal temsil krizi, yalnızca Hamas'ın değil; gençlik hareketlerinin, diaspora gruplarının ve sivil toplumun da dışlandığı bir sistem yaratmıştır.

Ancak 7 Ekim sonrasında yaşanan uluslararası farkındalık, bu tabloyu sarsmıştır. Güney Afrika, Kolombiya, Şili, Belize, Venezuela, Malezya gibi ülkeler Filistin'i resmen tanımış; Fransa ve İngiltere ise tanıma yoluna gireceklerini açıklamıştır. Bu, Hamas'ın uluslararası temsil kabiliyetinin arttığını ve Abbas

rejiminin dünya gözünde de çözüldüğünü göstermektedir.

Bugün Hamas, Gazze'yi yönetmekte ısrarcı olmadığını, "ulusal birlik hükümeti" ya da "geçici teknokratik yönetim" gibi seçeneklere açık olduğunu beyan etmiştir. Ancak Abbas rejimi, bu açıklamalara karşılık vermemekte; bilakis Gazze'yi İsrail'in onayıyla yönetmeye talip olmaktadır.

Bu durum, Abbas'ın artık Filistin'in değil, İsrail'in çıkarlarını temsil ettiğini gözler önüne sermektedir.

Yeni Bir Siyasal Mimari Gerekliliği

Mahmud Abbas'ın söylemleri ve atamaları, Filistin siyasetinde meşruiyetin yerini zorla dayatılan bir otoriterliğe bıraktığını açıkça göstermektedir.

Hüseyin el-Şeyh'in atanması, yalnızca statükoyu sürdürme çabası değil; aynı zamanda Filistin'in geleceğini Batılı ve İsrailli aktörlerin çizdiği bir senaryoya hapsedme girişimidir.

Oysa halkın iradesi, bu rejimi değil; direnişi, bağımsızlığı ve ortak temsiliyet fikrini savunmaktadır.

7 Ekim, Abbas rejiminin siyasal açıdan iflas ettiğini,

Filistin'in yeni bir temsil mimarisine, demokratik ve halk temelli bir direniş vizyonuna ihtiyacı olduğunu tüm dünyaya göstermiştir.

Bu vizyon, yalnızca işgale karşı değil; içerideki tahakküm yapılarına karşı da bir kurtuluş mücadelesi olarak şekillenmelidir.

Filistin'de mevcut temsil krizinin aşılması, yalnızca Abbas'ın şahsında tezahür eden otoriter yapının sona ermesiyle değil; aynı zamanda Oslo sonrası dönemde şekillenen, haktan kopuk ve dışa bağımlı kurumların yeniden inşasıyla mümkündür.

Bu bağlamda, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) yeniden yapılandırılması, geniş tabanlı ve kapsayıcı bir siyasal reform süreciyle ele alınması gerekmektedir.

Diaspora gruplarının, gençlik hareketlerinin, Gazze'deki aktörlerin ve sivil toplum temsilcilerinin yer alacağı bir ulusal kongre ya da geçici halk meclisi aracılığıyla yeni bir temsil yapısı kurulması, meşruiyeti yeniden tesis etmenin ön koşuludur.

Hamas'ın teknokratik bir geçiş hükümetine ve ortak yönetime açık olduğunu beyan etmesi, böylesi bir yeniden yapılanma için önemli bir fırsat sunmaktadır.



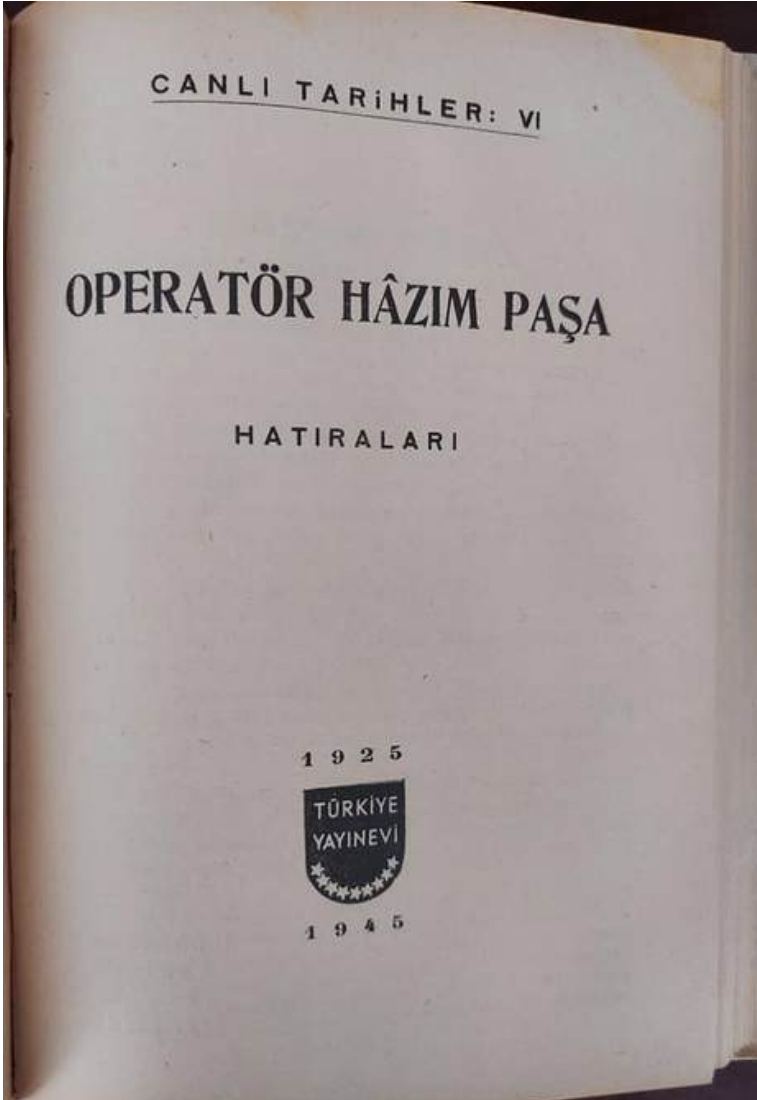
II.Abdülhamid, Damadı Nureddin Paşa'nın Yasak Aşk Cinayetlerini Örtbas Mı Ettirdi?



İSMAİL KÜÇÜKKILINÇ

www.kritikbakis.com

Maalesef Saray, damatlar yüzünden bu kabil müşküle, muhataraya ve menfiliklere maruz kalmıştır. Damad Ferid de Sarayın tarihe gömülmesini tacil eden müstekreh ve meymenetsiz biri idi. Padişah da olsanız damadın iyisini seçemeyebiliyorsunuz. Damat deyip geçmemek lazım.



Şeyhü'l-Etibba Hazım Paşa'nın hatıratı hacmen küçük olsa da ses getirici muhteva ve mahiyeti haizdir.

Paşa, Cemil Topuzlu ile aynı tarihlerde Paris'te ihtisas yapmıştır.

O dönemler cerrah tabiri bir takım köşebaşı aktarları tımarcılara verildiği için kendisi Cemil ve Cemal Beylerle birlikte hareket ederek bunun değiştirilmesi ve "Medecin operatuer" tevsim edilmeleri için ricada bulunmuş, neticede künyelerine operatör yazılması kabul edilmiştir.

Paşanın başından geçen bir hadise ise hayli hazindir.

Abdülhamid'in Mabeyncisi Hacı Ali Bey birgün kendisini gece vakti telaşla çağırır.

Mabeyncinin iki oğlunun da difteri olduğunu anlar.

Paşa, lazım gelen ilaçları verir.

Dönüşte hastahaneye uğrayarak kendisini dezenfekte ettirir.

Ancak paşa eve geldiğinde 3 yaşındaki oğlu "babacığım" diyerek boynuna sarılır.

Paşa zamanında refleksle kendini geri çekemez ve çocuğa mikrobu bulaştırır.

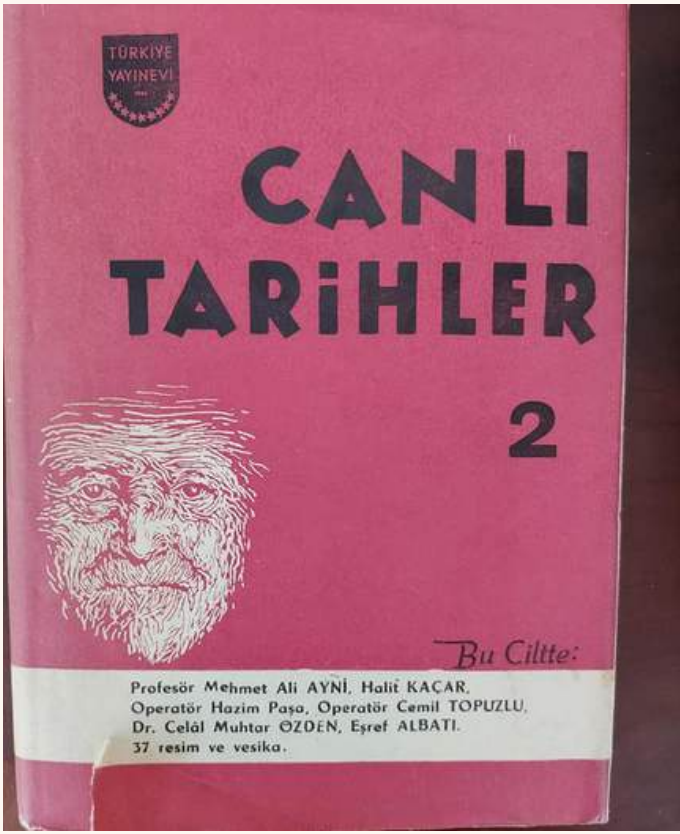
Çocuk yatağa düşer ve kısa süre sonra da ölür.

Paşa başkasının çocuğunu kurtarıp kendi çocuğunu ölüme mahkum etmiştir.

Şimdi gelelim esas tanıklık/hatıra/iddiaya...

Abdülhamid'in damadı, Zekiye Sultan'ın kocası Nureddin Paşa namı bir çapkındır.

Kamelya adlı dilber bir metresi vardır.



Fakat Hazım Paşa, brigün bu dilberin birdenbire öldüğünü duyar.

Nureddin Paşa, kısa bir süre sonra bu defa Saraydaki İtalyan operetinin sopranosuna gönlünü kaptırır.

Yeni metresine Akaretler'de bir ev tutar.

Fakat ne tesadüftür ki bu metresin de billûr sesi ebediyen susar.

Zabıta, mesele Saraya dayandığı için işi örtbas eder.

Ancak İtalyan sopranonun dayısı Maryano işin peşini bırakmaz, Saraya müracaat eder, katilin eşkâlini bildiğini, şüphelilerin kendisine gösterilmesini ister. Tesadüf bu defa İtalyan sopranonun dayısı Maryano'ya isabet eder.

O da ömür boyu sus(turul)muştur.

Bir gece hastahane neferlerinden biri telaşla Hazım Paşa'nın evine gelerek bir cinayet olduğunu, kendisinin acele beklendiğini söyler.

Paşa Gümüşsuyu Hastahanesi'ne geldiğinde Maryano'nun 14 yerden vurulduğunu, iç organların parça parça olduğunu görür.

Etraf kan gölüne dönmüştür.

Paşa, Maryano'nun yaşayabilmesi için tüm gayreti gösterir, Beyoğlu savcısı da ifadesini almaya çalışır ama muvaffak olamazlar; yaralı ölür.

Ertesi günü İtalyanlar gömmek için Maryano'nun cesedini/cenazesini alıp götürmüşlerdir.

Fakat garabet bundan sonra başlar.

Cinayetin ikinci günü hastahanenin önünde Saraydan bir araba durur.

İçinden inen iki zat hemen hekimlerin odasını boşalttırıp Hazım Paşa'yı çağırırlar ve başlarlar isticvaba(sorguya).

Maryano'ya niçin kan şırınga edip de yaşatılmadığı ısrarla sorulur.

Paşa tıbbî izahı yapar.

Sorgucular, Maryano'nun ölüp ölmediğini net şekilde öğrenmek istiyorlardır.

Paşa başta tereddüde düşse de bir sorgucunun işaretinden aslında Saray tarafından Maryano'nun öldüğünün istendiğini anlar, rahatlar ve daha uzun, ikna edici izahlar yapar.

Meğerse mesele şuymuş:

Saraya verilen bir jurnalde İtalyanların Maryano'yu almaya geldiklerinde onun yaşadığı, bedeninin sıcak olduğu, İtalyanların da ona kan şırınga ederek iyileştirdiği yazılmış.

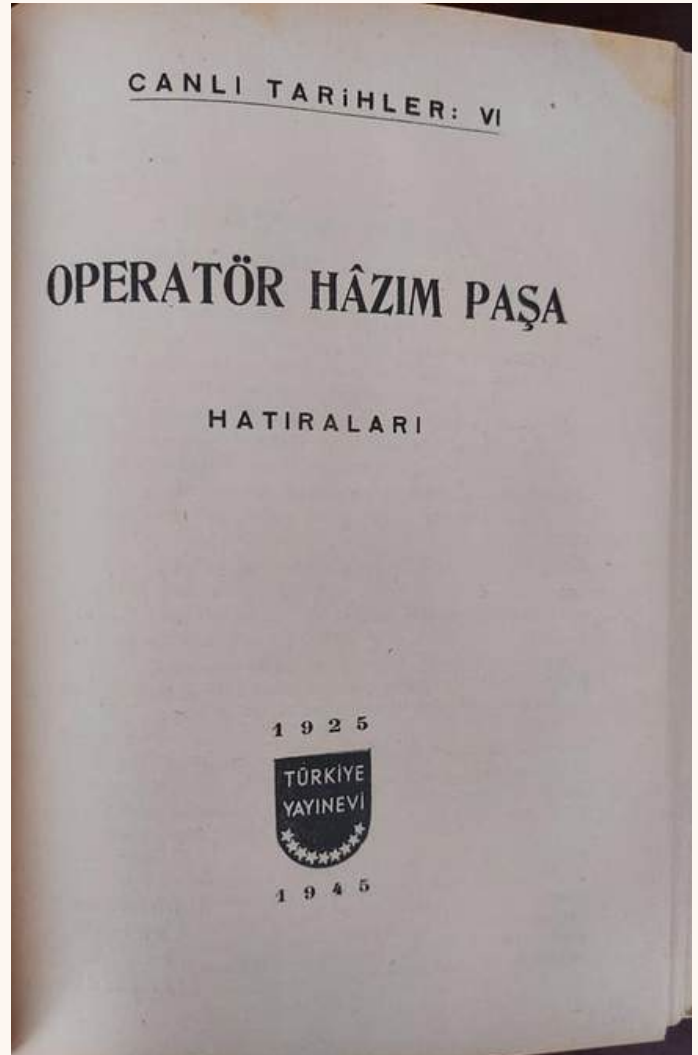
Saray da bunu öğrenmek istiyormuş. Abdülhamid'in bu damadı çapkından ziyade pislikti.

Maalesef Saray, damatlar yüzünden bu kabil müşküle, muhataraya ve menfiliklere maruz kalmıştır.

Damad Ferid de Sarayın tarihe gömülmesini tacil eden müstekreh ve meymenetsiz biri idi.

Padişah da olsanız damadın iyisini seçemeyebiliyorsunuz.

Damat deyip geçmemek lazım.



Hamas, ABD ile anlaşarak ne kazanabilir?



MAHMUD ALRANTISI

www.kritikbakis.com

Geçtiğimiz günlerde Hamas ve Amerika Birleşik Devletleri arasında yapılan görüşmelerde, çifte vatandaş olan ABD vatandaşı İsraili asker Aidan Alexander'ın Gazze Şeridi'nden serbest bırakılması ve savaşı durdurma ve yardım getirme çabalarının bir parçası olarak Kızıl Haç'a teslim edilmesi konusunda anlaşmaya varıldığı açıklandı.

Hamas, daha önceki esir takası anlaşmalarında olduğu gibi Amerikalı Siyonist asker Aidan Alexander'ın serbest bırakılması karşılığında bir dizi Filistinli mahkûm almamış olsa da ABD ile varılan son mutabakat sayesinde birçok kazanım elde edebilir.

Unutulmaması gereken en önemli nokta, İsrail'in görüşmelerin bir parçası olmadığıdır. ABD Başkanı Donald Trump yönetimindeki yetkililerin Doha'da Hamas ile yaptığı görüşmeler İsrail'in bilgisi dışında yürütülmüştür. İsrail'de bu görüşmelerden ve görüşmelerin İsrail ile koordinasyon olmadan gerçekleşmesinden büyük rahatsızlık duyuluyor. Eskiden Doğu'da ve Batı'da kendisini ilgilendirmeyen konulara müdahil olan İsrail'in

şimdi kendisini doğrudan ilgilendiren bir konuda dışlanması büyük bir stratejik değişikliktir.

İsrail'in bir numaralı düşmanı Hamas ile İsrail'in bir numaralı müttefiki Amerika arasındaki diyalog ve görüşmelerin sonuca ulaşması da İsrail için stratejik bir eksiklik.

İsrail Stratejik İşler Bakanı Ron Dermer, Trump'ın rehine elçisi Adam Bohler'in Hamas'la yeniden masaya oturmasını engellemeye çalıştı ama başarılı olamadı.

Hamas tarafında ise bu, Hamas'ın İsrail'in bilgisi olmadan ABD ile ikinci kez doğrudan diyalog kurması anlamına geliyor ve bu Hamas'a önemli avantajlar sağlıyor.

Devlet dışı bir aktörün dünyanın en büyük süper gücüyle aynı masaya oturması başlı başına süper güç tarafından aktörün gücünün tanınması anlamına geliyor.

Trump yönetiminin ateşkes ve tutukluların serbest bırakılması konularında anlaşmaya varmak üzere Hamas'la Katar'da birkaç oturumda tekrar masaya oturması da bunu gösteriyor.

Dün İsrail basınında, serbest bırakılan mahkum Aydan İskender'in İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu ile görüşmeyi reddettiğine dair haberler yer aldı. İskender, Netanyahu'nun kişisel çıkarlarını korumak için kendisini 600 günden fazla esaret altında bıraktığına ve Netanyahu'nun İsrailli mahkumların serbest bırakılması için bir ateşkes anlaşmasına varmayı birçok kez reddettiğine inanıyor.

Alexander'ın burada Netanyahu ile görüşmeyi reddederek verdiği mesaj, serbest bırakılmasına katkıda bulunanın Netanyahu değil Başkan Trump olduğudur. İsrailli mahkumların ailelerinin Netanyahu'ya baskı yapmak için ABD yönetimi ile iletişimlerini yoğunlaştırmaları beklenmektedir.

Bu olay, ateşkesi ve mahkûmların serbest bırakılmasını engelleyenlerin Gazze'de bir imha savaşı yürüten Benjamin Netanyahu ve hükümeti olduğunu açıkça göstermektedir. ABD yönetiminin Hamas'la masaya oturup diplomatik yollarla ve müzakerelerle bir mahkumu serbest bırakabilmesi, ABD'nin vizyonu ile İsrail'in vizyonu arasında bir uçurum yaratmaktadır.

Öte yandan, Aidan Alexander'ın Amerikan pasaportuna sahip olması ve hala direnişin elinde en az 20'sinin hayatta olduğuna inanılan yaklaşık 58 İsrailli mahkum olması, İsrail toplumunda bir kriz yaratacaktır, çünkü İsrail işgal devletinde açıkça Alexander'ın Amerikan pasaportuna sahip olmasaydı esaret altında kalacağı söyleniyor.

Ne de olsa Alexander, 7 Ekim'de Gazze Şeridi sınırında bir İsrail tankının içinde yakalanan bir İsrail askeridir ve İsrail'in onu esaretten kurtarmak için yürütülen müzakerelerden haberi yoktur.

Başka bir açıdan bakıldığında, Hamas Alexander'ı serbest bırakarak İsrail'in Trump'ın bölgeye yapacağı ziyaretin ardından Gazze'deki askeri operasyonu genişletme planını bozmuş oldu.

İsrail operasyonun adını bile açıkladı: "Gideon'un Araçları." Böylece, Alexander'ı serbest bırakma başarısının ardından Trump ve ekibi geri kalan mahkumların serbest bırakılması için bir anlaşmaya varma ortamını hazırlayacak ve böylece İsrail, Trump'ın vizyonu ile çatıştığı için Gazze'de geniş bir askeri operasyon başlatamayacak.

Bildiğimiz üzere, Gazze Şeridi kıtlık ve tarihte eşi benzeri görülmemiş insani koşullardan muzdarip, Mart 2025'in başından bu yana iki aydan fazla bir süredir Gazze'ye herhangi bir gıda, ilaç veya insani yardım girişi engelleniyor, bu nedenle Hamas, İsrailli-Amerikalı mahkum Aidan Alexander'ı serbest bırakarak insani acıyı hafifletmeye çalışıyor, çünkü Hamas Alexander'ı serbest bıraktıktan sonra İsrail'e insani yardım kamyonlarının girmesi için baskı yapma konusunda Amerikan vaatleri var.

Bu şekilde Hamas, dünyanın birçok ülkesi tarafından terk edilen ve soykırım karşısında yalnız bırakılan Filistin halkının yanında durmaktadır.



Mavi Kelebekler, Mars Mira ve Aliya: Bosna Hersek



SEVRANUR YETKİN
www.kritikbakis.com

Srebrenitsa...

Yeşil ve mavinin buluştuğu en ihtişamlı vadi...
Bir sabah vakti, güneşin doğmaktan utandığı yer...
Bosna... Hüzünle umudun harman yeri.
Yaralı ama vakur bir masal diyarı...
Geçmişin gölgesi uzun, ama dimdik durur
Bosna, yüreği kanasa da başı hep gurur...

Aralarında çocukların da olduğu yaklaşık 9 bin Boşnak 11-22 Temmuz 1995'te Sırp güçleri tarafından sistematik şekilde katledildi. Bu korkunç katliam, Avrupa'da II.Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanmış en büyük katliamdı.

Neden Srebrenitsa?

Srebrenitsa, Doğu Bosna'da stratejik bir bölgeydi. 1993'te Birleşmiş Milletler tarafından "güvenli bölge" ilan edilmişti. Bölgeye BM bünyesinde Hollanda taburları (Dutchbat) yerleşmişti. Görevleri, sivilleri korumaktı. Fakat bölgedeki Boşnak halk, kuşatma altındaydı. Yiyecek, ilaç ve yardım sınırlıydı.

Katliamın Başlaması (11 Temmuz 1995)

Ratko Mladic komutasında ki Sırp Ordusu 11 Temmuz'da bölgeyi ele geçirdi. Mladic, bölge girişinde kameralar önünde "Türklerle karşı intikam zamanı geldi" gibi söylemlerle etnik nefreti vurguluyordu. BM korumasındaki halk Potočari'deki BM üssüne sığınmaya çalıştı. Binlerce kişi dışarıda, açık alanda bekliyordu. BM bünyesindeki Hollandalı askerlere sığınan sivil

Boşnaklar, Sırlara teslim edildi. Sırp askerleri, kadınlar, yaşlılar ve küçük çocukları ayırarak otobüslerle bölgeden çıkardı. 12 yaş ve üstü tüm erkekler "sorgulama bahanesiyle" gözaltına alındı ama bu bir tuzaktı. Bu erkekler ormanlık alanlara, fabrikalara, depolara götürüldü.

Ellerine bağ yapıştırılan erkekler kurşuna dizilerek öldürüldü. Cesetler, buldozerlerle kazılmış toplu mezarlara gömüldü.

Binlerce Boşnak ise ormanlar üzerinden Tuzla'ya kaçmaya çalıştı ama çoğu öldürüldü. Çok az kişi Tuzla'ya sağ varabildi.

Kadınlar yalnızca eşlerini ve çocuklarını kaybetmekle kalmadı.

Bu savaş sırasında cinsel şiddete maruz kalan kadın sayısı tahminen 20 bin ile 50 bin arasında...

Toplu tecavüzler özellikle hastane ve otellerde yapıldı.

Tecavüzler sonucu birçok evlilik son buldu. Birçok kadın memleketinde yaşamayıp gurbete gitti. Tecavüzler sonucu hamile kalan kadınlar, doğan çocuklarını çeşitli devlet kuruluşlarına bıraktı. Katliam sonrası Sırp güçleri, olayların izini silmek için toplu mezarları açıp cesetleri başka yerlere taşıdı. Bu, cesetlerin parçalanmasına neden oldu ve kimlik tespitini zorlaştırdı. Buna rağmen 2000'li yıllardan itibaren DNA analizleriyle kimlikler tespit edildi. Srebrenitsa, BM'nin koruyamadığı bir soykırım olarak dünya tarihinde kara bir leke haline gelmişti. 1993'te kurulan Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICTY), olayları soykırım olarak tanımladı. Ratko Mladic ve Radovan Karadzic, Lahey'de yargılandı ve müebbet hapse mahkûm edildi.

Lahey Adalet Divanı bir hafta süren katliamı bir 'soykırım' olarak kabul etti ancak Sırbistan'ın sorumlu tutulmayacağına karar verdi. Nisan 2013'te Sırbistan Cumhurbaşkanı Tomislav Nikolic, Srebrenica'da işlenen "suç" nedeniyle özür diledi ancak bunu soykırım olarak adlandırmayı reddetti. BM, 23 Mayıs 2024 tarihinde alınan kararla, 11 Temmuz'u Srebrenitsa Soykırımını Anma Günü olarak kabul etti. Bir hafta süren katliam II. Dünya Savaşı'ndan sonra insanlığa yapılan en büyük suç olarak arşivlerde yer aldı. Aynı zamanda bu olay, uluslararası toplumun sorumluluklarını yerine getirmediğini gösteren acı bir hadise olarak tarihe geçti. Cesetlerin gömüldüğü yerlere konan Mavi kelebekler, Srebzetsa katliamının sembolü olmuştu. Kelebeklerin görüldüğü yerler kazılarak çıkarılan iskeletler yıllardır DNA testiyle kimlik tespiti yapıp ailelerine teslim ediliyor.

Potoçari Anıt Mezarlığı'nda her yıl 11 Temmuz'da bu yeni cesetlerin defin töreni düzenleniyor. Dünyanın her yerinden gelen aktivistler Boşnaklarla birlikte katliamın olduğu 110 km'lik güzergahta üç gün boyunca yürüyerek 11 Temmuzdaki törene katılıyor. Burada binlerce kurbanın mezarı bulunuyor ve her yıl yeni ceset kalıntıları tespit edildikçe defin işlemleri yapılıyor.

Bilge Kral: Aliya İzzetbegović

Biraz da Bosna-Hersek bağımsızlığına öncülük etmiş olan önemli devlet adamından bahsedelim: Aliya İzzetbegovic. Hayatı ve yöneticiliği, hem düşünür hem lider kimliğiyle özellikle savaş dönemindeki duruşuyla örnek gösterilir. Aliya İzzetbegovic, hukuk eğitimi almıştı. Genç yaşlardan itibaren İslam düşüncesiyle ilgilendi. 1940'lı yıllarda "Genç Müslümanlar" adlı bir harekete katıldığı için hapis cezası aldı. Daha sonra 1983'te yazdığı İslami Deklarasyon adlı eseri nedeniyle Yugoslav rejimi tarafından tekrar hapsedildi. 1988'de serbest bırakıldı. 1990'da çok partili ilk seçimlerde kurduğu Demokratik Eylem Partisi (SDA) ile büyük destek aldı ve Bosna Hersek Cumhurbaşkanlığı Konseyi'ne seçildi.

1992'de Bosna Hersek'in bağımsızlığını ilan etmesiyle ülkenin ilk cumhurbaşkanı oldu. 1992-1995 Bosna Savaşı sırasında büyük bir soykırımla karşı karşıya kalan halkının lideri olarak barış ve direniş arasında denge kurmaya çalıştı. Özellikle Srebrenitsa Katliamı ile dünya kamuoyunun dikkatini çekti. 1995 Dayton Anlaşması ile savaşı sona erdiren müzakerelerde Bosna'yı temsil etti. 2000'lerde sağlık sorunları nedeniyle aktif siyaseti bıraktı. Aliya, zor koşullarda dahi adalet ve ahlak ilkelerinden taviz vermemeye çalıştı. Her ne kadar savaşa liderlik etmek zorunda kalsa da, barışın tesisi için sürekli diyalog çağrısı yaptı. Savaşın sona ermesiyle hayat yaşadı. Entelektüel yönü ile de tanınan Aliya'nın "Doğu ile Batı Arasında İslam", "Özgürlüğe Kaçışım", "İslam Deklarasyonu" gibi kitapları bulunuyor.

Aliya, savaşın acımasız koşullarında bile adalet, dürüstlük, insan hakları çizgisinden sapmadı. Barışı savundu, ancak halkının özgürlüğü ve onuru için gerektiğinde savaşmaktan kaçınmadı. Savaş kararlarında bile insani sorumlulukları göz önünde tuttu; vicdani muhasebesini hiç bırakmadı. Dayton Anlaşması gibi kritik görüşmelerde sabırlı ve uzlaşmacı tavrıyla barışa katkı sağladı. İslam'ı dogmatik değil, ahlaki ve evrensel değerler sistemi olarak sundu; "Doğu ile Batı Arasında İslam" bunun örneğidir.

Bosna Hersek'in Müslüman halkı, Avrupa'nın ortasında yaşanan bu soykırıma rağmen hala umut ve endişe arasında yaşamaya devam ediyor.

Türkiye'nin tarihsel bağları ve savaş boyunca verdiği açık desteğin güveniyle, bir daha Sırp milliyetçilerinin zalimliklerine muhatap olmamak için tedbirli davranıyor. Osmanlı'nın Balkanlardaki bu değerli mirası, Aliya'nın bilge liderliğinin yol göstericiliğinde yaşamaya devam edecek.

"Herşey bittiğinde hatırlayacağımız şey, düşmanlarımızın sözleri değil, dostlarımızın sessizliği olacaktır."

-Aliya İzzetbegovic





ADNAN BOYNUKARA
www.kritikbakis.com

SİLAH BIRAKMA KARARI: TARİHİ BİR EŞİK

Güne, televizyonda çatışma haberi olmadan uyanmak. Bu topraklarda yaşayan milyonların en derin arzusu. 40 yılı aşan bir şiddet sarmalının içinde doğduk, büyüdük, yaşlandık. Çocuklar çatışmaların ortasında büyüdü, anneler evlatlarının ardından ağıt yaktı, şehirler sessizliğe gömüldü. Her bahar yeni bir umutla başladı, her sonbahar karanlıkla kapandı. İşte şimdi, yıllardır kalbimizin en derin yerinde gizlediğimiz o cümle belki de ilk kez hayata geçmek üzere: “PKK silah bırakıyor.”

Bu cümle, sadece bir örgütün silahları susturması değil, aynı zamanda ülkemizde yaşayan milyonlarca insanın ve ülkenin derin nefes almasıdır. Bu, sadece silahların susması değil, annelerin, babaların, gençlerin, çocukların yeniden hayata tutunması demektir. Onca girişime rağmen, belki de ilk defa başaracağız ve huzur, demokrasi, özgürlük, eşit vatandaşlık gibi kavramları rahatça konuşacağız. Devletin demokratik dönüşümü için ortaklaşacağız. Mazeretlerin olmadığı bir zeminde hakları, özgürlükleri, güvenliği ve adaleti konuşacağız.

Umudumuz Var

Sürecin bu aşamaya nasıl geldiğini hepimiz biliyoruz. Yine de hatırlamak gerekirse, Devlet Bahçeli’nin çağrısı, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın onayı ve desteğiyle başlayan “Terörsüz Türkiye” süreci, Öcalan’ın 27 Şubat çağrısıyla farklı bir aşamaya evrildi ve PKK’nın “örgütü

feshediyoruz ve silahları bırakıyoruz” ilanı ile yeni bir aşamaya geçti.

Bu, Türkiye için, bölge ülkeleri için, coğrafyamızda yaşayan tüm halklar için kıymetli ve tarihi bir karar. Bu karara rağmen kaygıların ve endişelerin olduğunu da biliyoruz. Çünkü örgütün bugüne kadar uyguladığı dönüşüm stratejilerini ‘hayatta kalma yöntemi’ olarak kullanması, birçok aktör açısından meşru bir şüphe zemini oluşturuyor. Hatta bu nedenle yazının başlığını, “PKK’nın Silah Bırakma Kararı: Tarihi Bir Eşik mi, Yeni Bir Taktik mi?” şeklinde yazmıştım. Ancak açıklanan karar, farklı arka planlara dayanan taktik adım olsa dahi, umudumuz var. Barışın mümkün olabildiğini gördük. Devletin demokratik dönüşümüne, terörün oluşturduğu olumsuzluklardan kurtulmaya, meselelerimizin demokratik ve siyasal yollardan çözümüne, sivil siyasetin ana belirleyici olmasına dair umutlarımız arttı.

Tarih Yazmak mı, Tekerrür Ettirmek mi?

Aslında mesele büyük oranda, “Tarih yazmak mı, tekerrür ettirmek mi” sorusunun cevabında. Abdullah Öcalan’ın yaptığı silah bırakma çağrısı ve örgütün bu çağrıyı olumlu karşılayarak almış olduğu silah bırakma kararı, şüphesiz Türkiye, bölge, bölgede yaşayan halklar, küresel güvenlik ve sivil siyaset açısından tarihi bir an.

Elbette, bu tür gelişmeler sadece metinlerdeki ifadelerle değil, sahadaki uygulamalarla gerçeklik kazanır. Örgüt, pek çok kez dönüşerek varlığını sürdüren bir yeteneğe sahip. Bunlar, kamuoyunda ve karar vericiler nezdinde ciddi ihtiyatlılık oluştursa dahi, fesih kararı kıymetli.

“Gerçekten bir silahsızlanma mı yaşanıyor, yoksa yapı değişikliği üzerinden yeni bir strateji mi geliştiriliyor” sorusunu soranlar çok olacak. Ama unutulmasın, bu tür bir duruma karşı neyin yapılacağı konusu da net. Ama amacımız, hedefimiz ve umudumuz, tarih yazmak, tekerrürü izlemek değil. Silahların susmasının ne anlama geldiğini en çok bu ülkenin vatandaşları bilir. Bu sürecin, sadece bir silahsızlanma değil, aynı zamanda ortak bir demokratik inşa süreci olduğunu bu ülkenin halkı biliyor. Silahın devreden çıkmasının ve özgür sivil siyasetin devreye girmesinin ortaya çıkaracağı sonuçları hepimiz biliyoruz. PKK’nın dönüşüm hafızasında, ideolojik kabuğun altındaki sabit bir çekirdeğin varlığını sürdürmesi bulunuyor. Ancak yapılan açıklamadaki; “Kimliklere saygı, kendilerini özgürce ifade edip, demokratik anlamda örgütlenmeleri, her kesimin kendilerine esas aldıkları sosyo-ekonomik ve siyasal yapılanmaları ancak demokratik toplum ve siyasal alanın mevcudiyetiyle mümkündür. Cumhuriyet’in ikinci yüzyılı ancak demokrasiyle taçlandırıldığında kalıcı ve kardeşçe bir sürekliliğe sahip olabilecektir. Sistem arayışları ve gerçekleştirmeler için demokrasi dışı bir yol yoktur. Olamaz. Demokratik uzlaşma temel yöntemdir” ifadeleri de aklımızda. Örgüt tarafından alınan kararın izini sürelim. Ama aklımızın bir tarafında örgütün dönüşüm kabiliyetini de unutmayalım. Hepimiz biliyoruz ki 1978’de klasik bir Marksist-Leninist yapı olarak kurulan örgüt, 1990’lardan itibaren ideolojik esneklik göstermeye başladı. Sovyetler’in dağılması ve Soğuk Savaş paradigmasının çökmesiyle birlikte “ulusal kurtuluş savaşı” diskurunu, yer yer etno-kültürel hak talepleriyle harmanladı. 1999’dan sonra, “Demokratik Konfederalizm”, “Demokratik Ulus” ve “Öz-yönetim” gibi kavramlarla yeni bir ideolojik dil inşa edildi. Herkes örgütün değişim kabiliyetin farkında. Öcalan’ın çağrısını ve Kandil’in bu çağrıyı kabul etmesini, örgütün yaşadığı dönüşümlerin en ileri aşaması olarak okumalıyız. Hedef, silahları bırakmak ve siyasal mücadeleye girmektir. Evet, geçmişin hayal kırıklıkları bize dikkatli olmayı öneriyor. Ama geçmiş, aynı zamanda bize silahın olmadığı bir atmosferin ne kadar kıymetli olduğunu da öğretti. Bu kez, geçmişin yükünü değil, geleceğin umudunu omuzlayalım. Ama stratejik şüphe olan, “Dönüşüm mü, yer değiştirme mi” sorusunu da saklı tutalım.

Yeni Bir Nefes

Yukarıda bahsettiklerimi aklımızın bir kenarına yazarak bugüne odaklanmak gerekiyor. Açık olan şu: Silahların susması, sadece çatışmaların sona ermesi değil, bir ülkenin kendisiyle yeniden barışması, devletin bütün vatandaşlarına aidiyetin ve milletin bütün bileşenleriyle devleti temellük etmesinin yolunun açılması demektir. Yıllardır süren şiddet sarmalının ortasında unutilan en

temel hakikat, bu topraklarda yaşayan herkesin aynı gökyüzünün altında, aynı ülkenin yurttaşı olduğu gerçeğidir. Terörün olmadığı siyasal iklim, kimliklerin bastırılmadığı, tam tersine kabul gördüğü demokratik ve eşitlikçi bir düzen kurabilir. Ötekileştirmenin değil, birlikte yaşamanın dili oluşturulabilir. Kurşunların sessizliği, sivil siyasetin önünü açar. Çünkü silahlar sustuğunda söz kıymetlenir, demokratik siyaset güç kazanır, meşru talepler açıkça dile getirilir, temsil çeşitlenir, empati ve ortak akıl gelişir. Terörün olmadığı ortam yalnızca gönülleri değil, toprakları da yeşertir. Silahın bırakılması, illegalitenin tümünden son bulması ve demokratik, şeffaf bir örgütlenmeye dönüşle, uzun yıllardır birçok gerekçe dolayısıyla yeterince yatırım yapılamayan kentler yeniden hayat bulur. Tüm sektörler aktifleşmeye başlar. Tehdit varlığı oldukça zayıflamış olan örgütün terör saldırılarını bitirdiğini ilan etmesiyle gençlik, atölyelerde, üniversite amfilerinde, okullarda, iş yerlerinde geleceğini arar. Terörün olmadığı ortam, devleti de dönüştürme gücüne sahiptir. Yalnızca güvenlik değil, adalet dağıtan; yalnızca sınır değil, aidiyet ve mensubiyeti koruyan bir devlet tasavvuru gelişir. Bu iklim, anayasal yurttaşlığı yeniden tarif etme fırsatı oluşturabilir. Barışçıl bir çözüm süreci, uluslararası alanda da ülkenin konumunu güçlendirir, uluslararası ilişkilerde yeni sayfalar açabilir. Komşu ülkelerle diyalog artırılabilir. İçeride huzur bulan bir ülke, dışarıda da barışın ve istikrarın taşıyıcısı olur. Her şeyden önce, bu iklim sahici bir umut taşır: Artık yalnızca acının değil, umudun da ortak olması için eşsiz bir fırsat sunar. Kolay olmayacak. On yılların ‘kanı’, ‘kini’, kırgınlığı kolay kolay silinmeyecek. Güvensizlik, sabrımızı sınayacak. Provokasyonlar, karanlık odaklar, eski refleksler pusuda bekleyecek. Ama yine de, silahın devrede olmaması ihtimali, terörün gerçekliğinden daha güçlü. Çünkü terörsüz bir atmosfer, yalnızca bir karar değil, her gün yeniden inşa edilmesi gereken bir iradi süreç başlatır. Evet bu bir son değil. Belki de asıl yolculuğun başlangıcı. Çünkü silahların sustuğu yerde konuşmalar büyür, diller çözülür, yürekler hafifler. Öyle bir ruh halindeyiz ki birbirimizin dilini öğrenmeye, hikâyesini dinlemeye, acısını anlamaya çok fazla ihtiyacımız var. Evet, terörün olmadığı, demokratik süreçlerin işlediği, eşit vatandaşlığın temel unsur olduğu bir ülkeyi, sadece kendimiz için değil, henüz adını dahi bilmediğimiz çocuklarımız için kurmak zorundayız. Belki bugün sadece küçük bir adım atılır, belki bu yol uzun ve engebeli olacak. Ama biliyoruz ki bir sabah gerçekten uyanacağız ve o gün, bu ülke başka bir ülke olacak. İşte o ülkenin ilk sabahında birbirimize sadece “merhaba” demek bile yeterli olacak. Çünkü o gün, herkesin dili yankı bulacak, herkesin kimliği güvenlik değil özgürlük konusu olacak ve o gün, bu topraklar sessizliğin değil, umudun sesini duyacak. Evet, Francis Bacon’un ifadesiyle; “Yanlış yolda koşuyorsan, ne kadar hızlı ve iyi olursan, o kadar çok yanlış yol alacağın besbellidir”. Umarız ve isteriz ki artık kimse yanlış yolda koşup durmaz ve doğrularda buluşmayı tercih eder.

Habermas Neden İsrail'in Yanında (II); Krizdeki Modernite



M. MÜCAHİD SAĞMAN

www.kritikbakis.com

Bir Düşünce Tarihi Okuması

Krizdeki Modernite

Kilisenin binlerce yıl süren tasallutuna karşı insan iradesini merkeze alan modern dünya merkezlilik tartışmalarını ele geçirdiğinde Galileo'ya kadar Aristotelesçi bir bakış açısıyla evrenin merkezinde dünya vardı. Aristoteles sonrası dönem de yani kilisenin organize ettiği Hristiyan toplumda da bu düşünce devam etti çünkü dünyanın merkezinde Cristocentric bir düşünceyle İsa vardı. Böylece evrenin İsa merkezli bir yörünge anlayışı ile merkezi otoritesi inşa edilmişti. Galileo ise ay üstü aleme mükemmellik atfederek sadece matematik ve geometrinin orada yapılacağını söyleyen bu klasik anlayışın yanıldığını göstererek bu ilimlerin bu dünyada da yapılacağını göstermişti. Galileo'nun önemi sadece bilinen evren sistemini değiştirmek olmadı. Çünkü bu evren sistemi İncil'in yorumunun Kilise'de (Papa) tekelleşen kabuğunu da kırıyordu. Böylece Kilise yerini yorumun bilimsel haliyle evrensel normlarını kurgulayan 'okul' karşısında zayıflıyordu. Her ne kadar başta belirttiğimiz kopuş burada kendini daha da açığa çıkarsa da Bock'un ifade ettiği gibi 18. Yüzyıl Batı Avrupası'nın ilerleme kuramının temiz ve ayrıntılı

bir ilk örneğini (prototype) Aristoteles'in temsil ettiği Yunan düşüncesinde bulabiliriz (2006, 59). Fakat bu benzerlik ancak içeriğe dair bir benzeşme olabilir. Çünkü form modernitenin varoluş ilkesi gereği ve Rönesans'ın ruhuna uygun olarak 'keşif' edilmiş olmalıydı. Bilimsellik geçmişin izlerinde ancak sıçrama noktaları bulabildiği ölçüde özgün olacaktır. Ferguson "insanın zihninin becerebildiklerinin neler olduğunu" bulmak ve bunu da "insanoğlunun tarihinde" aramayı hedeflemişti (Bock, 2006, 74). Thukydides bunun sınırlarını gezginlikte arıyordu. Bu açıdan Don Kişot sabit kalmak yerine gezmeyi, korumak yerine değiştirmeyi seçen bir kahraman olarak önemliydi. Hazard, bu hareketliliği hayatı idare eden prensiplerdeki bir değişime yorar. Ona göre zaman geçtikçe seyahat zevkinin gittikçe ve daha yaygın hale geldiğine şahit oluyorsak, insanlar başkalarının nasıl yaşayıp nasıl düşündüklerini öğrenmek üzere köylerini, kasabalarını, yurtlarını bırakıp gidiyorsa bu prensip değişimi çok daha detaylı incelenmeyi hak eder (1973, 5). 1600'lı yıllardan başlayarak bir şekilde bilimsel gelişmeler, sanayi devrimi, yeni kurumsal gelişmeler ile ilerleyen süreç çeşitli krizleri de beraberinde getiriyordu.

Sanayi devrimi sonrası artan hammadde ve eleman ihtiyacı sömürgecilik hareketleri için tetikleyici etki ediyordu. Afrika, Asya, Amerika, Avustralya kıtaları iştah kabartan bir cazibeye sahipti. İlk önce Doğu Batı ikilemi üzerinden politik/ideolojik bir ayrıma tabi tutulan coğrafya daha sonra bu çizgide teorik ve pratik bir sömürgeye tabi tutuldu. Sunar buradaki ötekileştirme sürecinin doğu hakkındaki bilgi birikimi ve seviyesi ile alakalı olmadığını söyler. Ona göre modern toplumun kendisini ifadelendirme biçimi ile modern olanın mahiyetine dair teorik bakışın ötekileştirici tabiatı ile yakından alakalıdır. Bunda modernliğin içinden doğduğu dünyaya bir reddiye (negation) olarak ortaya çıkması ve dolayısıyla negatif bir kimlik ile şekillenmesi önemli bir yer tutmaktadır (2017, 132).

Ötekileştirilen tüm toplumlar bir merkezilik şeması altında evrensel bir hizmete ve değişmeye mecbur tutuldular. Buck-Morss, Hegel'in Haiti devrimini gözden kaçırmadığını benzeri biçimde yorumlar. Kitap, yirminci yüzyılda evrensel tarih, tüm sözde medeniyetleri akademik bir kanona dahil etme girişimi haline geldiği tezi üzerine şekillenir. Hegel'e göre Doğu dinlerinin doğaya atfettikleri değeri konu edinen batılı araştırmacılar romantik davranmışlardır. Çünkü Hegel en nihayetinde despotizm ile ilişik değerlendirdiği doğu toplumlarını doğadan kopamadıkları için özgürleşemedikleri bağlamında eleştirmiştir. Bu özgürleşme doğu dinlerinde -ki mesela cennet tasavvurlarındaki doğa durumu- doğaya dair başta tanrısal anlayıştan kopularak meydana gelecektir. Bilim doğuda doğaya atfedilen mistisizmden dolayı gelişmez. Halbuki insanla doğa arasındaki ilişki karışıklık üzerine kuruludur (Sunar, 2020, 130). Bu karışıklık bilimsel yöntemin kendisinde içkindi. Bilimsel yöntemlerle Asya halklarını belirli kategorik inceleme alanlarına hapseden yeni Avrupalı seyyah ve düşünürler için tam bir laboratuvar ortamı mevcuttu. Bu ortamda inceleme yapılacak şeyin nesneleşmesi gerekirdi. Nesneleşmeye dair tanımlamalar teorik düzlemde fazlaca mevcuttu. Teoloji ve metafizik üzerine tartışmalar sadece egzotik bir Doğu fikri üzerinden gitmiyordu tabi. Doğuya dair eleştirilen şeyler kilise ile hesaplaşma yaşamış bir Batı'nın, benzeşim üzerinden oluşturmaya çalıştığı bir yönde vardı. Lefebvre o günü tasvir ederken teolojik iman ve metafizik aklın ölü olduğunu söyler:

"Bunlar yine de varlıklarını sürdürürler, yeniden yaşamaya -delice, saçma bir şekilde- çalışırlar, çünkü onları doğurmuş insani durum ve çatışmalar çözülmemiştir. Bu çatışmalar yalnızca düşüncenin değil, gündelik hayatın da içindedir. Baudelaire'nin eseri (bilgi tarafından, fikirlerin ve insanların toplumsal eleştirisi tarafından anlaşılma ve yerli yerine oturtulma koşuluyla), tıpkı Dostoyevski'nin ya da Rimbaud'un kiler gibi devrimci bir anlam edinebilir... Sonuna kadar giden rasyonel eleştiri yalnızca saf akla değil, saf olmayan yaşama da yöneliktir." (2015, 146). Rasyonalite'nin etkin hatta tahakküm edici eleştiri biçimi kaynağını ve gücünü pozitivist çerçevenin, sanayi devrimi ile sosyal hayatı

kurgulama başarısından geliyordu. Bu kurgu çalışma koşulları ve artan ekonomik problemlerle sınırlı değildi. Bir modern yaşam alanı olarak kentler hayatın akışına müdahale eder şekilde dizayn ediliyordu. En bariz dönüşümün yaşandığı Paris bir mühendislik eseri olarak toplumun önüne sunuldu. Benjamin, Fransız devrimi sonrası savaşlarda bulunan mühendislik kavramının kendini kabul ettirme macerasının, konstrüktör ile dekoratör, Politeknik okulu ile Güzel Sanatlar okulu arasındaki kavganın böyle başladığını söyler (2017, 88). Nietzsche'ye göre modernizm öncesi Batı dünyasında din, kilise kanalıyla insan yaşamını tahakküm altına almıştı. Kilisenin bu otoritesi hayatın her alanını tıkanma aşamasına getirmişti. Dinin dogmatik yapısına bir eleştiri olarak doğan modernizm, aslında kendi içinde yeni bir dogmayı büyütüyordu. Modernizm içinde nüvelenen bu dogma bilimden başkası değildi. Nasıl ki din sorgulanamaz ve daimî itaati buyuruyorsa bilimin pozisyonu da bu türden bir sorgulanamazlık ve icbari itaati mecbur kılmıştı. Yeni paradigma tıpkı ruhbanlar gibi bir takım bilim adamlarına biçmiş olduğu özel rollerle yapısal olarak dini hiyerarşiye benzer bir form üretiyordu. Akdeniz'e göre Nietzsche'nin eleştirisi yaşadığı çağa egemen olan ve en açık ifadesini 'dekadans'ta yani çöküşte bulan XIX. yüzyıla ilişkin bir eleştiri; bu eleştiri aslında yaşamı göz ardı eden, yaşama hayır diyen ve kozmosun doğal değerini, akışını, oluşunu gör(e)meyen her türlü anlayışa yöneltmiştir (2013, 113). Bu eleştiri Nietzsche ile sınırlı kalmayacak şekilde kapsamı genişlemiş yeni bir sorgulama döneminin kapılarını açmıştı. Meinecke, 1890'lılar civarında insan, yalnız siyasa değil, tinsel ve entelektüel olarak da yeni bir şey sezebilir (Akt. Hughes, 1985, 40) diyerek bu yeni durumun kapsamını belirleme çalışıyordu. Eleştirel dinamizm pozitivizmi eleştirirken eskiye dair biz özlemle bunu yapmıyordu elbette. Ortada krizlerin doğurduğu açık bit toplumsal sorular yığını vardı ve bir şekilde cevaplanmak zorundaydı.

Postmodern, Karşıt Modern mi?

Habermas, yaygın bir teşhis olarak postmodernitenin kendini karşıt modernlik olarak sunduğu fikrini ele alır. Bunu savunan yazarlar modernlik kavramını Rönesans'la sınırlar ama bu Habermas'a göre tarihsel açıdan çok dardır. Postmodernite köklerini daha gerilerde arayabilirsek de genel değerlendirmelerde kendine ikinci Dünya Savaşı sonrası tartışmalarda yer bulur. Modernliğin karşıt bir geleneksel dünya dürtüsü ile kökensel kopuşu postmodernlik için de geçerli diyebiliriz. Aradaki farkı Jameson: "Oysa postmodernizm kopuşların, yeni dünyaların değil, olayların, bir kez öyküsünü anlattıktan sonra artık aynı olmayan 'an'ın, Gibson'un deyimiyle "her şey tümüyle değişikten sonranın" ya da daha doğrusu şeylerin temsilindeki değişikliklerin ve tersine çevrilemeyen değişimlerin peşindedir." (1994, 9) şeklinde ifade eder. Birinci Dünya Savaşı, 1929 büyük bunalım ve ardından İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı toplumsal, ekonomik, siyasi, sosyal vs. krizler teorik tartışmalar için zemin hazırlıyordu.

Modern hayatın inşa ettiği, tanımladığı, ayrıştırdığı birçok şeye karşı tavır alan postmodernizm kendiyse çelişmemek adına bir ‘ethos’ oluşmasını engelleme yoluna girdi. Liberalizmin ethosu bireysel özgürleşmeydi; radikalizmin ethosu politik gücün sosyal ve ahlaki arzusun hizmetinde genişlemesiydi; muhafazakarlığın ethosu ise gelenektir, özellikle de orta çağ geleneği (Nisbet, 2013: 15). Bu ‘ethos’lar yapaydı ve insan ruhunu geleneksel anlamda dinsel/otokratik/ruhbani/hegemonik bir köleliğe, modern anlamda ulus devlet/vandalizm/faşizm vs. gibi köleliklere mahkûm ediyordu. Postmodernizm bu bağlamda göreceliliği öne çıkardı. Herhangi bir ethos’un yüksek duvarlarının ardında kalmak yerine ‘müphemliği’ popüler kıldı. Dirlik burada Postmodernistlerin (ve postkolonyalistlerin) dünyanın sosyal bir inşa olduğu konusundaki ısrarı ve insan iradesi ve kavrayışı ötesindeki gerçekliği olan bir dünya tasvirini reddetmeleri, günümüz kapitalizmi ile son derece eş zamanlı bir gönüllüğü ifade ettiğini söyler.

Postmodernizm mevcut ideolojik duruma eleştirel anlayışlar önermiş ama bu ideolojik durumla suç ortağı olduğundan kendi kendini sınırlandırmıştır (Dirlik, 2007: 10, 11). Ama bu durum hala modernlik ile postmodernlik arasında belirgin bir ayrımı net olarak ortaya koymaz. Habermas hala devam eden bir sürece bundan dolayı vurgu yapar. Ortada kocaman bir norm ve içerik farkı mevcuttur. Hatta üretmek istediği bireyin algı ve yaşam biçimi tersyüz olmuştur. Bu durum romanlarda kendini bulan bir karakter değişimine yol açar. Örneğin Cervantes’in ‘Don Kişot’u ise saldırgan ve karardır. ‘amaç’ taşır ve her şey onun amacına matuftur. Pallanhuik’in ‘The Narrator’u ise kararsız, amaçsız ve şizofrendir. Karşı olduğu şeyin kendini sarıp boğucu bir dünyaya hapsedmesini şiddetle arzular. Çünkü yeni ekolojik etik eğilim her ne kadar çevreci bir yönelim taşısa da bireyin özel alanında sınırsız bir tüketim dünyası oluşturur. Bu durum Habermas’ın yeni-muhafazakâr tanımlamasında tam olarak karşılık bulur: “Yeni-muhafazakâr modern bilimin gelişimini, sadece teknik ilerlemeye, kapitalist büyümeye ve akılcı yönetime yol açabilmek için kendi alanının ötesine geçebildiği sürece hoş karşılar.” Bu durum, iddia ettiği gibi karşıt bir modernlik düşüncesi yerine modernliğin ortaya çıkış şematğine sadık bir yeni kurumsal düzen fikri doğurabilir. Çünkü siyasal alanda kendini baskın bir otoriterlik olarak inşa eden bu “premodern esinti” Batı merkezli bir siyasal iktidar kurgusunun yeni ve kendince özgürlükçü halini yaygınlaştırma ideali taşıyor. Habermas’ın metni Adorno’nun adını taşıyan bir ödülde seslendirmesi de tam bu noktada daha bir özel anlam kazanır. Çünkü Adorno’nun kavramsal çerçevesini kurduğu “kültür endüstrisi” kültürün dinamik ve sanata çağrı yapan yönüyle “doğru yaşam fikrini” savunması beklenirken, endüstriyel bir tahakküm aracına dönüşür. Bu durumda modernlik, modernitenin kültürel fikrinden soyutlanmış yapay ve sıradan bir siyasal tahakküm aracı olarak kendini inşa eder.

Kaynakça

- Akdeniz, E. (2013). Nietzsche’de Dekadans ve Kültür Eleştirisi Olarak Trajik Bilgelik. FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 2013 Bahar, sayı: 15, s. 111-126 ISSN 1306-9535, www.flsfdergisi.com
- Baudelaire, C. (2017). Modernlik. Çev. Turhan Ilgaz. Haz. Enis Batur. Modernizmin Serüveni; Bir Temel Metinler Seçkisi 1840 – 1990. İstanbul. Sel Yayıncılık. Sf. 22 – 24
- Benjamin, W. (2017). Paris XIX. Yüzyılın Başkenti. Haz. Enis Batur. Modernizmin Serüveni; Bir ‘Temel Metinler’ Seçkisi 1840 – 1990. İstanbul. Sel Yayıncılık. Sf. 32 – 42
- Bock, K. (2006). İlerleme, Gelişme ve Evrim Kuramları. Çev. Aydın Uğur. Haz. Mete Tunçay-Aydın Uğur. Tom Bottomore-Robert Nisbet, Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi-I, İstanbul, Kırmızı Yayınları, Sf. 73-133.
- Çiğdem, A. (1997). Bir İmkân Olarak Modernite; Weber, Habermas. İstanbul. İletişim Yayınları
- Demir, G. Y. (2010). Modernitenin Şafağında Sözü Düşüşü ve Don Quijote. Kayı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 15, 91-99.
- Dirlik, A. (2007). Postkolonyal Aura. Çev. Galip Doğduaslan. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları
- Erol, P. Ö. (2016). Modernite Projesinin Kökenleri, Dinamikleri ve Sonu. Sosyoloji Dergisi. Sayı 33, sf. 49-66
- Farago, F. (2017). Sanat. Çev. Özcan Doğan. Ankara. Doğu Batı Yayınları
- Frisby, D. (2012). Modernlik Fragmanları; Simmel, Kracauer ve Benjamin’in Eserlerinde Modernlik Teorileri. Çev. Akın Terzi. İstanbul. Metis Yayınları
- Giddens, A. (1990). The Consequences of Modernity. Oxford. Polity Press
- Hazard, P. (1973). Batı Düşüncesindeki Büyük Değişme. Çev. Erol Güngör. İstanbul. Milli Eğitim Basımevi
- Hobbes, T. (2019). Leviathan. Çev. Semih Lim. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları
- Hughes, S. H. (1985). “1890’lı Onyı: Pozitivizme Başkaldırı” Toplum ve Bilim: Avrupa’da Toplumsal Düşüncenin Şekillenmesi (1890-1930), Çev. Güzin Özkan, İstanbul: Metis Yay. Sf. 32-60
- Jameson, F. (1994). Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı. Çev. Nuri Plümer. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları
- Lefebvre, H. (2015). Gündelik Hayatın Eleştirisi I. Çev. Işık Ergüden. İstanbul. Sel Yayıncılık
- Nisbet, R. (2013). Sosyolojik Düşünce Geleneği. Çev. Yusuf Kaplan. İstanbul. Paradigma Yayıncılık
- Ong, W. J. (2010). Sözlü ve Yazılı Kültür; Sözü Teknolojileşmesi. Çev. Sema Postacıoğlu Banon. İstanbul. Metis Yayınları
- Simmel, G. (2004). Modern Kültürde Çatışma. Çev. Tanıl Bora. İstanbul. İletişim Yayınları
- Sunar, L. (2020). Marx ve Weber’de Doğu Toplamları. İstanbul. Ayrıntı Yayınları
- (2020). Hegel’in Ödipal Sfenksi: Doğu-Batı Karşılaşmalarının Bir Yansıması. Düşünen Şehir, cilt.11, no.6701755, ss.129-135.
- Varlık, S. (2017). Ahlak ve Başkası; Modern Felsefe ve İslam Düşüncesinde Öteki. Editör. Lütfi Sunar. İskoç Ahlak Teorisi ve Öteki: Aydınlanma ve Avrupamerkezci Modernitenin Oluşumu,. İstanbul. Nobel – İlem Kitaplığı. Sf. 129 – 161
- Swingewood, A. (1998). Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi. Çev. Osman Akınhay. Ankara. Bilim ve Sanat Yayınları
- Taburoğlu, Ö. (2013). Resim Söz Yazı; İmge; Yaratmanın ve Bozmanın Yolları. Ankara. Doğu Batı Yayınları
- Tzara, T. (2015). Dada Hiçbir Anlama Gelmez. Çev. Sema Rifat. Haz. Enis Batur. Modernizmin Serüveni; Bir ‘Temel Metinler’ Seçkisi 1840 – 1990. İstanbul. Sel Yayıncılık. Sf. 373 – 375
- Urry, J. (2018). Mekanları Tüketmek. Çev. Rahmi G. Ögdül. İstanbul. Ayrıntı Yayınları.
- Yılmaz, L. (2016). Modern Zamanın Tarihi; Batı’da Yeni’nin Değer Haline Gelişi. Çev. M. Emin Özcan. İstanbul. Metis Yayınları

TRUMP'IN RESTORASYON DİPLOMASİSİ



BEKİR GÜNDOĞDU
www.kritikbakis.com

Donald Trump'ın Suudi Arabistan'da yaptığı açıklama yankı uyandırmakla kalmadı; aynı zamanda küresel denklemde ciddi bir yön değişikliğinin habercisi oldu. Trump, yıllardır ABD'nin uyguladığı Suriye yaptırımlarını kaldırdığını ilan etti. Bununla yetinmedi; Suudi Arabistan'la milyarlarca dolarlık silah ve yatırım anlaşmaları yaptı, Ahmed eş-Şara ile görüştü ve İran'a açık bir müzakere çağrısı yaptı. Bu hamleler tesadüf değil; aksine, Çin'in artan etkisine karşı ABD'nin yeni bir ittifak kurma veya bölge ülkeleriyle bozulan ilişkilerin restorasyonu operasyonunun parçası.

Suriye'ye uygulanan yaptırımlar, Esad rejimi katliamlarının yanında Suriye'yi yıllarca ekonomik olarak da boğdu. Trump'ın ambargoyu kaldırma kararı, ilk bakışta insani bir yaklaşım gibi görünse de ardında daha karmaşık bir jeopolitik hesap var. ABD, bölge ülkelerini ve Şam'ı yeniden "sistemin içine" alarak Çin'in Ortadoğu üzerindeki etkisini kırmak istiyor. Zira Çin, özellikle İran ve Suriye hattında "Kuşak ve Yol" projesiyle yeni bağlantılar kurma peşinde. Trump'ın yaptığı ise bu hatta Çin'e karşı bir "Amerikan hattı" oluşturmak.

Suriye'deki yeni lider Ahmed eş-Şara'nın geçmişi Batı için tartışılabilir, ama Batı ile müzakereye açık biri olması, ABD'nin işine gelen bir profil çiziyor. Esad sonrası Suriye'nin yeniden inşasında Amerikan şirketlerinin yer alması hem ekonomik hem de ideolojik bir nüfuz alanı oluşturma çabası. Bu, Çin'in Orta Doğu'daki "altyapı-diplomasisi"ne karşı bir tür "restorasyon-diplomasisi" olarak okunabilir. Trump'ın Riyad'daki zirvesi, aslında 2017'de başlattığı ilk büyük dış politika hamlesinin devamı gibi. Ama bu kez hedef İran değil, Çin.

Suudi Arabistan ile 142 milyar dolarlık silah anlaşması, bu ülkeyi ABD'ye daha da bağlarken aynı zamanda Çin'in güvenlik alanındaki etkinliğini sınırlamayı amaçlıyor. Türkiye ile de diplomatik trafik artmış durumda. Ankara'nın hem NATO üyesi olması hem de Çin ile ekonomik ilişkiler kurması, onu Washington için kritik bir "denge aktörü" haline getiriyor. Trump, bu aktörleri tekrar Amerika eksenine çekmek için manevra yapıyor.

Son yıllarda Çin, Orta Doğu'da adeta bir "boşluk doldurma" politikası izledi. Altyapı yatırımları, enerji anlaşmaları, liman projeleri ve 5G teknolojileriyle bölge ülkelerine alternatif bir gelişme yolu sundu. Ancak bu ekonomik cazibe, aynı zamanda politik bağımlılıkları da beraberinde getirdi. ABD ise şimdi Çin'in kurduğu bu "yumuşak çemberi" kırmak için eski dostlarını yeniden hatırlıyor. Trump'ın Suriye açılımı ve bölgesel iş birliklerini tazeleme çabası, bu anlamda bir "karşı-kuşak stratejisi"dir.

Trump'ın Ortadoğu ziyareti, yeni bir NATO benzeri yapıdan çok, gevşek ama çıkar odaklı bir ittifak sistemine işaret ediyor. Bu yapı, demokrasi söylemi yerine karşılıklı kazanç söylemine dayanıyor. Çin'in etkisini kırmak için yapılan bu "pragmatik bloklaşma", klasik Amerikan dış politikasının yeniden dirilişi anlamına geliyor. Trump'ın Suriye yaptırımlarını kaldırması sadece bir dış politika düzeltmesi değil, aynı zamanda ABD'nin küresel hegemonya yarışında Çin'e karşı açtığı yeni cephenin ilk adımı. Ortadoğu, yeniden şekilleniyor. Ancak bu defa demokrasi getirme değil, müttefik toplama savaşı yaşanıyor. Yeni dönemde sorulması gereken şu: **Çin ile ABD arasında sıkışan bu coğrafyada, kim, hangi tarafta duracak?**

Kritik Bakış

AKIL-FİKİR-ERDEM

WWW.KRITIKBAKIS.COM

